พุทธสถาน พุทธกิจ พุทธประวัติ

Buddha past time and the Buddha's site in India

พระครูวินัยธรกิตติพงษ์ จิตฺตคุตฺโต
ดร.นิติกานต์ ธรรมหรรษากุล

พุทธสถาน พุทธกิจ พุทธประวัติ
พระครูวินัยธรกิตติพงษ์ จิตฺตคุตฺโต

Ashoka Pillar

The Wheel of Dharma, The lion capital India's emblem

ชื่อหนังสือ : พุทธสถาน พุทธกิจ พุทธประวัติ

โดย พระครูวินัยธรกิตติพงษ์ จิตฺตคุตฺโต ศน.บ., พธ.ม.
ดร.นิติกานต์ ธรรมหรรษากุล ป.ธ.6, พธ.บ., M.A., Ph.D

พิมพ์ครั้งที่ 1 ตุลาคม 2558 จำนวน 1,000 เล่ม

เจ้าของ : วัดไทยโพธิวิหาร พุทธคยา
รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย 824231
โทร (+91) 9771310122, 9430057989, 9934665476
E-mail:watthaibodhi@hotmail.com
www.watthaibodhi.com

ประสานงาน : คุณคมสิทธิ์ พิศเพ็ง ป.ธ.7, พธ.บ.
ร.ต.ท.หญิง สุวิมล ธรรมหรรษากุล
คุณอารีรักษ์ แซ่อึ้ง

จัดพิมพ์โดย : บริษัท ธรรมหรรษาทัวร์ แอนด์ แทรแวล จำกัด
71/4 ถนนบรมราชชนนี แขวงอรุณอมรินทร์
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700
โทร. 02-8845683-6, 081-9944790
แฟกซ์: 02-8845682, E-mail: dhammahansa@yahoo.com
www.dhammahansa.com

พิมพ์ที่ : หจก.เจริญผลกราฟฟิค 50/168 หมู่ 5 ถ.ติวานนท์
ต.ปากเกร็ด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120
โทรศัพท์ 02-964-0060, 089-668-2552
โทรสาร 02-964-0090
E-mail: arth2552@gmail.com

คำนำ

พุทธสถาน (Buddhist Places) คือสถานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่พุทธกาลจนถึงปัจจุบัน

พุทธกิจ (duty of the Baddha) คือกิจที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ, การงานที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำ *พุทธกิจประจำวัน ๕ อย่าง คือทร*งบำเพ็ญในแต่ละวันเป็นประจำ *และพุทธกิจ ๔๕ พรรษา* คือเป็นช่วงระยะเวลาที่มีพระชนม์ชีพพระองค์ได้เสด็จประทับจำพรรษา ณ สถานที่ต่าง ๆ ซึ่งท่านได้ประมวลภาพไว้ พร้อมทั้งเหตุการณ์สำคัญบางอย่างอันควรสังเกต

พุทธประวัติ (the life of the Buddha) คือประวัติของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ตั้งแต่ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา และปรินิพพาน

หลายคำพูดที่มักเอ่ย และภาวนากันอยู่คือ “สักครั้งหนึ่งในชีวิตในฐานะชาวพุทธ ขอให้ได้ไปกราบไปไหว้ ณ แดนพุทธภูมิ เพียงเท่านี้ชีวิตที่ได้เกิดมาก็เกินคุ้มแล้ว”

หวังเป็นอย่างยิ่ง หนังสือเล่มนี้จักเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาค้นคว้า การอ้างอิงผลงานทางวิชาการ และเป็นแนวทาง คู่มือเชิงลึกสำหรับผู้แสวงบุญ หากมีความผิดพลาดประการใด ต้องขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

พระครูวินัยธรกิตติพงษ์ จิตฺตคุตฺโต

ดร.นิติกานต์ ธรรมหรรษากุล

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ทำความเข้าใจก่อนไปอินเดีย	๔
ข้อมูลเกี่ยวกับอินเดีย	๔
พุทธกิจ ๕ อย่าง	๘
พระพุทธเจ้าตรัสสังเวชนียสถาน	๙
ปลงสังเวชอย่างไร	๙
อฐิษฐานจิตกับการอ้อนวอน	๑๐
วันสำคัญของอินเดีย	๑๐
รูปสัญลักษณ์บนเสาหินพระเจ้าอโศกมหาราช	๑๔
พุทธคยา	**๑๗**
ดงคสิริ สถานที่บำเพ็ญทุกรกิริยา	๑๘
สุชาดาสถูป	๒๐
ท่าสุปปติฏฐะ	๒๑
แม่น้ำเนรัญชรา	๒๒
ต้นพระศรีมหาโพธิ์	๒๓
ความแตกต่างกันแห่งโพธิพฤกษ์	๒๔
สัตตมหาสถาน	๒๗
พระแท่นวัชรอาสน์	๒๘
พระมหาเจดีย์พุทธคยา	๒๘
พระพุทธเมตตา	๒๙
อุรุเวลาเสนานิคม	๒๙
อาศรมชฎิล	๓๐
เขาพรหมโยนี (คยาสีสะประเทศ)	๓๑
วัดพุทธนานาชาติ	๓๒
ราชคฤห์ นาลันทา	**๓๗**
วัดเวฬุวัน	๔๐
เขาคิชกูฏ	๔๓
สถานที่พระเทวทัตกลิ้งหินใส่พระพุทธเจ้า	๔๔
ถ้ำสุกรขาตา	๔๔

ถ้ำพระโมคคัลลานะ	๔๔
โรงพยาบาลหมอชีวกโกมารภัจจ์	๔๕
มัททกุจฉิมิคทายวัน	๔๕
วิศวะศานติสถูป	๔๕
รอยเกวียน	๔๕
คุกคุมขังพระเจ้าพิมพิสาร	๔๕
มนิยามัฐ	๔๖
ที่เก็บสมบัติของพระเจ้าพิมพิสาร	๔๖
ตโปทาราม	๔๖
ถ้ำสัตตบรรณคูหา	๔๗
ลัฏฐิวัน	๔๗
ขนมขาชา	๔๗
มหาวิทยาลัยนาลันทา	๕๑
หลวงพ่อองค์ดำ	๕๒
วัดพุทธนานาชาติ	๕๒
พระสูตรและชาดก	๕๓
ประวัติพระสารีบุตร	๕๓
ประวัติพระโมคคัลลานะ	๕๙
ประวัติพระมหากัสสปเถระ	๖๑
ประวัติพระมหาปันถกเถระ	๖๖
ประวัติพระจูฬปันถกเถระ	๖๗
ประวัติหมอชีวกโกมารภัจจ์	๗๑
ปาฏลีบุตร	**๗๙**
ความเป็นมาของเมืองปาฏลีบุตร	๗๙
วัดอโศการาม	๘๐
อโรคยาสถาน	๘๐
เสาหินศิลา	๘๐
พิพิธภัณฑ์	๘๑
ตัวเมืองปัตนะปัจจุบัน	๘๑
ท่าน้ำพุทธโคตมะ	๘๑

สะพานมหาตมะคานธี ๘๑
ท่าน้ำราเชนสมาธิ ๘๑
ท่าน้ำมหินทฆาต ๘๔
โกลขา ๘๒
บ้านเกิดของโกวินทะ ๘๒
สังคายนาครั้งที่ ๓ และส่งสมณทูต ๘๓
พระธรรมทูตสู่ลังกาทวีป ๘๘
เวสาลี แคว้นวัชชี ๙๑
ภูมิประเทศ ๙๑
ประวัติความเป็นมาของเมืองเวสาลี ๙๒
หญิงงามประจำเมืองและสิทธิของสตรีของชาววัชชี ๙๓
บ้านเกิดศาสดามหาวีระแห่งศาสนาเชน ๙๕
เหตุที่พระพุทธศาสนาปักหลักเมืองเวสาลี ๙๕
บทพระปริตร (รัตนสูตร) ๙๖
สังคายนาครั้งที่ ๒ ๑๐๐
ปาวาลเจดีย์ (สถานที่ปลงพระชนมายุสังขาร) ๑๐๐
พระสถูป ๑๐๑
กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน ๑๐๑
เสาหินศิลาจาลึก สิงห์ที่สมบูรณ์ ๑๐๒
วาลิการาม ๑๐๒
สระมุรธาภิเษก ๑๐๒
อปริหานิยธรรม ๗ ประการ ๑๐๓
โทษของการทุศีล ๑๐๓
กำเนิดภิกษุณีรูปแรก ๑๐๔
พระสูตรและชาดก ๑๐๔
นางอัมพปาลี ๑๐๘
เกสริยาสถูป ๑๐๖
พระสถูปเจติยะ องค์แรกของโลก ๑๐๘
กุสินารา แคว้นมัลละ ๑๑๔
สวนสาลวโนทยาน ๑๑๔

มหาปรินิพพานสถูป ๑๑๕
มหาปรินิพพานวิหาร ๑๑๕
พระพุทธมหาปรินิพพาน ๑๑๕
มกุฏพันธนเจดีย์ ๑๑๕
เนปาล **๑๒๓**
ลุมพินีวัน **๑๒๗**
สระโบกขรณี ๑๓๔
เสาหินศิลาจารึกพระเจ้าอโศกมหาราช ๑๓๔
มายาเทวีวิหาร ๑๓๕
ซากอิฐโบราณ ๑๓๕
รูปแกะสลักหินพระมารดา ๑๓๕
รอยพระบาทกุมาร ๑๓๖
กรุงกบิลพัสดุ์ **๑๓๘**
ประวัติพระอนุรุทธะเถระ ๑๔๔
กรุงเทวทหะ **๑๕๐**
พระสถูปรามคาม ๑๕๒
สาวัตถี แคว้นโกศล **๑๕๔**
สถานที่ที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงละ ๔ แห่ง ๑๕๗
วัดพระเชตวันมหาวิหาร ๑๕๗
๑. พระคันธกุฎี ๑๕๗
๒. อานันทโพธิ ๑๕๓
๓. วิหารธรรมสภา ๑๕๘
๔. วิหารสังฆสภา ๑๕๘
๕. พระสถูปอรหันต์แปดทิศ ๑๕๙
๖. โภชนศาลา ๑๕๙
๗. คิลานเภสัชศาลา ๑๕๙
๘. กุฎิพระสงฆ์ (กุฏิพระสีวลี, หมู่ภิกษุโกสัมพี) ๑๖๑
คฤหาสน์อนาถบิณฑิกเศรษฐี ๑๖๑
บ้านปุโรหิตผู้เป็นบิดาของพระองคลีมาล ๑๖๒
วัดบุพพาราม ๑๖๒

วัดราชิการาม ๑๖๒
ประวัติพระสีวลี ๑๖๓
ประวัติพระองคุลีมาล ๑๖๔
ประวัติพระอุบาลี ๑๖๘
ประวัติพระวังคีสเถระ ๑๗๑
ประวัติพระสาคตเถระ ๑๗๓
ประวัติพระพาหิยเถระ ๑๗๕
ประวัติพราหมณ์พาวรี ๑๖ ๑๗๘
ประวัติพระวักกลิเถระ ๑๗๘
ประวัติอนาถบิณฑิกเศรษฐี ๑๘๐
ประวัตินางวิสาขา ๑๘๓
อโยธยา - สาเกต ๑๙๑
สะสาราม (Sasaram) ๑๙๓
เมืองพาราณสี แคว้นกาสี ๑๙๕
ม. ในพาราณสี ๑๙๖
สารนาถ (Sarnath) ๒๑๐
ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ๒๑๐
ธัมเมกขสถูป ๒๑๑
ธัมมราชิกสถูป ๒๑๓
เสาหินศิลาจารึกพระเจ้าอโศก ๒๑๓
พระมูลคันธกุฎี ๒๑๕
ยสเจดีย์ ๒๑๕
เจาขัณฑีสถูป ๒๑๖
เอรกปัตตะนาคราช ๒๑๙
ประวัติพระอัญญาโกณฑัญญะ ๒๒๓
ประวัติพระยสะ ๒๒๔
นางสุปปิยาอุบาสิกา ๒๒๖
แคว้นกุรุ ๒๒๙
สถานที่แสดงสติปัฏฐานสูตร ๒๒๙
จารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช ๒๒๙

โกสัมพี แคว้นวังสะ **๒๓๑**
เสาหินพระเจ้าอโศกมหาราช ๒๓๒
โฆสิตาราม ๒๓๒
กุกกุฏาราม ๒๓๒
กำแพงเมือง ๒๓๓
ประวัติพระพากุลเถระ ๒๓๓
พระปินโฑลภารทวาชเถระ ๒๓๖
วัดโฆสิตาราม ๒๔๖
วัดกุกกุฏาราม ๒๔๖
โฆสกเศรษฐี ๒๓๗
นางสามาวดี ๒๔๒
นางวาสุลทัตตา ๒๔๔
มาคันทิยา ๒๔๕
ภิกษุชาวเมืองโกสัมพี ๒๕๐
จุฬาตรีคูณ ๒๕๒
สังกัสสนคร **๒๕๖**
แคว้นอวันตี **๒๖๐**
ประวัติพระมหากัจจายนเถระ ๒๖๑
ประวัติพระโสณกุฏิกัณณเถระ ๒๖๗
รัฐมัธยประเทศ **๒๗๐**
สาญจีสถูป ๒๗๐
รัฐมหาราษฏร์ **๒๗๔**
อชันตา ๒๗๕
เอลโรล่า ๒๗๖
โกลกาตา (Kolkata) ๒๗๗
บุพจริยาของพระพุทธเจ้า ๒๗๙
มิลินทปัญหา ๒๘๒
ประวัติพระถังซัมจั๋ง ๒๘๗
ดร.อัมเบดการ์ ๒๘๙
อนาคาริกธรรมปาละ ๒๙๐

เซอร์อเล็กซานเดอร์ คันนิงแฮม ๒๙๑
มหาตมา คานธี ๒๙๒
ยาวาหะราล เนห์รู ๒๙๓
ประวัติศาสตร์อินเดียจนถึงปัจจุบัน ๒๙๖
ประวัติศาสตร์อินเดีย ๒๙๖
ยุคอารยัน ๒๙๖
พระเทวทัตทำอนันตริยกรรม ๒๙๖
พันธุละเสนาบดีและพระนางมัลลิกา ๓๐๐
การล่มสลายแห่งศากยวงศ์ ๓๐๓
จากมคธถึงปาฏลีบุตร ๓๐๗
พระเจ้าอโศกมหาราช ๓๑๐
ยุคราชวงศ์คุปตะ ๓๑๓
ยุคราชวงศ์โมกุล ๓๑๓
ยุคพ่อค้ายุโรป ๓๒๐
ภายใต้การปกครองอังกฤษ ๓๒๐
ยุคกอบกู้เอกราช ๓๒๑
ได้รับเอกราช ๓๒๒
ภาษา ศาสนาในอินเดีย ๓๒๕
ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (Hinduism) ๓๖๓
บทวิเคราะห์ การสูญสลายพระพุทธศาสนาจากอินเดีย ๓๘๘
ชาวธิเบตที่อินเดีย ๓๙๐
ภาคผนวก
- พุทธกิจ ๔๕ พรรษา ๓๙๔
- การสังคายนาจำนวน ๕ ครั้ง ๓๙๕
- อสีติมหาสาวก ๓๙๖
- ภิกษุณี ๓๙๙
- อุบาสก ๔๐๐
- อุบาสิกา ๔๐๑
- ชื่อแคว้นและเมืองหลวง ๔๐๒
- แคว้นสมัยพุทธกาลอยู่ในเขตรัฐประเทศปัจจุบัน ๔๐๓

- ภาษาฮินดีเบื้องต้น (Hindi for Beginning) ๔๐๔
- บทแผ่เมตตา, สมาทานกัมมัฏฐาน, คำอุทิศบุญกุศล,
อธิษฐานจิต ๔๑๐
- ระยะทางตามรอยพระบาทอินเดีย เนปาล ๔๑๒
- โปรแกรมทัวร์ ๔๑๔

แผนที่สังเวชนียสถาน

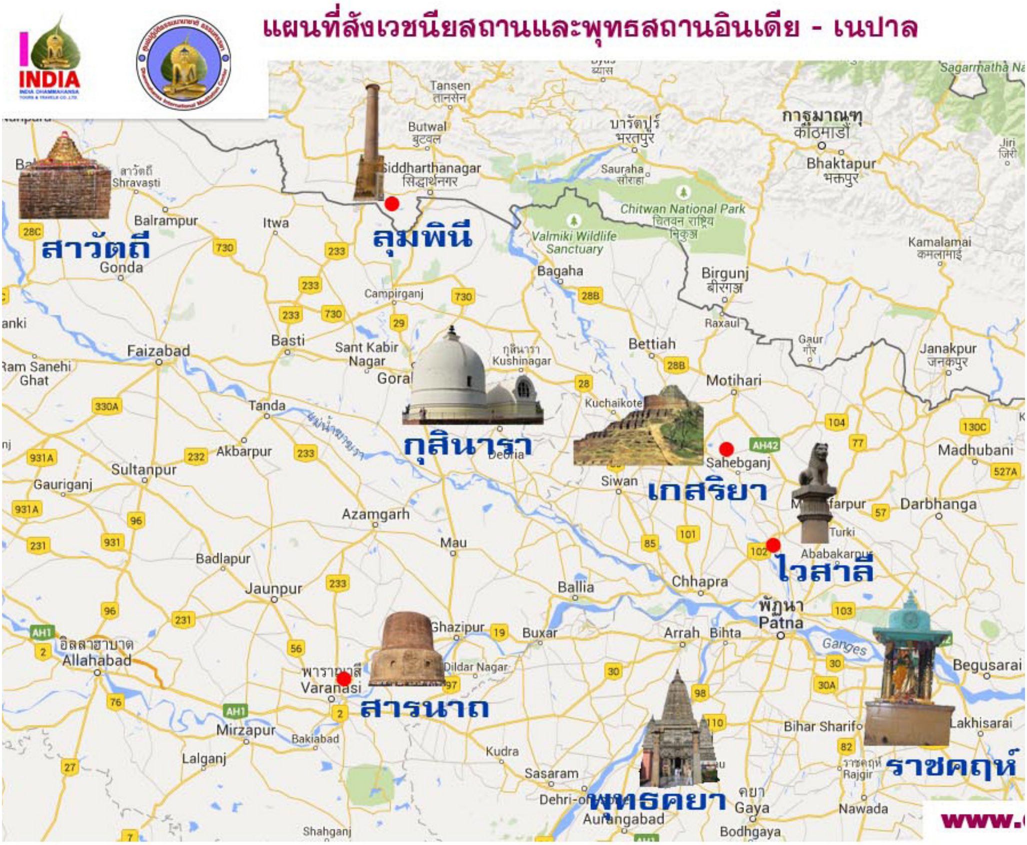

แผนที่ ๑๖ แคว้น

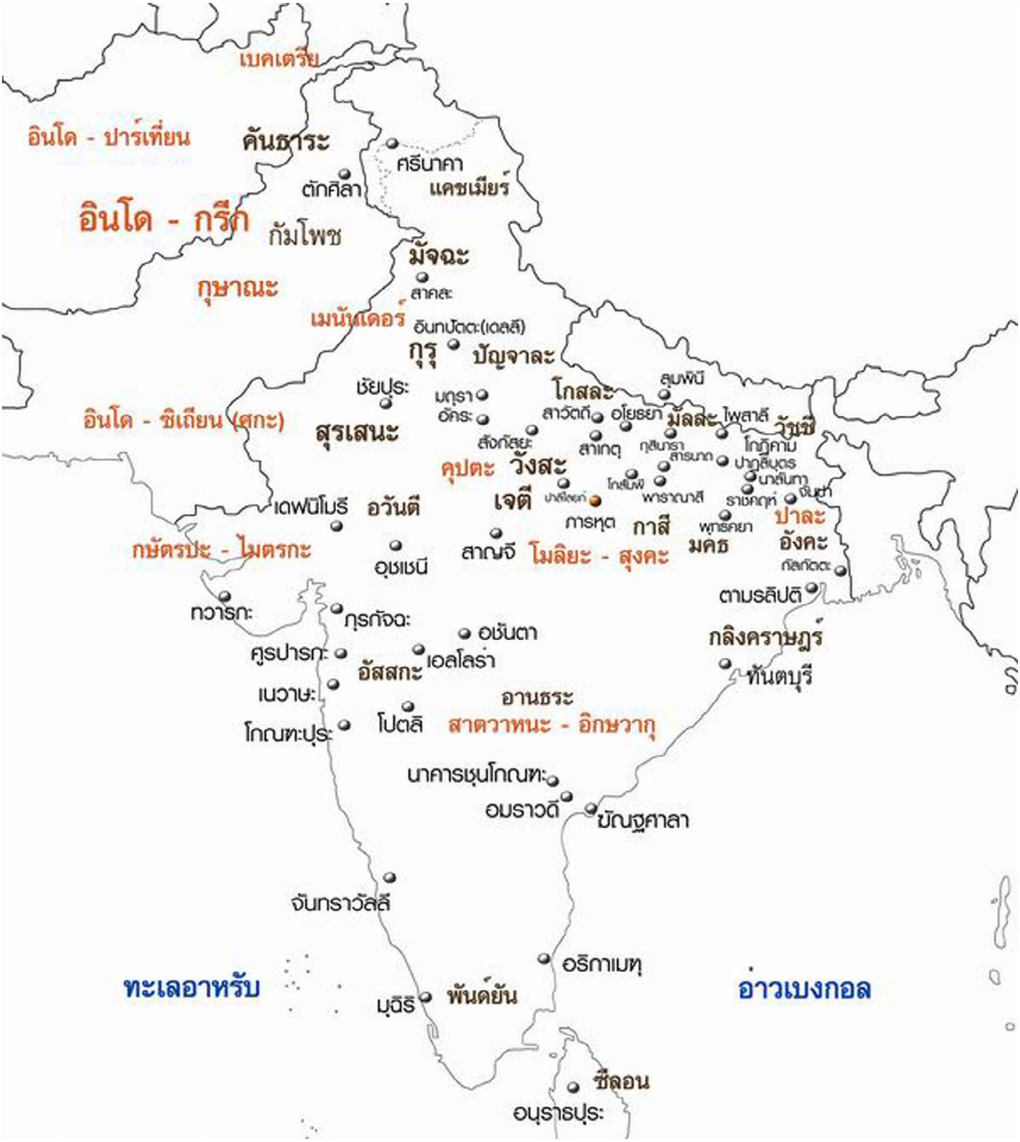
เบคเตรีย
อินโด - ปาร์เที่ยน
คันธาระ
ศรีนาคา
ตักศิลา
แคชเมียร์
อินโด - กรีก
กัมโพช
มัจฉะ
สาคละ
กุษาณะ
เมนันเดอร์
อินทปัตตะ(เดลลี)
กุรุ
ปัญจาละ
ชัยปุระ
มถุรา
อัคระ
โกสละ
ลุมพินี
สาวัตถี
อโยธยา
มัลละ
ไพสาลี
วัชชี
อินโด - ซิเถียน (ศกะ)
สุรเสนะ
สังกัสยะ
สาเกตุ
กุสินารา
สารนาถ
โกฏิคาม
ปาฏลีบุตร
คุปตะ
วังสะ
โกสัมพี
นาลันทา
เดพนีโมรี
อวันตี
เจตี
พาราณาสี
ราชคฤห์
จัมปา
ปาละ
ภารหุต
กาสี
พุทธคยา
กษัตรปะ - ไมตรกะ
อุชเชนี
สาญจี
โมลิยะ - สุงคะ
มคธ
อังคะ
กัลกัตตะ
ตามรลิปติ
ทวารกะ
ภรุกัจฉะ
อชันตา
กลิงคราษฎร์
ศูรปารกะ
อัสสกะ
เอลโลร่า
ทันตบุรี
เนวาษะ
อานธระ
โกณฑะปุระ
โปตลิ
สาตวาหนะ - อิกษวากุ
นาคารชุนโกณฑะ
อมราวดี
ปัณฐศาลา
จันทราวัลลี
อริกาเมฑุ
ทะเลอาหรับ
อ่าวเบงกอล
มุฉิริ
พันด์ยัน
ซีลอน
อนุราธปุระ

แผนที่อินเดียปัจจุบัน

ทำความเข้าใจก่อนไปอินเดีย

ทำความเข้าใจก่อนไปอินเดียเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเดินทางวัตถุประสงค์มาเพื่ออะไร การเข้าใจตนเองเข้าใจปัญหา เข้าใจธรรมะเป็นการลดอุปสรรค เพิ่มบุญสร้างปัญญาให้กับตนเอง

ข้อมูลเกี่ยวกับอินเดีย

ที่ตั้ง : ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียใต้

ทิศเหนือติดจีน เนปาล และภูฏาน

ทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดปากีสถาน

ทิศตะวันตกและทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดมหาสมุทรอินเดีย

ทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดพม่า

ทิศตะวันออกติดบังกลาเทศ

พื้นที่ : ๓,๒๕๗,๔๖๗ ตารางกิโลเมตร (ใหญ่อันดับ ๗ ของโลก)

ประชากร : ๑,๒๑๐ ล้านคน (อันดับ ๒ ของโลก)

เมืองหลวง : นิวเดลี (New Delhi) (โกลกัตตาเมืองหลวงเก่า)

มุมไบ เมืองศูนย์กลางการค้า เป็นเมืองท่าทางทะเล เมืองถ่ายทำภาพยนตร์, บังคาลอร์ เมืองศูนย์กลางเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ การบิน และอวกาศ, เจนไนเมืองศูนย์การธุรกิจเช่น ผลิตรถยนต์

ภูมิอากาศ : ตอนใต้เป็นเขตร้อน ตอนเหนือเป็นเขตหนาว ช่วงฤดูร้อน ประมาณ ๓๕ องศาเซลเซียส ช่วงฤดูหนาวประมาณ ๑๐ องศาเซลเซียส

ภาษา : ภาษาฮินดีใช้กันส่วนใหญ่ ภาษาอังกฤษใช้ในวงราชการและธุรกิจ ยังมีภาษาทางการใช้กันถึง ๑๘ ภาษา รวมทั้งภาษาท้องถิ่นนับร้อยภาษา

ศาสนา : ฮินดู (๘๑.๓%) มุสลิม (๑๒%) คริสต์ (๒.๓%) ซิกข์ (๑.๙%) พุทธและเชน (๒.๕%) ส่วนชาวพุทธในอินเดียข้อมูลที่ยังไม่เป็น

ทางการมีประมาณ ๓๐ กว่าล้าน

มาอินเดีย

มาตามพุทธโอวาท
มาได้โอกาสพบสิ่งต่าง ๆ
มาเปิดกว้างทางความคิด
มาตั้งจิตปฏิบัติธรรม
มาน้อมนำสิ่งดีกลับไป
มาน้อมใจถึงพระนิพพาน

เราไม่ได้มาอินเดียเพื่อดูสิ่งเจริญหูเจริญตา
แต่มาดูสิ่งเจริญใจ เจริญศรัทธา

การเลื่อมใสของชาวบ้าน

รูปัปปมาณิกา	ชอบใจในรูป
โฆสัปปมาณิกา	ชอบใจในเสียง
ลูขัปปมาณิกา	ชอบใจในลักษณะนิสัย
ธัมมปมาณิกา	ชอบใจในธรรมคำสอน

มาอินเดียทำไม

มาเล่าเรียนศึกษา	มาหาประสบการณ์แปลกใหม่
มากราบไหว้พุทธบิดร	มากินนอนแบบอรหันต์
มาสร้างฝันให้เป็นจริง	มาละทิ้งตัวอัตตมา
ประกาศศักดาให้โลกรู้	มาเชิดชูพุทธธรรม
มาน้อมนำศรัทธาให้เลื่อมใส	มาอบรมจิตใจสู่นิพพาน

ได้อะไรจากอินเดีย

ได้ไหว้พระเต็มอิ่ม
ได้รอยยิ้มเต็มปาก
ได้บริจาคเต็มศรัทธา
ได้ปัญญาเต็มสมองได้ตริตรองเต็มสติ
ได้ปีติเต็มฤทัย

ได้อะไรจากสังเวชนียสถาน

ได้ฟังเป็นบุญหู ได้ดูเป็นบุญตา
ได้บูชาเป็นบุญตน ได้สวดมนต์เป็นบุญปาก
ได้บริจาคเป็นบุญทาน ได้อธิษฐานเป็นบุญจิต

มาอินเดียต้องมี ๕ มี

มีทรัพย์ มีกำลัง มีศรัทธา มีเวลา มีผู้นำ

มาอินเดีย

มาอินเดียเจอแต่ขี้ มาทางนี้เจอขอทาน
ไปทางนั้นเจอพ่อค้า ไปข้างหน้าเจอแต่วัว
ไปทางขวาเจอแต่คน เดินวกวนเจอขยะ

อินเดีย

อินเดีย แดนพุทธภูมิคือสถานที่สร้างบารมี สั่งสมบารมีคุณงามความดีให้เพิ่มพูนทวีคูณมากขึ้น ผู้ต้องการอยากจะสร้างความดีต้องมาอยู่ที่อินเดีย เปรียบเสมือนชายแดนเป็นสถานที่สร้างชื่อเสียง ยศ และตำแหน่งให้แก่ทหาร ทหารที่ผ่านชายแดน ผ่านสมรภูมิแล้ว จะเป็นทหารที่สมบูรณ์แบบ

ความหมายของอินเดีย

อ มาจากคำว่า

แออัด ประชากรหลายพันล้านคน

โอ้อวด อวดวรรณะ

องอาจ มีเอกราช กำลังทหารที่เข้มแข็ง มีนิวเคลียร์

อบอุ่น มีพุทธสถานมากมาย และศาสนาอื่น

อ้างอิง เป็นข้อมูลอ้างอิงด้านศาสนา ธรรมชาติ ศิลปะ ประเพณีได้ดี

อบอวล ด้วยความศรัทธาในศาสนา ความเชื่อที่สืบต่อกันมาหลายพันปี

อดออม กินอยู่ง่าย ใช้ทรัพยากรธรรมไม่เปลือง ประหยัด

โอ่อ่า ปราสาทพระราชวังใหญ่โต แม่น้ำลำคลองมีมากมาย

น มาจากคำว่า

เนิ่นนาน ทำงานแบบไม่รีบร้อน ทำด้วยการพินิจพิจารณาถ้วนถี่

นอบน้อม เคารพพ่อแม่ ครู พระเจ้า

นิ่มนวล นาฏศิลป์อ่อนช้อย ลีลานิ่มนวลชวนหลงใหล

หนักแน่น รักษาธรรมเนียมประเพณีเดิมไว้ได้อย่างดี

ด มาจากคำว่า

ดั้งเดิม รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามไว้ได้เหมือนของดั้งเดิม

ดื้อดึง แม้แต่อังกฤษยังยอมแพ้
ประชาชนไม่ยอมให้ทหารปฏิวัติ

โดดเด่น มีเอกลักษณ์ประจำชาติ ประเพณี ฯลฯ

ดูดี ทั่วโลกจับตามองอินเดียด้วยความสนใจ

การค้าการลงทุนดี

ดึงดูด มาอินเดียเพราะพระพุทธศาสนา
และธรรมชาติไม่ต้องมีการโฆษณา

ดื่มด่ำ สงบเพราะพุทธสถาน และความงามของธรรมชาติ
สิ่งก่อสร้าง

ย มาจากคำว่า

ยืดหยุ่น กฎ กติกาการจราจรยืดหยุ่นตามเหตุการณ์

ยืนหยัด พระเจ้าว่ามาอย่างไร ชาวบ้านว่าอย่างนั้น
ทำตามแบบไม่สงสัย

ยอดเยี่ยม เป็นแหล่งต้นกำเนิดศิลปะ วัฒนธรรมของทั้งโลก

ยืนยาว คงเอกลักษณ์ความเป็นอินเดียอย่างนี้อีกหลายพันปี

คนไทยเวลาไปไหว้พระ

องอาจในศีล ยินดีในทาน เบิกบานเพราะสวดมนต์ เพิ่มกุศลเพราะภาวนา ได้เจริญก้าวหน้าในการงาน มีจิตเบิกบานเพราะมาไหว้พระ

พุทธกิจ ๕ อย่าง

พุทธกิจ คือ กิจที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติในแต่ละวัน มี ๕ อย่างดังนี้

๑. ปุพฺพณฺเห ปิณฺฑปาตญฺจ ตอนเช้าเสด็จบิณฑบาต

๒. สายณฺเห ธมฺมเทสนํ ตอนเย็นทรงแสดงธรรม

๓. ปโทเส ภิกฺขุโอวาทํ ตอนค่ำให้โอวาทภิกษุ

๔. อฑฺฒรตฺเต เทวปญฺหนํ เที่ยงคืนทรงตอบปัญหาเทวดา

๕. ปจฺจุสฺเสว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนํ เช้ามืดทรงตรวจดูเวไนยสัตว์ผู้ที่ควรแก่การบรรลุธรรม

พระพุทธเจ้าตรัสสังเวชนียสถาน ๔

สังเวชนียสถาน ๔ ตำบล คือ

๑. สถานที่ตถาคตประสูติ

๒. สถานที่ตถาคตตรัสรู้

๓. สถานที่ตถาคตแสดงปฐมเทศนา

๔. สถานที่ตถาคตปรินิพพาน

สถานที่ทั้ง ๔ ตำบลนี้แล ควรที่พุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้มีความเชื่อความเลื่อมใสในพระตถาคตเจ้า จะดูจะเห็น และควรจะให้เกิดความสังเวชทั่วกัน "อานนท์ ชนทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่งได้เที่ยวไปยังเจดีย์ สังเวชนียสถานเหล่านี้ ด้วยความเลื่อมใส ชนเหล่านั้น ครั้นทำกาลกิริยาลงจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์"

ปลงสังเวชอย่างไร

คำว่า สังเวช ไม่ได้แปลว่า ความสลดหดหู่ ความเศร้าใจ แต่ความหมายที่แท้จริงของคำว่า สังเวช คือเครื่องกระตุ้นเตือนใจ ให้เกิดความอาจหาญในการประพฤติปฏิบัติธรรมมาถึงสังเวชนียสถาน ให้กระตุ้นเตือนจิตของตนเองอยู่เสมอว่า

ประการแรก เห็นซากปรักหักพัง กองอิฐ ให้พิจารณาถึงกฎพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทุกสิ่งเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไปเป็นธรรมดา

ประการที่สอง สถานที่นั้น ๆ พระองค์ทรงแสดงธรรมเรื่องอะไรแล้ว เราน้อมนำหลักธรรมมาประพฤติธรรม ถ้าเป็นเช่นนี้แล้ว จึงได้ชื่อว่า ศรัทธาอย่างมีปัญญา ได้ทั้งบุญได้ทั้งปัญญาบารมี

อธิษฐานจิตกับอ้อนวอน

พระพุทธศาสนามิได้สอนให้คนเราอ้อนวอน แต่สอนให้พึ่งพาตนเองให้มากที่สุด เน้นการกระทำเป็นจุดสำคัญ (อตฺตาหิ อตฺตาโน นาโถ) การอธิษฐานกับการอ้อนวอน โดยความหมายวัตถุประสงค์มีความแตกต่างกัน การอ้อนวอน คือการขอให้สิ่งต่างๆ ช่วยเหลือโดยปราศจากการกระทำ เช่น ขอให้เทวดาดลบันดาล เป็นต้น การอ้อนวอนเป็นเรื่องของการฝันอย่างลมๆ แล้งๆ เป็นอกุศลมูลคือความหลงไม่รู้จริง (โมหะ) อ้อนวอนแล้วยังลงมือทำถือได้ว่ายังไม่ตกขอบจากพระพุทธศาสนา การอธิษฐาน คือการตั้งใจมุ่งมั่นที่จะไปสู่จุดหมายอย่างแท้จริง กรณีตัวอย่าง ในคราวที่มีการมอบตำแหน่งอัครสาวก มีสงฆ์บางกลุ่มทักท้วงว่า ไม่มีการมอบให้แก่พระอัญญาโกทัญญะ เพราะว่าท่านอายุมาก และก็บวชก่อนใครอื่น พระพุทธองค์ตรัสว่า พระอัญญาโกทัญญะไม่ตั้งจิตปรารถนาเพื่อเป็นอัครสาวก แต่พระสารีบุตรและโมคัลลานะท่านตั้งใจปรารถนามาเพื่อการนี้โดยเฉพาะ ยสะกุลบุตรบรรลุเป็นพระอรหันต์ แต่ทำไมไม่ได้รับเอตทัคคะคือความเป็นเลิศด้านใดด้านหนึ่งคำตอบคือเพราะว่าท่านไม่ได้ตั้งอธิษฐานปรารถนามาเพื่อความเป็นเลิศ ปรารถนาเฉพาะพระอรหันต์

วันสำคัญของอินเดีย

กิจกรรมพิธี แต่ละปีวันเดือนอาจจะมีไม่แน่นอน ทางตะวันออก อินเดีย หรือไทย จะถือตามจันทรคติ ส่วนทางตะวันตก จะถือตามสุริยคติ

๑. วันขึ้นปีใหม่ (New Year's Day) ปฏิบัติเหมือนสากลโลก มีกิจกรรมต่างๆ

๒. วันสาธารณรัฐ (Republic Day) เป็นวันที่อินเดียบรรลุจุด

หมาย มีรัฐธรรมการปกครองแบบประชาธิปไตย เมื่อวัน ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๑๙๕๐

๓. วันกุมภ มหา เมลา (Kumbha Maha Mela) งานนี้ ๑๒ ปี จัดหนึ่งครั้ง ประชาชนจะมาร่วมกันจำนวนมาก มีเรื่องเล่าว่า เทพยดาและอสูรต่อสู้กันเพื่อจะครอบครองน้ำอมฤต หยาดน้ำอมฤตจะตกลงพื้นโลก ๑๒ แห่ง แต่ที่อินเดีย ๔ แห่งคือ หริตวาร์ อุชเชน ประยาด นาสิก

๔. วันวสันตปัญจมี (Vasanta Panchami) วันที่ประชาชนทำการบูชาเจ้าแม่สรัสวดี (Sarasvati) เทพีแห่งการศึกษาและศิลปะศาสตร์ ประชาชนจะแต่งกายด้วยผ้าสีเหลือง กิจกรรม เล่นกีฬา หรือแข่งขันเล่นว่าว

๕. วันศิวราตรี (Sivaratri) การได้บูชาพระศิวะในคืนนี้ จะพ้นจากสังสารวัฏ คือไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด พิธีจะมีปลายเดือนกุมภาพันธ์ หรือต้นมีนาคม

๖. วันโฮลี (Holi) วันโฮลี เป็นวันสาดสี ร้านค้าจะปิดหมด ประชาชนจะออกมาสาดน้ำผสมสี ๓ วัน จะมีขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ หรือมีนาคม

ทัวร์ที่แสวงบุญที่อินเดียควรงดวันเวลาดังกล่าว หรือถ้าไปควรออกแต่เช้ามืด เดินทางตอนที่คนหลับ

๗. วันแจมเชด นาฟโรซ (Jamshed Navroz) วันที่กลุ่มชนปาซีฉลองพระเจ้าแจมเซดได้ปกครองเปอร์เซีย มีการบูชาไฟ มีขึ้นวันที่ ๒๑ มีนาคมของทุกปี

๘. วันอิด - อุล - ซูฮะ (Id- UL- Zuha) วันที่ระลึกการบูชายัญของอับราฮัม

๙. วันมหาวีรชยันตี (Mahavira Jayanti) เป็นการฉลองวันเกิดของวรรธมานะ มหาวีรติตถกร องค์ที่ ๒๔ ของศาสนาเชน

๑๐. วันกูดฟรายเดย์ (Good Friday) วันที่พระเยซู ได้ทรงสละชีวิตเพื่อความดีของมนุษย์ทั้งหลาย กิจกรรมในโบสถ์ มีการสวดสรรเสริญ มีดนตรี จะมีขึ้นในเดือนมีนาคมหรือเมษายน

๑๑. วันอิสเตอร์เดย์ (Easter Day) วันที่ชาวคริสเตียน เชื่อว่าพระเยซูจะกลับคืนชีพมาอีกครั้ง

๑๒. วันไวสาขิ (Vaisakhi) วันไวสาขิ หรือ ไพสาขิ เป็นวันแรกของเดือนไวสาขะ วันเริ่มต้นปีของฮินดู ชาวฮินดูจะพากันอาบน้ำในแม่น้ำ ในสระ หรือบ่อ อันเป็นการต้อนรับ

๑๓. วันซับ - อิ - บารัต (Shab - i - Barat) เป็นวันที่ชาวมุสลิมเชื่อกันว่า วันที่พระเจ้าจดการกระทำของมนุษย์ลงในบัญชี และงดเว้นผลกรรมตามที่มนุษย์ได้ทำนั้นเสีย

๑๔. วันพุทธชยันตี (Buddha Jayanti) วันประสูติของพระพุทธเจ้า หรือวันวิสาขะ เป็นวันหยุดของชาติอินเดีย จะมีในเดือนเมษายน หรือพฤษภาคม

๑๕. วันมุหร฿ราม (Muharram) เป็นวันที่ชาวมุสลิมไว้ทุกข์ครั้งยิ่งใหญ่ให้แก่ อีหม่าน ฮัสเซน

๑๖. วันรามซันอิด (Ramsan Id) พิธีถือศีลอด

๑๗. วันอิด – อิ – มิลาด (Id – I – Milad) วันเกิดและเสียชีวิตของโมหัมหมัด

๑๘. วันนาคปัญจมี (Naga Panchami) เป็นพิธีเพื่ออุทิศแก่งูใหญ่

๑๙. วันอิสรภาพ (Independence Day) วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๑๙๔๗

๒๐. รักกษะพันธัน (Raksha Bandhan) วันที่น้องสาวผูกข้อมือของพี่ชาย อาศัยเหตุที่พระอินทร์ได้รับชัยชนะ เพราะได้ผูกตะกรุดไหม

๒๑. วันขอร฿ดาด สาล (Khordad Sal) วันที่ฉลองวันเกิดของ

ซราธุสฺตฺร คือ โซโรอัสเตอร์

๒๒. วันคเนศจตุรถี (Ganesa Chaturthi) วันที่ระลึกพระคเนศ ซึ่งเป็นเทพเจ้าองค์หนึ่ง

๒๓. วันชันมอัษฏมี (Janma Ashtami) วันคล้ายวันเกิดของท่านกฤษณะ เทพเจ้าในศาสนาฮินดู

๒๔. วันคานธีชยันตี (Gandhi Jayanti) วันคล้ายวันเกิดของท่านมหาตามะคานธี วันที่ ๒ ตุลาคม ของทุกปี

๒๕. วันทัสเสหฺรา (Dassehra) สัญลักษณ์แห่งชัยชนะของความดีที่มีเหนือความชั่ว

๒๖. วันภารัตมิลัป (Bharat Milap) เป็นการฉลองการมารวมพร้อมกันของพระราม กับภารัต

๒๗. วันคูรฺปูรับ (Gurpurab) เป็นคล้ายวันเกิดของคุรุนานัก

๒๘. วันดิวาลิ หรือ ดิปวาลิ (Divali or Dipavali) เป็นวันตามประทีปต้อนรับพระลักษมี

๒๙. วันคริสตมาส (Christmas Day) เป็นวันฉลองวันเกิดของพระเยซู

๓๐. วันคูรฺปูรับ (Gurpurab) เป็นการฉลองวันเกิดของคุรุโควินทสิงห์ ศาสดาองค์ที่ ๑๐ ของสิกข์ จะมีในเดือนธันวาคม หรือมกราคม

รูปสัญลักษณ์บนเสาหินพระเจ้าอโศกมหาราช

รูปสัญลักษณ์บนเสาหินพระเจ้าอโศกมหาราชตามบันทึกมีดังนี้

๑. รูปม้า สวนลุมพินี

ตามหลักฐานโบราณคดีที่ปรากฏในปัจจุบัน คือ

๒. สิงห์เดียว ไวสาลี และสิงห์สี่หัวหลังชนกัน สารนาถ

๓. รูปโค รามปุระ

๔. รูปช้าง เมืองสังกัสสะ แคว้นปัญจาละ

พุทธคยา

สถานที่ตรัสรู้

ภาพ : เจดีย์พุทธคยา ตรัสรู้

พุทธคยา

พุทธคยา ถือว่าเป็นสถานที่สำคัญที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดของชาวพุทธทั่วโลก เป็นศูนย์รวมของการจาริกแสวงบุญจากผู้มีจิตศรัทธาทั่วโลก รวมทั้งนักท่องเที่ยวทั่วโลก

พุทธคยาเป็นสังเวชนียสถานแห่งที่ ๒ คือสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ในอาณาบริเวณพุทธคยาจะมีวัดชาวพุทธเป็นจำนวนมากร่วมทั้งประเทศไทย พุทธคยาถือว่าเป็น ปฐวีนาภี สะดือของโลก เป็นจุดศูนย์กลางของโลก

อัคคัญญสูตรได้กล่าวไว้ว่า มีพรหมจากชั้นอาภัสราพรหมได้ลงมากินง้วนดินในบริเวณแห่งนี้ และเป็นจุดกำเนิดมนุษย์
เนื่องจากแผ่นดินอินเดียถูกคุกคามจากสงคราม การเสื่อมของพระพุทธศาสนา พุทธคยาจึงถูกปล่อยทิ้งร้าง ฮินดูเข้าครอบครอง นำมหาโพธิเจดีย์เป็นเทวสถาน

พุทธคยาถูกชาวฮินดูครอบครอง เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. ๒๑๓๓ นักบวชฮินดูชื่อ โคเสนฆมัณฑิคีร์ ได้ตั้งสำนักเล็ก ๆ ใกล้กับพระมหาโพธิเจดีย์ ในปัจจุบันผู้นำของมหันต์องค์ที่ ๑๕

พ.ศ. ๒๔๑๗ พระเจ้ามินดง กษัตริย์แห่งพม่า ได้ส่งคณะทูตมายังอินเดียเพื่อขอบูรณปฏิสังขรณ์พระวิหารและจัดการบางประการเพื่อดูแลรักษาพุทธสถานแห่งนี้ เมื่อได้รับความยินยอมจากพวกมหันต์และรัฐบาลอินเดีย จึงได้เริ่มทำการบูรณะ ทางรัฐบาลอินเดียได้ส่งนายพล เซอร์ อเล็กซานเดอร์ คันนิ่งแฮม กับ ด.ร.ราเชนทรลาละ มิตระ เข้าเป็นผู้ดูแลกำกับการบูรณะ หลังจากนั้นคณะผู้แทนจากพม่าจำเป็นต้องเดินทางกลับ ทางรัฐบาลอินเดียจึงรับงานบูรณะ ทั้งหมดมาทำแทน และเสร็จสมบูรณ์ ในปี พ.ศ. ๒๔๒๗

จนในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ รัฐบาลอินเดีย โดยการนำของ ฯพณฯ เยาวหราล เนห์รู นายกรัฐมนตรีแห่งอินเดีย ได้เฉลิมฉลองพุทธชยันตี (วิสาขบูชา) โดยเชิญชวนประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาทั่วโลกมาสร้างวัดไว้ในดินแดนพุทธภูมิ ประเทศไทยโดยการนำของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ได้ตอบรับและดำเนินการสร้างวัดชื่อว่า วัดไทยพุทธคยา

ดงคสิริ สถานที่บำเพ็ญทุกกรกิริยา

ดงคสิริเป็นสถานที่ ที่พระมหาบุรุษทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยา ห่างจากเจดีย์ พุทธคยาประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นภูเขาลูกใหญ่ มีถ้ำภายในประดิษฐานพระพุทธรูปปางบำเพ็ญทุกรกิริยา บริเวณบรรยากาศเงียบสงบบนเชิงเขาได้มีวัดธิเบตมาสร้างไว้ หลักการบำเพ็ญทุกกรกิริยาคือทรมาน

พุทธประวัติ :
ทรงสัญญากับพระเจ้าพิมพิสาร

หลังจากบรรพชา เสด็จพักแรม ณ อนุปิยอัมพวัน แคว้นมัลละ เป็นเวลา ๗ วัน จากนั้นเสด็จไปยังแคว้นมคธ ประทับที่ภูเขาปัณฑวะ พระพุทธเจ้าก่อนยังไม่ได้ตรัสรู้จะเรียกว่า พระมหาบุรุษ พระเจ้าพิมพิสารทราบข่าวจึงเสด็จไปยังภูเขาปัณฑวะ ชักชวนพระมหาบุรุษให้มาครองราชสมบัติด้วยกัน พระมหาบุรุษทรงปฏิเสธ พระเจ้าพิมพิสารทูลขอปฏิญญาว่า “ถ้าตรัสรู้แล้ว ขอให้เสด็จมาเทศนาโปรดข้าพระองค์ด้วย” พระมหาบุรุษรับปฏิญญาทุกประการ

ทรงศึกษาในสำนักอาฬารดาบส และอุทกดาบส

ทรงศึกษาในสำนักอาฬารดาบส กาลามโคตร ได้สมาบัติ ๗ และ

อุทกดาบส รามบุตร ได้สมาบัติ ๘ (รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔) เมื่อไม่ใช่หนทางตรัสรู้จึงลาจากอาจารย์

บำเพ็ญทุกกรกิริยา

พอถึงตำบลอุรุเวลาเสนานิคม บำเพ็ญทุกกรกิริยาคือการทรมานร่างกาย ๓ วาระ

๑. กัดฟันด้วยฟัน เอาลิ้นกดเพดาน จนเหงื่อไหลออกทางรักแร้

๒. กลั้นลมหายใจเข้าออก จนเสียงดังอื้อในหู ทำให้ปวดศีรษะเสียดท้อง ร้อนในพระวรกาย

๓. ฉันทีละน้อย จนอดอาหารในที่สุด พระวรกายซูบผอมกระดูกปรากฏทั่วกาย เมื่อลูบขนหลุดร่วง

พิณ ๓ สาย

ท้าวสักกเทวราชทราบความดำริ จึงดีดพิณให้ฟัง มี ๓ สาย

สายที่ ๑ ตึงเกินไป พอดีดก็ขาด

สายที่ ๒ หย่อน พอดีดไม่เกิดเสียง

สายที่ ๓ ไม่ตึง ไม่หย่อน พอดีดเสียงไพเราะจับใจ

ทรงพิจารณาการบำเพ็ญทุกกรกิริยาเปรียบกับเสียงพิณ

เกิดอุปมา ๓ ข้อ

ครั้งนั้นอุปมา ๓ ข้อปรากฏแก่พระองค์ คือ

๑. สมณพราหมณ์เหล่าใด มีกายและใจยังไม่หลีกออกจากกาม พอใจ รักใคร่ในกาม ใจยังไม่สงบระงับ แม้จะบำเพ็ญเพียรจนได้รับทุกขเวทนาอย่างหนัก หรือมิได้รับก็ตาม ก็ไม่อาจจะตรัสรู้ได้ เหมือนไม้สดที่แช่น้ำ ยากที่จะสีให้เกิดไฟได้

๒. สมณพราหมณ์เหล่าใด มีกายหลีกออกจากกาม แต่ยังพอใจ

รักใคร่ในกาม ใจยังไม่สงบระงับ แม้จะบำเพ็ญเพียรจนได้รับทุกขเวทนาอย่างหนัก หรือมิได้รับก็ตาม ก็ไม่อาจจะตรัสรู้ได้ เหมือนไม้สดที่อยู่บนบก ยากที่จะสีให้เกิดไฟได้

๓. สมณพราหมณ์เหล่าใด มีกายหลีกออกจากกาม ละความพอใจ รักใคร่ในกาม ใจสงบระงับ แม้จะบำเพ็ญเพียรจนได้รับทุกขเวทนาอย่างหนัก หรือมิได้รับก็ตาม ย่อมตรัสรู้ได้ เหมือนไม้แห้งที่อยู่บนบกย่อมสีให้เกิดไฟได้

เมื่อมิใช่ทางตรัสรู้ จึงละทิ้งการบำเพ็ญทุกกรกิริยา เพื่อบำเพ็ญทางใจ และกลับเสวยพระกระยาหารใหม่

ปัญจวัคคีย์ ๕ คือ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสสชิ เฝ้ารับใช้พระมหาบุรุษ หวังจะได้บรรลุธรรมตามพระองค์ พอเห็นพระมหาบุรุษฉันอาหารพากันคิดว่า “พระมหาบุรุษละจากความเพียรเวียนมาเป็นผู้มักมาก” พากันหนีละทิ้งพระองค์ไปอยู่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี

สุชาดาสถูป

สมัยก่อนคนไทยก็จะมาดูเนินดินบ้านนางสุชาดา ต่อมาทางการได้ขุดค้นพบสถูปก็เลยทำการบูรณะให้ดีกว่าเดิม นางสุชาดาคือ ผู้ถวายข้าวมธุปายาสแก่พระมหาบุรุษ ก่อนการตรัสรู้ ทานที่นางได้ถวายมีผลอย่างมาก นางเป็นลูกสาวของเศรษฐีในตำบลอุรุเวลา ได้บนบานที่ต้นไทรไว้คือ

๑. ขอให้ได้สามีที่ตระกูลเสมอกับตน

๒. ขอให้ลูกคนแรกเป็นชาย

บัดนี้ความปรารถนาของนางสำเร็จจึงใคร่แก้บนด้วยการถวายข้าวมธุปายาส ปัจจุบัน บ้านนางสุชาดาเป็นสถูปก่อด้วยอิฐมีต้นโพธิ์ผุดขึ้นตรงกลางพระสถูป

พุทธประวัติ :

นางสุชาดาถวายข้าวมธุปายาส

ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ นางสุชาดา ธิดาเศรษฐี แห่งอุรุเวลาเสนานิคม จะทำการบวงสรวง (แก้บน) เทวดาว่า

๑. ขอให้ได้สามีตระกูลเสมอตน

๒. ขอให้บุตรคนแรกเป็นชาย

บัดนี้ความปรารถนาสำเร็จทุกประการ สั่งให้นางทาสีไปทำความสะอาดบริเวณใต้ต้นไทร ได้เห็นพระมหาบุรุษ สำคัญว่าเป็นเทวดา จึงรีบมาแจ้งให้กับนางสุชาดาทราบ นางจึงนำถาดข้าวมธุปายาสไปยังต้นไทร จึงน้อมถวาย พระองค์ทรงรับด้วยพระหัตถ์ แล้วทรงปั้นได้ ๔๙ ก้อน เสวยจนหมด ถือถาดทองคำมุ่งหน้าสู่แม่น้ำเนรัญชรา

ท่าสุปปติฏฐะ

ท่าสุปปติฏฐะ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเนรัญชรา อยู่ตรงข้ามพระเจดีย์-มหาโพธิ เชื่อกันว่าพระมหาบุรุษได้อธิษฐานลอยถาดทอง

พุทธประวัติ :

ถือถาดทองคำมุ่งหน้าสู่แม่น้ำเนรัญชรา ทรงอธิษฐานว่า “ถ้าจะได้ตรัสรู้ ขอให้ถาดนี้ จงลอยทวนกระแสน้ำ” ด้วยอำนาจแห่งโพธิญาณ ถาดทองคำได้ลอยทวนกระแสน้ำไปไกล ๘๐ ศอก แล้ว จมลงสู่นาคพิภพ ซึ่งเป็นที่อยู่ของกาฬพญานาค ทรงมั่นพระทัยว่าจะได้ตรัสรู้จึงทรงสนานพระวรกาย พักผ่อนจนถึงเวลาเย็น

โสตถิยพราหมณ์ถวายหญ้ากุสะ

ในระหว่างทางพระมหาบุรุษทรงรับหญ้ากุสะจากโสตถิยพราหมณ์ ๘ กำมือ ที่ได้น้อมถวายด้วยความศรัทธา

กาฬพญานาค

ปัจจุบันมีต้นโพธิ์ใหญ่ และบริเวณใกล้เคียงมีเทวลัยของฮินดูตั้งอยู่ พระมหาบุรุษทรงลอยถาดและทรงอธิษฐานว่า ถ้าจะได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ขอให้ถาดจงลอย ทวนกระแสน้ำขึ้นไปไกลถึง ๘๐ ศอก ไปจนถึงวังน้ำวนแห่งหนึ่ง ถาดนั้นจึงจมดิ่งหายไปจนถึงพิภพของ กาฬนาคราช กระทบกับถาดสามใบของพระพุทธเจ้าในอดีตสามพระองค์ เสียงดังกริ๊ก พระพุทธเจ้าในอดีตสามพระองค์นั้นคือ พระกกุสันธะ พระโกนาคมน์ และพระกัสสปะ พระมหาบุรุษกำลังจะเป็นองค์ที่ ๔ กาฬนาคราชหลับมาตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้าในอดีต จะตื่นทุกครั้งที่ได้ยินเสียงถาด พอได้ยินก็รู้ได้ว่าพระพุทธเจ้าองค์ใหม่เกิด ในโลกแล้ว คราวนี้ก็เหมือนกัน เมื่อได้ยินเสียงถาดของพระมหาบุรุษก็งัวเงียขึ้น แล้วงึมงำว่า “เมื่อวานนี้พระชินสีห์ (หมายถึงพระกัสสปพุทธเจ้า) อุบัติในโลกพระองค์หนึ่งแล้ว ซ้ำบังเกิดอีกพระองค์หนึ่งเล่า” ลุกขึ้นมาไหว้พระพุทธเจ้าเกิดใหม่ แล้วก็หลับต่อไปอีก

แม่น้ำเนรัญชรา

แม่น้ำเนรัญชราอยู่ห่างต้นพระศรีมหาโพธิ์ประมาณ ๒๐๐ เมตร เป็นแม่น้ำสายสำคัญ เพราะว่าเป็นสถานที่ลอยถาด และสรงสนานพระวรกายพระมหาบุรุษก่อนตรัสรู้ ปัจจุบันไม่มีน้ำมีแต่ทราย จะมีน้ำเฉพาะในช่วงเข้าพรรษาหรือฤดูฝน

ต้นน้ำไหลมาจากเมืองฮาซาริบัฆ มี ๒ สาย คือ เนรัญชรา และโมหะนี มาบรรจบกัน เรียกใหม่ว่า ผัลคุ หัวหน้าชฎิลสามพี่น้อง นับถือลัทธิบูชาไฟ ได้อาศัยตามคุ้งแม่น้ำเนรัญชราติดต่อกัน

เนลํ ชลํ อสฺสา แปลว่า น้ำเป็นที่ชื่นใจ, นีลชลายาติ วตฺตพฺเพ เนรญฺ ชรายาติ วตฺติ แปลว่า น้ำซึ่งมีสีเขียว ปัจจุบันเรียกว่า นีลาชนา, ลีลาชนา

ต้นพระศรีมหาโพธิ์

ต้นพระศรีมหาโพธิเป็นสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ในภัทรกัปนี้จะมีพระพุทธเจ้าถึง ๕ พระองค์ที่ตรัสรู้ ณ สถานที่แห่งนี้ ตรัสรู้ภายใต้ต้นไม้ที่ต่างสายพันธ์ ต่างลักษณะ ต่างชนิด พอคนเห็นต้นไม้ที่พระองค์ตรัสรู้จะ เรียกว่า ต้นโพธิ มาจากคำว่า โพธิรุกขะ = โพธิ ตรัสรู้, รุกขะ ต้นไม้ แปลว่า ต้นไม้อันเป็นที่ตรัสรู้

พระพุทธเจ้า พระนามว่า กกุสันธะ ตรัสรู้ภายใต้ต้นสิรีสะ (ต้นซึก)

พระพุทธเจ้า พระนามว่า โกนาคมนะ ตรัสรู้ภายใต้ต้นมะเดื่อ

พระพุทธเจ้า พระนามว่า กัสสปะ ตรัสรู้ภายใต้ต้นนิโครธ (ต้นไทร)

พระพุทธเจ้า พระนามว่า โคตมะ ตรัสรู้ภายใต้ต้นอัสสัตถะหรือโพธิ์พฤกษ์

พระพุทธเจ้า พระนามว่า พระศรีอาริยเมตไตรย ตรัสรู้ภายใต้ต้นกากะทิง หรือคนไทยเรียกว่า ต้นทองพลาง

ความแตกต่างกันแห่งโพธิพฤกษ์

ความแตกต่างกันแห่งโพธิพฤกษ์ คือต้นไม้ที่ประทับนั่งในวันตรัสรู้

พระผู้มีพระภาคเจ้าทีปังกร มีโพธิพฤกษ์ ชื่อ กปิตนะ (มะขวิด)

พระผู้มีพระภาคเจ้าโกณฑัญญะ มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นสาลกัลยาณี (ขานาง)

พระมังคละ พระสุมนะ พระเรวตะ พระโสภิตพุทธเจ้า มีโพธิพฤกษ์ ต้นนาคะ (กากะทิง)

พระอโนมทัสสี มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นอัชชุนะ (ต้นกุ่ม)

พระปทุมะ และพระนารทะ มีโพธิพฤกษ์ ชื่อ ต้นมหาโสณะ (ต้นอ้อยช้างใหญ่)

พระปทุมุตตระ มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นสาละ (ต้นช้างน้าว)

พระสุเมธะ มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นนีปะ (ต้นกะทุ่ม)

พระสุชาตะ มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นเวฬุ (ต้นไผ่)

พระปิยทัสสี มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นกกุธะ (ต้นกุ่ม)

พระอัตถทัสสี มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นจัมปกะ (ต้นจำปา)

พระธัมมทัสสี มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นรัตตกุรวกะ (ต้นซ้องแมวแดง)

พระสิทธัตถะ มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นกณิการะ (กรรณิการ์)

พระติสสะ มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นอสนะ (ต้นประดู่)

พระปุสสะ มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นอามลกะ (มะขามป้อม)

พระวิปัสสี มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นปาฏลี (แคฝอย)

พระสิขี มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นปุณฑรีกะ (มะม่วงป่า)

พระเวสสภู มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นสาละ (สาละ)

พระกกุสันธะ มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นสรีสะ (ต้นซึก)

พระโกนาคมนะ มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นอุทุมพร (มะเดื่อ)

พระกัสสป มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นนิโครธ (ต้นไทร)

พระโคตมะ มีโพธิพฤกษ์ชื่อ ต้นอันสสัตถะ (ต้นโพธิใบ)

ในบาลีพุทธวงศ์ ข้อ ๑๖ ว่า ต้นพิมพิชาละ คือ ต้นมะกล่ำเครือ

ทรงตรัสรู้

นำหญ้ากุสะไปปูลาดทำให้เป็นบัลลังก์ภายใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทรงประทับนั่งบนบัลลังก์ แล้วทรงตั้งสัตยาธิษฐานว่า “ถ้ามิได้ตรัสรู้จะไม่ลุกขึ้นจากโพธิบัลลังก์ ถึงแม้เนื้อและเลือดจะเหือดแห้งไปก็ตาม” พระยาวัสสวัตดีมารกลัวว่าจะล่วงอำนาจตน ได้ยกพลเสนามารมาผจญ พระมหาบุรุษทรงระลึกถึงบารมี ๑๐ ทัศ นางวสุนธราแม่พระธรณีมาเป็นสักขีพยาน จนทำให้พระยามารพ่ายแพ้ไป พระองค์ทรงบรรลุญาณทั้ง ๓ คือ

ปฐมยาม บรรลุปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือ ทรงมีญาณระลึกชาติได้

มัชฌิมยาม บรรลุจุตูปปาตญาณ คือ ญาณรู้การเกิดและตายของสัตว์ทั้งหลายได้

ปัจฉิมยาม บรรลุอาสวักขยญาณ คือทำหลายอาสวกิเลส ให้หมดสิ้นไป

สหชาติทั้ง ๗

สหชาติ คือ สิ่งที่เกิดขึ้นร่วมในวันเวลาเดียวกันกับพระโพธิสัตว์ มี ๗ ประการ คือ

๑. พระนางพิมพาหรือยโสธรา
๒. พระอานนท์
๓. กาฬุทายีอำมาตย์
๔. นายฉันนะ
๕. ม้ากัณฐกะ
๖. ต้นพระศรีมหาโพธิ์
๗. ขุมทรัพย์ทั้ง ๔ คือ สังขนิธิ เอลนิธิ อุบลนิธิ และปุณฑริกนิธิ

อายุของต้นพระศรีมหาโพธิ์

ต้นที่ ๑ เป็นต้นที่เกิดวันเดียวกันกับเจ้าชายสิทธัตถะ หรือที่เรียกว่า สหชาติทั้ง ๗ มหิสุนทรี (พระนางติษยรักษิต) เป็นพระมเหสีของพระเจ้าอโศกมหาราชอีกพระองค์หนึ่ง พระนางโกรธแค้นมากที่พระเจ้าอโศกรักต้นโพธิ์มากกว่านาง นางจึงสั่งให้คนนำยาพิษและน้ำร้อนมารดที่โคนต้นพระศรีมหาโพธิ์ จนทำให้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ได้เหี่ยวเฉาและแห้งตายในที่สุด มีอายุประมาณ ๓๕๒ ปี

ต้นที่ ๒ พอพระเจ้าอโศกกลับมาจากว่าราชการ พระองค์เห็นต้นพระศรีมหาโพธิเหี่ยวแห้งตายลงพระองค์ถึงกับเข่าอ่อนล้มลงหมดสติพอพระองค์ฟื้นได้สติ รับสั่งให้ล้อมกำแพงรอบ สั่งทหารให้นำน้ำนมโค ๑๐๐ ตัว มารดต้นพระศรีมหาโพธิ และได้ตั้งสัตยาธิษฐานว่า “ถ้าหน่อโพธิ์ไม่แตก งอกออกมาพระองค์จะไม่เสด็จลุกขึ้น” ด้วยแรงสัจจะอธิษฐาน ทันใดนั้นหน่อโพธิ์ได้งอกมาเป็นหน่อที่สอง มีอายุราวประมาณ ๘๗๑ - ๘๙๑ ปี

ต้นที่ ๓ พ.ศ. ๑๑๐๐ พระเจ้าศศางกา กษัตริย์จากเบงกอลได้ยกทัพมาที่พุทธคยา เห็นผู้คนไปกราบไหว้ต้นโพธิ์ เกิดความไม่ชอบไม่พอใจจึงได้ทำลายวัดวาอาราม และต้นพระศรีมหาโพธิ์ ถอนรากทิ้งใช้ไฟเผาราดด้วยน้ำอ้อย พระเจ้าปุรณวรมากษัตริย์แห่งมคธทรงเศร้าโศกเสียพระทัยอย่างมากที่เห็นต้นโพธิล้มตาย จึงเอาแบบอย่างพระเจ้าอโศกมหาราช จากนั้นนำน้ำนมจากแม่โค ๑,๐๐๐ ตัว รดต้นโพธิ์ ในไม่ช้าหน่อโพธิ์ ได้แตกหน่อออกมาเป็นต้นที่ ๓ มีอายุราวประมาณ ๑,๒๕๖ - ๑,๒๗๖ ปี

ต้นที่ ๔ พ.ศ. ๒๔๒๓ เซอร์ อเล็กซานเดอร์ คันนิ่งแฮม

นักโบราณคดีชาวอังกฤษ ได้เดินมาที่พุทธคยา ได้เห็นต้นโพธิแก่ชรามาก ได้มีชาวบ้านตัดกิ่งก้านมาทำเป็นฟืน ต่อมาพายุพัดล้มลง ได้เห็นหน่อโพธิ์ ๒ หน่อ (สูง ๖ นิ้วและ ๔ นิ้ว ได้นำหน่อสูง ๖ นิ้วมาปลูกลงที่ต้นเดิม ปัจจุบันมีอายุ ๑๓๖ ปี (๒๕๕๘)

สัตตมหาสถาน

เสวยวิมุตติสุข คือ สุขอันเกิดจากการหลุดพ้นจากอาสวะ กิเลส เป็นเวลา ๔๙ วัน สถานที่ละ ๗ วัน ๗ สัปดาห์ เรียกว่า สัตตมหาสถาน มีดังต่อไปนี้คือ

สัปดาห์ที่ ๑ ต้นพระศรีมหาโพธิ ทรงพิจารณาปฏิจจสมุปบาท โดยอนุโลมและปฏิโลม ไปตามลำดับและทวนกลับ

สัปดาห์ที่ ๒ อนิมิสสเจดีย์อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของพระศรีมหาโพธิ ประทับยืนทอดพระเนตรดูต้นพระศรีมหาโพธิ ไม่กระพริบตา เป็นเวลา ๗ วัน

สัปดาห์ที่ ๓ รัตนจงกรมเจดีย์ อยู่ระหว่างต้นพระศรีมหาโพธิและอนิมิสสเจดีย์ เดินจงกรมเป็นเวลา ๗ วัน

สัปดาห์ที่ ๔ รัตนฆรเจดีย์ อยู่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นเรือนแก้วที่เทวดาเนรมิตสร้างไว้ พิจารณาอภิธรรมปิฎกเป็นเวลา ๗ วัน

สัปดาห์ที่ ๕ อชปาลนิโครธ (ต้นไทรเป็นที่พักของคนเลี้ยงแพะ) อยู่ทางทิศตะวันออก หุหุกชาติ ชอบตวาดผู้อื่นด้วยคำว่า หึหึ มาทูลถามพระองค์ถึงธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นพราหมณ์ ตรัสตอบว่า พราหมณ์ผู้ใด มีบาปธรรมลอยเสียแล้ว ปราศจากกิเลสเครื่องย้อมจิตให้ติดแน่น ควรกล่าวได้ว่าตนเป็นพราหมณ์โดยธรรม

สัปดาห์ที่ ๖ มุจลินท์ (ต้นจิก) อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ฝนตกพรำตลอด พญานาคได้มาขดขนดกาย รอบพระพุทธเจ้าได้ ๗

รอบ แผ่พังพานเหนือเศียร เพื่อปกป้องลมและฝนมิให้ต้องกายพระองค์ พอฝนหยุด ยืนประนมมือเบื้องพระพักตร์ พระองค์ทรงเปล่งอุทานว่า ความสงัดเป็นความสุขของบุคคลผู้มีธรรมอันได้สดับแล้ว เป็นต้น

สัปดาห์ที่ ๗ ราชายตนะ (ต้นเกตุ) อยู่ทางทิศใต้ มีพ่อค้า ๒ คน ชื่อ ตปุสสะ และภัลลิกะ เดินทางมา ได้นำข้าวสัตตุก้อน สัตตุผง น้อมถวาย หลังจากสนทนาทั้งสองได้ขอถึงพระพุทธ พระธรรมเป็นสรณะที่พึ่งทางใจ และกราบลากลับ พระองค์ได้มอบพระเกสาให้ ๘ เส้น

พระแท่นวัชรอาสน์

พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างขึ้นเพื่อบูชาสถานที่บำเพ็ญเพียรของพระมหาบุรุษ ยาว ๗ ฟุต ๖ นิ้ว กว้าง ๑๐ นิ้ว หนา ๕ นิ้วครึ่ง สลักเป็นรูปเพชรด้านข้างมีพระยาหงส์ และดอกมณฑารพสลับกัน

พ.ศ. ๒๔๒๓ เซอร์ อเล็กซานเดอร์ คันนิ่งแฮม ได้ทำการขุดค้น พบจมอยู่ใต้กองอิฐหนา ๒๐ ฟุต (ประมาณ ๗ เมตร)

พระมหาเจดีย์พุทธคยา

พระมหาเจดีย์พุทธคยา มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมแหลมทรงกรวยสูง ๑๗๐ ฟุต รอบฐาน ๗๕ ฟุต มีสองชั้น ส่วนชั้นล่างประดิษฐาน พระพุทธเมตตา ส่วนชั้นบนเป็นพุทธปฏิมา พระปางประทานพร

ประมาณ พ.ศ. ๒๒๘ พระเจ้าอโศกทรงสร้างเป็นวิหารมีขนาดไม่ใหญ่ ต่อมา พ.ศ. ๖๗๔ พระเจ้าหุวิชกะ ทรงสร้างเพิ่มเติมมีขนาดใหญ่กว่าเดิม เป็นศิลปะที่งดงามยิ่ง

หลวงจีนถังซัมจั๋ง ได้กล่าวไว้ว่า สมัยที่เดินมามีพระสงฆ์เป็นเถรวาท อยู่อาศัยจำนวนมาก และเรียกสถานที่นี้เรียกว่า มหาโพธิวิหาร

ปัจจุบันคนอินเดียเรียกว่า Main Temple คงเป็นวัดศูนย์กลาง

ของสาธุชนทั่วโลก

พระพุทธเมตตา

พระพุทธเมตตา เป็นพุทธปฏิมาปางมารวิชัย ทำจากหินแกรนิตสีดำแกะสลัก ปิดทองเหลืองอร่าม สร้างในสมัยปาละ อายุราว ๑,๔๐๐ ปี

ในช่วงที่พระเจ้าศศางกามาทำลายต้นโพธิ์ ได้เห็นพระพุทธเมตตาตอนแรกก็คิดจะทำลาย แต่พอเห็นพระพักตร์เอิบอิ่ม สง่างดงาม ไม่กล้าที่จะทำลาย และได้ยกทัพกลับ ระหว่างทางได้ฉุกคิด ถ้าไม่ทำลายพระพุทธรูปที่ประดิษฐานในวิหารโพธิ์ ชาวพุทธต้องกลับมาฟื้นฟูสถานที่แห่งนี้อีก จึงมีรับสั่งให้ทหารคนหนึ่งทำลาย นายทหารท่านนี้ เมื่อมาเห็นพระพักตร์พระพุทธเมตตาก็ทำลายไม่ลง พลางคิดว่า ถ้าตนทำลายแล้วชีวิตคงจะตกนรกหมกไหม้เป็นแน่ จึงได้ปรึกษาประชุมกับชาวพุทธในบริเวณนี้ ได้ทำกำแพงกั้นไว้

กลับไปรายงานว่าได้ทำลายพระพุทธเมตตาเรียบร้อยแล้ว พระเจ้าศศางกะ ได้ยินได้ฟังเกิดความเดือดเนื้อร้อนใจ ทรงประชวรอย่างหนัก มีเนื้อหลุดมาจากกายเป็นชิ้นและสิ้นใจตายอย่างอนาถภายใน ๗ วัน

นายทหารคนนี้รีบมาที่พุทธคยาทำลายกำแพงกั้น ปรากฏว่าเกิดอัศจรรย์คือ น้ำมันจุดบูชายังลุกไหม้เหมือนเดิมไม่ดับ

อุรุเวลาเสนานิคม

ในอดีตสมัยเมื่อพระพุทธเจ้ายังไม่เสด็จอุบัติขึ้น กุลบุตรหมื่นคนบวชเป็นดาบสอยู่ที่ประเทศนั้น (หมายถึงอุรุเวลา) วันหนึ่งได้ประชุมกันทำกติกาวัตรไว้ ธรรมดากายกรรม วจีกรรมเป็นของปรากฏแก่ผู้อื่นได้ ฝ่ายมโนกรรมมหาปรากฏไม่ เพราะฉะนั้นผู้ใดตรึกกามวิตกหรือพยาบาทวิตกหรือวิหิงสาวิตก คนอื่นที่โจทก์ย์นั้นย่อมไม่มี ผู้นั้นต้อง

โจทย์ตนด้วยตนเองแล้ว เอาห่อแห่งใบไม้ขนทรายมาเกลี่ยในที่นี้ ด้วยตั้งใจว่า นี่พึงเป็นทัณฑกรรม

จำเดิมแต่นั้นมาผู้ใดตรึกวิตกเช่นนั้น ผู้นั้นย่อมใช้ห่อแห่งใบไม้ขนทรายมาเกลี่ยในที่นั้น ด้วยประการอย่างนี้ กองทรายในที่นั้นจึงใหญ่ขึ้นโดยลำดับภายหลังมาประชุมกัน จึงได้แวดล้อมกองทรายในที่นั้นทำให้เป็นเจดียสถาน ตั้งแต่นั้นมาชื่อแห่งนั้นจึงชื่อว่า อุรุเวลา ในสมันตปาสาทิกา อธิบายศัพท์ อุรุเวลา ไว้ว่า บทว่า อุรุเวลายํ ได้แก่ ที่แดนใหญ่ อธิบายว่า ที่กองใหญ่ หรืออีกประการหนึ่ง ทรายเรียกว่า อุรุ, เขตคั่น เรียกว่า เวลา แลพึงเห็นความในบทนี้อย่างนี้ว่า ทรายที่เขาขนมา เพราะเหตุที่ล่วงเขตคัน ชื่อว่า อุรุเวลา

ลักษณะภูมิประเทศของอุรุเวลาเสนานิคม ในสมัยพุทธกาลนั้นเป็นป่าที่ร่มรื่นน่าอยู่อาศัยมีแม่น้ำใสไหลเย็น

อาศรมชฎิล

โปรดชฎิล ๓ พี่น้อง

ชฎิล ๓ พี่น้อง เกิดในตระกูลกัสสปะโคตร เป็นลัทธิบูชาไฟ พี่ชายคนใหญ่คนโตชื่ออุรุเวลกัสสปะ มีบริวาร ๕๐๐ คน น้องชายคนรองชื่อนทีกัสสปะ มีบริวาร ๓๐๐ คน น้องชายคนเล็กชื่อคยากัสสปะ มีบริวาร ๒๐๐ คน อาศัยตามคุ้งแม่น้ำติดต่อตามลำดับ

๑. อุรุเวลกัสสปะ ตั้งอาศรมอยู่ที่พนาสัณฑ์ ตำบลอุรุเวลา

๒. นทีกัสสปะ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา

๓. คยากัสสปะ ตั้งอยู่ที่คุ้งใต้แห่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลคยา-สีสะประเทศ

พระบรมศาสดาได้ขอพักที่โรงไฟ ได้กำจัดฤทธิ์เดชพระยานาคให้สิ้นไป ชฎิลอุรุเวลกัสสปดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มากมีอานุภาพมากแท้ ถึงกับกับ (กำจัดฤทธิ์เดชพระยานาค, ให้ไฟลุกขึ้นได้,

ให้พวกชฎิลดับไฟได้, เนรมิตกองไฟได้มากมาย, บันดาลไม่ให้น้ำไหลได้) แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเรา

พระองค์ตรัสถึงความไม่มีแก่นสารของลัทธิ อุรุเวลกัสสปะและบริวารพร้อม กันลอยเครื่องบริขารไปตามแม่น้ำ ส่วนน้องชายทั้งสองได้เห็นบริขารที่ลอยตามน้ำรีบเข้ามาหาเห็นพี่ถือเพศเป็นภิกษุ เห็นเป็นการประพฤติพรหมจรรย์จึงขออุปสมบท พระองค์ทรงประทานให้

พระพุทธองค์เสด็จไปยังตำบลคยาสีสะใกล้แม่น้ำคยาตรัสเรียกภิกษุมาพร้อมกัน ทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตร คือพระสูตรที่ว่า ด้วยของร้อน คือ

๑. อายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นของร้อน

๒. อายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธัมมารมณ์ เป็นของร้อน

๓. วิญญาณ ผัสสะ และเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะอายตนะภายในกับอายตนะภายนอกกระทบกันเป็นของร้อน

ร้อนเพราะไฟ คือ ราคะ โทสะ โมหะ และร้อนเพราะการเกิด แก่เจ็บ ตาย ความเศร้าโศก คร่ำครวญ ความทุกข์ ความเสียใจ และความขัดเคืองใจ จบพระธรรมเทศนาได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด ๑,๐๐๓ รูป

เขาพรหมโยนี (คยาสีสะประเทศ)

เขาพรหมโยนี (คยาสีสประเทศ) สถานที่แสดงอาทิตตปริยายสูตรโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง และเป็นที่ตั้งสำนักของพระเทวทัตเมื่อครั้งแยกตัวออกจากพระพุทธเจ้า

ที่ได้ชื่อว่า พรหมโยนี เพราะมีก้อนหินทับกันดูเหมือน โยนีของพระพรหม ปัจจุบันเป็นศาสนสถานสำคัญของชาวฮินดู ซึ่งอยู่ใกล้กับตัวเมืองคยา เดิมเรียกว่า คยาสีสะ หรือเรียก คชาสีสะ แปลว่า หัวช้าง ลักษณะเขาคล้ายกับหัวช้าง

สมณะจีนเฮี่ยงจัง ได้บันทึกไว้ว่า ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของภูเขานี้ ท่านได้เห็นสถูปที่เขาได้สร้างอุทิศให้แก่พระกัสสปสามพี่น้อง

วัดพุทธนานาชาติ

จากการที่รัฐบาลอินเดียได้เชิญชวนประเทศชาวพุทธมาสร้างยังแดนพุทธภูมิ ทำให้ปรากฏมีวัดนานาชาติทั่วอาณาบริเวณพุทธคยา แต่ละประเทศได้แสดงศิลปะการก่อสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้อย่างงดงามตระการตา วัดนานาชาติได้แก่ วัดญี่ปุ่น วัดธิเบต วัดภูฏาน ไทย ลาว พม่า กัมพูชา ศรีลังกา จีน ฯลฯ

พุทธคยามหาสังฆาราม

เมือง...บำเพ็ญทุกรกิริยา
เมือง...ลอยถาดอธิษฐาน
เมือง..บรมครูชนะมาร
เมือง...๗ สถานอันศักดิ์สิทธิ์
เมือง...ภาวนาใต้โพธิ์ศรี
เมือง...ลอยชฎาสามฤาษี
เมือง...เนรัญชรานทีทราย
เมือง...เวรกรรมย้ำชาดก
เมือง...ตำรามธุปายาส
เมือง...ศาสดาจารย์ตรัสรู้
เมือง...อธิษฐานแล้วสำเร็จ
เมือง...สถิตพุทธเมตตา
เมือง...มหาเจดีย์สูงเสียดฟ้า
เมือง...พรหมโยนีน่าศึกษา
เมือง...น้อมใจ - กายแนบพระธรรม
เมือง...สวรรค์บนบก – นรกบนดิน ฯ

ที่มา.. หนังสือคู่มือพระธรรมวิทยากร

ประวัติศาสตร์พุทธคยา

ท่านพุทธโฆษาจารย์ ได้เล่าว่า ท่านเป็นศิษย์ของพระเรวตะแห่งพุทธคยามหาสังฆารามได้เดินทางไปแปลพระคัมภีร์พระไตรปิฎกจากภาษาสิงหล กลับมาเป็นภาษามคธที่เกาะลังกา

พุทธคยาเป็นเขตอิทธิพลของพวกฮินดูคยาเกษตรใช้เป็นที่บูชาถวายบิณฑ์

๑ ใน ๑๖ แห่ง เมืองพระพุทธองค์ทรงตรัสรู้ใต้ต้นโพธิ์ที่นี่จึงเรียกพุทธคยา

ปัจจุบัน เป็นสถานที่อันยิ่งใหญ่มีนักแสวงบุญจากทั่วโลกมาไหว้พระสวดมนต์ตลอดทั้งปี

หลังจากพระพุทธองค์ตรัสรู้แล้วจึงได้เสวยวิมุติสุขอยู่ ๗ สัปดาห์ แล้วเสด็จไปเมืองพาราณสี เมื่อมีสาวกมากขึ้นพระพุทธองค์จึงได้ส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนา ครั้นนั้นพระพุทธองค์ได้เสด็จกลับมาเพื่อโปรดชฎิลสามพี่น้องพร้อมบริวารจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ จากนั้นพระองค์ก็บำเพ็ญพุทธกิจยังแคว้นต่าง ๆ จนเข้าสู่การปรินิพพาน

-พ.ศ. ๒๒๘ – ๒๔๐ พระเจ้าอโศกได้เสด็จมาสักการะ ณ สถานที่ตรัสรู้ได้สร้างพระสถูปขนาดย่อม ๆ เพื่อบูชา และ ปักเสาศิลาไว้เป็นเครื่องหมายสร้างพระแทนวัชรอาสนี้ รั้วทำด้วยหินล้อมรอบต้นพระศรีมหาโพธิ์ ฯลฯ

- พ.ศ. ๖๗๔ – ๖๙๔ พระเจ้าหุวิชกะ ทรงสร้างเสริมให้เป็นศิลปะต้นแบบเป็นสถูปใหญ่ หลวงจีนถังซัมจั๋ง เรียกว่า “ มหาโพธิ์วิหาร ”

เป็นเจดีย์รูปสี่เหลี่ยมแหลม ทรงกรวย ห่างจากต้นโพธิ์ ๒ เมตรมีพระแท่นวัชรอาสน์คั่นกลาง ขนาดสูง ๑๗๐ ฟุต วัดรอบฐานขนาด ๘๕ ฟุตเศษมี ๒ ชั้น มีเจดีย์บริวารอีก ๔ องค์ ทรงเดียวกันอยู่บนฐานชั้นที่ ๒ สูง ๔๕ ฟุต ส่วน ชั้นล่างนั้นประดิษฐานพระพุทธเมตตา “ ปางมารวิชัย ” สร้างจากหินแกรนิตสีดำ สมัยของราชวงศ์ปาละอายุประมาณ ๑๔๐๐ ปีเศษ ชั้นบนประดิษฐานพระพุทธปฏิมาปาง “ปางประทานพร ” สร้างในสมัยเดียวกัน

-พ.ศ. ๙๔๕ – ๙๕๐ หลวงจีนฟาเหียนเดินทางมาสักการะสถานที่ตรัสรู้และได้พรรณาถึงความงดงามของพระมหาเจดีย์พุทธคยา เห็นพระสงฆ์เถาวาทและพุทธศาสนิกชนมาสักการะกันอย่างมิขาดสาย

- พ.ศ.๑๑๔๕ กษัตริย์รัฐเบงกอลนามสสางกา ได้ประกาศอิสระจากมคธยกทัพมาทำลายพุทธสถานอย่างย่อยยับ

-พ.ศ.๑๑๔๕ กษัตริย์ปูรณวรมาตีทัพเบงกอลแตกแล้วทำการบูรณะซ่อมแซม

-พ.ศ. ๑๔๙๑ อมรเทวพราหมณ์ ปุโรหิตของพระเจ้าวิกรมาทิตย์แห่งเมืองมัลวาบอกไว้ในหนังสืออมรโฆษว่าออกแบบวิหารโพธิ์ใหม่ให้เป็นอย่างที่เห็นในปัจจุบัน

-พ.ศ. ๑๕๗๘ พม่าส่งคณะช่าง นำโดย ธรรมราชครูเพื่อบูรณะแต่เกิดข้อพิพาทกันกับอินเดีย พม่าเลยต้องหยุดการซ่อมแซม

-พ.ศ. ๑๖๒๒ พม่าส่งช่างชุดที่ ๒ มาฟื้นฟูบูรณะใช้เวลา ๗ ปีเสร็จเมื่อ ๑๘ ตุลาคม ๑๖๒๙ พุทธคยามีชีวิตกลับมาอีกครั้งหนึ่ง

-พ.ศ. ๑๗๔๓ พระธัมมรักขิต รับทุนจากพระเจ้าอโศกมัลละแห่งแคว้นสิวะสิกะอินเดีย มาปฏิสังขรณ์เพิ่มเติมให้ดียิ่งขึ้น

-พ.ศ. ๑๗๖๐ อิสลามกองทัพเติร์กยึดครองมคธรัฐทำลายล้างพุทธสถานทั้งหมด พร้อมยกพุทธคยานี้ให้อยู่ในการดูและของฮินดูนิกายมหันต์ โดยอ้าง เมื่อ พ.ศ. ๑๗๒๗ จักรพรรดิ โมกุลนามมูฮัมหมัดซาห์ ได้มอบพุทธคยาทั้งหมดเป็นสมบัติของมหันต์องค์ที่สี่ชื่อว่า “ ลาลคีรี ” จากนั้นพุทธคยาก็ถูกทอดทิ้งหลายร้อยปีไม่มีการบูรณะมีชาวพุทธมาสักการะเพียงเล็กน้อย

-พ.ศ. ๒๑๓๓ พุทธคยามหาสังฆาราม ถูกมุสลิมคุกคามถูกพวกพราหมณ์รังแกในที่สุดหลุดจากมือชาวพุทธอย่างเด็ดขาดตกอยู่ในความคุ้มครองของนักบวชมหันต์นิกายทัสนามิ สันยาสีที่ชื่อโคสายฆมันดีร์คีรี

-พ.ศ. ๒๑๓๕ อังกฤษยึดครองอินเดีย

-พ.ศ. ๒๓๕๔ พระเจ้าแผ่นดินพม่าเสด็จมาเห็นได้ส่งทูตมาเจรจาขอบูรณะตามบันทึกดร. บุคานัน แฮมินตัน บอกว่าพุทธคยาอยู่ในสภาพย่อยยับไม่ได้รับการดูแล

-พ.ศ. ๒๔๑๗ พระเจ้ามินดงเจรจาผ่านรัฐบาลอินเดียซึ่งเป็นของอังกฤษแล้ว อังกฤษส่งคนมาช่วย ๒ นายเพื่อกำกับคือ “ อเล็กซานเดอร์ คันนิ่งแฮม กับ ดร. ราเชนทร ลาลมิตระ ”

- พ.ศ. ๒๔๑๙ พม่าเกิดสงครามกับอังกฤษงานบูรณะจึงต้องหยุด

- พ.ศ. ๒๔๒๓ เซอร์อเล็กซานเดอร์ , ดร.ราเชนทร , เซอร์อีแดนแต่งตั้งให้นาย เจ ดี เบคลาร์ ทำการปฏิสังขรณ์ เสร็จ ในปีพ.ศ. ๒๔๒๗ (๔ ปี)

-พ.ศ. ๒๔๓๓ ท่านเซอร์ เอ็ดวิน อาร์โนลด์ ฝรั่งอังกฤษชาวพุทธได้เขียนหนังสือเล่มหนึ่งชื่อว่า “ The Light of Asia ”

-พ.ศ. ๒๔๓๔ อนาคาริกะ ธัมมปาละ ชาวศรีลังกามากราบพุทธคยาเกิดศรัทธาปรารถนา เรียกร้องสิทธิของความเป็นเจ้าของพุทธคยา ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้ประชุมชาวพุทธสากลที่พุทธคยามีพม่า, ลังกา , จีน, ญี่ปุ่น แล้วญี่ปุ่น

ได้ประกาศว่าจะหาเงินมาซื้อพุทธคยาคืน อังกฤษระแวงญี่ปุ่นเพราะเพิ่งรบชนะรัสเซียจึงไม่ยอมให้ครอบครอง จึงเกิดขบวนกอบกู้พุทธคยา (แม็กมึน, เอ็ดวิน ฯ, วิลเลี่ยม พ.อ. โอลคอตต์) ออกปราศัยที่ พม่า – อังกฤษ – สิงคโปร์ – ไทย – ลังกา หาผู้สนับสนุน

-พ.ศ. ๒๔๓๖ อนาคาริกะ ธัมมปาล กลับมาพุทธคยาพร้อมกับโอลคอตต์ และ MR. เอดซ์ นักเทววิทยา ได้เห็นพระ ๔ รูป ถูกพวกมหันต์ทุบตีเกือบตายซ้ำร้ายเขายังกีดกันมิให้พวกธรรมยาตราเข้าสักการะพุทธคยา

-พ.ศ. ๒๔๓๘ ชาวพุทธขอนำพระพุทธรูปอายุ ๗๐๐ ปี เข้าไปประดิษฐาน แต่พวกมหันต์ก็ไม่เห็นด้วยอ้างว่า “ พระพุทธเจ้าเป็นเพียงอวตารปางที่ ๙ ของพระนารายณ์”

-พ.ศ. ๒๔๔๕ มีความเคลื่อนไหวทั่วโลก โดย เอดวินอาร์โนล , ดร. ริดเดวิด, ศ. แม็กมึลเลอร์ ชาวพุทธเริ่มมีพลัง พวกมหันต์เพิ่มความรังเกียจชาวพุทธมากขึ้น

-พ.ศ. ๒๔๖๗ ชาวพุทธพม่า , ลังกา , เนปาล , ร้องเรียนรัฐบาลพรรคคองเกรสส์ตั้งคณะกรรมาธิการขึ้นพิจารณา โดยมี ดร. ราเชนทร์ ประสาท (ประธานาธิบดีเป็นประธาน) ตั้งกรรมกาชาวพุทธ ๕ คน คือ ฮินดู ๕ คน ดูแลพุทธคยา โดยออกกฎหมายบังคับ

ความเห็นของ “ มหาตมคานธี ” คือ วิหารพุทธคยานี้ควรเป็นสมบัติของชาวพุทธโดยชอบธรรมการนำสัตว์ไปฆ่าทำพลีกรรมในวิหารมหาโพธิ์ ไม่สมควรเพราะล่วงละเมิดต่อสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธศาสนา เป็นการประทุษร้ายต่อจิตใจของชาวพุทธทั่วไป

ความเห็นของ ระพินทรนาถฐากูร คือ ที่ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณนี้จะตกอยู่ในความดูแลของศาสนาอื่นไม่ได้ เพราะศาสนาอื่นไม่เกี่ยวข้องอะไรและไม่มีเยื่อใยอะไรต่อพระพุทธศาสนา

- พ.ศ. ๒๔๙๐ อินเดียเป็นเอกราชจากอังกฤษ มหาโพธิ์สมาคมรบเร้าสิทธิพุทธคยา ใน พ.ศ. ๒๔๙๑ ดร. ศรีกฤษณะ ซิงห์ นายกรัฐมนตรีพิหาร ได้เสนอให้ร่างรัฐบัญญัติวิหารพุทธคยา

-พ.ศ. ๒๔๙๒ เดือนพฤษภาคม จัดตั้งคณะกรรมการดูแล ๙ คน มีผู้ว่าจังหวัดคยาเป็นประธาน กรรมการ ๘ คน และ ชาวพุทธ ๔ คน ฮินดู ๔ คน

-พ.ศ. ๒๔๙๖ นายกรัฐมนตรีพม่ามาเยือน พวกมหันต์บอกว่าได้ยกพุทธคยาให้ชาวพุทธ

-พ.ศ. ๒๕๓๐ ภิกษุไซไซ ชาวญี่ปุ่นนำชาวพุทธจากนาคปูร์ + รัฐมหารชตะเรียกร้องให้นำศพมหันต์ที่ฝังไว้ และ ปัญจปาณฑปพร้อมศิวลิงค์ที่กลางวิหารออกไปที่อื่น

-พ.ศ. ๒๔๙๙ บูรณะเล็กน้อยเพื่อฉลองพุทธคยาชยันตีพุทธศาสนาอายุ ๒๕๐๐ ปี

-พ.ศ. ๒๕๑๒ พระสุเมธาธิบดี ได้นำพุทธบริษัทชาวไทยประดับไฟแสงจันทร์

-พ.ศ. ๒๕๑๙ พุทธบริษัทชาวไทย สร้างกำแพงแก้ว ๘๐ ช่อง ซุ้มประตูแบบอโศก ๒ ซุ้ม เสร็จในปี ๒๕๒๐

-พ.ศ. ๒๕๓๑ ชาวพุทธเนปาลปูหินอ่อน

ที่มา... คู่มือพระธรรมวิทยากร

ภาพ : วัดเวฬุวันวิหาร

ราชคฤห์ นาลันทา

ภาพ : กำแพงเมืองราชคฤห์

ราชคฤห์

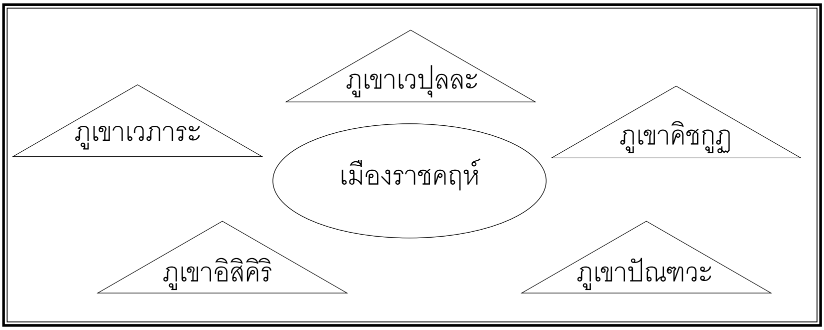

ภาพ: ภูเขา ๕ ลูก เมืองราชคฤห์

กลุ่มพระชาวแคว้นมคธ

พระสารีบุตร พระมหาโมคคัลลานะ

พระมหากัสสปะ พระราธะ พระอุปเสนะ พระมหาจุนทะ พระขทิรวนิยเรวตะ พระมหาปันถก พระจุฬปันถก พระสภิยะ

เมืองราชคฤห์ได้ชื่อว่า เบญจคีรีนคร เพราะมีภูเขา ๕ ลูก ล้อมรอบได้แก่ อิสิคิริ, เวปุลละ, เวภาระ, ปัณฑวะ, และคิชฌกูฏ ปกครองโดยพระเจ้าพิมพิสาร มีพระโอรสคือ อชาตศัตรูกุมาร เป็นราชวงศ์อาถรรพ์ คือ ลูกฆ่าพ่อหลายรัชกาล แคว้นอังคะขึ้นตรงแคว้นมคธ มีประชากร ๑๘ โกฏิ พระพุทธโฆษาจารย์ ได้พรรณาไว้ว่า มีประตูใหญ่ ๓๒ ประตู และประตูเล็ก ๖๔ ประตู

ต้นพุทธกาลพระพุทธศาสนาได้เจริญเติบโตเมืองราชคฤห์ ตอนปลายได้เจริญสาวัตถี เป็นเมืองแห่งศิลปะวิทยาโด่ดเด่นทางด้านการศึกษา โดยเฉพาะลัทธิครูทั้ง ๖ คือ มักขลิโคศาล, อชิตเกสกัมพล,

ปกุธะกัจจายนะ, นิครนถนาฏบุตร, และสัญชัยเวลัฏฐบุตร พระมหาบุรุษยังเคยศึกษาในลัทธิของ อาฬารดาบส และอุทกดาบส

เป็นเมืองค้าขาย เพราะมีเศรษฐีถึงหลายท่าน อาทิเช่น ราชคหเศรษฐี, ปุณณ, โชติก, เมณฑก, ธนัญชัย, ปาวาริก, โกสิย, กากวัลลิย

ลัฏฐิวัน (สวนตาลหนุ่ม)

เสด็จกรุงราชคฤห์

พระบรมศาสดาพร้อมด้วยภิกษุ ๑,๐๐๓ รูป เสด็จกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ประทับ ณ ลัฏฐิวัน (สวนตาลหนุ่ม) พระเจ้าพิมพิสารพร้อม ราชบริพารเสด็จเข้าเฝ้า ราชบริพารบางคนไม่แสดงความเคารพพระพุทธองค์ ตรัสสั่งให้พระอุรุเวลกัสสปะทำความจริงให้ปรากฏ แสดงปาฏิหาริย์เหาะขึ้นไปในอากาศสูง ๗ ชั่วลำตาล ประกาศลัทธิเก่าของตนไม่มีแก่นสาร พระองค์ทรงแสดงอนุปุพพีกถา และอริยสัจ 4 จบพระธรรมเทศนา พระเจ้าพิมพิสารพร้อมบริวารบรรลุเป็นพระโสดาบัน ๑๑ นหุต (๑๑๐,๐๐๐ คน) อีก ๑ (๑๐,๐๐๐ คน) นหุต ขอเข้าถึงพระรัตนตรัย

ตั้งความปรารถนาเป็นมโนปณิธาน ๕ ประการ

1. ขอให้ข้าพเจ้าได้อภิเษกเป็นกษัตริย์ในแคว้นมคธ
2. ขอให้ผู้ที่เป็นอรหันต์ เสด็จสู่แคว้นของข้าพเจ้า
3. ขอให้ข้าพเจ้าได้นั่งใกล้พระองค์องค์นั้น
4. ขอให้พระอรหันต์ได้แสดงธรรมโปรดข้าพเจ้า
5. ขอให้ข้าพเจ้าได้รู้ทั่วถึงธรรมของพระอรหันต์

วันรุ่งขึ้น ได้เสด็จยังพระราชนิเวศน์เพื่อรับอาหารบิณฑบาต พระเจ้าพิมพิสารจึงกราบทูลว่า “ลัฏฐิวัน” ไกลจากชุมชน ผู้มีความศรัทธาไปลำบาก หม่อมฉันขอถวายพระราชอุทยานเวฬุวัน (ป่าไผ่) และ

ทรงหลั่งน้ำทักษิโณทกตกที่พระหัตถ์ของพระพุทธองค์ พระองค์ทรงรับพระเวฬุวันวิหาร จึงเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา

วัดเวฬุวัน

วัดเวฬุวัน ถือได้ว่าเป็นวัดแรกในพระพุทธศาสนา ที่พระเจ้าพิมพิสารสร้างถวาย เวฬุ = ไผ่ วัน = สวน, ป่า คือเป็นวัดสวนไผ่ วัดแห่งนี้ยังเป็นที่เกิดของวันมาฆบูชา ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ เวฬุวันมีอีกชื่อหนึ่งปรากฏในพระสูตรว่า "พระวิหารเวฬุวันกลันทกนิวาปสถาน" หรือ "เวฬุวันกลันทกนิวาป" (สวนป่าไผ่)

สมัยพุทธกาลใกล้เคียงจะมีพระวิหารกโปตกันทราวิหาร พระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะจะอยู่อาศัยภายใน ยังมีเหตุการณ์และสถานที่สำคัญดังนี้

- ที่กำเนิดวันมาฆบูชา

วันมาฆบูชา หมายถึงการบูชา ในวันเพ็ญเดือน ๓ หลังจากตรัสรู้ได้ ๙ เดือน นับเป็นเหตุอัศจรรย์ ที่มีองค์ประกอบสำคัญ ๔ ประการ เรียกว่า วันจาตุรงคสันนิบาต

คำว่า **"จาตุรงคสันนิบาต"** แยกศัพท์ได้ดังนี้ คือ

"จาตุร" แปลว่า ๔

"องค์" แปลว่า ส่วน

"สันนิบาต" แปลว่า ประชุม

ฉะนั้นจาตุรงคสันนิบาตจึงหมายความว่า "การประชุมด้วยองค์ ๔" กล่าวคือมีเหตุการณ์พิเศษที่เกิดขึ้นพร้อมกัน ในเวลาบ่าย วันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ คือ

๑. พระสาวก ๑,๒๕๐ องค์ มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย

๒. พระสาวกเหล่านั้นล้วนเป็นพระอรหันต์

๓. พระสาวกเหล่านั้นบวชด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา

(พระพุทธเจ้าบวชให้)

๔. เป็นวันพระจันทร์เต็มดวงเสวยมาฆฤกษ์

ในวันนั้นทรงแต่งตั้งอัครสาวาก โอวาทปาฏิโมกข์ ถือว่าเป็นนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือเรียกว่า หัวใจพระพุทธศาสนา โอวาทปาฏิโมกข์ แบ่งเป็น ๓ ส่วน

ส่วนแรก คือ เป้าหมายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑) ขันติเป็นเครื่องเผาผลาญกิเลศอย่างยิ่ง

๒) พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพานเป็นธรรมอันสูงสุด

๓) ผู้ล้างผลาญผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่ชื่อว่าเป็นสมณะเลย

ส่วนที่สอง คือ หลักการของพระพุทธศาสนา

๑) การไม่ทำบาปทั้งปวง

๒) การบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อม

๓) การกลั่นจิตของตนให้ผ่องใส

ส่วนที่สาม คือ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑) การไม่เข้าไปว่าร้ายกัน

๒) การไม่เข้าไปล้างผลาญกัน

๓) ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์

๔) ความเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนาหาร

๕) การนอนการนั่งในที่อันสงัด

๖) การประกอบความเพียรทางจิตอย่างสูง ไม่ละเลย

- สระกลันทกนิวาป

พระเจ้าพิมพิสารยังโปรดให้ขุดสระน้ำการันทกะขึ้น เพื่อให้พระพุทธองค์ได้สรงน้ำด้วย

พระองค์ได้เสด็จประพาสพระราชอุทยานเวฬุวัน วันนั้นพระองค์ทรงดื่มน้ำจัณฑ์มากไปหน่อยจึงทรงบรรทมหลับไป ณ สถานที่ตรงนั้นเอง ฝ่ายข้าราชบริพารที่ตามเสด็จมาด้วย ครั้นเห็นว่าเจ้าเหนือหัวของตนบรรทมหลับไปเช่นนั้น จึงต่างพากันทยอยออกไป กลิ่นอันหอมหวานของน้ำจัณฑ์ที่ผสมกับแกล้มที่ระเหยจากพระนาสิกของพระองค์นั้นเป็นต้นเหตุ ทำให้อสรพิษที่อาศัยในโพรงไม้ใกล้ ๆ อยู่ไม่ได้ มันจึงค่อย ๆ เลื้อยออกมาจากที่อยู่ของมันบ่ายหน้ามุ่งตรงมายังที่พระราชาซึ่งบรรทมหลับอยู่นั้นเอง ฝ่ายรุกขเทวดาที่อาศัยอยู่ ณ แห่งนั้น ครั้นได้เห็นเหตุการณ์ดังนั้นเข้าเกิดเมตตาและสงสารคิดที่จะช่วยให้พระราชารอดพ้นจากอันตรายแห่งชีวิต ทันใดจึงเปลี่ยนเพศจำแลงกายเป็นกระแตส่งเสียงดังจ้าละหวั่นที่ใกล้ ๆ เพราะเสียงร้องอันดังของกระแตนั้นพระองค์จึงตกพระทัยตื่นขึ้น และทันทีนั้นอสรพิษก็พลันเลื้อยกลับไปยังที่อยู่ของตนดังเดิม พระองค์ครั้นเห็นเหตุการณ์ดังนั้นเข้าจึงทรงดำริว่า “ชีวิตของเราที่รอดพ้นอันตรายมาได้นั้นก็เพราะกระแตตัวนี้” ดังนั้น จึงรับสั่งให้เจ้าหน้าที่นำเอาอาหารหรือเหยื่อมาให้แก่กระแตเป็นประจำ และให้นำพระราชโองการเที่ยวประกาศห้ามไม่ให้ใครมาทำร้ายสัตว์จำพวกนี้อีกต่อไปและตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาพระราชอุทยานเวฬุวันจึงได้สมัญญาสร้อยเพิ่มเติมตอนท้ายว่า “เวฬุวันกลันทกนิวาป” เวฬุวันสถานที่ให้เหยื่อกระแต

อนึ่งจำเดิมแต่นั้น ปวงประชาชนชาวราชคฤห์ก่อนที่จะไปเที่ยวชมพระราชอุทยานเวฬุวันจึงค่อย ๆ เริ่มนิยมกันนำเอาอาหารเตรียมติดตัวไปเพื่อให้กระแตที่อาศัยอยู่ในสถานที่นั้นครั้นมากเข้า ๆ จนกลายเป็นสถาบันขึ้นมาว่า ผู้ใดก็ตามที่จะไปเที่ยวชมพระราชอุทยานเวฬุวัน

ผู้นั้นจะต้องนำเอาอาหารเพื่อเป็นทานแก่กระแตติดตัวไปทุกครั้ง

ดังนั้นกระแตในสมัยนั้นจึงนับว่าเป็นสัตว์ที่นอกจากจะโชคดีเที่ยววิ่งเล่นอย่างเป็นอิสระและอยู่อย่างเสรีในพระราชอุทยานแล้ว ยังมีอาหารกินอย่างสมบูรณ์อีกโสดหนึ่งด้วย ฯ

- พระคันธกุฎี สถานที่ประทับของสัมมาสัมพุทธเจ้า

คันธกุฎี คือ กุฏิที่อยู่ที่มีกลิ่นหอม ใช้เรียกที่อยู่พระพุทธเจ้าโดยเฉพาะ ตั้งอยู่บนเนิน มีการประดับอิฐเก่า ๆ โดยรอบ

- เปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสาร

พระเจ้าพิมพิสารถวายวัดแล้ว ลืมกรวดน้ำ อุทิศไปให้เปรตที่เป็นญาติ ตกกลางคืนญาติเหล่านั้นเป็นทุกข์หนัก ก็เลยปรากฏตัวให้เห็นว่า ตัวเองเป็นเปรต ส่งเสียงร้องโหยหวน อยู่ในวัง ได้เสด็จทูลถามพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสว่า ญาติที่ล่วงลับ ยังประสบทุกข์ ต้องการส่วนบุญจากพระองค์ จึงแนะนำให้บำเพ็ญพระราชกุศล กรวดน้ำอุทิศว่า อิทัง เม ญาตินัง โหตุ สุขิตา โหนฺตุ ญาตโย ขอส่วนกุศลนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอญาติทั้งหลายจงมีความสุข

ในอดีตชาติพระเจ้าพิมพิสารทำบุญทำทาน ตั้งโรงทานเลี้ยงพระเลี้ยงมหาชน แต่ว่าญาติเหล่านี้ไม่มีกุศลศรัทธา เลยยักยอกเอาของที่จะถวายสงฆ์ไปใช้ไปกินเป็นของตัว ละโลกไปแล้วเลยต้องไปเกิดเป็นเปรต

พระเจ้าพิมพิสารจึงเป็นคนแรกที่กล่าวคำว่า อิทัง เม.... เราชาวพุทธคนไทยจึงนิยมกรวดน้ำอุทิศบุญแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว

เขาคิชกูฏ

บนเขาคิชกูฏ เป็นสถานที่ประทับของพระพุทธเจ้า เรียกว่าพระคันธกุฎีเป็นรมณียสถาน ช่วงเข้าพรรษาพระองค์ทรงจำพรรษาใน

พระเวฬุวัน ออกพรรษาพระองค์ประทับ ณ พระคันธกุฎี บนเขาคิชฌกูฏ พระเจ้าพิมพิสารถูกกักบริเวณขังในคุก ทรงทอดพระเนตรดูชายผ้าเหลืองของพระพุทธศาสนาบนคิชฌกูฏ ทำให้พระองค์มีพระชนม์อยู่ต่ออีก อากาศเย็นสบายเหมาะแก่การมาปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิสำหรับผู้แสวงบุญควรเลือกไปช่วงเช้าและช่วงเย็น ถ้าค่ำมากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ตามรายทาง จะไม่อนุญาตให้ขึ้นเขาเพื่อความปลอดภัย

สถานพระเทวทัตที่กลิ้งหินใส่พระพุทธเจ้า

สถานพระเทวทัตที่กลิ้งหินใส่พระพุทธเจ้า อยู่ใกล้กับพระคันธกุฎีบนเขาคิชฌกูฏ พระเทวทัตใช้คนอื่นปลงพระชนม์พระพุทธเจ้าไม่สำเร็จ ในที่สุดตัดสินใจทำเอง ขึ้นไปบนเขาคิชฌกูฏ แล้วกลิ้งหินใส่พระพุทธเจ้า

ถ้ำสุกรขาตา

ถ้ำสุกรขาตา เป็นสถานที่พระสารีบุตรทรงบรรลุพระอรหันต์ ภายในถ้ำขณะนั้นพระสารีบุตรกำลังถวายพัดพระบรมศาสดาอยู่เบื้องหลังพระองค์แสดงธรรมโปรดทีฆนขะปริพพาชกเรื่องอุบายแห่งการละทิฏฐิ ๓ ประการสำเร็จเป็นพระอรหันต์ยกย่องเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาเลิศทางปัญญาในวันนั้นเป็นวันมาฆบูชา ๑๕ ค่ำ เดือน ๓

ถ้ำพระโมคคัลลานะ

หัมมิยัง แปลว่า เงื้อมเขา ซึ่งเป็นอยู่ของพระโมคคัลลานะ

ถ้ำพระโมคคัลลานะ เป็นที่พักอาศัยของพระโมคคัลลานะ หลังจากอุปสมบทได้ ๗ วัน บำเพ็ญเพียรที่บ้านกัลลวาลมุตตคาม พระองค์ทรงแสดงอุบายระงับความง่วง ๘ ประการ สำเร็จเป็นอรหันต์ ยกย่องเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้าย เลิศทางมีฤทธิ์

โรงพยาบาลหมอชีวกโกมารภัจจ์

ชีวกัมพวัน หรือพระอารามสวนมะม่วง เป็นสวนป่ามะม่วงที่หมอชีวกโกมารภัจจ์ อุทิศถวายเป็นสังฆาราม แด่พระพุทธเจ้าและพระภิกษุสงฆ์ ปัจจุบันเหลือซากโบราณสถานให้เห็นเป็นซากหินเรียงรายกันอยู่ โรงพยาบาลหมอชีวกโกมารภัจจ์ ถือได้ว่าเป็นโรงพยาบาลแห่งแรกในพระพุทธศาสนา

มัททกุจฉิทายวัน

มัททกุจฉิทายวัน ตั้งอยู่เชิงเขาคิชฌกูฏ สถานที่พระนางโกศลเทวีอัครมเหสีของพระเจ้าพิมพิสารจะทำแท้งลูกในพระภรรค์

วิศวะศานติสถูป

วิศวะศานติสถูปตั้งอยู่บนเขารัตนคีรี ท่านสมณะฟูจิภิกษุจากญี่ปุ่นได้สร้างไว้มีกระเช้าให้ขึ้น และทางเท้า

รอยเกวียน

รอยเกวียนโบราณ เป็นร่องรอยแห่งความเจริญของการค้าขายของเมืองราชคฤห์กับแคว้นอื่น ๆ ล้อเกวียนไปกัดเซาะหินจนเป็นร่อง

คุกคุมขังพระเจ้าพิมพิสาร

คุกคุมขังพระเจ้าพิมพิสาร คือบริเวณที่กักขังหมายที่จะปลงพระราชบิดา หวังที่จะเป็นกษัตริย์ เพราะว่าอชาตศัตรูราชกุมารได้รับการยุยงส่งเสริมจากพระเทวทัต

มนิยามัฐ

มนิยามัฐ เป็นสถานที่เก็บพระบรมสารีริกธาตุทั้ง ๗ พระนคร

ที่เก็บสมบัติของพระเจ้าพิมพิสาร

ที่เก็บสมบัติของพระเจ้าพิมพิสาร ลักษณะมีการขุดเจาะหินหน้าผ่าให้เป็นถ้ำ

ตโปทาราม

ตโปทาราม คือบ่อน้ำร้อน ในอดีตมีการอาบน้ำตามวรรณะ ต้นกำเนิดการบัญญัติทางพระวินัยสงฆ์ ๑๕ วันอาบน้ำได้ ๑ ครั้ง

ตโปทาราม, ตโปธานที เป็นบ่อน้ำพุร้อนข้างในมี แร่กำมะถัน เหล็ก ทองแดง และเรเดียม อยู่เป็นจำนวนมาก การได้อาบจักเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ

ในพระบาลีได้กล่าวไว้ว่า น้ำได้ไหลผ่านโลหกุมภีนรกมาแล้ว

ปัจจุบัน ตโปทาราม เป็นสถานที่บูชาทางศาสนาฮินดู ถือกันว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ และผู้คนจากทั่วสารทิศจะมาอาบน้ำกันที่นี่ จะมีการอาบลดหลั่นตามชั้นวรรณะ วรรณะสูงจะอาบต้นน้ำพุ ส่วนวรรณะต่ำจะอาบน้ำข้างล่าง

ในช่วงฤดูหนาว ผู้เขียนได้พักอยู่ที่ราชคฤห์ และได้เข้าไปอาบน้ำในตโปทาราม พอเดินลงมาทำให้กายอบอุ่นมากปราศจากความหนาว

พระถังซัมจั๋งได้เล่า มาที่นี่แล้วได้มีผู้คนชวนให้อาบน้ำอุ่นที่ตโปทาราม

ต้นบัญญัติสรงน้ำ ๑๕ วัน/ครั้ง

ในบริเวณตโปธานที ในสมัยครั้นพุทธกาลภิกษุสงฆ์ได้มาอาบน้ำ สรงน้ำจนเพลิน พระเจ้าพิมพิสารมารอนานมาก จนทำให้ประตู

เมืองปิด ไม่สามารถเข้าราชนิเวศน์ได้ ทำให้พระองค์มาอาศัยนอนในวัดพระเวฬุวัน พระพุทธองค์ทรงบัญญัติให้ภิกษุอาบน้ำได้ทุก ๑๕ วัน ขออนุญาตให้ผ่อนผันอาบน้ำได้ทุกวัน

พระกัจจายนะ เห็นความยากลำบากพระที่จำพรรษาที่เมืองกุรรฆระ เกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระวินัย ๕ ประการ หนึ่งในข้อนั้นคือความลำบากสรงน้ำ ๑๕ วันต่อครั้ง เพราะในปัจจันตชนบทมีอากาศร้อน ชาวเมืองนิยมอาบน้ำทุกวัน การอาบน้ำ ๑๕ วันต่อครั้งจะกลายเป็นเรื่องแปลกสำหรับชาวพื้นเมือง อาจเป็นที่รังเกียจได้ และพระภิกษุไม่สบายตัว

พระพุทธเจ้าทรงผ่อนผันและให้ถือปฏิบัติในปัจจันตชนบททุกแห่ง

ถ้ำสัตตบรรณคูหา

สถานที่ทำสังคายนาครั้งที่ ๑ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ ๓ เดือน ที่ถ้ำสัตตบรรณคูหาเขาเวภาระใกล้กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ประเทศอินเดีย มีพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นราชูปถัมภ์

ลัฏฐิวัน

ลัฏฐิวัน คือสวนตาลหนุ่ม พระพุทธเจ้าได้พาภิกษุสงฆ์ (อดีตชฎิล ๓พี่น้อง และบริวาร) ซึ่งมีพระเจ้าพิมพิสารมาเคยถวายการต้อนรับ จุดเริ่มต้นของการปักหลักพระพุทธศาสนาในแคว้นมคธ

ขนมขาชา (kha ja)

ขาชา, คาชะ (Kha ja) มีลักษณะกรอบ มี 2 รส คือเค็มกับหวาน ร้านขายขนมขาชามีนับสิบร้าน ตั้งอยู่ ณ หมู่บ้านสิเลา อยู่ตรงกึ่งกลางระหว่างเมืองราชคฤห์กับนาลันทา เป็นขนมที่เก็บไว้กินได้นานเป็นหลายวัน

ตำนานของคนอินเดียยังเชื่ออีกว่า พระพุทธเจ้าเสด็จผ่านมาที่นี่ ชาวบ้านได้นำขนมชนิดนี้มาถวาย คำว่า "ขาชา" (kha ja) ซึ่งมีความหมายว่า "กินแล้ว ก็ไป" พระพุทธองค์ฉันเสร็จแล้วเสด็จดำเนินต่อยังเมืองอื่น ชาวบ้านจึงเรียกขนมนี้ว่าขาชาแต่นั้นมา

เรื่องโกสิยเศรษฐีผู้มีความตระหนี่

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในกรุงสาวัตถี ทรงปรารภเศรษฐีชื่อ "โกสิยะ" ผู้มีความตระหนี่ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า "ยถาปิ ภมโร ปุปฺผํ" เป็นต้น

ในที่ไม่ไกลแห่งกรุงราชคฤห์ ได้มีนิคมชื่อ สักกระ, เศรษฐีคนหนึ่งชื่อ "โกสิยะ" มีความตระหนี่ มีสมบัติ ๘๐ โกฏิ ประจำอยู่ในนิคมนั้น

พระศาสดาทรงตรวจดูหมู่สัตว์ เห็นอุปนิสัยโสดาปัตติผลของเศรษฐีพร้อมทั้งภรรยา ซึ่งอยู่ในที่สุดแห่งที่ ๔๕ โยชน์

หลังจากเข้าเฝ้าพระราชาแล้วกลับมา เห็นคนหนึ่งกำลังกินขนมกุมมาส (ขนมเบื้อง) ให้เกิดความกระหายในขนมนั้นขึ้น ไปสู่เรือนของตนแล้ว เมื่อเวลาล่วงไป ๆ เขาผอมเหลืองลงทุกที ขึ้นไปชั้นบนแห่งปราสาท ๗ ชั้น แล้วทอดกินเพียงคนเดียว

พระศาสดาตรัสเรียกพระมหาโมคคัลลานเถระ เธอจงไป ณ ที่นั้นแล้วทรมานเศรษฐี ทำให้สิ้นพยศ

พระเถระนำเศรษฐีและภรรยาไปเฝ้าพระศาสดา ทั้งสองได้ถวายขนมเบื้องแด่พระบรมศาสดาและภิกษุสงฆ์ ทรงตรัสสรรเสริญพระมหาโมคคัลลานะ ทรมานเศรษฐีผู้มีความตระหนี่ ให้เห็นผลของการให้ทาน

เมืองราชคฤห์

เมือง...เลื่องลือศาสนา	เมือง...ภูผาคิชฌกูฏ
เมือง...บุตรฆ่าพ่อ	เมือง...หมอเทวดา
เมือง...มหาเศรษฐี	เมือง...เบญจคีรีนคร
เมือง...สอนธรรมวันมาฆะ	เมือง...พระบรมสารีริกธาตุ
เมือง...มหาราชลือชา	เมือง...ม้าขึ่นขม
เมือง...ขนมขาชา	เมือง...สังคายนาครั้งแรก
เมือง...แขกแบ่งชนชั้น	เมือง...เวฬุวันวัดป่า
เมือง...อัครสาวก	เมือง...เปรตนรกขอส่วนบุญ

ที่มา... คู่มือพระธรรมวิทยากร

นาลันทา

ภาพ : พระพุทธเจ้าองค์ดำ

ภาพ : พระสถูปพระสารีบุตร นาลันทา

นาลันทา

เมือง......พระราชาอุปถัมภ์	เมือง....ยอยกการศึกษา
เมือง....คลังสติ-ปัญญา	เมือง....มหาวิทยาลัย
เมือง.....มาตุภูมิอัครสาวก	เมือง....วิปโยคเมื่อล่มสลาย
เมือง...พระสงฆ์หลบลี้หนีตาย	เมือง....เป้าหมายทาลายลางคลงพระธรรม
เมือง...พระถังฯพากเพียรเรียนพระไตรปิฎก	เมือง....ยาจกโห่ก้องร้องระส่ำ
เมือง....หลวงพ่อพุทธองค์ดำ	เมือง....คราคร่ำผู้คนจน-มี
เมือง...สารีบุตรฉุดแม่จากมิจฉาฯ	เมือง....รถมาเอื้ออาทรตามวิถี
เมือง....นิพพานพระธรรมเสนาบดี	เมือง...เจดีย์ธาตุขันธ์ลูกกตัญญู

ที่มา...คู่มือพระธรรมวิทยากร

มหาวิทยาลัยนาลันทา

มหาวิทยาลัยนาลันทา เป็นมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาที่เก่าที่สุดในโลกและเสื่อมสลายในที่สุด พระพุทธศาสนาห่างหายจากอินเดีย ๖๐๐ กว่าปี มีห้องสมุด ๓ แห่ง คือ รัตนาคร รันตรัญชกะ รัตโนทธิ มีนักศึกษา ๑๐,๐๐๐ ท่าน ครูอาจารย์ ๑,๕๐๐ ท่าน เกวัฏฏสูตร ทีฆนิกาย ได้กล่าวไว้ว่า ห่างจากเมืองราชคฤห์ ๑ โยชน์ (๑๖ กิโลเมตร) ความหมายคำว่า นาลันทา บันทึก พระถัมซัมจั๋ง

น อลํ ททามิ = ไม่พอในการให้

นาลํ ทา = ให้ความชื่นใจ

อีกความหมายคือ นาลํ = ดอกบัว

ทาน =ให้

รวมกันคือ เมืองผู้ให้ดอกบัว, หรือเมืองผู้ให้ความรู้ และมีที่มาอีก นาลันทา คือเมืองพญานาคในภายมหาวิทยาลัยมีพระสถูปขนาด

ใหญ่ตั้งอยู่ เป็นเครื่องหมายสัญลักษณ์แห่งการเรียนรู้ ผู้มีปัญญาเหมือนกับพระสารีบุตรผู้เป็นอัครสาวกของพระพุทธเจ้า เพราะว่าเป็นที่เกิดที่นิพพานของพระสารีบุตร

ทุสสปาวาริกเศรษฐีได้ถวายสวนมะม่วงแก่พระพุทธเจ้าเพื่อสร้างอาราม เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ ชื่อ วัดปาวาริกัมพวัน เป็นการนำวัดหลาย ๆ วัดในบริเวณใกล้เคียงมาสร้างแหล่งเรียนรู้ จนกลายเป็นมหาวิทยาลัยที่ยิ่งใหญ่

ต่อมาศิษยานุศิษย์ของพระสารีบุตร ได้มาสร้างเป็นสถานที่แห่งการเรียนรู้ ได้รับการอุปถัมภ์เชิดชูจากกษัตริย์อาทิเช่น พระเจ้าอโศกมหาราชเสด็จมาสร้างเจดีย์ ๒ องค์ กษัตริย์ในแคว้นมคธในยุคต่อ ๆ มา

พ.ศ. ๘๐๐ – ๙๕๓ ได้รับอุปถัมภ์จากราชวงศ์คุปตะ

พ.ศ. ๑๑๔๙ – ๑๒๒๓ ได้รับอุปถัมภ์จากพระเจ้าหรรษวรรธนะ

พ.ศ. ๑๓๐๓ – ๑๖๘๕ ได้รับอุปถัมภ์จากราชวงศ์ปาละ

ปัจจุบันทางรัฐบาลได้สร้างมหาวิทยาลัยนาลันทาแห่งใหม่ขึ้นเพื่อเชิดชูของเก่าที่ได้สูญหายไป

หลวงพ่อองค์ดำ

หลวงพ่อองค์ดำ สร้างด้วยหินดำแกะสลัก ในสมัยพระเจ้าเทวปาล ประมาณ พ.ศ. ๑๓๕๓ – ๑๓๙๓ อายุประมาณ ๑,๒๐๐ ปี เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ ที่ผู้คนในละแวกนั้นและชาวไทยให้ความเคารพสักการะอยู่ตลอดเวลาไม่ขาดสายปัจจุบันตั้งอยู่นอกรั้วมหาวิทยาลัยนาลันทาเก่า

วัดพุทธนานาชาติ

วัดพุทธนานาชาติอาทิเช่น วัดไทยนาลันทา วัดไทยสิริราชคฤห์

พระสูตรและชาดก

ปาฏิโมกข์ สามัญญผล เป็นต้น

ประวัติพระสารีบุตร

พระสารีบุตร หรือบุตรของนางสารี อยู่ที่หมู่บ้านอุปติสสคาม ตำบลนาลันทา มีหัวหน้าหมู่บ้านชื่อ วังคันตะ ภรรยาชื่อนางสารี อุปติสสะและโกลิตะเป็นสหายกันตั้งแต่เล็ก วันหนึ่งไปเที่ยวงาน มหรสพ เกิดความเบื่อ เพราะไม่สนุกเบิกบานใจเหมือนครั้งก่อน ทั้งสองต่างคิดว่า คนเรามีอายุไม่ถึง ๑๐๐ ปี จักตายเป็นแน่แท้ ถ้าอย่างนั้น มุ่งหาทาง หลุดพ้น (แสวงหาโมกขธรรม)

- บวชในสำนักสัญชัยปริพาชก

ศึกษาในสำนักของอาจารย์สัญชัยจนจบในวิชา เมื่อเห็นว่าไม่มี ประโยชน์ จึงมุ่งหน้าไปตามอาจารย์ สุดท้ายกลับมาที่เดิม ทำกติกากันว่า ผู้ใดบรรลุอมตธรรมก่อน ขอให้จงบอกแก่กันด้วย

- อุปติสสะพบพระอัสสชิ

ได้พบพระอัสสชิกำลังบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ ทีแรกคิดที่ จะเข้าไปถาม แต่เห็นเป็นกาลไม่สมควร เมื่อพระอัสสชิไปสถานที่ ฉันภัตตาหาร อุปติสสะจึงรีบจัดอาสนะถวาย นั่งปรนนิบัติ หลังเสร็จ ภัตตกิจ จึงถามว่า

“ข้าแต่ท่านผู้มีอายุ ใบหน้าของท่านผ่องใสยิ่งนัก ผิวพรรณของ ท่านบริสุทธิ์ผุดผ่อง ท่านบวชในสำนักของใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน และท่านชอบใจธรรมของใคร?”

พระเถระตอบว่า “ปริพาชกผู้มีอายุ เราบวชจำเพาะพระมหา-

สมณะศากยบุตร ผู้เสด็จออกจากศากยสกุล พระองค์เป็นศาสดาของเราชอบใจธรรมของท่าน

พระอัสสชิจึงกล่าวคาถาว่า

เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา   เตสํ เหตุํ ตถาคโต
เตสญฺจ โย นิโรโธ จ   เอวํ วาที มหาสมโณ

พระตถาคตตรัสเหตุและความดับของธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสอย่างนี้

(ธรรมที่เกิดแต่เหตุ คือ ขันธ์ ๕ ได้แก่ ทุกข์, เหตุแห่งธรรม คือ สมุทัย, ความดับแห่งธรรมเหล่านั้นคือ นิโรธและมรรคมีองค์ ๘) อุปติสสะได้ตั้งอยู่ในโสดาบัน ได้ดวงตาเห็นธรรมว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับ ไปเป็นธรรมดา” ขอให้พระอัสสชิไปเฝ้าพระบรมศาสดาล่วงหน้าก่อน ส่วนตนจะไปแสดงธรรมให้โกลิตะฟังอุปติสสะกล่าวคาถาบทเดิม โกลิตะตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล

- ชวนอาจารย์สัญชัย

ทั้งสองได้ชักชวนอาจารย์สัญชัยแต่ได้ถูกปฏิเสธ อาจารย์ถามกลับว่า

อาจารย์ ในโลกนี้ คนโง่กับคนฉลาดอย่างไหนมากกว่ากันศิษย์ คนโง่ครับ คนฉลาดมีจำนวนน้อย

อาจารย์ ถ้าอย่างนั้นพวกคนฉลาด ๆ ควรไปสู่สำนักของพระโคดม ส่วนพวกคนเขลาควรมาสำนักเรา ไปกันเถิด เราจักไม่ไป....

และได้พาบริวารไปเข้าเฝ้าพระบรมศาสดา ณ วัดเวฬุวัน

- ทูลขออุปสมบท

ขณะนั้นพระพุทธเจ้าประทับท่ามกลางภิกษุสงฆ์ ทอดพระเนตรเห็นทั้งสองเดินทางมาแต่ไกล จึงชี้ให้ภิกษุทั้งหลายว่า “บุคคลทั้งสองที่กำลังเดินมา จะเป็นอัครสาวกของเราในอนาคต”

จบธรรมเทศนา ปริพาชก ๒๕๐ คน บรรลุพระอรหันต์ และได้ทูลขออุปสมบท

พระโมคคัลลานะ อุปสมบทได้ ๗ วัน บำเพ็ญเพียรบ้านกัลลวาลมุตตคาม พระองค์ทรงแสดงอุบายระงับความง่วง ๘ ประการ สำเร็จเป็นอรหันต์ ยกย่องเป็นพระอัครสาวกเบื้องซ้าย เลิศทางมีฤทธิ์

พระสารีบุตรอุปสมบทได้ ๑๕ วัน ถวายพัดพระบรมศาสดาอยู่เบื้องหลังถ้ำสุกรขาตาพระองค์แสดงธรรมโปรดทีฆนขปริพพาชก (มีเล็บยาว) เป็นหลานของท่าน เรื่องอุบายแห่งการละทิฏฐิ ๓ ประการ สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ส่วนฑีฆนขะ ตั้งอยู่ในโสดาปัตติผล พระสารีบุตรได้รับยกย่องเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวา เลิศทางปัญญา

- มารดาตำหนิที่ทิ้งทรัพย์ไปบวช

พระเถระพร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ รูป ไปบิณฑบาตยังเรือนมารดาในบ้านนาลกะ มารดานิมนต์แล้ว ถวายอาหารแล้วด่า

- ภิกษุทั้งหลายสรรเสริญพระเถระ

ภิกษุทั้งหลายได้สนทนากันในโรงธรรมว่า “เมื่อมารดาของท่านด่าอยู่อย่างนั้น แม้เหตุสักว่าความโกรธ มิได้มีเลย”

พระศาสดาตรัสว่า เราเรียกผู้ไม่โกรธ มีวัตร มีศีล ไม่มีตัณหาเครื่องฟูขึ้น ผู้ฝึกแล้ว มีสรีระในที่สุดนั้นว่าเป็นพราหมณ์

- พระสารีบุตรถูกภิกษุรูปหนึ่งฟ้อง

ออกพรรษาจะเที่ยวจาริกตามชนบทต่าง ๆ พระเถระทักทายปราศรัยกับภิกษุ มีภิกษุรูปหนึ่งพระเถระไม่ทันสังเกตไม่ได้ทักทาย เกิดความน้อยใจและโกรธ บังเอิญชายผ้าสังฆาฏิของพระเถระไปกระทบภิกษุรูปนั้น จึงนำเหตุนั้นไปฟ้องพระพุทธเจ้า

พระเถระได้อุปมาเปรียบเทียบตนเองเหมือนสิ่งของ ๙ อย่าง เช่น เหมือนเด็กจัณฑาล ที่มีความสงบเสงี่ยมเจียมตัวอยู่เสมอเวลาเข้าไปยังสถานที่ต่าง ๆ เหมือนโค ที่ถูกตัดเขา ฝึกหัดมาดีแล้ว ย่อมไม่ทำร้ายใคร ๆ ภิกษุปุถุชนถึงกับตื้นตัน น้ำตาไหลออกมา กล่าวขอขมาโทษต่อพระเถระ

- ถูกพราหมณ์ตี

พระเถระเป็นผู้มีขันติ ความอดทน พราหมณ์ผู้มีความเห็นผิด จะยั่วให้ท่านโกรธ ช่วงที่ท่านบิณฑบาต เดินไปข้างหลังใช้ฝ่ามือตีกลางหลัง แต่ท่านไม่รู้สึกสะทกสะท้านเลย ความเร่าร้อนบังเกิดขึ้นทั่วร่างกายของพราหมณ์ ดังนั้นแล้ว จึงรีบขอขมาพระเถระ ท่านจึงอดโทษให้ นิมนต์พระเถระรับอาหารบิณฑบาตที่เรือนของตน

- เคารพพระอัสสชิผู้เป็นอาจารย์

พระสารีบุตรเมื่อรู้ว่า พระอัสสชิอยู่ในทิศใด ก็จะประคองอัญชลีไปทางทิศนั้น นอนหันศีรษะไปทางทิศนั้น

- ยักษ์ทุบศีรษะ

ตอนนั้น พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะอยู่ที่กโปตกันทราวิหาร ปลงผมใหม่นั่งเข้าสมาธิ มียักษ์สองสหาย ยักษ์อยากจะประหารที่ศีรษะของสมณะนี้ ยักษ์สหายอีกตนจึงห้ามไว้ ยักษ์นั้นไม่เชื่อได้ทุบ

ศีรษะของท่านสารีบุตรเถระ (สามารถทำพญาช้างตั้ง ๗ ศอก หรือ ๘ ศอก ให้จมลงได้ หรือทำลายยอดภูเขาใหญ่) ยักษ์นั้นเร่าร้อน แล้วได้ตกลงไปสู่นรก

- สารีบุตรปราบวาทะของปริพาชก

นางปริพาชกต้องการจะโต้วาทะกับท่าน เมื่อแพ้แล้ว จึงขอบวชเป็นภิกษุณี ไม่ช้าก็ได้บรรลุพระอรหันต์

- โปรดมารดาแล้วปรินิพพาน

เป็นธรรมเนียมที่พระอัครสาวกนิพพานก่อนพระบรมศาสดาเหลือเวลาเพียง ๗ วัน พระเถระขอถวายบังคมลาปรินิพพานที่ห้องเกิดในเรือนมารดา ฝ่ายนางพราหมณีทราบข่าวก็ดีใจ จึงสั่งให้คนจัดห้องพักให้ลูกชาย โยมแม่ได้เป็นแม่ของพระอรหันต์ถึง ๗ องค์ แต่ตนเองไม่ได้เลื่อมใสในพระรัตนตรัย จึงทำให้เถระต้องไปโปรดมารดา

เทวดาชั้นต่าง ๆ ต้องการจะมาไหว้พระเถระ มีท้าวมหาราช ท้าวสักกะ และท้าวมหาพรหมชั้นสุทธาวาส นางพราหมณีนับถือพระพรหมอยู่แล้ว คิดว่าบุตรของเรามีอานุภาพเพียงนี้ พระพุทธเจ้าจะมีอานุภาพเพียงไหน เกิดปีติขึ้น หลังจากนั้น พระเถระได้แสดงธรรมพรรณนาพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ ยังมารดาให้ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล

ท่านปรินิพพาน ในวันปุรณมีขึ้น ๑๕ ค่ำ เพ็ญเดือน ๑๒ พระจุนทะได้นำอัฏฐิธาตุ และบริขารคือบาตรจีวรถวายแด่พระบรมศาสดารับสั่งใหบรรจุอัฏฐิในเจดีย์ที่ซุ้มประตู ณ วัดพระเชตวัน

อดีตชาติ

ในอดีตชาติ ย้อนไปอสงไขยกัปยิ่งด้วยแสนกัป พระสารีบุตร

ชื่อ สรทมาณพ พระโมคคัลลานะชื่อ สิริวัฑฒกุฎุมพี ทั้งสองเป็นเพื่อนเล่นด้วยกันมา บิดาล่วงลับแล้ว ได้มอบสมบัติให้ ท่านคิดว่า เราไม่รู้อัตภาพในโลกนี้ โลกอื่น ความตายเป็นของแน่นอน ควรบวชแสวงหาโมกขธรรม (ธรรมที่พ้นจากความตาย) ได้บวชเป็นดาบสจนได้อภิญญา ๕ สมาบัติ ๘ และมีคนติดตามบวชอีก ๗๔,๐๐๐ รูป

สมัยนั้น พระพุทธเจ้าอโนมทัสสี ได้อุบัติขึ้นแล้ว มีอัครสาวกคือ พระนิสภะเถระ และพระอโนมเถระ พระศาสดาได้เสด็จไปยังที่อยู่ของเขา ได้ปูอาสนะถวายกระทำเสนาสนะดอกไม้ถวายพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนา เมื่อจบเทศนา เว้นสรทดาบสเสียดาบส ๗๔,๐๐๐ รูป บรรลุพระอรหันต์ ทูลขอบวช สรทดาบสที่ไม่บรรลุ เพราะว่ามีจิตฟุ้งซ่าน

- ตั้งความปรารถนาเป็นอัครสาวก

อีกเหตุผลหนึ่งได้บรรลุคือ เห็นอัครสาวกแล้ว อยากจะเป็นเหมือนท่านบ้าง พระพุทธเจ้าที่จะอุบัติขึ้นในอนาคต ท่านจึงปริวิตกไม่อาจทำให้ซึ่งมรรคผล ท่านถามพระพุทธเจ้าว่า ภิกษุที่นั่งติดพระองค์ชื่ออะไร พระองค์ตอบว่า นิสภเถระ สรทดาบสจึงได้ทำความปรารถนาว่า การกั้นฉัตรดอกไม้ตลอด ๗ วัน ด้วยผลสักการะนี้ ขอให้ได้เป็นอัครสาวกพระพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง เหมือนนิสภเถระนี้ พระศาสดาทรงส่งอนาคตังสญาณ (ปัญญาหยั่งรู้อนาคต) ครั้นทรงเห็นแล้ว จึงตรัสว่า เธอจะเป็นอัครสาวกของพระโคดม นามว่า พระธรรมเสนาบดีสารีบุตร ให้สหายปรารถนาสาวกที่สอง บอกข่าวแก่สหาย ให้ท่านจงปรารถนาตำแหน่งสาวกที่สองเถิด สิริวัฑฒกุฎุมพีทำมหาทานตลอด ๗ วัน ตั้งความปรารถนาตรงต่อพักตร์ พระองค์ทรงพยากรณ์ ท่านจักได้เป็นอัครสาวกที่สองของพระโคดมพระพุทธเจ้า

สิริวัฑฒกุฎุมพีเสียชีวิตแล้ว ได้บังเกิดในเทวโลก

สรทดาบส เจริญพรหมวิหาร ๔ บังเกิดในพรหมโลก

ประวัติพระโมคคัลลานะ

ท่านเกิดในตระกูลพราหมณ์ เป็นบุตรของนางโมคคัลลีพราหมณี บ้านโกลิตคาม

- อุบายแก้ง่วง ๘ ประการ

๑. คิดถึงเรื่องใดอยู่ ให้คิดถึงเรื่องนั้นให้มาก

๒. พิจารณาธรรมที่ได้สดับมา

๓. สาธยายที่ได้สดับมา

๔. ยอนช่องหูทั้งสองข้าง

๕. เอามือลูบตัว เอาน้ำล้างหน้า

๖. นึกถึงความสว่างหรือแสงสว่าง

๗. จงกรม เดินกลับไปกลับมา

๘. นอนแบบสีหไสยาสน์

และภิกษุไม่พึงชูงวงเข้าไปสู่ตระกูล จักไม่พูดถ้อยคำอันเป็นเหตุให้ทุ่มเถียงกัน พึงเสพเสนาสนะอันสงัด ซึ่งพระศาสดาทรงสรรเสริญ

- พระโมคคัลลานะไปเทวโลก

พระเถระไปยังเทวโลก เห็นวิมานของเทพธิดา จึงถามว่า สมบัติของท่านทั้งหลาย ท่านได้เพราะทำกรรมอะไร บ้างก็ตอบว่า รักษาคำสัตย์ ไม่โกรธตอบ หรือได้ถวายไม้ผล เป็นต้น

เมื่อกลับจากเทวโลก ได้กราบทูลถามพระพุทธองค์ ลำดับนั้น พระศาสดาตรัสกับพระโมคคัลลานะนั้นว่า “โมคคัลลานะ บุคคลกล่าวเพียงคำสัตย์ก็ดี ละเพียงความโกรธก็ดี ถวายทานเพียงเล็กน้อยก็ดี ย่อมไปถึงเทวโลกได้แท้ ดังนี้

- ปราบนันโทปนันทนาคราช

ตอนนั้น นาคราชอยู่ในข่ายพระญาณของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์เสด็จยังดาวดึงส์เทวโลกพร้อมกับภิกษุ ๕๐๐ รูป อยู่เหนือวิมานนาคราช เกิดความไม่พอใจไปยังเชิงภูเขาสิเนรุ ขนดโอบวงภูเขาสิเนรุ ๗ รอบ แผ่พังพานไว้เบื้องบน แล้วเอาพังพานคว่ำลงบังภพดาวดึงส์ไว้ ให้ถึงการมองไม่เห็นเขาสิเนรุ

พระโมคคัลลานะทูลขออาสาทรมานนาคราชนั้น กระทำให้หมดพยศ พาไปยังสำนักพระบรมศาสดา และได้ขอถึงพระองค์เป็นสรณะ

- เขย่าบุพพารามปราสาทเตือนภิกษุใหม่

พวกภิกษุใหม่ ๆ กล่าวเดรัจฉานกถา คือ การพูดเรื่องไร้สาระอันขัดขวางมรรค ผล นิพพาน พระโมคคัลลานะเอานิ้วหัวแม่เท้ากดยอดปราสาท ทำให้โอนเอียงไปมา ภิกษุใหม่ตกใจรีบมาออกเข้าเฝ้าพระบรมศาสดา พระองค์ทรงแสดงธรรมเทศนา จบเทศนา ภิกษุได้เข้าถึงมรรคผล นิพพพาน

- เขย่าเวชยันตปราสาทของท้าวสักกะ

บันดาลให้เวชยันตประสาทสั่นสะเทือน เพื่อเตือนสำนึกให้พระอินทร์ไม่ประมาทมัวเมา

- การปรินิพพานของพระโมคคัลลานะ

ลาภได้เกิดขึ้นกับพระพุทธศาสนา ทำให้พวกเดียรถีย์เกิดความอิจฉา ที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะว่า พระโมคคัลลานะไปยังเทวโลกหรือนรกกลับมานำเรื่องบอกแก่มนุษย์ พวกเดียรถีย์ให้ทรัพย์หนึ่งพันกหาปณะแก่กลุ่มโจรเพื่อฆ่าพระโมคคัลลานะ

พระเถระ หลบออกไปทางช่องลูกกุญแจ พวกโจรทำลาย

มณฑล พวกเดียรถีย์นั้นไม่อาจจับพระเถระได้ พระเถระทราบภาวะแห่งอกุศลที่ท่านได้เคยทำไว้ จึงมิได้หลบเลี่ยง พวกโจรจับพระเถระทุบกระดูกให้แตกเป็นชิ้นเล็ก มีประมาณเท่าเมล็ดข้าวสารหัก แล้วโยนไว้หลังพุ่มไม้ พระเถระประสานกายด้วยฌาน แล้วไปสู่สำนักพระบรมศาสดา กราบทูลลาปรินิพพาน

ต่อมาพระเจ้าอชาตศัตรู ทรงหน่วยสอดแนม รับสั่งให้จับสมณะเปลือย ๕๐๐ คนประหารชีวิต

- บุพพกรรมของพระมหาโมคคัลลานะ

เคยเกิดเป็นลูกชาวเมืองพาราณสี มารดาบิดาตาบอด ต่อมาได้นำหญิงสาวมาให้เขา อยู่ได้ไม่กี่วัน หญิงสาวเบื่อในการเลี้ยงดู นางได้ใส่ร้ายมารดาบิดา ด้วยการทิ้งข้าวของเกลื่อนทั่วบ้าน บอกสามีว่า เป็นการกระทำของพ่อแม่ สามีไม่เชื่อ ครั้นพูดบ่อยๆ เข้าก็เอนเอียงเข้าข้างกับภรรยา

วางอุบายที่จะลวงฆ่ามารดาบิดา ระหว่างที่จะไปเยี่ยมญาติ จึงขอให้พ่อแม่ถือเชือกไว้ แล้วเปลี่ยนเสียงดุจโจร พ่อแม่ได้ยินเสียงนั้นกล่าว “ลูกเอ๋ย แม่และพ่อแก่แล้ว เจ้าจงรักษาตัวเจ้าเถิด” ทุบตีมารดาบิดา แม้ท่านจะร้องอยู่ ทิ้งศพไว้ในป่า แล้วกลับบ้าน

พระพุทธเจ้ารับสั่งเรื่อง พระโมคคัลลานะ ทำกรรมได้ตกนรกหลายแสนปี ด้วยวิบากที่ยังเหลือ จึงถูกทุบตี ละเอียดหมดสิ้น ๑๐๐ อัตภาพ

ประวัติพระมหากัสสปเถระ

พระมหากัสสปะ เป็นบุตรของกปิลพราหมณ์ ตระกูลกัสสปะ บ้านมหาติฏฐะ แคว้นมคธ ชื่อเดิมของท่านคือ “ปิปผลิ”

เมื่อท่านอายุได้ ๒๐ ปี ได้ทำการอาวาหมงคลกับนางภัททกาปิลานี วัย ๑๖ ปี พราหมณ์ตระกูลโกลิยะ ณ เมืองสาคลนคร แคว้นมคธ

เมื่อปิปผลิมาณพ อายุได้ ๒๐ ปี บิดามารดาได้ปรึกษากันว่าจะหาภรรยาให้แก่บุตรชาย จึงได้มอบเงินและทองให้แก่พราหมณ์ ๘ คน เพื่อสืบแสวงหาสาวงานที่มีฐานะเสมอกัน พราหมณ์เหล่านั้นเที่ยวสืบแสวงหาไปตามเมืองต่าง ๆ ได้พบธิดาของโกลิยพราหมณ์นามว่า "ภัททกาปิลานี"

แม้เวลาจะขึ้นเตียงนอนก็ขึ้นกันคนละข้าง มีแจกันดอกไม้ตั้งอยู่ตรงกลางเตียง ตลอดระยะเวลาที่ทั้งสองอยู่ร่วมกันนั้น มิได้สัมผัสถูกต้องกันเลย เมื่อบิดามารดาถึงแก่กรรมแล้ว ทรัพย์สมบัติและหน้าที่การงานทุกอย่างจึงเป็นภาระของสองสามีภรรยา

จนกระทั่งวันหนึ่ง ในขณะที่ปิปผลิกำลังตรวจดูทาสและกรรมกรทำงานอยู่ในไร่นา ได้เห็นนกกาจิกกินสัตว์น้อยมีไส้เดือนเป็นต้น ก็รู้สึกสงสารและสลดใจที่สัตว์เหล่านั้นต้องตายเพราะตนเป็นเหตุ ส่วนนางภัททกาปิลานี ก็ให้คนนำเมล็ดถั่วงาออกมาตากที่ลานหน้าบ้าน เห็นหมู่นกกามาจิกกินตัวหนอนและแมลงต่าง ๆ ก็เกิดความสงสารและสลดใจเช่นกัน เมื่อสองสามีภรรยามีโอกาส อยู่กันตามลำพังได้สนทนาถึงเรื่องความในใจของกันและกันแล้ว จากนั้นทั้งสองก็มีความคิดตรงกันว่า"ผู้อยู่ครองเรือน แม้จะไม่ได้ลงมือทำการงานเอง แต่ก็ต้องคอยรับบาปที่ทาสและกรรมกรทำให้" จึงเกิดความเบื่อหน่ายเพศฆราวาสพร้อมใจกันสละทรัพย์สมบัติทั้งหมดให้ญาติและบริวาร ส่วนทั้งสองสามีภรรยาพากันออกบวช

พอถึงทางสองแพร่งจึงแยกทางกัน ปิปผลิไปทางขวา ส่วนนางภัททกาปิลานี ไปทางซ้าย

อุปสมบทด้วยวิธีโอวาท ๓ ข้อ

ปิปผลิ เดินทางไปตามลำดับ ได้พบพระผู้มีพระภาคเสด็จประทับที่ภายใต้ร่มไทร ระหว่างกรุงราชคฤห์กับนาลันทา จึงน้อมกายกราบถวายบังคมแทบพระบาท กราบทูลขออุปสมบทในพระพุทธศาสนา พระพุทธ

องค์ ประทานการอุปสมบทด้วยวิธีให้รับโอวาท ๓ ข้อ เรียกว่า

“โอวาทปฏิคคหณูปสัมปทา” โอวาท ๓ ข้อนั้นคือ

๑) กัสสปะ เธอพึงศึกษาว่า เราจักตั้งความละอายและความเกรงใจไว้ในภิกษุทั้งที่เป็นพระเถระผู้เฒ่า ผู้มีพรรษาปานกลาง และทั้งผู้บวชใหม่

๒) กัสสปะ เธอพึงศึกษาว่า เราจักฟังธรรม บทใดบทหนึ่งอันประกอบด้วยกุศลด้วยความตั้งใจฟังโดยเคารพ และพิจารณาจดจำเนื้อความธรรมบทนั้น

๓) กัสสปะ เธอพึงศึกษาว่า เราจะไม่ละสติไปในกาย คือพิจารณากายเป็นอารมณ์โดยสม่ำเสมอ

บรรลุพระอรหัตผล หลังจากอุปสมบทได้ ๘ วัน ท่านได้ช่วยรับภารธุระอบรมสั่งสอนพระภิกษุและพุทธบริษัทอื่น ๆ จนมีภิกษุเป็นบริวารจำนวนมาก ท่านมีปกติสมาทานธุดงค์ ๓ ประการ อย่างเคร่งครัด คือ

๑) ถือการนุ่งห่มบังสุกุลเป็นวัตร

๒) ถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร

๓) ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร

เพราะการปฏิบัติในธุดงค์คุณทั้ง ๓ ประการนี้อย่างเคร่งครัด พระบรมศาสดาจึงทรงยกย่องท่านในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ในทาง**ผู้ทรงธุดงค์**

นอกจากนี้ พระบรมศาสดายังทรงยกย่องท่านในทางอื่น ๆ อีกหลายประการ กล่าวคือ:-

ครั้งหนึ่ง ท่านติดตามพระพุทธองค์ไปประทับที่ภายใต้ร่มไม้ต้นหนึ่งท่านได้พับผ้าสังฆาฏิของท่านเป็น ๔ ชั้นแล้วปูถวายให้พระพุทธองค์ประทับนั่ง ครั้นแล้ว พระบรมศาสดาได้ประทานผ้าสังฆาฏิของพระองค์ซึ่งเก่าคร่ำคร่าให้แก่ท่าน แล้วทรงยกย่องท่านอีก ๔ ประการคือ:-

๑) กัสสปะ มีธรรมเป็นเครื่องอยู่เสมอด้วยตถาคต เป็นผู้มักน้อยสันโดษภิกษุทั้งหลายควรถือเป็นแบบอย่าง

๒) กัสสปะ เมื่อเธอเข้าไปใกล้ตระกูลแล้ว ชักกายและใจออกห่างประพฤติตนเป็นคนใหม่ ไม่คุ้นเคย ไม่คะนองกาย วาจา และใจ ในสกุลเป็นนิตย์ จิตไม่ข้องอยู่ในสกุลนั้น ตั้งจิตเป็นกลางว่า "ผู้ใคร่ลาภจงได้ลาภ ผู้ใคร่บุญจงได้บุญ ตนได้ลาภแล้วมีจิตเป็นฉันใด ผู้อื่นก็มีใจเป็นฉันนั้น"

๓) กัสสปะ มิจิตประกอบด้วยเมตตา กรุณา แสดงธรรมแก่ผู้อื่น

๔) ทรงแลกเปลี่ยนผ้าสังฆาฏิกับท่านไปใช้สอย ทรงสอนภิกษุให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ โดยยกพระมหากัสสปะขึ้นเป็นตัวอย่าง

ครั้งหนึ่งพระเถระพักอยู่ที่ถ้ำปิปผลิ เข้าฌานสมาบัติอยู่ ๗ วัน ออกจากฌานแล้วเข้าไปบิณฑบาต ในบ้านหญิงสาวคนหนึ่งเห็นพระเถระแล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใส ได้นำข้าวตอกใส่บาตร ฝ่ายนางกุลธิดานั้นมีจิตเอิบอิ่มด้วยทานที่ตนถวาย ขณะเดินกลับบ้านถูกงูพิษกัดตาย และได้ไปเกิดเป็นเทพธิดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ นามว่า "ลาชา" (ลาชา = ข้าวตอก) มีวิมานทองประดับด้วยขันทองห้อยอยู่รอบ ๆ นางมองดูสมบัติทิพย์ที่ตนได้แล้วก็ทราบว่าได้มาเพราะถวายข้าวตอกแก่พระมหากัสสปะซึ่งเป็นบุญเพียงเล็กน้อย นางต้องการที่จะเพิ่มผลบุญให้มากยิ่งขึ้น จึงลงจากเทวพิภพเข้าไปปัดกวาดเสานาเสานะและบริเวณที่พักของพระเถระจัดตั้งน้ำใช้น้ำฉันเสร็จแล้ว กลับยังวิมานของตน

พระเถระคิดว่ากิจเหล่านี้คงจะมีพระภิกษุหรือสามเณรมาทำให้ในวันที่สองที่สาม นางเทพธิดามาทำเหมือนเดิม แม้พระเถระก็คิดเช่นเดิม แต่พระเถระได้ยินเสียงไม้กวาดและเห็นแสงสว่างจากช่องกลอนประตูจึงถามว่า "นั่นใคร ?"

"ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ดิฉันเป็นเทพธิดาชื่อลาชา เป็นอุปัฏฐายิกาของท่าน"

พระเถระคิดว่า หญิงผู้เป็นอุปัฏฐากของเราชื่ออย่างนี้ไม่มี จึงเปิดประตูเห็นนางเทพธิดา กำลังปัดกวาดอยู่ จึงสอบถามทราบความโดยตลอดตั้งแต่ต้นแล้ว จึงกล่าวห้ามว่า “กิจที่เธอทำแล้วก็ถือว่าแล้วกันไป ต่อแต่นี้เธอจงอย่างมาทำอีก เพราะในอนาคต จะมีพระธรรมกถึกยกเอาเหตุนี้เป็นตัวอย่างอ้างแก่พุทธบริษัททั้งหลายว่า “พระมหากัสสปะมีนางเทพธิดามาปฏิบัติใช้สอย ดังนั้น เธอจงกลับไปเถิด” นางเทพธิด้านอ้อนวอนซ้ำแล้วซ้ำเล่าว่าขอพระคุณเจ้าอย่างทำให้ดิฉันประสบหายนะเลย

ขอให้ดิฉันได้ครองสมบัติทิพย์นี้ตลอดกาลนานเถิด พระเถระเห็นว่านางเทพธิดาดื้อดึงไม่ยอมฟังคำ จึงโบกมือพร้อมกล่าวขับไล่นางออกไป นางลาชาเทพธิดาไม่สามารถดำรงอยู่ได้ จงเหาะขึ้นไปบนอากาศยืนประนมมือร้องไห้เสียดายที่ไม่มีโอกาสทำทิพยสมบัติของตนให้ถาวรได้

หลังจากพระบรมศาสดาปรินิพพานได้ ๗ วัน พระมหากัสสปะได้ทราบข่าวจากอาชีวกว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าปรินิพพานแล้ว ทำให้ภิกษุทั้งหลายที่เป็นปุถุชนพากันร่ำไห้เสียใจ แต่มีภิกษุวัยชรานามว่า สุภัททะ กล่าวจ้วงจาบล่วงเกิน ด้วยคำพูดของพระสุภัททะเพียงเท่านี้ หลังจากถวายพระเพลิงพระบรมศพแล้ว ท่านได้ชักชวนพระเถระผู้เป็นพระอรหันต์ ประชุมกันทำปฐมสังคายนารวบรวมพระธรรมวินัยตั้งไว้ เป็นหมวดหมู่

ในคัมภีร์พระสาวกนิพพานกล่าวว่า พระมหากัสสปะเถระ ดำรงอยู่ถึง ๑๒๐ ปี ก่อนที่ท่านจะนิพพาน ๑ วัน ท่านได้ตรวจดูอายุสังขารของท่านแล้วทราบว่าจะอยู่ได้อีกเพียงวันเดียวเท่านั้น ท่านจึงประชุมบรรดาภิกษุผู้เป็นศิษย์ของท่านแล้วให้โอวาทเป็นครั้งสุดท้าย แล้วพระเถระก็เข้าไปถวายพระพรลาพระเจ้าอชาตศัตรู

จากนั้นท่านได้พาหมู่ภิกษุไปยังภูเขากุกกุฏสัมปาตบรรพต แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ และให้โอวาทแก่พุทธบริษัทแล้ว อธิษฐานจิตขอให้ภูเขา

ทั้ง ๓ ลูกมารวมเป็นลูกเดียวกัน ซึ่งในภูขาทั้ง ๓ ลูกนั้นมีภูเขาเวภารบรรพตรวมอยู่ด้วย แล้วท่านก็ดับขันธ์เข้าสู่พระนิพพาน

ท่านยังอธิษฐาน ขอให้สรีระของท่านยังคงสภาพเดิมไม่สูญสลาย จนกระทั่งพระศาสนาของพระศรีอริยเมตไตร ซึ่งพระองค์จะพาหมู่ภิกษุสงฆ์มายังภูเขากุกกุฏสัมปาตบรรพตแล้ว ยกสรีระของพระเถระวางบนพระหัตถ์ขวาชูขึ้นประกาศสรรเสริญคุณของพระเถระแล้ว เตโชธาตุก็จะเกิดขึ้นเผาสรีระของท่านบนฝ่าพระหัตถ์ของพระศรีอริยเมตไตรพุทธเจ้านั้น

ประวัติพระมหาปันถกเถระ

พระมหาปันถก เป็นลูกชายของธิดาของธนเศรษฐี เมืองราชคฤห์ มีน้องชายอีกคนหนึ่ง ซึ่งพี่น้องทั้งสองคนนี้เดิมชื่อว่า “ปันถก” เหมือนกันแต่เพราะท่านเป็นคนพี่จึงได้นามว่า “มหาปันถก” ส่วนคนน้องได้นามว่า “จูฬปันถก” ทั้งสองพี่น้องถือว่าอยู่ในวรรณะจัณฑาล เพราะพ่อแม่ต่างวรรณะกันโดยพ่อเป็นวรรณศูทร ส่วนแม่เป็นวรรณแพศย์

มารดาของท่านนั้น เป็นธิดาของธนเศรษฐี ในเมืองราชคฤห์ เมื่อเจริญเติบโตย่างเข้าสู่วัยสาว อยู่บนปราสาทชั้นสูงสุด คบหากับคนรับใช้ ต่อมาทั้งสองกลัวว่าบิดามารดา จึงพากันหนีออกจากบ้านไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้านอื่น จนภรรยาตั้งครรภ์

เมื่อสามีออกไปทำงานข้างนอก นางจึงหนีออกจากบ้าน เดินทางมุ่งหน้าสู่บ้างเกิดของตนเอง แต่ครรภ์ของนางได้รับการกระทบกระเทือน จึงคลอดบุตรในระหว่างทาง ฝ่ายสามีกลับเข้าบ้านไม่พบภรรยา ออกติดตามโดยด่วน ได้มาพบภรรยาคลอดลูกอยู่ในระหว่างทาง นั้นก็เสร็จสิ้นลงแล้ว จึงพากันกลับสู่บ้านของตน และได้ตั้งชื่อกุมารนั้นว่า “ปันถก” เพราะว่าเกิดในระหว่างหนทางครั้นต่อมา นางได้ตั้งครรภ์เป็นครั้งที่สอง และเหตุการณ์ก็เป็นเหมือนครั้งแรก นางได้คลอดลูกระหว่างทางอีก

จนในที่สุดบิดามารดาอดทนต่อการรบเร้าไม่ไหว จึงตัดสินใจพาลูกทั้งสองไปพบ ตา ยาย ที่เมืองราชคฤห์

ฝ่ายเศรษฐียังมีความแค้นเคืองอยู่ จึงบอกแก่คนที่มาส่งข่าวว่า "สองผัวเมียนั้น อย่ามาให้เห็นหน้าเลย ถ้าอยากได้ทรัพย์สินเงินทอง ก็จงเอาไปเลี้ยงชีพเถิด แต่ขอให้ส่งหลานชายทั้งสองคนมาให้ก็แล้วกัน"

ฝ่ายเศรษฐีก็เลี้ยงดูหลาน ๆ ด้วยความรักใคร่ พาไปฟังพระธรรมเทศนาจากพระบรมศาสดาที่วัดเวฬุวันเป็นประจำ แต่ถึงอย่างไร หลานทั้งสองก็สร้างความลำบากใจแก่เศรษฐีผู้เป็นตาอยู่ไม่น้อย เพราะเมื่อมีคนถามว่า "หลานชายทั้งสองคนนี้เป็นบุตรของลูกสาวคนไหนของท่าน" ก็รู้สึกละอายที่จะตอบ "เป็นบุตรของลูกสาวคนที่หนีตามชายหนุ่มไป"

ดังนั้น เมื่อต่อมา มหาปันถก หลานคนโตเกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา กล่าวขออนุญาตเพื่อบรรพชาเป็นสามเณร อายุครบ ๒๐ ปี จึงได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ บำเพ็ญเพียรเจริญวิปัสสนากรรมฐาน จนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

พระบรมศาสดาได้ทรงมอบหมายให้ท่านรับหน้าที่ "ภัตตุทเทศก์" ผู้แจกจ่ายภัตตาหารและกิจนิมนต์ ท่านได้ระลึกถึงน้องชายของท่าน จึงไปขออนุญาตจากคุณตาแล้วพาจูฬปันถก ผู้เป็นน้องชายมาบวช

พระมหาปันถก เป็นผู้มีความชำนาญในการเจริญวิปัสสนา จึงได้รับยกย่องจากพระบรมศาสดาในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทาง **ผู้เจริญวิปัสสนา** ท่านดำรงอายุสังขาร สมควรแก่กาลเวลาแล้วก็ดับขันธปรินิพพาน

ประวัติพระจูฬปันถกเถระ

พระจูฬปันถก เป็นน้องชายพระมหาปันถก เมื่อพระมหาปันถกพระพี่ชายมีความปรารถนาจะให้จูฬปันถก น้องชายมีความสุขเช่นนั้น ผู้เป็นพี่ชายได้สอนคาถาพรรณนาพุทธคุณหนึ่งคาถา ความว่า...

ปทุมํ ยถา โกกนุทํ สุคนฺธํ
ปาโต สิยา ผุลฺลมวีตคนฺธํ
องฺคีรสํ ปสฺส วิโรจมานํ
ตปนฺตมาทิจฺจมิวนฺตลิกฺเข ฯ

"ดอกปทุมชาติที่ชื่อว่าโกกนุท ขยายกลีบแย้มบาน ตั้งแต่เวลารุ่งอรุณยามเช้า กลิ่นเกษรหอมระเหยไม่รู้จบเธอจงพินิจดูพระสักยมุนีอังคีรส ผู้มีพระรัศมีแผ่ไพโรจน์อยู่ ดุจดวงทิวากรส่องสว่างอยู่กลางนภากาศ ฉะนั้น"

ด้วยคาถาเพียงคาถาเดียวเท่านั้น ปรากฏว่าพระจูฬปันถก เรียนอยู่นานถึง ๔ เดือนก็ยังจำไม่ได้ ท่านพระมหาปันถกพี่ชาย พยายามเคี่ยวเข็ญอย่างไรก็ไม่สำเร็จ ในที่สุดก็เห็นว่าท่านเป็นคนโง่เขล่าปัญญาทึบ เป็นคนอาภัพในพระพุทธศาสนา ไม่สามารถจะบรรลุคุณพิเศษเจริญรุ่งเรืองในพระศาสนาได้ จึงตำหนิประณามท่านแล้วขับไล่ออกจากสำนักไป

ในวันนั้น หมอชีวกโกมารภัจ ได้กราบอาราธนาพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ๕๐๐ รูป ไปเสวยและฉันภัตตาหารที่บ้านของตน ในฉันภัตตาหารที่บ้านของหมอชีวกโกมารภัจจ์นั้น เว้นเฉพาะพระจูฬปันถกเพียงรูปเดียวเหลือไว้ในพระอารา

พระจูฬปันถก เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจในชีวิตและวาสนาของตนเอง คิดว่าตนเองเป็นอาภัพบุคคลในพระพุทธศาสนา ไม่สามารถที่จะบรรลุโลกุตรธรรมได้ จึงตัดสินใจที่จะสึกออกให้เป็นฆราวาสจึงได้หลบออกจากวัดตั้งแต่เช้าตรู่ขณะนั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จจงกรมอยู่ ได้ทอดพระเนตรเห็นเธอเดินมาจึงตรัสถามว่า

จูฬปันถก นั้นเธอจะไปไหน

ข้าพระพุทธเจ้าจะไปลาสิกขา พระเจ้าข้า

"จูฬปัถก เธอมิได้บวชเพื่อที่ชาย เธอบวชเพื่อตถาคตต่างหาก

เมื่อพี่ชายขับไล่เธอ เหตุไฉนเธอจึงไม่มาหาตถาคต มาอยู่กับตถาคตจะประเสริฐกว่า”

พระบรมศาสดา พาเธอไปที่พระคันธกุฎี ประทานผ้าขาวบริสุทธิ์ผืนเล็ก ๆ ให้เธอผืนหนึ่ง แล้วทรงแนะนำให้เธอบริกรรมด้วยคาถาว่า

รโชหรณํ รโชหรณํ เริ่มปฏิบัติบริกรรมคาถาลูบคลำผ้าที่พระพุทธองค์ประทานให้เธอบริกรรมได้ไม่นาน ผ้าขาวที่สะอาดบริสุทธิ์ผืนนั้น ก็เริ่มมีสีคล้ำเศร้าหมองเหมือนผ้าเช็ดมือ จึงคิดขึ้นว่า

“ผ้าผืนนี้เดิมทีมีสีขาวบริสุทธิ์ แต่อาศัยการถูกต้องสัมผัสกับอัตภาพของเรา จึงกลายเป็นผ้าสกปรก เศร้าหมอง สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ”

แล้วเจริญวิปัสสนากรรมฐานยกผ้าผืนนั้นขึ้นเปรียบเทียบกับอัตภาพร่างกายเป็นอารมณ์ ก็ได้บรรลุพระอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาญาณ คือปัญญาอันแตกฉานมี ๔ ประการคือ

๑. อัตถปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในอรรถ

๒. ธัมมปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในธรรม

๓. นิรุตติปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในนิรุตติคือภาษา

๔. ปฏิภาณปฏิสัมภิทา ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ

ครั้งรุ่งเช้า เมื่อหมอชีวกน้อมนำภัตตาหารเข้าไปถวายพระบรมศาสดา พระองค์ทรงปิดบาตรแล้วตรัสว่า “ยังมีพระภิกษุอีกรูปหนึ่ง อยู่ที่วัด” หมอชีวกจึงส่งคนไปนิมนต์ให้ท่านมาฉันภัตตาหาร

ขณะนั้น พระจูฬปันถก เพื่อจะประกาศความเป็นพระอรหันต์ของตน ให้ปรากฏ จึงได้เนรมิตพระภิกษุขึ้นถึงจำนวน ๑,๐๐๐ รูป ในพระอารามอยู่ในอิริยาบถต่าง ๆ กัน บ้างก็สาธยายพุทธคุณ บ้างก็ซักจีวร บ้างก็ย้อมจีวร เป็นต้น

เมื่อคนรับใช้มาถึงวัดได้เห็นพระภิกษุจำนวนมากมายอย่างนั้น จึงรีบกลับไปแจ้งแก่หมอชีวก พระพุทธองค์ทรงสดับอยู่ด้วย จึงรับสั่ง

ให้คนใช้นั้นไปนิมนต์ท่านที่ชื่อจูฬปันถก คนรับใช้ไปกราบนิมนต์ตามพระดำรัสนั้น ด้วยคำว่า “ข้าแต่พระคุณเจ้า พระบรมศาสดารับสั่งให้มานิมนต์พระจูฬปันถก ขอรับ” ปรากฏว่าพระภิกษุทุกรูปต่างก็พูดเหมือนกันว่า “อาตมา ชื่อพระจูฬปันถก” คนรับใช้ไม่รู้จะทำอย่างไรจึงต้องกลับไปกราบทูลพระบรมศาสดา ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอีก พระพุทธองค์ตรัสแนะว่า:-

“ถ้าพระภิกษุรูปใดพูดขึ้นก่อน เธอจงจับมือภิกษุรูปนั้นไว้แล้วนำท่านมา ส่วนพระภิกษุที่เหลือก็จะหายไปเอง”

คนรับใช้ ปฏิบัติตามที่พระผู้มีพระภาคทรงแนะนำนั้นแล้ว ได้นำพระจูฬปันถก สู่ที่นิมนต์ เมื่อเสร็จภัตกิจแล้ว พระบรมศาสดาทรงมอบให้ท่านเป็นผู้กล่าวภัตตานุโมทนา อันเป็นการเสริมศรัทธาแก่ทายกทายิกา

บุพกรรมของพระจูฬปันถก

ในอดีตกาล ครั้งพระพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ พระจูฬปันถก ได้บวชเป็นพระภิกษุในครั้งนั้นด้วย ท่านเป็นผู้มีปัญญาดี จำทรงหลักธรรมคำสอนได้เร็วแม่นยำ ท่านเห็นเพื่อนภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งปัญญาทึบ ท่องสาธยายหัวข้อธรรมเพียงบทเดียวก็จำไม่ได้ จึงหัวเราะเยาะท่าน ทำให้ภิกษุรูปนั้นเกิดความอับอายเลิกเรียนสาธยายหัวข้อธรรมนั้น เพราะกรรมเก่าในครั้งนั้นจึงเป็นผล ติดตามให้ท่านมีปัญญาทึบโง่เขลาในอัตภาพนี้

พระจูฬปันถก สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว ได้เป็นกำลังช่วยกิจการพระศาสนาตามความสามารถของท่านและโดยที่ท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในมโนมยิทธิ พระบรมศาสดาจึงทรงยกยองท่านในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทางผู้ชำนาญในมโนมยิทธิท่านดำรงอายุสังขาร สมควรแก่กาลเวลาแล้วก็ดับขันธปรินิพพาน

ประวัติชีวกโกมารภัจ

ชีวกโกมารภัจ เป็นลูกนางสาลวดี หญิงโสเภณีในเมืองราชคฤห์ เมื่อคลอดบุตรชาย จึงนำไปทิ้งกองขยะ เพราะไม่สามารถสืบสายอาชีพ ได้อภัยราชกุมาร พบเข้า จึงนำไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมตั้งชื่อให้ว่าชีวก โกมารภัจจ์ แปลว่า ผู้ยังมีชีวิตรอดมาได้ ตอนเป็นเด็กที่เฉลียวฉลาดมาก

- เรียนแพทย์ที่ตักกสิลา

เมื่อเติบโต ทราบว่าตนเป็นเด็กกำพร้า จึงหนีไปกับกองเกวียน พ่อค้าไปยังเมืองตักกสิลา ฝากตัวเป็นศิษย์เรียนวิชาแพทย์กับอาจารย์ ทิศาปาโมกข์ชื่อ พระฤๅษีโรคาพฤกษตริณณา เรียนอยู่ ๗ ปีจนจบ ปกติหลักสูตรหมอที่ตักกศิลาเรียน ๑๖ ปี

ปรึกษาอาจารย์ในความรู้ของตนอาจจะไม่สมบูรณ์ อาจารย์ จึงสั่งให้ไปหาต้นไม้ ใบไม้ พืชที่ใช้ทำยาไม่ได้ เอามาให้อาจารย์ เขา ไปในป่าหาอยู่หลายวัน ไม่พบพืชที่ทำยาไม่ได้ ไปรายงานแบบผิดหวัง กลัวว่าจะถูกตำหนิ แต่อาจารย์บอกว่า เธอเรียนจบแล้ว ออกไปรักษา คนไข้ได้ ลาอาจารย์กลับบ้านเกิดเมืองนอน มุ่งหน้าสู่เมืองราชคฤห์

- คนไข้รายแรก

เสบียงที่อาจารย์มอบให้ใกล้จะหมด ระหว่างทางได้รักษาภริยา เศรษฐีเมืองสาเกตเป็นโรคปวดศีรษะเป็นเวลา ๗ ปี หมอชีวกประกอบ ยาให้นัตถุ์เข้าทางจมูก ฤทธิ์ยาทำให้คนไข้อาเจียนออกมาทางปาก ได้ รับค่าตอบแทน ๑๖,๐๐๐ กหาปณะ ถึงเมืองราชคฤห์ราชได้เข้าเฝ้าพระ อภัยราชกุมาร ได้ถวายเงินรางวัลที่ได้จากการรักษา แต่พระอภัย กุมารนำคืนให้

- ประวัติการรักษาโรคครั้งสำคัญ

๑. รักษาโรคริดสีดวงทวารของพระเจ้าพิมพิสาร จนได้รับราชทานสวนมะม่วง และแต่งตั้งให้เป็นแพทย์หลวง

๒. ผ่าตัดเปิดกะโหลกศีรษะเศรษฐีชาวเมืองราชคฤห์ ปวดมาเกือบ ๑๐ ปี

๓. ผ่าตัดโรคฝีในลำไส้ให้ลูกชายเศรษฐีในเมืองพาราณสี

๔. รักษาโรควัณโรคปอดของพระเจ้าจัณฑปัชโชต เมืองอุชเชนี แคว้นอวันตี

หมอชีวกได้ผสมยาโดยเคี่ยวใส่เนยใส นำไปถวายพระเจ้าจัณฑ-ปัชโชต รีบไปที่โรงช้าง เพื่อขอช้างชื่อภัททวดี โดยออกอุบายว่าไปเก็บตัวยาในป่า รีบออกจากกรุงอุชเชนี พระเจ้าจัณฑปัชโชตเสวยแล้วตัวยาละลายได้กลิ่นเนยใส ทรงโกรธมาก รับสั่งให้ทหารไปจับตัวหมอชีวกกลับมาลงโทษ ทหารฝีเท้าเร็วก็ถูกหมอชีวกหลอกให้กินยาระบายจนถ่ายท้องหมดเรี่ยวแรง จนหมอชีวกหลบหนีไปได้

หลังจากนั้น พระเจ้าจัณฑปัชโชต หายเป็นปกติ รู้สึกขอบใจหมอชีวก ได้ราชทานผ้าเนื้อดีจากแคว้นกาสี หมอชีวกเห็นว่าผ้าเนื้อดีสมควรแก่พระบรมศาสดาหรือพระมหากษัตริย์ จึงเก็บรักษาไว้

- แพทย์ประจำองค์พระศาสดาและภิกษุสงฆ์

พระเจ้าพิมพิสาร ยังมอบให้เป็นแพทย์ประจำองค์พระศาสดาและภิกษุสงฆ์ และเคยได้ถวายการรักษาพระศาสดาครั้งสำคัญ ๒ ครั้ง ครั้งแรก ได้ปรุงยาระบาย เพื่อระบายสิ่งหมักหมมในพระวรกายออก ครั้งที่สอง ตอนที่พระเทวทัตกลิ้งหินหมายปลงพระชนม์พระศาสดา

- กราบทูลขอพรห้ามบวชคนที่มีโรคติดต่อ

หมอชีวกรักษาพระภิกษุสงฆ์โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย บางคนมาบวช

เพื่อหวังรักษาโรค พอหายก็สึกออกไปเป็นโยม บางคนมาบวชหวังรักษาโรคได้นำเชื้อโรคมาแพร่เชื้อภายในวัด ด้วยเหตุดังกล่าว กราบทูลขอพรว่า คนที่มีโรคติดต่อ ๕ ชนิด ไม่สามารถบวชได้ในพระพุทธศาสนาคือ

๑. กุฏฐัง โรคเรื้อน
๒. คัณโฑ โรคฝีดาษ
๓. กิลาโส โรคกลาก
๔. โสโส โรคไข้มองคร่อ
๕. อปมาโร โรคลมบ้าหมู

- กราบทูลขอพรให้ภิกษุรับคฤหบดีจีวรได้

ก่อนที่จะถวายผ้าเนื้อดีจากแคว้นกาสี ได้กราบทูลขอพรว่า ขอให้ภิกษุรับคฤหบดีจีวรได้ พระพุทธองค์ประทานอนุญาตตามที่ขอ

ท่านหมอคงเห็นความลำบากของภิกษุสงฆ์ใช้ผ้าบังสุกุล คือผ้าที่ทิ้งตามกองขยะ หรือผ้าห่อศพที่ทิ้งไว้ตามป่า

พระศาสดา ทรงแสดงพระธรรมเทศนาอนุโมทนาบุญ จบพระธรรมเทศนา หมอชีวกโกมารภัจได้ดวงตาเห็นธรรมคือพระโสดาบัน

- สร้างวัดชีวกัมพวัน

วัดชีวกัมพวัน มาคำว่า ชีวก + อัมพวัน หมอชีวกใช้พื้นที่สวนมะม่วงถวายเป็นอารามไว้พระพุทธศาสนา มีพระคันธกุฎีพระพุทธเจ้า กุฏีสงฆ์ ศาลาฟังธรรม บ่อน้ำ และกำแพงรอบวัด

หมอชีวกทำการรักษาพระเจ้าพิมพิสารจนหายขาด พระองค์ได้พระราชทานทรัพย์และที่ดิน แต่หมอชีวกรับเพียงอย่างเดียวคือสวนมะม่วง

ด้วยเหตุที่วัดเวฬุวันอยู่ไกลบ้าน ไปมาไม่สะดวก เพราะปกติ

หมอชีวกเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าวันละ ๒ เวลาคือ เช้า-เย็น ในวันฉลองพระอาราม หลั่งน้ำทักษิโณทกให้ตกลงบนฝ่าพระหัตถ์ของพระศาสดา กล่าวคำอุทิศถวายให้เป็นศาสนสถานอยู่จำพรรษาของภิกษุสงฆ์ที่มาจากทิศทั้ง ๔

- พาพระเจ้าอชาตศัตรูเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า

พระเทวทัตยุยงอชาตศัตรูราชกุมาร ปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสาร หลังจากนั้นไม่นาน พระเทวทัตถูกแผ่นดินสูบ พระเจ้าอชาตศัตรูได้ทราบข่าวสะดุ้งกลัวอย่างมาก ถึงกับกินไม่ได้นอนไม่หลับ กลัดกลุ้มใจเป็นที่สุด วันหนึ่งนอนไม่หลับจึงเรียกอำมาตย์เข้าเฝ้าเพื่อปรึกษาว่ามีสมณพราหมณ์ท่านใด ที่ทำให้จิตใจสงบได้บ้าง

พวกอำมาตย์ได้เสนอเดียรถีย์อาจารย์ของตน ได้แก่ ครูทั้ง ๖ ซึ่งพระเจ้าอชาตศัตรูเคยไปฟังมาแล้ว แต่ไร้สาระทั้งสิ้น

พระเจ้าอชาตศัตรู กราบทูลแนะนำให้ไปเข้าเฝ้าพระสมณโคดมบรมศาสดา ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับบ้านของตน พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมเทศนา สามัญญผลสูตร จบเทศนา ถ้าพระองค์ไม่ได้ฆ่าบิดา จะได้บรรลุธรรมชั้นใดชั้นหนึ่ง

หมอชีวกโกมารภัจ ได้ทำคุณประโยชน์ แก่พระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาชน พระบรมศาสดาได้ทรงยกย่องในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นเลิศกว่าอุบาสกทั้งหลาย ในฝ่ายผู้เลื่อมใสในบุคคล

ประวัติศาสตร์นาลันทา

พระศาสดา เสด็จมาประทับหลายครั้ง ณ ปาวาริกกัมพวันของท่านทุสสปาวาริกเศรษฐี

- เป็นสถานที่เกิดและนิพพานของท่านพระสารีบุตร
- สมัยพุทธกาล ชื่อหมู่บ้านนาลกะ - สารีบุตร - โมคคัลลานะเกิดที่นี่
- เมื่อสารีบุตรนิพพานที่นี่ ชาวเมืองถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จึงพากันปรับแต่งห้องเกิด

– นิพพานเป็นเจติยสถาน เพื่อการสักการะบูชา ต่อมาศิษยานุศิษย์ของท่านสารีบุตรสร้างกุฏิ วิหารรอบเจดีย์ใช้เป็นที่ศึกษา ปฏิบัติธรรม จนถึง สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

นาลันทามหาวิทยาลัยของโลก

ฯพณฯศรีเยาวหราลเนห์รู (ใน Glimpses of world History) ว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพในอินเดียยุคนั้นมี ๔ เมือง คือ ตักกสิลา , มถุรา , อุชเชนี และ นาลันทา แต่ต่างประเทศยอมรับคือ “ มหาวิทยาลัยนาลันทา ”

นาลันทาสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

หลังสังคายนาครั้งที่ ๓ ประมาณ พ.ศ. ๒๓๕ พระเจ้าอโศกฯ เสด็จมาสร้างเจดีย์บูชาไว้ ๒ องค์ เพื่อบูชาพระสารีบุตรและโมคคัลลานะ และสร้างกุฏิวิหาร ณ บริเวณวัดปาวาริกัมพวันใกล้ ๆ เจดีย์ให้เป็นที่พำนักแก่สงฆ์ผู้คงแก่เรียน

นาลันทาสมัยนาคารชุนเป็นสมภาร

สมัยนี้นิยมเรียนเรื่องสุญญตา ความว่าง ความปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่นมีการสอบสัมภาษณ์ปฏิภาณผู้เข้าเรียน

นาลันทาสมัยราชวงศ์คุปตะ

- พ.ศ. ๘๐๐ เศษพระเจ้ากุมารคุปตะที่ ๑ (ศักราทิตย์ราชา) มาเมืองนาลันทาเห็นการศึกษาเจริญรุ่งเรือง จึงให้การอุปถัมภ์สร้างสังฆารามถวายสงฆ์

พระเจ้าพุทธคุปตะ - พระเจ้าตถาคตคุปตะ - พระเจ้าพาลาทิตยะและพระเจ้าวัชระ ต่างสร้างวัดถวายและให้ความอุปถัมภ์อย่างดี

- พ.ศ. ๙๔๔ – ๙๕๓ หลวงจีนฟาเหียน มาแต่ไม่มีบันทึกอะไรมากนัก

-พ.ศ. ๑๑๔๙- ๑๑๙๑ พระองค์ให้ความอุปถัมภ์เป็นอย่างดีเยี่ยมเมตตาพระราชทานหมู่บ้าน ๑๐๐ ตำบลเพื่อผลประโยชนของนาลันทาจัดอาสาสมัครหมู่บ้านละ ๒ คน ต่อมาเพิ่มอีก ๑๐๐ ตำบล เป็น ๒๐๐ ตำบล พระองค์นิมนต์พระสงฆ์ประชุมและฉันที่วัง ณ เมืองกาโนชปีหนึ่ง ๒๑ วันจนถือเป็นประเพณีปฏิบัติ

สมัยพระเจ้าหรรษวรรธนะ

-พ.ศ. ๑๑๗๒ – ๑๑๘๗ พระถังซัมจั๋ง มาสืบพระศาสนาได้บันทึกไว้ว่ามีนักศึกษา ๑๐,๐๐๐ ท่าน ครู – อาจารย์ ๑๕๐๐ วิชาการที่เล่าเรียนมี ๕ วิชา ได้แก่

๑.) พุทธปรัชญา ๒.) ตรรกวิทยา

๓.) ไวยากรณ์ หรือ วรรณคดี ๔.) ศาสนาพราหมณ์

๕.) แพทย์ศาสตร์

วิชาบังคับ คือ พระไตรปิฎกทั้งของ เถรวาทและมหายาน

ต่อมาพระเจ้าชัยวรมันโมริยะสร้างพระพุทธรูปทองแดงขนาดสูง ๘๐ ศอกในวิหาร ๖ แห่ง และมีห้องสมุด ๓ แห่ง คือ - รัตนสาคร - รัตนรัญชกะ - รัตโนทธิ ขนาดสูง ๙ ชั้น มีนักศึกษาจากต่างประเทศ เช่น จีน, ชวา, สุมาตรา, มองโกเลีย, ธิเบต และเกาหลี ฯ

-พ.ศ. ๑๒๒๓ นาลันทามีนักศึกษามาเพิ่มอีกถึง ๓-๔ พัน และเจริญรุ่งเรืองต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งจนถึงสมัยราชวงศ์ปาละ

สมัยราชวงศ์ปาละ

ราชวงศ์ปาละปกครองชมพูทวีป ในปี พ.ศ. ๑๓๐๓ – ๑๖๘๕ ประมาณ ๔๐๐ ปีพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ได้สร้างสังฆารามเพิ่มขึ้นและพัฒนาขยายสาขาของมหาวิทยาลัยเพิ่มอีก ๔ แห่ง คือ

๑.) มหาวิทยาลัยวิกรมศิลา

๒.) มหาวิทยาลัยโสมปุระ

๓.) มหาวิทยาลัยโอทันตะบุรี

๔.) มหาวิทยาลัยซากัททละ

-พ.ศ. ๑๓๕๓ – ๑๓๙๓ สมัยพระเจ้าปาละ ได้มีกษัตริย์จากสุมาตราพระนามว่าพาลาปุตตเทวะ ส่งพระนักศึกษามาเรียน และขออนุญาตสร้างสังฆารามถวาย ๑ แห่ง เพื่อเป็นที่พัก

สมัยเสื่อม

- พ.ศ. ๑๑๗๒ มุสลิมเติร์กรุกรานอินเดีย ขยายพื้นที่ยึดครองจากทางด้านทิศตะวันตก

- พ.ศ. ๑๗๖๖ มาถึงนาลันทา มีแม่ทัพใหญ่ภักทียะขิลจิ มอบหมายลูกชาย คือ " อิคทิยะ ขิลจิ " กรีฑาทัพมาทำลายมหาวิทยาลัยนาลันทา และเผาอาคาร , วิหาร , สถานที่ , ตำรา , บรรดาพระสงฆ์ถูกฆ่า ถูกทำร้าย บ้างก็หนีตาย เผาห้องสมุด , ทำลายพระพุทธรูป เมื่อพวกเขาทำลายอย่าง สาแก่ใจแล้วจึงถอยทัพกลับไปที่ค่ายใหญ่

ครู – อาจารย์ ประมาณ ๗๐ ท่าน นำโดยท่านมุทิตาภัทร พากันดับไปซ่อมแซมทำการสอนต่ออีก ๑๒ ปี ในปี พ.ศ. ๑๗๗๘ มีนักบวชฮินดู หมางใจกับพระสงฆ์ในนาลันทาก็ทำการเผาซ้ำอีกเป็นครั้งที่ ๒ จนวอดวายไม่สามารถฟื้นฟูได้ ถูกฝังจมอยู่ใต้ดินกินเวลาถึง ๖๒๕ ปี

- พ.ศ. ๒๓๕๘ ท่านหลอด ฮามินตัน อ่านบันทึกของถังซัมจั๋ง จึงเริ่มทำการขุดค้นพบเพียงพระพุทธรูป และเทวรูป ๒ องค์

- พ.ศ. ๒๔๐๓ ท่านเซอร์คันนิ่งแฮม จึงทำการขุดค้นใหม่ โดยมี MR. M.M. บรอดเล่ย์ และดร. สปูนเนอร์ เป็นผู้ช่วยจึงประสบความสำเร็จมหาวิทยาลัยจึงได้ปรากฏร่องลอยแห่งความยิ่งใหญ่อลังการให้เราได้ชม

ที่มา...คู่มือพระธรรมวิทยากร

พระบรมสารีริกธาตุ พิพิธภัณฑ์เมืองปัตนะ

๑ ใน ๘๐ เสาของห้องโถง วัดอโศการาม เมืองปาฏลีบุตร สถานที่ทำสังคายนา ครั้งที่ ๓

สะพานมหาตมะ คานธี (Mahatma Gandhi Setu) ปัตนะ พิหาร

ปาฏลีบุตร

ความเป็นมาของเมือง ปาฏลีบุตร

เมืองปาฏลีบุตร หรือปัจจุบันเรียกว่า เมืองปัตนะ เป็นเมืองหลวงของรัฐพิหาร สาธารณรัฐอินเดีย เป็นรัฐที่ยากจนที่สุดของอินเดีย มีประมาณประชากรอาศัยอยู่ประมาณ ๘๕ ล้านกว่าคน ซึ่งใกล้เคียงกับประชากรคนไทย ในสมัยครั้งพุทธกาลเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่งชื่อว่า ปาฏลิคาม ด้วยเหตุที่พระเจ้าอชาตศัตรูไม่พอพระทัยเจ้าลิจฉวีแห่งแคว้นวัชชี ปรึกษาหารือกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว มีคำสั่งให้สุนีธะและวัสสการพราหมณ์ไปที่หมู่บ้านปาฏลิคาม สร้างเป็นป้อมปราการเพื่อเป็นเขตแดนกั้นระหว่างมคธกับวัชชี ตลอดจนการตั้งกองกำลังเพื่อปราบแคว้นวัชชีในภายภาคหน้า

พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์ว่า จะประสบภัย ๓ ประการคือ อุทกภัย (น้ำท่วม) อัคคีภัย (ไฟไหม้) และสามัคคีเภท (ความแตกแยก)

และเป็นเส้นทางลัดของพระพุทธเจ้าจากราชคฤห์ผ่านอัมพลัฏฐิกา - นาลันทา - ปาฏลิคาม - โกฏิคาม - ชัมพุคาม - หัตถีคาม - ปาวา- กุสินารา - กบิลพัสดุ์

หลังพุทธกาล ๑๐๐ ปี เศษ ในบรรดา ๑๖ แคว้นแห่งชมพูทวีป มีบางแคว้น ได้ล้มสลายหายไป มีเพียงแต่แคว้นมคธที่ยังคงมีแสนยานุภาพ แผ่ขยายอำนาจอาณาจักรออกไปอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช

- เหตุการณ์ที่สำคัญ

พ.ศ. ๑๑๔๓ ตกอยู่ในอำนาจการปกครองของแคว้นเบงกอลสมัยของพระเจ้าศศางกา

พ.ศ. ๑๗๖๐ เปลี่ยนชื่อมาเป็น “อชิมาบัด” เพราะมุสลิมได้ทำการยึดการปกครอง

พ.ศ. ๒๑๓๖ อังกฤษยึดครองและเป็นศูนย์กลางขายฝิ่นให้จีน

พ.ศ. ๒๔๓๘ ดร. เวคเดลล์ ได้ทำการขุดค้นได้เสาไม้และเสาหินเป็นจำนวนมาก

พ.ศ. ๒๔๕๕ ดร.อันเตก้า ได้ขุดค้นพบเสาหินใหญ่จำนวน ๒๒๕ ต้น

วัดอโศการาม

วัดอโศการามเป็นวัดที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างถวายเพื่อเป็นพุทธบูชา เพื่อเป็นที่อยู่จำพรรษาแห่งสงฆ์หมู่ใหญ่ เดิมเป็นพระราชอุทยาน และเป็นสถานที่สังคายนาครั้งที่ ๓

วัดอโศการาม คนท้องถิ่นเรียกว่า กุมราหะ ยังมีอารามอีกแห่ง คือ กุกกุฏาราม อยู่ทางใต้ของเมืองปาฏลีบุตรเก่า ซึ่งพระอานนท์เคยจำพรรษาบ่อยครั้งมาก

อโรคยาสถาน

อโรคยาสถาน เป็นโรงพยาบาลที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงจัดตั้งขึ้นอยู่ภายในวัดอโศก ปัจจุบันอยู่ใกล้กับเนินดิน

เสาหินศิลา

เป็นเสาหินใหญ่ ที่ดร. อันเตก้า ได้ค้นพบ มีเสาจำนวน ๒๒๕ ต้น ปักเป็น ๘ แถวๆ ละ ๒๕ ต้น ซึ่งอยู่ลึกกว่าระดับพื้นดินทั่วไป ช่วงฤดูฝนจะจมน้ำกลายเป็นสระขนาดใหญ่ สถานแห่งนี้นอกจากจะเป็นสถานที่สังคายนาแล้ว และเสาหินทั้งหมดนี้เป็นเสาท้องพระโรงของพระราชวังที่มอบถวายวัดอโศการาม

พิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ประจำรัฐพิหาร เป็นที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุตามยุคสมัยต่างๆ อาทิเช่น เทวรูป รูปเทพธิดา และอีกข้างหนึ่งจะเก็บรักษา พระพุทธรูป เทวรูป ทั้งบรอนซ์โลหะ ดินเผา เป็นต้น และเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ ประกอบไปด้วยผอบแก้วผลึก ที่ขุดค้นได้ที่เมืองไวสาลี รัฐบาลพิหารยังเคยอัญเชิญมา ณ พุทธคยา

ตัวเมืองปัตนะปัจจุบัน

ตัวเมืองปัตนะปัจจุบันมีความเจริญตามยุคสมัย มีมหาวิทยาลัย สนามบิน เป็นต้น

ท่าน้ำพุทธโคตมะ

เป็นท่าน้ำที่พระพุทธองค์เสด็จข้ามไปเมืองเวสาลี เพื่อโปรดแคว้นวัชชีในคราวเกิดโรคระบาดทั่วแคว้นวัชชี และทรงเสด็จผ่านอีกหลายครั้ง และปัจจุบันนี้ก็ยังเรียกว่าท่าพุทธโคตัม

สะพานมหาตมะคานธีเสตุ

เสตุ แปลว่า สะพาน เรียกทางการคือ มหาตมะคานธีเสตุ เป็นสะพานที่มียาวมากที่สุดในอินเดีย ราวประมาณ ๗ กิโลเมตร สร้างในสมัยของนายกอินทิราคานธี

ท่าน้ำราเชนสมาธิ

ท่าน้ำราเชนสมาธิ เป็นท่าเผาศพประจำเมืองปัตนะ เป็นการตั้งชื่อตามประธานาธิบดีคนแรกของอินเดียคือ ท่านราเชน คงไม่แตกต่างจากท่าน้ำที่เผาศพที่พาราณสี เพราะแต่ละวันจะมีศพจำนวนมาก

ที่นำมาเผา

ท่าน้ำมหินทฆาต

ท่าน้ำมหินทฆาต เป็นท่าน้ำที่พระมหินทะเถระลงเรือเพื่อไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ศรีลังกา

โกลขา

โกลขา เป็นฉางใส่ข้าว สร้างในสมัยอังกฤษมาปกครอง ลักษณะคล้ายบาตรคว่ำมีบันได ๑๔๒ ขั้น

บ้านเกิดของโกวินทะ

โกวินทะ เป็นศาสดาองค์สุดท้ายของศาสนาซิกข์ อยู่ด้านขวามือของคานธีเสตุเมื่อเดินทางจากปัตนะไปเวสาลี

สังคายนาครั้งที่ ๓ และส่งสมณฑูต

เหตุของการสังคายนา

เหตุของการสังคายนา คือ มีคนต่างศาสนาหรือพวกเดียรถีย์เข้ามาปลอมบวช เพราะลัทธิตนได้เสื่อมจากลาภสักการะ มาเพื่อหวังอาหาร เครื่องนุ่งห่ม บางพวกบูชาไฟ ทรมานตนเองบ้าง และจ้วงจาบพระธรรมวินัย พระสงฆ์ไม่ให้มีการสังฆกรรมร่วมกัน ส่วนพระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระ ไม่อาจจะระงับอธิกรณ์ได้ มองการปกครองสงฆ์แก่พระมหินทเถระ แล้วปลีกวิเวกไปยัง อโธคังคบรรพต ไม่ได้มีการลงอุโบสถถึง ๗ ปี

อธิกรณ์ (เรื่อง คดีความ) ได้ทราบถึงพระราชา แต่ปรากฏว่าอำมาตย์ที่เข้าไประงับอธิกรณ์ กลับฆ่าภิกษุที่ไม่ทำอุโบสถ พอคิวของพระติสสะเถระ อนุชาของพระราชา อำมาตย์จำได้ไม่อาจฟันด้วยศัสตราวุธได้ พระองค์เสด็จมายังวิหาร ตรัสกับภิกษุว่าโยมมิได้ให้อำมาตย์มาฆ่า บาปนี้จะตกแก่ใครหนอพระคุณเจ้า พระสงฆ์ถวายความเห็นเป็น ๒ นัย แล้วพระภิกษุรูปใดที่ตัดสินข้อสงสัยนี้ได้

พระธรรมกถึกและอำมาตย์อาราธนาถึงสองครั้ง ไม่เป็นผล ครั้งที่ ๓ โดยให้กล่าวว่า ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ บัดนี้พระศาสนาได้เสื่อมโทรม ขอพระคุณเจ้าโปรดอนุเคราะห์พวกข้าพเจ้า เพื่อเชิดชูพระศาสนาเถิด พระเถระได้ฟังแล้ว แม้แต่การบวชของเราเพื่อเชิดชูพระศาสนา

ข่าวการมาของพระเถระ ทำให้พระราชาต้องเสด็จโดยพระองค์เองเดินลุยน้ำรับพระเถระ ยื่นแขนให้พระเถระที่กำลังจะขึ้นจากเรือ พระเถระจับพระหัตถ์พระองค์ เหล่าทหารเห็นเช่นนั้น ได้ชักดาบออกจากฝัก ด้วยคิดว่าจะตัดศีรษะพระเถระ เพราะตามจารีต ผู้ใดถูกต้องพระราชา ผู้นั้นจะต้องถูกตัดศีรษะ พระราชาเห็นแสงแห่งดาบแล้ว ตรัส

สั่งว่า อย่าได้กระทำผิดในพระเถระเลย เถระถือเราเป็นอันเตวาสิกจึงได้จับมือเรา

เมื่อถึงราชอุทานทรงล้างเท้าพระเถระ และทาน้ำมันให้ พระองค์ใคร่อยากจะเห็นปาฏิหาริย์

พระเถระทูลว่า ขอถวายพระพร มหาบพิตร อยากเห็นแผ่นดินไหวทั้งหมด หรือกึ่งหนึ่ง

พระราชา ตรัสว่ากึ่งหนึ่งก็ได้พระคุณเจ้า ราชบุรุษขีดเส้นเป็นวงกลม

เถระเข้าจตุตถฌาน ซึ่งเป็นบาทของอภิญญา ออกจากจตุตถฌาน และอธิษฐานจิตให้แผ่นดินไหว ล้อรถ, เท้าของม้า, บุรุษ, น้ำในถาด ทั้งหมดล้วนไหว ส่วนด้านนอกไม่ไหว

พระองค์เห็นปาฏิหาริย์แล้ว มั่นใจว่าพระเถระจะยกย่องพระศาสนาไว้ได้เป็นอย่างแน่แท้ พระเจ้าอโศกทรงถามที่ได้ปลงชีวิตภิกษุบาปจะตกแก่ใคร พระเถระทูลถาม ขอถวายพระพร พระองค์มีความคิดที่จะส่งอำมาตย์ปลงชีวิตภิกษุเหล่านั้นหรือ

พระองค์ตอบว่า ไม่มี พระคุณเจ้า

พระเถระจึงทูลว่า ถ้าพระองค์ไม่มีความคิดเช่นนี้ บาปก็ไม่มีแก่พระองค์

พระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระ ได้ยก ติตติรชาดก เป็นอุทาหรณ์ คาถาในชาดกมีใจความว่า

“ถ้าใจของท่านไม่ประทุษร้าย กรรมที่อาศัยท่านกระทำ ก็ไม่ถูกต้องท่าน บาปก็ไม่ติดเปื้อนท่านผู้บริสุทธิ์”

พระองค์ทรงเรียนรู้พุทธพจน์ของพระศาสดากับเถระตลอด ๗ วัน

จากนั้นทรงรับสั่งให้นิมนต์ภิกษุมาที่ละหมู่ เพื่อตรัสถาม ถ้าไม่สามารถตอบได้ ให้ทำการสึกเหล่าเดียรถีย์เหล่านั้นเสีย ให้นุ่งขาว

เมื่อพระองค์จัดการธุระกับศาสนาเรียบร้อยแล้ว รับสั่งว่า

ข้าแต่พระคุณเจ้า บัดนี้ พระศาสนาบริสุทธิ์แล้ว ขอภิกษุสงฆ์จงทำอุโบสถเถิด ทรงพระราชทานอารักขาแล้ว เสด็จกลับพระนคร

เมื่อสถานการณ์ปกติดีแล้ว ได้ทำสังคายนาพระธรรมและวินัย ชำระมลทินในพระศาสนา คัดเลือกภิกษุที่แตกฉานในปฏิสัมภิทา

ประชุมกัน ณ อโศการาม เมืองปาฏลีบุตร

พระเจ้าอโศกมหาราช เป็นองค์อุปถัมภ์

พระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระ เป็นประธาน

พระสงฆ์จำนวน ๑,๐๐๐ รูป ล้วนเป็นพระอรหันต์ขีณาสพ ใช้เวลา ๙ เดือนจึงแล้วเสร็จ

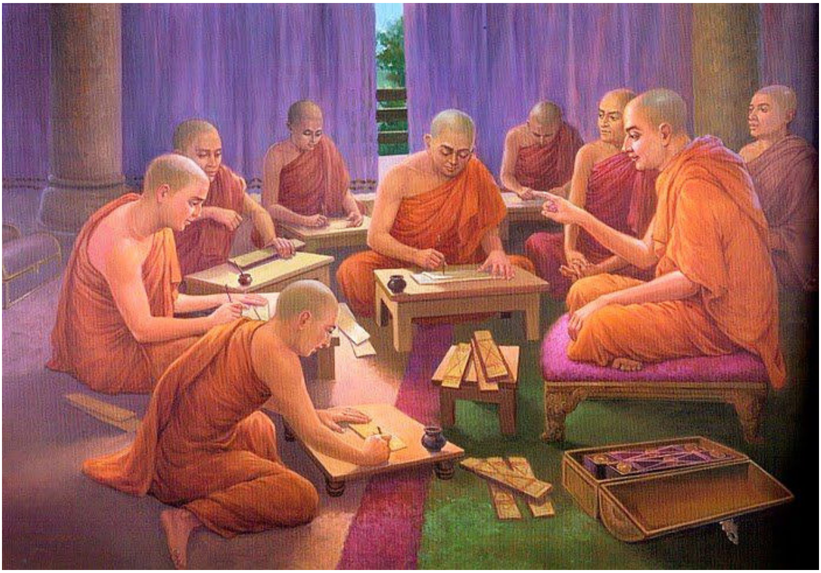

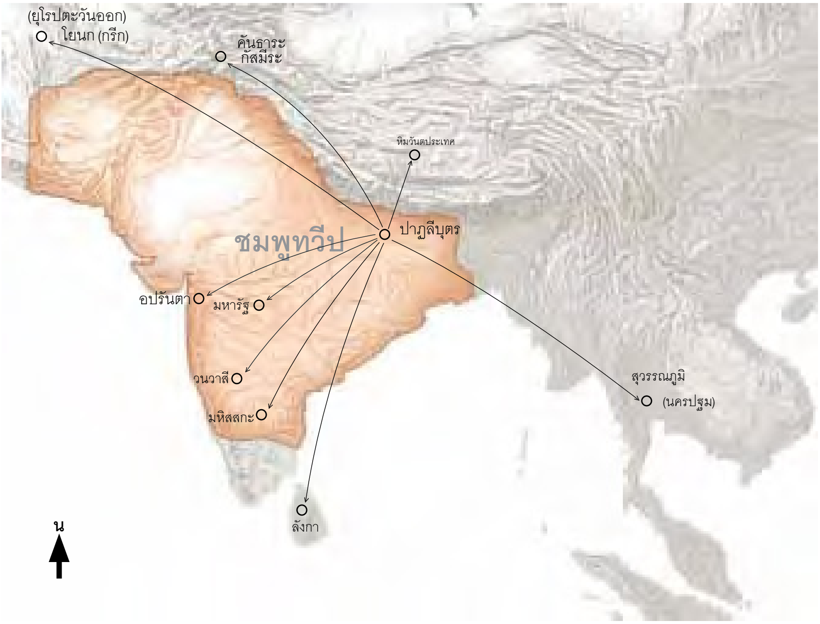
(ยุโรปตะวันออก)
โยนก (กรีก)
คันธาระ
กัสมีระ
หิมวันตประเทศ
ปาฏลีบุตร
ชมพูทวีป
อปรันตา
มหารัฐ
วนวาสี
มหิสสกะ
ลังกา
สุวรรณภูมิ
(นครปฐม)
น

ส่งสมณทูตออกเผยแผ่ต่างแดน

ปลายรัชกาลของพระเจ้าอโศกมหาราช หรือพระเจ้าธรรมาโศกราช หลังจากสังคายนาครั้งที่ ๓ พระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระ ดำริถึงความตั้งมั่นแห่งพระศาสนา โดยพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทำการอุปถัมภ์ ได้ส่งสมณฑูตไปประกาศพระศาสนารวมทั้งหมด ๙ สาย ดังต่อไปนี้

สายที่ ๑ พระมัชฌันติกะ ไปแคว้นกัสมีระ และแคว้นธาระ (แคชเมียร์)

สายที่ ๒ พระมหาเทวะ มหิสมณมณฑล
(รัฐไมซอร์ ตอนใต้ของอินเดีย)

สายที่ ๓ พระรักขิตตะ แคว้นวนวาสีประเทศ
(อยู่ตอนเหนือของรัฐไมซอร์)

สายที่ ๔ พระธรรมรักขิตะ อปรันตกชนบท
(แถบตอนเหนือของบอมเบย์)

สายที่ ๕ พระมหาธรรมรักขิตะ แคว้นมหาราษฎร์
(อยู่แถบปูนา)

สายที่ ๖ พระมหารักขิตะ โยนกประเทศ
(ตอนเหนือของอิหร่าน หรือเปอร์เซีย)

สายที่ ๗ พระมัชฌิมะ ไปหิมวันตะ เชิงเขาหิมาลัย (เนปาล)

สายที่ ๘ พระโสณะกับพระอุตตระ ไปสุวรรณภูมิ
(พม่า ไทย หรือเอเชียอาคเนย์)

สายที่ ๙ พระมหินทเถระ ประเทศลังกา
(สมัยพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ)

ทุกคณะที่ไปจะมีพระสงฆ์พระเถระร่วมเดินทางด้วยไม่ต่ำกว่า ๕ รูป เพื่อให้สามารถบวชผู้มีจิตศรัทธาได้ ในชนบทจะมีคณะปัญจวรรค

พระธรรมทูตสู่ลังกาทวีป

พระธรรมทูตที่เดินทางไปลังกาทวีป (ตัมพปัณณิทวีป) มีพระมหินทเถระ เป็นหัวหน้า คณะอีก ๔ รูป พระอัฏฐิยะ พระอุตติยะ พระสัมพละ พระภัททสาละ รวมทั้งสมนสามเณร ผู้เป็นโอรสของพระนางสังฆมิตตา และภัณฑุกอุบาสก

ในงานนักขัตฤกษ์ พระราชาประสงค์กีฬาล่าสัตว์ เทวดาองค์หนึ่งคิดอยากให้พระราชาพบพระเถระ จึงแปลงเป็นละมั่งอยู่ไม่ไกลจากพระเถระ พระราชาเห็นจึงตามไป พระมหินทเถระอธิษฐานว่า ขอให้พระราชาเห็นเฉพาะแต่เรา แล้วทูลทักว่า ติสสะ ติสสะ จงเสด็จมาทางนี้ พระราชาสดับแล้ว ครุ่นคิดสักพัก ปกติธรรมดา ชนทั้งหลายไม่กล้าเรียกออกพระนามเช่นนี้ ทำไมสมณะจึงเรียกเรา

ในสมัยนั้นพระเจ้าอโศกมหาราชกับพระเจ้าเทวนัมปิยติสสะทรงเป็นสหายที่ไม่เคยพบเห็นกัน (พระอทิฏฐสหาย) ต่างก็ส่งเครื่องบรรณาการถวายแก่กันและกัน พระเจ้าอโศกมหาราชยังฝากพระราชสาสน์ มีใจความว่า “หม่อมฉันได้ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ ได้แสดงตนเป็นอุบาสกในพระศาสนาแห่งพระศากยบุตรแล้ว ขอพระองค์ท่านจงยังจิตให้เลื่อมใสในพระรัตนตรัย ขอให้พระองค์ทรงถึงพระรัตนตรัยทั้ง ๓ นั้นว่าเป็นสรณะ ด้วยพระราชศรัทธาเถิด”

พระเจ้าเทวนัมปิยติสสะ ทรงสดับแล้วได้ทิ้งอาวุธ แล้วสนทนาธรรมกับพระเถระ และเถระได้ถามปัญหาเพื่อหยั่งทราบปัญญาของพระราชา จึงแสดง จูฬหัตถิปโทปมสูตร จบถกา พระราชาพร้อมด้วยบริพารตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์

ปัตนะ

เมืองปัตนะ ปาฏลีบุตร เมือง...สูงสุดพุทธศาสนา
เมือง...พุทธองค์ข้ามคงคา เมือง...สังคายนาครั้งที่สามปราบอลัชชี
เมือง...นครหลวงรัฐพิหาร เมือง...ฐานจักรพรรดิอโศกศรี
เมือง...โองการฯธรรมค้ำปฐพี เมือง...บารมีเลิศล้ำธรรมยาตรา
เมือง...อโศการามนามประเสริฐ เมือง...กำเนิดซิกส์ศาสนา
เมือง...อ้อนวอนแม่ทุรคา เมือง...โกคาร์หอ่าโอ่หอโบราณ
เมือง...สะพานคานธียาวที่สุด เมือง...ธรรมทูต ๙ ทัพขยับฐาน
เมือง...จารึกอโศกยกหลักการ เมือง...ตำนานพุทธพยากรณ์

ที่มา...คู่มือพระธรรมวิทยากร

เวสาลี

แคว้นกำเนิดประชาธิปไตย

ภาพ : ปาวาลเจดีย์ เป็นสถานที่ปลงอายุสังขาร

ภาพ : กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน

เวสาลี แคว้นวัชชี

เมืองเวสาลี (ไวสาลี, ไพสาลี) เป็นเมืองของพระเจ้าวิสาละ (ลิจฉวี) เมืองเวสาลี แคว้นวัชชี ในสมัยครั้งพุทธกาลเป็นแคว้นที่ทรงอำนาจทางการเมืองการปกครอง มีกษัตริย์ที่ร่วมกันปกครอง ถึง ๗,๗๗๗ พระองค์ มีรูปแบบการปกครองคือ แบบสามัคคีธรรม อำนาจมิได้อยู่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ถ้ากล่าวถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เก่าแก่ของโลกจะต้องนึกถึงทางตะวันตกคือ กรีกเอเทนส์ และตะวันออกคือ เวสาลี

พระพุทธเจ้าเสด็จมาจำพรรษาที่ ๕ ณ เมืองเวสาลี ถ้าอยากดูเทวดามีรูปร่างลักษณะเป็นอย่างไร ต้องมาดูกษัตริย์ลิจฉวีแต่งกาย ครั้งหนึ่งกษัตริย์ลิจฉวีได้ประทับรถม้าพระที่นั่งมุ่งไปราชนิเวศน์ พระพุทธเจ้าทรงชี้ให้ภิกษุดูว่า “ภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธออยากรู้ว่า เทวดาบนดาวดึงส์สวรรค์เป็นอย่างไร พวกเธอจงดูกษัตริย์ลิจฉวีเหล่านี้เถิด” แสดงให้เห็นว่า เจ้าลิจฉวีทั้งหลายแต่งตัวหรูหรา มีพระยานพาหนะวิจิตรตระการตา ดุจเหล่าเทพยดา หรือเทวดาบนดิน

ภูมิประเทศ

เมืองไพสาลีอยู่ทางฝั่งทิศเหนือของแม่น้ำคงคา ห่างจากตัวเมืองปัตนะ ประมาณ ๔๔ กิโลเมตร มีแม่น้ำคงคากั้นกลางเป็นพรมแดนธรรมชาติ ระหว่างแคว้นมคธกับแคว้นวัชชีทางเหนืออยู่ติดไปยังเชิงเขาของประเทศเนปาล ส่วนทางตะวันออกอยู่ใกล้ชายป่าติดไปถึงแม่น้ำโกสี และแม่น้ำมหานันทา เป็นเมืองที่ปกครองโดยระบบสาธารณรัฐแห่งแรกเมื่อ ๒๐๐๐ กว่าปี มีหลักฐานพอที่จะยืนยันได้ที่นี้คือ

เมืองไพสาลีหรือเวสาลี เพราะมีเสาหินศิลาจาลึกของพระเจ้ามหาราช

ประวัติความเป็นมาของเมืองเวสาลี

อัครมเหสีเจ้าเมืองพาราณสีได้ตั้งพระภรรค์ และได้ให้กำเนิดลูกออกมาเป็นก้อนเนื้อสีแดง พระนางกลัวจะเสื่อมเสียพระเกียรติพระราชา และโทษอาจจะตกถึงพระนาง ได้นำก้อนเนื้อใส่ในถาด ปิดครอบด้วยถาดอีกใบ ประทับตราราชสำนัก นำมาลอย ณ แม่น้ำคงคา

เช้าตรู่วันหนึ่ง ฤาษีได้ลงอาบน้ำที่ท่าคงคา ได้เห็นถาดที่ลอยมา จึงนำถาดเก็บไว้ อาจารย์บางท่านมีมติว่า เพราะผิวของเด็กทั้งสองแนบชิดติดกัน และชิ้นเนื้อนั้นได้แตกออกมาเป็นสองชิ้น เป็นเพศหญิง และชาย

ทารก ทาริกา มีผิวพรรณงดงาม ผิวของเด็กไม่มีเปลือกหุ้ม จึงได้ชื่อว่า ลิจฉวี คือไม่มีผิวหนัง

ท่านเลี้ยงดูแลเด็กเป็นอย่างดี ในทุก ๆ วันดาบสได้ไปบิณฑบาตสาย ต่อมาตระกูลนายโคบาล ผู้มีอาชีพเลี้ยงโค เรียนต่อดาบสให้ทราบว่า การเลี้ยงเด็กเป็นความกังวลของนักบวช ท่านจงให้เด็กแก่พวกกระผมเถิด ท่านจงทำกิจของสมณะเถิด

นายโคบาลก็เลี้ยงเด็กจนเจริญเติบโต วันหนึ่งเด็กทั้งสองได้เล่นกับลูกนายโคบาลอื่น เกิดการทะเลาะชกต่อยกัน ลูกของนายโคบาลร้องไห้ไม่สามารถต่อสู้ได้ ก็เลยไปฟ้องพ่อแม่ ว่าเด็กไม่มีพ่อไม่มีแม่ชกต่อย เป็นเหตุให้นายโคบาลงดเว้นการสงเคราะห์การเลี้ยงดูแล คำว่างดเว้น ในภาษาบาลี เรียกว่า “วช” ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาดินแดนแห่งนี้จึงเรียกว่าวัชชี

เมืองวัชชี หรือแคว้นวัชชี มีพื้นที่ ๑๐๐ โยชน์ นายโคบาลขอพื้นที่จากพระราชสร้างพระนคร อภิเษกผู้ชายอายุ ๑๖ ปี เป็นพระราชาส่วนผู้หญิงอภิเษกเป็นพระมเหสี

สร้างกฎกติกาคือ ไม่ยกหญิงชายในเมืองนี้ ให้แก่เมืองอื่นๆ หญิงชายเมืองอื่นๆ ก็ไม่สามารถแต่งงานกับหญิงชายเมืองนี้ได้

เมื่อพระราชาพระราชินีอยู่รวมกันแล้วมีลูกเป็นฝาแผด เป็นหญิง ๑ เป็นชาย ๑ ครั้งละ ๒ คน เกิด ๑๖ ครั้ง รวม ๓๒ คน เพื่อให้ทันต่อการเจริญเติบโตของเด็ก ทำเป็นที่อยู่บ้าง ทำเป็นสวนบ้าง สร้างเป็นกำแพง ๓ ชั้นล้อมรอบ เพราะเหตุที่บ้านเมืองแห่งนี้ขยายออกอย่างรวดเร็ว กว้างใหญ่ไพศาล จึงได้ชื่อว่า ไพสาลี หรือ เวสาลี

หญิงงามประจำเมืองและสิทธิของสตรีของชาววัชชี

โทษสำหรับหญิงคบชู้แรงมาก คือให้สามีฆ่าภรรยาผู้นอกใจได้โดยไม่มีความผิด นอกจากจะบวชเป็นภิกษุณีจึงพ้นโทษ และถ้าใครข่มเหงรังแกหรือข่มขืนก็มีโทษถึงประหารชีวิต

ผู้หญิงที่งามเป็นพิเศษ เป็นเหตุให้ชายแย่งตีฆ่ากัน จะถูกจัดให้เป็นหญิงงามประจำเมือง ใช้เงินซื้อได้และตั้งราคาไว้สูง จะเรียกหญิงประเภทนี้ว่า “นครโสเภณี” เป็นอาชีพที่ได้รับการยกย่องมากในสมัยนั้น เป็นอาชีพเฉพาะหญิงที่งามจริงๆ จึงเป็นเหตุให้เมืองเวสาลีเจริญก้าวหน้ามากในยุคนั้น ผู้ชายจะได้ตัวเธอต้องมีเงินมาก จึงเป็นแรงจูงใจให้เงินแพร่สะพัด แม้แต่เศรษฐีต่างรัฐก็มาใช้บริการ ขนาดพระเจ้าพิมพิสาร เคยแอบเสด็จมาหาความสำราญส่วนพระองค์ ทั้งๆ ที่สองเมืองเป็นศัตรูกัน และต่อมาพระองค์ก็จัดให้มี นครโสเภณีที่ราชคฤห์บ้าง ภายในเมืองเวสาลี หญิงงามเมืองที่สวยและมีชื่อเสียงมาก คืออัมพปาลี ต่อมาได้ศึกษาพระธรรมและบรรลุพระอรหันต์

เสริมต่อ พระเจ้าพิมพิสารไปเที่ยวเป็นประจำได้มีพระโอรสแบบไม่ตั้งใจหนึ่งพระองค์ ชื่อวิมละ (วิมลโกณฑัญญะ) ตอนเด็กแม่ส่งไปยังพระราชสำนักเมืองราชคฤห์ พระบิดาเห็นธำมรงค์ของเด็กนึกขึ้นได้ จึงยอมรับเป็นลูก และรับดูแลเลี้ยงไว้ในวัง วิมละตอนหลัง

ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ได้ออกบวช พระวิมละยังได้โปรดมารดาคือนางอัมพปาลี จนได้บรรลุเป็นอรหันต์ในที่สุด

ส่วนเมืองราชคฤห์ ก็มีนางสาลวดี มีลูกชายเอาไปทิ้งกองขยะ พระเจ้าอภัยทรงพบและนำมาเลี้ยงดู ตั้งชื่อให้ว่า "ชีวกโกมารภัจจ์" แปลว่า ยังไม่ตาย ได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดีศึกษาจนจบแพทย์จากตักกะศิลา เป็นปรมาจารย์ทางการแพทย์ และถวายการรักษาพระพุทธเจ้าอยู่เป็นประจำ

นางสาลวดี มีลูกอีกคนสุดท้ายคือ สิริมา มีความงามเป็นเลิศ ค่าตัวเป็นพันกหาปณะ นางได้เฝ้าพระพุทธองค์ และได้ฟังธรรมเทศนาจนได้บรรลุโสดาบัน ทูลนิมนต์พระมารับบาตร ๘ รูป ทุกวัน มีพระหนุ่มรูปหนึ่งยังไม่ได้บรรลุเกิดหลงในความงามของนาง ไม่ยอมฉันข้าวปล่อยให้ข้าวบูดคาบาตร ด้วยอิ่มในความงามของนาง ต่อมานางเกิดตายอย่างกะทันหัน

พระพุทธองค์ขอให้ระงับการเผาเก็บไว้ถึง ๗ วัน ซากศพเน่าเหม็นมีหนอนขึ้นเต็มตัว พระพุทธองค์รับสั่งให้พระเจ้าพิมพิสารประกาศ ให้ชาวเมืองมาดูมาชมนางสิริมา ใครที่ไม่มาจะถูกปรับ ๘ กหาปณะ เว้นแต่เด็ก ๆ อยู่เฝ้าบ้าน พระพุทธองค์พาภิกษุไปดู พระพุทธองค์ตรัสถามพระเจ้าพิมพิสารว่า

ใครต้องการตัวนางสิริมา จะลดราคา ๕๐๐, ๒๐๐, ๑๐๐, ๕๐ จนเหลือ ๑ มาสก หรือ ๑ บาท ๑ กากณึก ก็ไม่มีใครจะเอา และรับสั่งให้มอบให้เปล่า ๆ ก็ไม่มีใครเอา พระพุทธองค์ตรัสในท่ามกลางนั้นว่า

"เมื่อก่อนมหาชนยินดีให้เป็นพันกหาปณะ เพื่อขอหลับนอนกับนางเพียงคืนเดียว ตอนนี้ให้เปล่า ๆ ไม่มีใครเอา เห็นหรือยังว่าสังขารไม่เพียงถึงความสิ้นและเสื่อมไปเป็นธรรมดา หาความยั่งยืนไม่ได้" มหาชนอันมากได้ดวงตาเห็นธรรม

บ้านเกิดศาสดามหาวีระแห่งศาสนาเชน

เดิมทีเมืองเวสาลีเป็นบ้านเกิดของศาสดามหาวีระ ซึ่งเป็นศาสดาของศาสนาเชน พระพุทธศาสนามิได้มาปักหลักปักฐาน ณ เมืองแห่งนี้ สืบเนื่องจากเกิดเหตุใหญ่คือ เกิดโรคระบาดผู้คนล้มตายเป็นเบือ ซากศพกองเกลื่อนอยู่ทั่วพระนคร โรคระบาดกำเริบหนัก กษัตริย์แห่งเจ้าลิจฉวีทำพิธีบวงสรวงและเชื้อเชิญศาสดาในศาสนาต่าง ๆ มาช่วยก็มิได้เป็นผลดี มีแต่เพียงพระพุทธองค์ที่ยังมิได้อาราธนามายังพระนคร

เหตุที่พระพุทธศาสนาปักหลักเมืองเวสาลี

ในที่สุดเจ้าลิจฉวีนามว่ามหาลิแนะนำให้ทูลนิมนต์พระพุทธเจ้า ซึ่งตอนนั้นประทับอยู่ที่เมืองราชคฤห์มาช่วย เจ้าลิจฉวีทั้งหลายไม่มีทางเลือกจึงมอบหมายให้มหาลิทูลพระพุทธเจ้า มหาลิซึ่งสนิทสนมชอบพอกันกับพระเจ้าพิมพิสาร เดินทางไปเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารขอช่วยทูลอาราธนานิมนต์พระพุทธเจ้า พระเจ้าพิมพิสารช่วยทูลอาราธนาพระพุทธองค์ พระองค์ก็ทรงรับนิมนต์ นอกจากจะช่วยคนแล้ว จะเป็นการช่วยทั้งสองอาณาจักรให้สามัคคีกันด้วย พระเจ้าพิมสารก็ปรารถนาเป็นมิตรกับเจ้าลิจฉวีด้วย จึงทรงอำนายความสะดวกตามส่งเสด็จพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ๕๐๐ รูป จนถึงพรมแดนคือแม่น้ำคงคา แล้วส่งสาสน์ให้เจ้าลิจฉวีทราบ เจ้าลิจฉวีส่งเรือมารับข้ามฟาก

พระพุทธองค์เสด็จสู่เมืองเวสาลีโดยได้รับอาราธนาจากเจ้ามหาลิ ซึ่งเป็นตัวแทนของกษัตริย์ลิจฉวี เสด็จไปเพื่อปราบโรคร้ายคืออหิวาตกโรคเป็นผลสำเร็จ และได้โปรดเทศน์สอน ประชาชนเป็นจำนวนมากศรัทธา ทำให้พระพุทธศาสนาตั้งมั่นในเมืองนี้

บทพระปริตร (รตนสูตร, ระตะนะสูตร)

เมื่อพระพุทธองค์เสด็จข้ามถึงฝั่งเวสาลี บันดาลให้เกิดฝนลงหนักพัดพาเอาซากศพลงน้ำหมด พื้นดินสะอาด ตอนเย็นก็เสด็จถึงประตูเมืองเวสาลีมีดำรัสให้พระอานนท์ ไปกับเจ้าลิจฉวี และให้สวดพระปริตรในระหว่างกำแพงทั้งสามชั้นของเมืองเวสาลี บทพระปริตรที่ใช้สวดคือ รัตนสูตร ที่ใช้น้ำมนต์ เพื่อใช้สวดขจัดปัดเป่าภัยพิบัติชาวพุทธไทยรู้จักกันดี เนื้อหาคือการพรรนาความเชื่อในพระพุทธคุณ พระธรรม และพระสงฆ์ และแผ่เมตตาหลักพุทธศาสนา ขึ้นต้นว่า

"ยานีธ ภูตานิ สมาคตานิ........เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ" แปลว่า

"ข้าพเจ้ามั่นในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ผู้เห็นจริงในอริยสัจจ์ ละแล้วซึ่งความชั่วช้าทั้งหลาย ทั้งกาย วาจา และใจ และพระองค์ไม่ได้ประสงค์สิ่งใดในโลกนี้ และโลกหน้า นอกจากพระนิพพาน อยากให้อยู่เป็นสุขทั่วหน้ากัน ด้วยความสัจจ์นี้ ขอให้เขามีสวัสดิภาพดีทุกคนพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บเทอญ"

พระอานนท์สวดพลางและพรมน้ำมนต์ไปพลาง ระหว่างกำแพงทั้ง ๓ ชั้น ชาวเมืองเกิดปีติศรัทธาในพุทธานุภาพ และฟังพระธรรมเทศนา อย่างเนืองแน่น พุทธศาสนาตั้งมั่นแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ชาวเมืองจะสร้างวัดถวาย จึงขอให้สร้างนอกเมืองเวสาลีทรงไม่ประสงค์จะทำให้ศาสนาเชนลำบากใจ ทรงสร้างอยู่ที่ป่ามหาวันทางตอนเหนือของเมืองวัชชีเชิงป่าหิมาลัย เรียกว่า กูฏาคารศาลา

บัญญัติพระวินัย

พระวินัย หมายถึง กฎระเบียบข้อบังคับ หรือขนมธรรมเนียมประเพณีที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปในทางเดียวกันของหมู่ภิกษุสงฆ์ เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น เพื่อมีอาจาระอันงามเป็นระเบียบ

เรียบร้อย อันจะนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติชอบ เป็นการเอื้อเฟื้อต่อการประพฤติธรรมทางจิตต่อไป

พระวินัยที่ทรงบัญญัตินั้นมีลักษณะใหญ่ ๆ ๒ ประการ คือ

๑. พุทธบัญญัติ คือ ข้อที่พระองค์บัญญัติไว้ห้ามมิให้ประพฤติ ถ้าภิกษุรูปใดฝ่าฝืนพุทธบัญญัตินี้ จะมีโทษปรับอาบัติตั้งแต่เบา ๆ จนถึงมีโทษหนักที่สุด คือ ขาดจากความเป็นภิกษุเลยทีเดียว

๒. อภิสมาจาร คือ ข้อปฏิบัติหรือขนมธรรมเนียมที่พระสงฆ์จะต้องประพฤติตามเพื่อให้มีอาจาระเป็นที่น่าเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น เป็นระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติตน เกี่ยวกับความประพฤติเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การตัดผม การตัดเล็บ การอาบน้ำ การนุ่งห่ม การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การฉันขบเคี้ยว เป็นต้น ซึ่งพระวินัยในส่วนนี้ไม่มีการปรับอาบัติไว้โดยตรง แต่ถ้าใครไม่เอื้อเฟื้อ ตามวิธีปฏิบัตินี้ก็ปรับโทษเพียงอาบัติเบา ๆ คือ ทุกกฏเท่านั้น

สิกขาบทนี้มีปฐมเหตุในการบัญญัติถึงสามครั้ง โดยพระบัญญัติครั้งแรกนั้นเรียกว่า มูลบัญญัติ (บัญญัติเดิม) ส่วนการบัญญัติซ้ำสิกขาบทนั้นอีกในครั้งต่อ ๆ มา (จะกี่ครั้งก็ตาม) เรียกว่าอนุบัญญัติ เหมือนกันทั้งหมด

อาบัติ หมายถึง การต้องโทษทางพระวินัย เพราะทำความผิดต่อพระพุทธบัญญัติ หรืออภิสมาจารที่พระพุทธเจ้าบัญญัติห้ามมิให้ประพฤติ ผู้ฝ่าฝืนต้องมีโทษตามที่กำหนดไว้ในพระวินัยแต่ละสิกขาบท ซึ่งมีการกำหนดโทษไว้ลดหลั่นกันไปจากโทษ หรืออาบัติที่หนักที่สุดคือ

ขาดจากความเป็นภิกษุ โทษอย่างกลางต้องอยู่กรรมประพฤติมานัตจึงจะพ้นได้ และโทษอย่างเบาต้องประจานตนเองต่อหน้าภิกษุอื่นจึงจะพ้นได้

ซึ่งการลงโทษในทางพระวินัยไม่มีความยุ่งยาก ไม่ต้องสอบสวนหาผู้กระทำความผิด ยกเว้นอาบัติปาราชิกและอาบัติสังฆาทิเสส เช่น การลักทรัพย์ที่เจ้าของมิได้ให้ เป็นต้น

การบัญญัติพระวินัยนี้ พระพุทธองค์มิได้ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้า ต่อเมื่อมีเหตุการณ์ความเสียหายน่าติเตียนของภิกษุบางรูปเกิดขึ้น พระพุทธองค์จึงประชุมพระสงฆ์ไต่สวน ชี้ให้เห็นโทษ ทรงบัญญัติห้ามภิกษุรูปประพฤติเช่นนั้นอีก

พรรษาที่ ๑ ถึง ๑๑ พระองค์ยังไม่ได้ทรงบัญญัติสิกขาบท เพราะพระภิกษุปฏิบัติดีงามต่อ ๆ กันมา หลังจากออกพรรษาที่ ๑๒ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทที่ ๑ ห้ามภิกษุเสพเมถุน โดยปรารภเหตุการณ์การมัวหมองที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์

กรณีของการบัญญัติปฐมปาราชิก

สิกขาบทที่ห้ามไม่ให้พระภิกษุเสพเมถุน คือห้ามไม่ให้พระภิกษุร่วมเพศสัมพันธ์กับผู้อื่น

สมัยนั้นมีหมู่บ้านนามว่ากลันทะ ตั้งอยู่ไม่ไกลเมืองเวสาลี มีบุตรเศรษฐีนามว่าสุทินนะพร้อมด้วยสหายไปสู่กรุงเวสาลี เห็นพระพุทธเจ้ากำลังแสดงธรรม จึงแวะเข้าไปสดับธรรม มีความเลื่อมใสใคร่จะออกบวช

บิดามารดายังไม่อนุญาต อดอาหารถึง ๗ วัน ก็ได้รับอนุญาต เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว ก็ออกบวชประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอยู่ทางวัชชีคาม

ครั้งนั้นแคว้นวัชชี ซึ่งมีกรุงเวสาลีเป็นราชธานี เกิดทุพภิกขภัย

ขาดแคลนอาหาร พระสุทินนะมีญาติเป็นคนมั่งคั่งมาก เมื่อเดินทางไปถึงกรุงเวสาลี ญาติ ๆทราบข่าวก็นำอาหารมาถวายเหลือเฟือ พระสุทินนะก็ถวายแก่พระภิกษุทั้งหลายอีกต่อหนึ่ง แล้วเดินทางไปกลันทคาม ตำบลบ้านเดิมของตน ความทราบถึงบิดามารดา บิดาจึงนิมนต์ไปฉัน มารดาก็นำทรัพย์สมบัติมาล่อเพื่อให้สึก พระสุทินนะไม่ยอมจึงไม่สำเร็จ ต่อมามารดาพระสุทินนะรอจนภริยาของพระสุทินนะ (ตั้งแต่ในสมัยยังไม่ได้บวช) มีระดู ได้กำหนดจะมีบุตรได้ จึงพานางไปหาพระสุทินนะที่ป่ามหาวัน ชวนให้สึกอีก พระสุทินนะไม่ยอม จึงกล่าวว่าถ้าไม่สึกก็ขอพืชพันธุ์ไว้สืบสกุล ครั้งนั้นยังไม่มีการบัญญัติวินัยห้ามเสพเมถุน พระสุทินนะเข้าใจว่าเป็นเรื่องที่พอทำได้ เพื่อให้มีบุตรสืบสกุล จึงเสพเมถุนด้วยภริยาของตน ซึ่งต่อมานางก็ตั้งครรภ์ และคลอดบุตร บุตรของพระสุทินนะจึงได้นามว่าเจ้าพืช ภริยาของพระสุทินนะก็ได้นามว่า มารดาของเจ้าพืช ต่อมาทั้งมารดาและบุตรออกบวชได้สำเร็จอรหัตตผลทั้ง ๒ คน ส่วนพระสุทินนะเกิดความไม่สบายใจขึ้นภายหลัง ถึงขนาดซูบผอม ภิกษุทั้งหลายถามทราบความ จึงพากันติเตียนและนำความกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์จึงทรงเรียกประชุมสงฆ์ ทรงไต่สวนเรื่องนั้น ทรงติเตียนแล้วทรงบัญญัติสิกขาบท ห้ามมิให้ภิกษุเสพเมถุน ทรงปรับอาบัติปาราชิกแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิด

นี่คือความเป็นมาของการบัญญัติพระวินัย เมื่อพระศาสนามีความเจริญมีผู้ขอบวชมากขึ้น ๆ ก็มีการประพฤติผิดมากขึ้น ๆ เมื่อมีชาวบ้านมาฟ้องพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าก็ทรงเรียกประชุมสงฆ์ ทรงไต่สวน หลังจากทรงทราบความแล้ว ทรงวินิจฉัยว่าควรไม่ควร ถ้าไม่ควรก็ทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้นมา จนมีถึง ๒๒๗ ข้อด้วยกัน เพื่อให้พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตาม เพราะว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่ประชาชนศรัทธาเลื่อมใสเป็นผู้ประเสริฐกว่าคนทั่วไป เป็นผู้มีศีลมีธรรม พระสงฆ์อยู่มาได้ทุกวันนี้

ก็เพราะความเลื่อมใส ความศรัทธาของศรัทธาญาติโยม ผู้ทำนุบำรุงพระสงฆ์ด้วยเครื่องจตุปัจจัยไทยทานทั้งหลาย เช่น อาหารบิณฑบาต จีวร กุฏิที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค การที่จะรักษาศรัทธาของญาติโยมไว้ พระสงฆ์จึงต้องประพฤติปฏิบัติตนเองให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมความดีงามนั่นเอง

สังคายนาครั้งที่ ๒

หลังพุทธปรินิพพานประมาณ ๑๐๐ ปี เมืองเวสาลีเป็นสถานที่สังคายนาครั้งที่ ๒ ณ วัดวาลุการาม โดยมีพระยสกัณฑบุตรเป็นประธาน กษัตริย์พระนามว่าพระเจ้ากาฬาโศกราช เป็นผู้อุปถัมภ์ เหตุคือภิกษุวัชชีแสดงกถาวัตถุ ๑๐ ประการ นอกพระธรรมวินัย

ปาวาลเจดีย์ (สถานที่ปลงอายุสังขาร)

ปาวาลเจดีย์ เป็นสถานที่ปลงอายุสังขาร พระองค์เสด็จมาที่นี่โดยมีพระอานนท์ติดตามมา พระองค์ประสงค์จะทรงพระชนม์ชีพอยู่ต่อ แสดงโอภาสนิมิตแก่พระอานนท์ “เมืองเวสาลี ทัสนียภาพงาม บุคคลที่เจริญอิทธิบาทภาวนา ปรารถนาจะอยู่ต่อก็สามารถทำได้” มารดลใจพระอานนท์ทำให้ไม่ได้ทูลอาราธนา และพระองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ให้หลีกสมาธิอีกทีหนึ่งเมื่อพระอานนท์หลีกไป

พระยามารได้ช่องได้โอกาสรีบเข้ามาอาราธนาให้พุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า “ดูกรมาร ผู้มีใจบาป ท่านอย่าพยายามเลย ไม่ช้าตถาคตก็จักปรินิพพาน อีก ๓ เดือนข้างหน้า” ทรงปลงพระชนม์มายุสังขาร วันเพ็ญเดือน ๓ และเกิดแผ่นดินไหว พระอานนท์รีบเข้ามาทูลถามเหตุแผ่นดินไหว พระองค์ตรัสเหตุ ๘ ประการ

๑. ผู้มีฤทธิ์ดลบันดาล

๒. ลมกำเริบ

๓. พระโพธิสัตว์จุติจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ปฏิสนธิในพระครรภ์มารดา

๔. พระโพธิสัตว์ประสูติกาล

๕. พระตถาคตตรัสรู้

๖. พระตถาคตแสดงปฐมเทศนา

๗. พระตถาคตปลงอายุสังขาร

๘. พระตถาคตเสด็จดับขันธ์ปรินิพพาน

พระสถูป

ภายในปาวาลเจดีย์มีพระสถูปเก่าแก่ที่มุงด้วยเพิงสังกะสี สร้างครอบองค์สถูป โครงสร้างของหลังคาคล้ายกับสถูปทรงกลม ไม่มียอดแหลม ฐานล่างโบกด้วยปูน เป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ที่กษัตริย์ลิจฉวีได้ รับแบ่งจากเมืองกุสินารา ซึ่งเป็น ๑ ใน ๘ เมือง ปัจจุบันพระบรมสารีริกธาตุได้นำไปเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ปัตนะ

กูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน

เป็นสถานที่กำเนิดภิกษุณีครั้งแรกรูปแรกในโลก คือนางปชาบดีโคตมีซึ่งเป็นพระน้านางของพระพุทธเจ้า ก่อนที่จะเสด็จยังเมืองกุสินารา พระองค์ประทับ ณ กูฏาคารศาลา ทรงแสดงอัปปมาทธรรมแก่ภิกษุเมืองเวสาลีว่า “สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมสิ้นไปเป็นธรรมดา ทั้งหลายจงยังกิจของตนและผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท” อีก ๓ เดือนข้างหน้าพระตถาคตจักเสด็จปรินิพพาน

รุ่งเช้าเสด็จบิณฑบาต ณ เมืองเวสาลี ทรงประทับยืนหันพระวรกายดูเมืองเวสาลี พลางตรัสพระอานนท์ว่า “อานนท์ การทอดพระเนตรดูเมืองเวสาลี เป็นครั้งสุดท้ายของตถาคต” เรียกพระอาการนี้ว่า นาคาวโลกหรือการดูอย่างช้าง (เหมือนเหลียวหลัง) ประทับ ณ

ภัณฑุคาม ตรัสเทศนาอริยธรรม ๔ ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และวิมุตติ จากนั้นเสด็จไปยังหัตถีคาม อัมพคาม ชัมพุคาม และโภคนคร ตรัสมหาปเทส ๔ เครื่องวินิจฉัยพระธรรมวินัยเสด็จสู่เมืองปาวา

พระสถูป

เป็นพระสถูปก่อด้วยอิฐทรงบาตรคว่ำ พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างไว้ในบวรพระพุทธศาสนา

เสาหินศิลาจาลึก สิงห์ที่สมบูรณ์

เสาหินศิลาจาลึก ตรงจุดนี้ถือได้ว่าเป็นสิงห์ที่สมบูรณ์สูงสุดในบรรดาสิงห์ค้นพบ

วาลิการาม

เป็นวัดหนึ่งในเมืองเวสาลี แคว้นวัชชี เป็นที่ประชุมทำสังคายนาครั้งที่ ๒ ชำระวัตถุ ๑๐ ประการที่เป็นเสี้ยนหนามพระธรรมวินัย ปัจจุบันมีเฉพาะส่วนที่เหลือจากการทำลายพอเป็นหลักฐานคือตรงส่วนเป็นรูปบาตรคว่ำของเจดีย์ไม่มีปลาย เนื่องจากชาวฮินดูตั้งไว้บูชา เพราะไม่มียอดเหมือนศิวลึงค์ แต่มีพระพุทธรูปปรากฏอยู่รอบ ๆ เป็นหลักฐานว่านี้คือ ของพุทธ

สระมุรธาภิเษก

สระมุรธาภิเษกคือ สระน้ำราชาภิเษกของกษัตริย์ลิจฉวี เป็นสระศักดิ์สิทธิ์ประจำเมือง เป็นสระโบกขรณีที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นน้ำสำหรับราชาภิเษก เป็นที่หวงแหนมากสำหรับชาววัชชีตามที่ปรากฏในพระธรรมบท พระราชาองค์ใดจะรับตำแหน่งผู้บริหารจะต้องทำพิธีอภิเษกที่สระน้ำแห่งนี้ ปรากฏว่า พันธุละเสนาบดีเคยพาภรรยาบุกมาอาบน้ำใน

สระน้ำนี้ขนาดต้องผ่านตาข่ายเหล็ก ลวดหนาม โดยใช้เหล็กกล้าตัดจึงเข้าไปได้ แต่พันธุละเสนาบดีเป็นผู้เยี่ยมยุทธ์ จึงเข้าไปได้โดยไม่ยากนัก

ปัจจุบันนี้ เหลือเป็นรูปร่างสระอยู่ สระน้ำมีความกว้างขวางมาก

หลักอปริหานิยธรรม ๗ ประการ

หลักอปริหานิยธรรม แปลว่า ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อมพระพุทธเจ้ายังเคยไว้ว่า “ ถ้ากษัตริย์ลิจฉวีและประชาชนยึดมั่นในหลักธรรมเหล่านี้ ก็จะไม่มีความเสื่อม จะมีแต่ความเจริญอย่างเดียว” คือ

๑. หมั่นประชุมเนื่องนิตย์

๒. พร้อมเพียงกันประชุมและเลิกประชุม

๓. ไม่บัญญัติสิ่งใหม่

๔. เคารพผู้ใหญ่

๕. ไม่ประพฤติข่มเหงรังแกสตรี

๖. เคารพปูชนียสถาน

๗. ให้การคุ้มครองสมณะพราหมณ์

ตอนหลังกษัตริย์ลิจฉวีไม่ได้ปฏิบัติตาม แตกความสามัคคีกัน ไม่มาประชุม ไม่ให้ความเคารพกัน จนในที่สุดตกเป็นเมืองขึ้นของพระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธ

โทษของการทุศีล

พระพุทธองค์ทรงแสดงโทษของการทุศีล และศีลวิบัติ ๕ ประการ เมื่อพระองค์เสด็จถึงปาฏลีคาม คือปัตนะในปัจจุบัน ดังนี้คือ

๑. ผู้ไร้ศีลย่อมประสบความเสื่อมทางโภคทรัพย์

๒. ชื่อเสียงไม่ดีย่อมฟุ้งขจรไป

๓. ย่อมเป็นผู้เก้อเขิน ไม่กล้าหาญเมื่อเข้าประชุม

๔. เมื่อใกล้ตาย ย่อมขาดสติสัมปชัญญะ คุ้มครองสติไม่ได้ เรียกว่า “หลงตาย”

๕. เมื่อตายแล้ว ย่อมไปสู่อบาย วินิบาต นรก

กำเนิดภิกษุณีรูปแรก

พระนางปชาบดี โคตมี คือ ภิกษุณีรูปแรกในพระพุทธศาสนา ได้รับการอุปสมบท ณ เมืองไพสาลี

ครุธรรม ๘ ประการ

๑. แม้ภิกษุณีบวช ๑๐๐ ปี ต้องไหว้ภิกษุบวชใหม่ในวันนั้น

๒. ไม่อยู่ในอารามที่ไม่มีภิกษุ

๓. รับธรรม ๒ ประการ คือ ถามอุโบสถ และฟังคำสั่งสอนจากภิกษุ

๔. ปวารณาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

๕. ประพฤติมานัตในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

๖. อุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย

๗. ไม่พึงบริภาษภิกษุ

๘. ไม่พึงสั่งสอนภิกษุ

ภิกษุณีต้องรักษาศีล ๓๑๑ ข้อ

พระสูตรและชาดก

พระพุทธเจ้าได้ตรัสพระสูตรอาทิเช่น มหาลิสูตร,ขาลิยสูตร, มหาสีหนาทสูตร จูฬสัจจกสูตร, มหาสัจจกสูตร, เตวิชสูตร, สุนักขัตตสูตร, รัตนสูตร และชาดกอาทิ เช่น เตโลรทชาดก, สิคารชาดก ฯลฯ

นางอัมพปาลี

นางอัมพปาลี เป็นนางคณิกา หรือ นครโสเภณี เมืองไพศาลี แคว้นวัชชี นางเป็นโสเภณีคนแรกที่ได้บริจาคสวนมะม่วงของตน เพื่อสร้างเป็นสังฆารามถวายพระพุทธองค์ วัดจึงได้ชื่อว่า อัมพปาลีวัน

นางอัมพปาลี ตอนเกิดนั้น คนเฝ้าอุทยานได้พบเห็นอยู่ใต้ต้นมะม่วง นำไปเลี้ยงไว้ อัมพปาลี แปลว่า รักษาต้นมะม่วง หรือต้นมะม่วงรักษาไว้ ทำนองว่าเทพที่สิงอยู่ในต้นมะม่วงรักษาไว้

- ไม่ยอมขายกิจนิมนต์ให้เจ้าลิจฉวี

ในพรรษาสุดท้าย พระศาสดาได้เสด็จเมืองไพศาลี นางอัมพปาลีได้เข้าเฝ้า และอาราธนาพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์มาฉันที่บ้าน ระหว่างทางนางได้พบกับเจ้าลิจฉวี พอทราบว่า การเสด็จของพระพุทธองค์ จึงขอให้นางสละสิทธิ์นั้นให้กับพวกตน นางไม่ยินยอม เจ้าลิจฉวีเสนอสิ่งของมีค่า เงินทองจำนวนมาก แต่นางไม่สนใจ

- ถวายวัด

วันรุ่งขึ้น นางได้ถวายภัตตาหาร และได้ถวายสวนมะม่วงให้เป็นอาราม เรียมว่า อัมพปาลีวัน

- วาระสุดท้ายแห่งชีวิต

นางอัมพปาลีได้ฟังธรรมจากพระลูกชายชื่อ วิมละโกณฑัญญะ ได้ออกบวชเป็นภิกษุณี พิจารณาถึงความไม่เที่ยงแห่งสรีระร่างกายเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

ภาพ : พระสถูปเกสริยา

เกสริยา

มหาสถูปเกสริยา (Kesariya Maha stupa) เขตจังหวัดจัมบารัน (Champaran) แคว้นวัชชี รัฐพิหาร

สร้างขึ้นเป็นฐานกลมครั้งแรกในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๔ -๖ และมีการปฏิสังขรณ์เติมซุ้มคูหาในยุคพุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๓ เป็นมหาสถูปที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในอินเดีย

เกสริยา เป็นสถูปยุคแรก ๆ ของพระพุทธศาสนา โบโรพุทโธ อินโดนีเซียได้รับอิทธิพลศิลปะจากพระสถูปแห่งนี้ มองจากลักษณะฐานและซอกมุมของพระเจดีย์มีที่วางประดิษฐานพระพุทธรูปมีความเหมือนกัน สถูปเกสริยา เป็นสถานที่บรรจุบาตรของพระพุทธองค์ และพระพุทธเจ้ายังได้ทรงแสดงกาลามะสูตรให้กับชาวเกสปุตตคามฟัง ปัจจุบันเกสริยาเป็นเนินดินปกคลุมด้วยดิน หญ้า ต้นไม้ เป็นจำนวนมาก กำลังได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ เป็นพระสถูปใหญ่โต แสดงให้เห็นถึงความสำคัญ ตลอดจนผู้ที่มีทุนทรัพย์ในการก่อสร้าง

พระเจดีย์ ที่มีลักษณะสัณฐานคล้ายกัน

เกสริยา อินเดีย

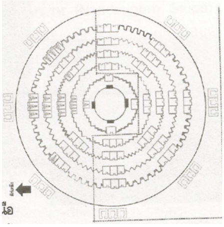
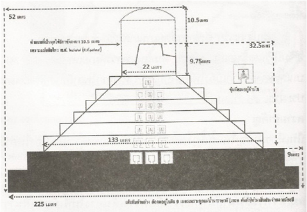

บุโรพุทโธ อินโดนีเซีย

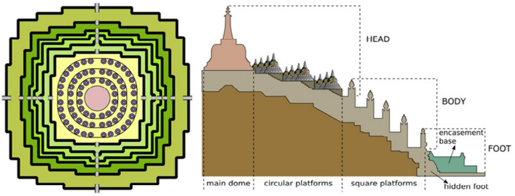

a. Borobudur ground plan in the form of a giant tantric Buddhist mandala.
b. Half cross-section with 4:6:9 height ratio for foot, body and head, respectively.

ชเวดากอง พม่า

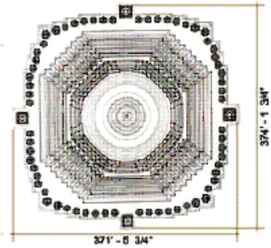
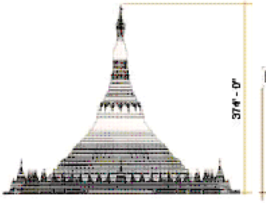

พระสถูปเจติยะ องค์แรกของโลก

“เจดีย์ ถือเป็นปูชนียสถานหรือวัตถุเพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้า หรืออาจจะหมายถึงตัวแทนของพระพุทธองค์ มีความมุ่งหมายให้เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุหรือบรรจุพระบรมธาตุ เจดีย์จึงเป็นประธานในวัด ต้นกำเนิดของเจดีย์มาจากอินเดียเรียกว่า “สถูป” ในภาษาบาลี หรือ “ถูป” ในภาษาสันสกฤต แต่เดิมก่อนมีพระพุทธศาสนาเป็นที่ฝังอัฐิ ในล้านนาเรียกเจดีย์ว่า กู่ เช่น กู่เต้า กู่กุด ต่างจากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนิยมเรียกเจดีย์ว่า ธาตุ เช่น พระธาตุพนม ในทางพุทธศาสนาแบ่งเจดีย์ออกเป็น ๔ ประเภท คือ ธาตุเจดีย์ ธรรมเจดีย์ อุเทสิกเจดีย์ และบริโภคเจดีย์ ต่อมาสามัญชนหรือบุคคลชั้นปกครองได้นิยมนำอัฐิเจดีย์ของผู้มีเกียรติสูง บรรจุไว้ในเจดีย์ด้วยแต่ต่างวัตถุประสงค์กัน”

พระเจ้าอชาติศัตรู กษัตริย์แห่งแคว้นมคธ จึงให้นำพระอัฐิธาตุที่รวบรวมกลับคืนมาได้ทั้งหมดนั้น สร้างเป็นสถูปทองแดงบรรจุฝังลงไว้ในห้องกรุใต้ดิน ลึกลงไป ๘๐ ศอก บุพื้นด้วยแผ่นทองแดง พร้อมเครื่องบูชาและสมบัติมีค่าแห่งพระจักรพรรดิ แล้วปิดกรุด้วยแผ่นศิลา สร้างพระสถูปขนาดใหญ่ประดิษฐานทับเหนือห้องกรุนั้นไว้เป็นมั่นคง

หากนับตามวรรณกรรม ก็อาจถือได้ว่า “พระสถูป” ในความหมายของ “เจติยสถาน” แห่งแรกของโลก คือเนินสถูปที่ถูกสร้างขึ้นโดย “พระเจ้าอชาตศัตรู” ที่ “กรุงราชคฤห์” (Rajgriha) ในช่วงเริ่มแรกของพุทธศตวรรษ

แต่หากจะนับหลักฐานที่ค้นพบทางโบราณคดีแล้ว “พระสถูป-เจติยะ” แห่งแรกของโลก น่าจะถูกสร้างขึ้นครั้งแรกในยุคสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช (Ashoka The Great) ความเชื่อแบบเทวนิยมของกรีกกำลังรุ่งเรือง ทรงได้รับการศึกษา เรียนรู้วิทยาการ ภูมิปัญญา

คติความเชื่อศิลปวัฒนธรรม จากดินแดนตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลของกรีก เปอร์เซีย หรืออียิปต์ ที่ทิ้งไว้ในแคว้น "คันธาระ" (Gandhara) ทรงรับเอา "วิถีแห่งชีวิต" (Life Style) ศิลปกรรมและความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า การสร้างเนินสุสานและพิธีกรรมแห่งความตายของชาวคันธาระมาสู่อินเดียเหนือ

รูปแบบของ "พระสถูปเจติยะ"องค์แรกของโลก อาจมีลักษณะเป็นเนินดินสูงแบบสุสานทูมูรัสของกรีก – ไซเธี่ยน ใต้พื้นทำเป็นห้องกรุบรรจุพระอัฐิธาตุ (Relics chamber) และของมีค่าควรแก่ "พระจักรพรรดิราชา" (Universal Emperor) ด้านบนเนินดินอัดด้วยหินกรวดและดินในรูปโดมหรือโอคว่ำ เหนือเนินดินมีรูปสัญลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์และแท่นบูชาเพื่อใช้ในการปะกอบพิธีกรรม

ภาพ : พัฒนาการพระสถูป เจดีย์

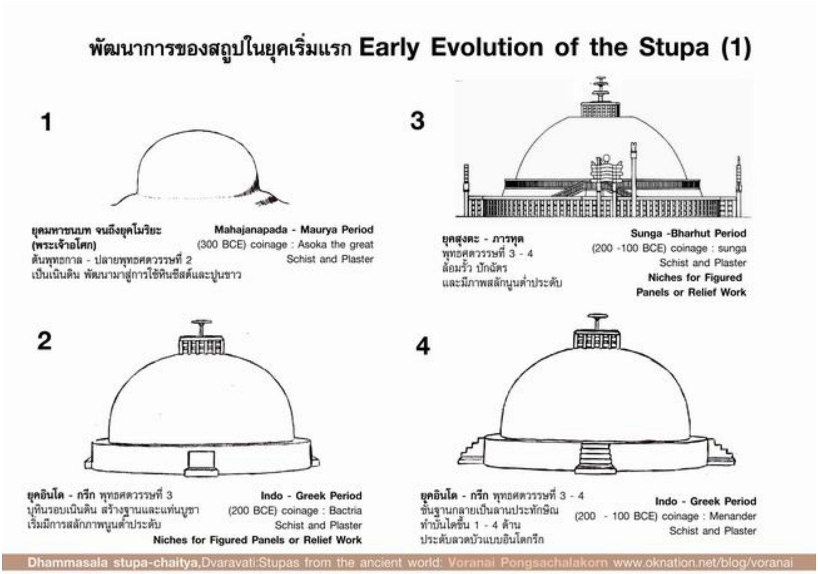

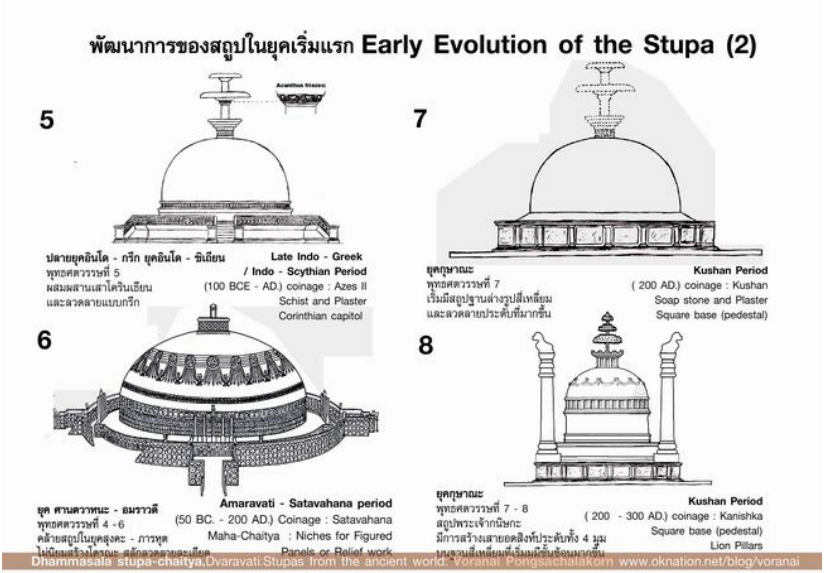

พระมหาเจดีย์สุวรรณมาลิก เมืองโบราณอนุราธปุระ ศรีลังกา

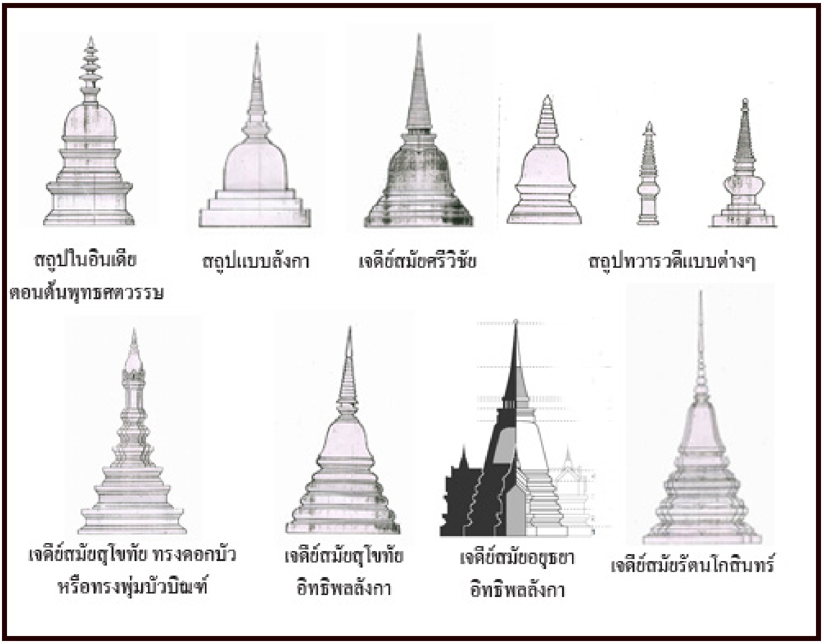
สถูปในอินเดีย
ตอนต้นพุทธศตวรรษ
สถูปแบบลังกา
เจดีย์สมัยศรีวิชัย
สถูปทวารวดีแบบต่างๆ
เจดีย์สมัยสุโขทัย ทรงดอกบัว
หรือทรงพุ่มบัวบิณฑ์
เจดีย์สมัยสุโขทัย
อิทธิพลลังกา
เจดีย์สมัยอยุธยา
อิทธิพลลังกา
เจดีย์สมัยรัตนโกสินทร์

ไพสาลี

มหานครไพสาลี เมือง.....มหาเจดีย์งามสง่า
เมือง...สมบูรณ์อโศกศิลา เมือง....วัดป่ามหาวันรื่นรมย์
เมือง....วัชชีธรรมล้ำเลิศ เมือง....กำเนิดภิกษุณีปฐม
เมือง....ปลงอายุสังขารพระโคดม เมือง.....ชื่นชมราชาสามัคคี
เมือง....ตรัสสอนรัตนสูตร เมือง.....พิสูจน์บ่อมุรธาภิเศกศรี
เมือง....นาฏยัมระบำอัมพปาลี เมือง.....เศรษฐีใจบุญสุนทรทาน
เมือง....สังคายนาครั้งสองต้องปรากฏ เมือง.....นักพรตแก้ผ้าน่าสงสาร
เมือง....ปัจฉิมพรรษากาล เมือง....ตำนานบ้านแหลกแตกสามัคคี

ที่มา..คู่มือพระธรรมวิทยากร

กุสินารา
เมืองเสด็จปรินิพพาน

ภาพ: พระสถูป ณ สวนสาลวโนทยาน

ภาพ: พระพุทธปฏิมาปางปรินิพพาน

ภาพ: มกุฏพันธเจดีย์ สถานที่ถวายพระเพลิง

กุสินารา แคว้นมัลละมัลละ

กุสินาราคือสถานที่ปรินิพพาน ถ้านับตามลำดับเป็นสังเวชนียสถานแห่งที่4 แคว้นมัลละ มีเมือง ๒ แห่งคือ กุสินาราและเมืองปาวา มีรูปแบบการปกครองคือแบบสาธารณรัฐ เจ้ามัลละร่วมกันปกครอง หลังพุทธปริพพาน ๑๕๐ - ๒๐๐ ปี ได้ตกเป็นเมืองของแคว้นมคธ เหตุที่มาปริพพานเมืองกุสินารา

๑. เพื่อแสดงสุทัสสนสูตร

๒. เพื่อโปรดสาวกองค์สุดท้ายคือ สุภัททะปริพาชก

๓. เพื่อมิให้เกิดภัยสงครามจากการแย่งพระบรมสารีริกธาตุ

ตรัสอดีตเมืองกุสินารา

เนื่องจากกุสินาราเป็นเมืองเล็ก พระอานนท์จึงกราบทูลให้เสด็จปรินิพพานที่เมืองใหญ่กว่า พระองค์ตรัสว่า อดีตเมืองนี้ชื่อว่า กุสาวดี ยาว ๑๒ โยชน์ กว้าง ๗ โยชน์ กษัตริย์พระนามว่า พระมหาสุทัศน์ ผู้มีรัตนะ ๗ ประการ ทรงปกครองโดยธรรม กึกก้องไปด้วยเสียง ๑๐ ประการ เสียงช้าง ม้า รถ เภรี (กลอง) ตะโพน พิณ ขับร้อง กังสดาล สังข์ และเสียงคน เรียกกันทานอาหาร พระเจ้าอโศกมหาราชเคยเสด็จธรรมยาตรา ได้พระราชทานทรัพย์ และพระสถูป ณ สถานที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน และปักเสาหิน ๓ ต้น

สวนสาลวโนทยาน

สวนสาลวโนทยานคืออุทยานของเจ้ามัลละ ตามที่เต็มไปด้วยต้นสาละ ปัจจุบันมีการปรับภูมิทัศน์ มีสนามหญ้า ยังมีต้นสาละภายในบริเวณ เป็นต้น สาละแบบอินเดีย ส่วนสาละในบ้านเรา (เมืองไทย) เป็น

สาละพันธุ์ศรีลังกา วัดพม่าจะสร้างติดกับสวนสาลวโนทยาน

มหาปรินิพพานสถูป

ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานระหว่างสาละ ๒ ต้น พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างครอบสถานที่ปรินิพพานจริงเรียกว่า มหาปรินิพพานสถูป พระสถูปมีความสูง ๖.๑๐ เมตรเหนือระดับพื้นดิน ด้านบนของพระสถูปเป็นฉัตร ๓ ชั้น

มหาปรินิพพานวิหาร

มหาปรินิพพานวิหารเป็นสถานที่สร้างครอบพุทธปฏิมาปางปรินิพพาน สถาปัตยกรรมของตัวอาคาร จำลองระเบียงหน้าถ้ำอชันตาใกล้กับพระสถูปเป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธสรีระพระพุทธเจ้าเป็นเวลา ๗ วันก่อนอัญเชิญไปถวายพระเพลิง

พระพุทธมหาปรินิพพาน

พระพุทธมหาปรินิพพาน เป็นพระพุทธปฏิมาปางปรินิพพาน สร้างจากหินทรายก้อนแดงเดียว ยาว ๒๓ ฟุต กว้าง ๕ ฟุต ๖ นิ้ว องค์พระ ยาว ๑๐ ฟุต สูง ๒ ฟุต ๑ นิ้ว เป็นช่างมาจากเมืองมถุรา ชื่อนายถินา พ.ศ. ๒๔๑๘ – ๒๔๐๔ A.C.I. คาร์เลย์ พบพระพุทธปฏิมาแตกหัก ๖ ท่อน อยู่ภายในห้องสถูปปรินิพพาน

มกุฏพันธนเจดีย์

มกุฏพันธเจดีย์ สถานที่ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระพระพุทธเจ้าสิ้น ๖ วัน แล้ววันที่ ๗ ได้ทำการเคลื่อนย้ายไป ณ มกุฏพันธนเจดีย์เพื่อการการถวายพระเพลิง ในอดีตเป็นสถานที่แต่งตั้งหรือสวมมงกุฎให้เหล่ามัลละกษัตริย์ตามธรรมเนียมปฏิบัติ ปัจจุบันองค์พระ

สถูปมีลักษณะคล้ายบาตรคว่ำ ก่อด้วยอิฐและมีสนามหญ้าสวนหย่อมรายรอบพระสถูป

หลักธรรมที่ทรงแสดง: โปรดนายจุนทะ

เมื่อเสด็จถึงปาวานคร ประทับ ณ อัมพวัน สวนมะม่วงของนายจุนทกัมมารบุตร เข้าไปเฝ้าได้ฟังธรรมและเกิดความเลื่อมใส กราบทูลนิมนต์เพื่อรับอาหารบิณฑบาตในวันรุ่งขึ้น

พอเช้ารุ่งขึ้นได้เสด็จไปยังบ้านนายจุนทะ ได้ตรัสกับนายจุนทะว่า "จงถวายสุกรมัทวะแต่ตถาคตผู้เดียว และถวายอาหารอย่างอื่นอันประณีตแด่พระภิกษุสงฆ์ ที่เหลือให้ขุดหลุมฝังเสีย นอกจากตถาคตไม่มีใครสามารถทำให้ย่อยได้"

ทรงพระประชวร

หลังจากฉันสุกรมัทวะแล้ว ก็ทรงพระประชวรพระโรค "โลหิตปักขันธิกาพาธ" จากนั้นเสด็จสู่เมืองกุสินารา พระพุทธองค์ ตรัสให้นำน้ำมาดื่ม พระอานนท์กราบทูลทัดทานได้สดับกระแสรับสั่งครั้งที่ ๓ จึงนำบาตรไป น้ำที่ขุ่นเพราะเกวียน ๕๐๐ เล่มเป็นอัศจรรย์น้ำกลับใส พระองค์นุ่งห่มผ้าสิงคิวรรณที่ปุกกุสะ บุตรแห่งมัลลกษัตริย์น้อม ถวายปรากฏว่าผิวพรรณงามยิ่งนัก ผิวกายของพระตถาคตจะผุดผ่อง ๒ ประการคือ ราตรีจะได้ตรัสรู้ และราตรีจะได้ปรินิพพาน

ผลอาหารบิณฑบาต ๒ คราว

อาหารบิณฑบาตมีผล ๒ คราวเท่ากันคือ

๑. บิณฑบาตที่พระตถาคตเจ้าเสวยแล้วตรัสรู้ (สุชาดา, มธุปายาส)

๒. บิณฑบาตที่พระตถาคตเจ้าเสวยแล้วปรินิพพานด้วย

อนุปาทิเสส (จุนทะ, สุกรมัทวะ)

พอถึงสาลวโนทยาน หันพระเศียรไปทางทิศอุดรระหว่างต้นไม้สาละคู่ทรงสำเร็จสีหไสยาสน์ มีพระสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ เป็นการบรรทมครั้งสุดท้ายเรียกว่า อนุฏฐิตไสยาสน์

ตรัสสรรเสริญปฏิบัติบูชา

ดอกมณฑารพได้ตกลงมาเพื่อบูชาพระตถาคต ตรัสพระอานนท์ว่าการบูชาด้วยอามิส ไม่ได้ชื่อว่าบูชาตถาคตอย่างแท้จริง ผู้ใดก็ตามเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ผู้นั้นชื่อว่า เคารพสักการะตถาคตด้วยการบูชาอย่างยิ่ง

สังเวชนียสถาน 4 ตำบล

สังเวชนียสถาน ๔ ตำบล คือ

๑. สถานที่ตถาคตประสูติ

๒. สถานที่ตถาคตตรัสรู้

๓. สถานที่ตถาคตแสดงปฐมเทศนา

๔. สถานที่ตถาคตปรินิพพาน

สถานที่ทั้ง ๔ ตำบลนี้แล ควรที่พุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้มีความเชื่อความเลื่อมใสในพระตถาคตเจ้า จะดูจะเห็น และควรจะให้เกิดความสังเวชทั่วกัน “อานนท์ ชนทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ได้เที่ยวไปยังเจดีย์ สังเวชนียสถานเหล่านี้ด้วยความเลื่อมใส ชนเหล่านั้น ครั้นทำกาลกิริยาลงจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์”

การปฏิบัติต่อสตรี

ภิกษุสงฆ์พึงปฏิบัติต่อสตรีทั้งหลายดังนี้คือ

๑. ไม่เห็นเป็นการดี

๒. ถ้าเห็นไม่ควรเจรจา

๓. ถ้าเจรจาต้องมีสติ

การปฏิบัติต่อพุทธสรีระ

การปฏิบัติในพระสรีระโดยวิธีเป็นแบบเดียวกันกับวิธีปฏิบัติของพระเจ้าจักรพรรดิราช พันพระสรีระด้วยผ้าขาวซับด้วยสำลีห่อด้วยผ้าขาว ๕๐๐ ชั้น อัญเชิญลงในหีบทองอันเต็มด้วยน้ำมันหอมปิดฝา ประดิษฐานบนจิตกาธาน นำพระอัฏฐิธาตุบรรจุในพระสถูปเพื่อให้มหาชนได้สักการบูชา

ถูปารหบุคคล ๔ จำพวก

ถูปารหบุคคล คือ บุคคลผู้ควรแก่การประดิษฐานในสถูป

๑. พระพุทธเจ้า

๒. พระปัจเจกพุทธเจ้า

๓. พระอรหันตสาวก

๔. พระเจ้าจักรพรรดิราช

สรรเสริญพระอานนท์

ตรัสสรรเสริญพระอานนท์ว่าเป็นยอดพุทธอุปัฏฐาก เป็นบัณฑิตประกอบธุระด้วยปัญญา รู้จักกาลอันสมควร

โปรดสาวกองค์สุดท้าย

สุภัททปริพาชกต้องการจะเข้าเฝ้าพระบรมศาสดา แต่พระอานนท์ ทัดทานไว้ พระองค์จึงตรัสสั่งให้เข้าเฝ้าแสดงธรรมโปรดสุภัททะเกิดความเลื่อมใสขอบวช หลีกออกจากหมู่คณะบำเพ็ญสำเร็จเป็นพระอรหันต์ เป็นสาวกองค์สุดท้าย

ปัจฉิมโอวาท

ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราขอเตือนท่านทั้งหลาย สังขารทั้งหลายมีความเสื่อม ความสิ้นไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงบำเพ็ญไตรสิกขา

คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ให้บริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด

นิพพาน

ทรงทำปรินิพพานบริกรรมด้วยอนุปุพพวิหารสมาบัติทั้ง ๙ ประการโดยอนุโลมเป็นลำดับ และปฏิโลมเป็นลำดับ ออกจากจตุตถฌาน ยังไม่ทันเข้าสู่อากาสานัญจายตนฌาน ก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน ณ ยามสุดท้ายแห่งราตรี วันอาคารขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนพุทธศก ๑ ปี ก็บังเกิดแผ่นดินไหว

การเข้าฌานปรินิพพานของพระพุทธเจ้า

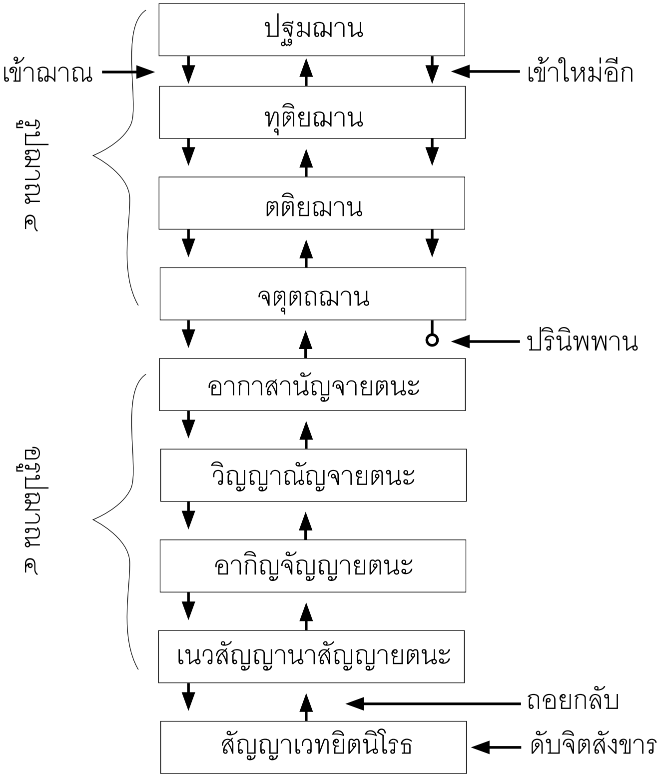

สุภัททวุฑฒบรรพชิตจ้วงจาบพระธรรมวินัย

พระมหากัสสปะพร้อมภิกษุ ๕๐๐ องค์ พบอาชีวกบอกว่า พระสมณโคดมปรินิพพานได้ ๗ วันแล้ว ภิกษุที่เป็นปุถุชนก็ร้องไห้ พระอรหันตขีณาสพยังธรรมสังเวชให้เกิดขึ้นสุภัททะได้กล่าวว่า “อย่าได้เศร้าโศกเสียใจไปเลย เราทั้งหลายพ้นแล้วจากพระมหาสมณะ ด้วยว่าพระองค์ทรงสั่งสอนสิ่งนี้ควร สิ่งนี้ไม่ควรเราทั้งหลายจำเป็นต้องทำตามจึงลำบากนัก บัดนี้ เราจะทำสิ่งใดหรือไม่ทำสิ่งใดก็ตามก็ได้ตามความพอใจโดยมิต้องเกรงผู้ใด” พระมหากัสสปะ ได้ฟังเกิดความสังเวชสลดใจ ครั้นจะยกขึ้นเป็นอธิกรณ์ เห็นว่ายังไม่สมควร

ส่วนที่ไม่ไหม้

ส่วนที่เพลิงมิได้เผาให้ไหม้ มีดังนี้

๑. ผ้าห่อหุ้มพระพุทธสรีระชั้นใน ๑ ผืน
๒. ผ้าหุ้มภายนอก ผ้าห่อหุ้มพระพุทธสรีระ ๑ ผืน
๓. พระเขี้ยวแก้วทั้ง ๔
๔. พระรากขวัญ ทั้ง ๒
๕. พระอุณหิส ๑

แจกพระบรมสารีริกธาตุ

๑. พระเจ้าอชาตศัตรู	เมืองราชคฤห์ มคธ
๒. กษัตริย์ลิจฉวี	เมืองเวสาลี วัชชี
๓. ศากยกษัตริย์	เมืองกบิลพัสดุ์ สักกชนบท
๔. ถูลีกษัตริย์	เมืองอัลลกัปปนคร
๕. โกลิยกษัตริย์	เมืองรามคาม สักกชนบท
๖. มัลลกษัตริย์	เมืองปาวา มัลละ
๗. มหาพราหมณ์	เมืองเวฏฐทีปก

สุนทรพจน์ของโทณพราหมณ์

ห้ามการวิวาทให้สงบลงได้ด้วยธรรม โทณพราหมณ์ได้กล่าวว่า "พระองค์สรรเสริญขันติความอดทนอดกลั้นต่อทุกข์และกำลังแห่งกิเลส ถือเอาพระบรมสารีริกธาตุ เป็นเหตุแห่งสงครามคงจะไม่ดีไม่งามเลย ขอบรรดาเจ้าเมืองทั้งหลาย จงพร้อมใจกันแบ่งพระบรมสารีริกธาตุเสมอกันทุก ๆ พระนครเถิด"

เจดีย์ ๔ ประเภท

ธาตุเจดีย์ คือพระบรมสารีริกธาตุ

๑. ธัมมเจดีย์ คือพระธรรมคำสั่งสอนที่จารึกลงวัตถุ เช่น พระไตรปิฎก หนังสือ

๒. บริโภคเจดีย์ คือเครื่องใช้สอย เช่น บริขาร บาตร จีวร และสังเวชนียสถาน

๓. อุทเทสิกเจดีย์ คือรูปแทนพระพุทธเจ้า เช่น พระพุทธรูป

พระสูตร

พระสูตรสำคัญ อาทิเช่น มหาปรินิพพานสูตร, มหาสุทัสสนะสูตร, กุสินาราสูตร

วัดนานาชาติ

วัดนานาชาติ อาทิเช่น ไทย พม่า ญี่ปุ่น จีน ศรีลังกา อินเดีย เกาหลี ธิเบต เป็นต้น

แข่งขันกีฬามวยปล้ำ (มัลลยุทธ)

Credit : The Royal Thai Monastery Kushinagar

สถานที่ปรินิพพาน

กุสินารามหานคร	เมือง...ตรัสสอนสังเว ฯ ๔ สถาน
เมือง...เสด็จดับขันธปรินิพพาน	เมือง...ประทานปัจฉิมวาจา
เมือง...สุทัสสนะมหาจักรพรรดิ์	เมือง...จอมปราชญ์โทณพราหมณ์งามภาษา
เมือง...สตรีใจเพชรมัลลิกา	เมือง...เสนาบดีศรีนาคร
เมือง...ทรงโปรดปัจฉิมสาวก	เมือง...มรดกพินัยกรรมคำสั่งสอน
เมือง...สิ้นสุดพุทธกิจพระบิดร	เมือง...นุสรณ์มกุฏพันธนเจดีย์
เมือง...เถระทัพพมัลลบุตร	เมือง...เทพมนุษย์พร้อมภักดิ์ด้วยศักดิ์ศรี
เมือง...ซาบซึ้งน้ำพระทัยพระภูมี	เมือง...ปฐพีร่ำไห้อาลัยศาสดาฯ

ที่มา...คู่มือพระธรรมวิทยากร

สวนลุมพินีห่างจากสิทธารถนคร (Siddharthanagar) ประมาณ ๒๒ กิโลเมตร

เนปาล

กรุงกาฐมาณฑุ เมืองหลวงของเนปาล

ข้อมูลเนปาลโดยสังเขป

ปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้แบ่งปันดินแดน ลุมพินีจึงตกอยู่ในเขตปกครองของเนปาล

- เนปาลเป็นดินแดนของชาวเนวารี มีประชากร ๒๙ ล้านเศษ (พ.ศ. ๒๕๕๒)
- คนในประเทศพูดภาษาเนปาลี ๕๒% มีพื้นที่ ๑๔,๕๓๑๙ ตารางกิโลเมตร
- ความยาวจากตะวันออกถึงตะวันตก ๔๘๕ กิโลเมตร และเหนือจรดใต้ ๑๖๐ กิโลเมตร
- พื้นที่เป็นภูเขา ๓๒% , ป่า ๑๔% , ที่เพาะปลูก ๑๓% และแม่น้ำ ๔๑%
- ผู้คนนับถือฮินดู ๘๖% , พุทธ ๘% , อิสลาม ๓% และ คริสต์ ๕๐,๐๐๐ คน
- องค์กรอิสระกล่าวว่า คนนับถือพระพุทธศาสนาสูงกว่า ๔๐% เท่ากับฮินดู
- มีรายได้เข้าประเทศปีละ ๖๐ ล้านUS จากนักท่องเที่ยว หัตถกรรม ทหารกูรข่า และนับรบรับจ้าง
- มีภูเขาสูงที่สุดในโลก คือ ภูเขาเอฟเวอร์เรส EVEREST สูง ๘,๘๔๘ เมตร = ๒๙,๐๒๘ ฟุต
- เวลาเร็วกว่าอินเดีย ๑๕ นาที ไม่มีทางออกทะเล
- อัตราการแลกเปลี่ยน ๑๐๐ RS. อินเดีย = ๑๖๐ Rs. เนปาล
- เงินอินเดียนำไปใช้ในเนปาลได้ แต่เงินเนปาลนำมาใช้ในอินเดียไม่ได้
- เนปาลมีความภูมิใจในเนปาล ๒ ประการคือ

๑) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประสูติในประเทศนี้ ๒) ภูขาที่สูงที่สุดในโลกอยู่ในประเทศนี้

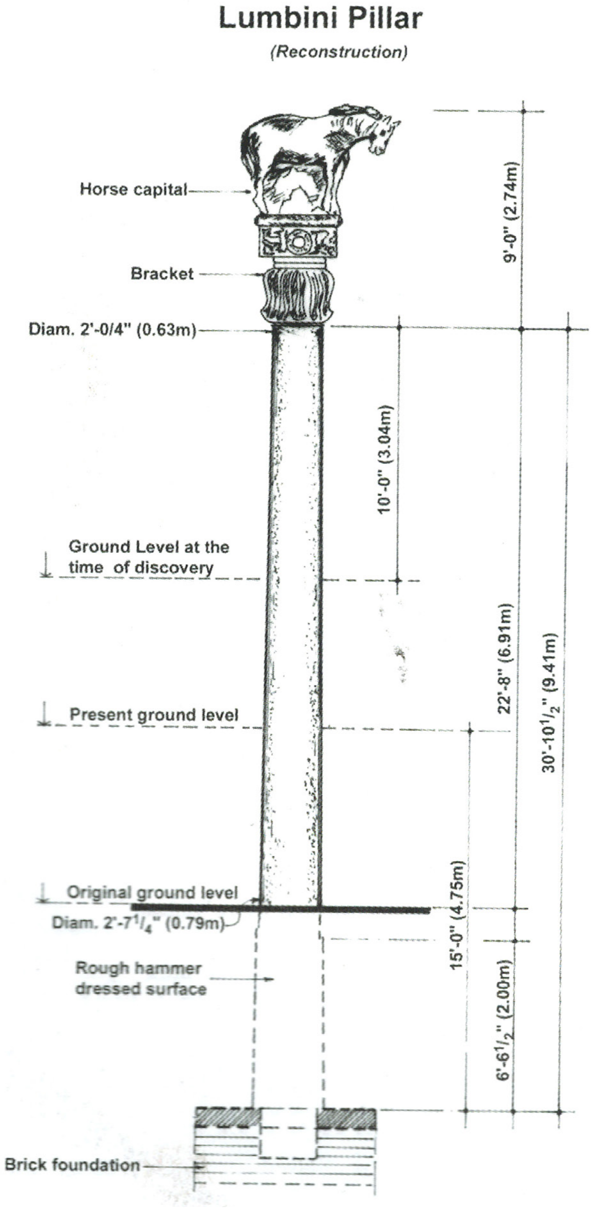

เสาหินอโศก สวนลุมพินี เนปาล

ลุมพินี
สถานที่ประสูติ

ภาพ: พระโพธิสัตว์สิทธัตถะ ณ พุทธอุทยานลุมพินี

ภาพ: สวนลุมพินี

ลุมพินี

ลุมพินีคือสถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า เป็นสังเวชนียถาน ๑ ใน ๔ ปัจจุบันตั้งอยู่ในประเทศเนปาล ตำบลรุมมินเดจังหวัดไพราวา หรือสิทธาตนคร ครั้งพุทธกาลตั้งอยู่ระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์และเทวทหะ พ.ศ. ๙๔๒ สมณะฟาเหียน ได้จาริกมาชมพูทวีป บันทึกไว้ ณ ลุมพินี มีบ่อน้ำใสสะอาด มีสังฆารามเจดีย์และเสาหินตั้งตระหง่านอยู่ พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติเรียบร้อย

ก่อนที่จะอุบัติในโลก พระโพธิสัตว์จะต้องพิจารณาถึงสิ่งสำคัญ ๕ ประการ เรียกว่า ปัญจมหาวิโลกนะ

๑. กาลเวลา คือ ไม่มากหรือน้อยเกินไป เป็นยุคที่มนุษย์มีอายุร้อยปี (เห็นพระไตรลักษณ์)

๒. ทวีป คือ เลือกชมพูทวีป

๓. ประเทศ คือ มัชฌประเทศ

๔. ตระกูล คือ ตระกูลที่คนยกย่องเช่น ตระกูลกษัตริย์

๕. พระมารดา เป็นผู้ที่สั่งสมบุญบารีมาดี คือพระนางสิริมหามายา

ทวีป ๔

ทวีป คือ เกาะหรือแผ่นจารึกที่มีน้ำล้อมรอบเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์และสัตว์ ในจูฬนิกาสูตรได้แสดงไว้ในจักรวาลมี ๔ ทวีป คือ

๑.) ชมพูทวีปหรือประเทศอินเดียอยู่ทางทิศใต้ มีภูเขาสิเนรุเป็นจุดศูนย์กลางใบหน้ามนุษย์มนุษย์มีลักษณะเป็นสามเหลี่ยม ลักษณะพิเศษ ๒ ประเภท

๑.๑) เป็นทวีปที่มีพระอรหันต์ พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า

ได้มาบังเกิดในทวีปนี้เท่านั้น

๑.๒) เป็นประเทศที่มีต้นหว้าเป็นสัญญาลักษณ์

๒.) อมรโคยานทวีป ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก ใบหน้าของมนุษย์มีลักษณะค่อนข้างกลม

๓ .) อุตรกุทวีป ตั้งอยู่ทางเหนือใบหน้าของมนุษย์มีลักษณะ ๔ เหลี่ยม พระพุทธเจ้าเคยเสด็จบิณฑบาตมายังทวีปนี้

๔.) บุพพวิเทหทวีป ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของภูเขาสินเนรุ ใบหน้าของมนุษย์จะมีลักษณะเหมือน พระจันทร์ตัดหรือบาตรที่วางในลักษณะเอียงตะแคง

คำว่า **“โกลาหล”** คือ ความเอิกเกริกหรืออลหม่านเกิดจากความสงสัยสับสนมี ๕ ประการ คือ

โกลาหล ๕ (ปญฺจโกลาหล)

๑.) พุทธโกลาหล คือ การเกิดความโกลาหล ก่อนพระพุทธเจ้าจะอุบัติ ๑ แสนปี

๒.) กัปปโกลาหล คือ การเกิดความโกลาหล ก่อนกัปจะพินาศ ๑ หมื่นปี

๓.) มงคลโกลาหล คือ การเกิดความโกลาหล ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะแสดงมงคล ๑๒ ปี

๔.) จักรวรรดิโกลาหล คือ การเกิดความโกลาหล ก่อนพระเจ้า-จักรพรรดิ์จะอุบัติขึ้น ๑๐๐ ปี

๕.) โมเนยยโกลาหล คือ การเกิดความโกลาหล ก่อนที่จะมีคนถามถึงโมเนยยปฏิบัติ ๗ ปี (พระนาลกะเป็นผู้ถามและปฏิบัติเพียงองค์เดียว เป็นพระอรหันต์ต่อจากกลุ่มปัญจวัคคีย์ และเมื่อปฏิบัติจนบรรลุพระอรหันต์แล้ว ก็นิพพานหลังจากนั้นอีก ๗ เดือน)

ปัญจมหาบริจาค

๑. ทรัพย์ ๒. อวัยวะ ๓. บุตร ๔. ภรรยา ๕. ชีวิต

การได้รับพยากรณ์

๑.) ทีปังกร คราวเกิดเป็น ดาบสสุเมธ เมืองอมรวดี พระสมณะโคดม ได้รับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าในอดีต ๒๓ พระองค์

๒.) โกณฑัญญะ คราวเกิดเป็น พระเจ้าจักรพรรดิ์วิชิตาวี เมืองจันทวดี

๓.) มังคละ คราวเกิดเป็น สุรุจิพราหมณ์ หมู่บ้านสุรุจิ

๔.) สุมนะ คราวเกิดเป็น พญานาคอตุละ นาคพิภพ

๕.) เรวตะ คราวเกิดเป็น อติเทวะพราหมณ์ รัมมวดีนคร

๖.) โสภิตะ คราวเกิดเป็น สุชาตพราหมณ์

๗.) อโนมทัสสี คราวเกิดเป็น เสนาบดียักษ์

๘.) ปทุมะ คราวเกิดเป็น สีหนาคราช

๙.) นารทะ คราวเกิดเป็น ดาบสทรงอภิญญาสมบัติ ๘

๑๐.) สุเมธะ คราวเกิดเป็น อุตตรมานพ

๑๑.) สุชาตะ คราวเกิดเป็น พระเจ้าจักรพรรดิ

๑๒.) ปิยทัสสี คราวเกิดเป็น พราหมณ์กัสสปะ

๑๓.) อัตถทัสสี คราวเกิดเป็น สุสีมพราหมณ์

๑๔.) ธัมมทัสสี คราวเกิดเป็น ท้าวสักกเทวราช

๑๕.) สิทธัตถะ คราวเกิดเป็น มังคลพราหมณ์ สุรเสนนคร

๑๖.) ติสสะ คราวเกิดเป็น สุชาตราชา ยสวดีนคร

๑๗.) ปุสสะ คราวเกิดเป็น วิชิตาวีกษัตริย์ อมิทมนคร

๑๘.) วิปัสสี คราวเกิดเป็น พญานาคอตุละ

๑๙.) สิขี คราวเกิดเป็น อมรินทมราชา ปริภูตนคร

๒๐.) เวสสภู คราวเกิดเป็น สุทัสสนราชา สรภดีนคร

๒๑.) กกุสันธะ คราวเกิดเป็น เขมะราชา

๒๒.) โกนาคมนะ คราวเกิดเป็น ปัพพตราชา มิถิรานคร

๒๓.) กัสสปะ คราวเกิดเป็น โชติลมานพ พาราณสีนคร

พระมหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการ
พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

ในทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค ข้อ ๑๓๐ เล่ม ๓ ภาค ๒ กล่าวว่า พระมหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการมีดังนี้ คือ

๑. มีพระบาทพระประดิษฐานอยู่ด้วยดี

๒. มีลายจักรอันมีกำพันหนึ่ง มีกงพันหนึ่ง มีดุมพันหนึ่ง บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง เกิดภายใต้ฝ่าพระบาททั้งสอง

๓. มีส้นพระบาทยาว

๔. มีพระองคุลียาว

๕. มีฝ่าพระหัตถ์ และฝ่าพระบาทอ่อน

๖. มีฝ่าพระหัตถ์ และฝ่าพระบาทอ่อนนุ่ม

๗. มีพระบาทสูงเนิน

๘. มีพระชงฆ์เรียว ดุจแข้งเนื้อทราย

๙. ประทับยืนตรงไม่ค้อมลง ฝ่าพระหัตถ์ทั้งสองลูบคลำพระชานุมณฑลทั้งสองได้

๑๐. มีพระคุยหฐานเร้นอยู่ในฝัก

๑๑. มีพระฉวีวรรณดั่งทองคำ คือมีพระตจะประดุจหุ้มด้วยทอง

๑๒. มีพระฉวีละเอียดดั่งผิวทองคำ ฝุ่นละอองจึงมิได้ติดพระวรกาย

๑๓. มีพระโลมาขุมละเส้น

๑๔. มีพระโลมางอนขึ้นเบื้องบนทุกเส้น มีสีเขียวดังดอกอัญชัน

ขดเป็นมณฑลทักษิณาวัฏ

๑๕. มีพระกายตรง ดั่งกายพรหม

๑๖. มีพระมังสะเต็มในที่ ๗ แห่ง คือ หลังพระหัตถ์ทั้งสอง หลังพระบาททั้งสอง จงอยพระอังสาทั้งสอง และพระศอ

๑๗. มีกึ่งพระกายท่อนบน เหมือนกึ่งกายท่อนหน้าของศรีษะ

๑๘. มีระหว่างพระอังสาเต็ม

๑๙. มีปริมณฑล ดุจไม้นิโครธ คือกายกับวาเท่ากัน

๒๐. มีลำพระศอกลมเท่ากัน

๒๑. มีปลายเส้นปราสาทสำหรับรสอาหารดี

๒๒. มีพระหนุดุจคางราชสีห์

๒๓. มีพระทนต์ ๔๐ ซี่

๒๔. มีพระทนต์เรียงเสมอกัน

๒๕. มีพระทนต์ไม่ห่าง

๒๖. มีพระทาฐะขาวงาม

๒๗. มีพระชิวหาใหญ่

๒๘. มีพระสุรเสียง ดุจเสียงพรหม ตรัสมีสำเนียงดังนกการเวก

๒๙. มีพระเนตรดำสนิท

๓๐. มีดวงพระเนตร ดุจตาโค

๓๑. มีพระอุณาโลมขาวดังสำลี

๓๒. มีพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์

พระสมณะโคดมองค์นั้น ทรงประกอบด้วยมหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการนี้แล

บางตอนของพุทธประวัติได้กล่าวไว้ว่า :

พุทธพยากรณ์ครั้งแรก

สุเมธดาบส ปูลาดแผ่นหนังลงบนเปือกตม นอนคว่ำหน้าทอดตนเป็นสะพาน เพื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยคิดว่า ขอพระพุทธเจ้าจงทรงเหยียบหลังเราเสด็จข้ามไปหมู่ภิกษุสงฆ์

ทรงบำเพ็ญบารมี มีทานบารมี ศีลบารมี เป็นต้น

พระชาติที่เป็นพระเวสสันดร

พระชาติสุดชาติจุติจากดาวดึงสพิภพลงมาปฏิสนธิ พระนางผุสดีเป็นพระมารดา พระเจ้าสญชัย เป็นพระบิดา แคว้นสีพี

เวสสันดร แปลว่า ถนนพ่อค้า เมื่อสิ้นอายุบังเกิดเป็นเทพบุตรนามว่า เสตเกตุเทพบุตร ในดุสิตสวรรค์

สุบินนิมิต

ก่อนพุทธศักราช ๘๐ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ พระโพธิสัตว์นามว่า **เสตเกตุเทพบุตร** ได้จุติจากสวรรค์ชั้นดุสิตมาปฏิสนธิในพระครรภ์ของพระนางสิริมายา สุบินนิมิตว่า ท้าวมหาราชยกพระนางพร้อมพระแท่นบรรทมสู่ป่าหิมพานต์ เทพยดาเชิญสรงน้ำในสระอโนดาต ฉลองด้วยอาภรณ์อันเป็นทิพย์ มีช้างเผือกถือดอกบัวเวียนประทักษิณพระนาง ๓ รอบ เข้าสู่พระครรภ์ของพระนาง ทันใดนั้นได้เกิดแผ่นดินไหว โหราจารย์ได้ทำนายสุบินนิมิต โอรสที่จะมาเกิดเป็นผู้มีบุญญาธิการ

บุพนิมิต ๕ ประการ

๑. ผ้าทรงเศร้าหมอง

๒. ทิพยมาลาเหี่ยวแห้ง

๓. พระเสโทไหล ออกจากพระกัจฉะ (รักแร้)

๔. พระฉวีวรรณเศร้าหมอง

๕. ทรงเบื่อหน่ายทิพยอาสน์

เสด็จสวนลุมพินี

พระนางสิริมหามายาทรงพระครรภ์ครบ ๑๐ เดือน จึงเสด็จไปยังกรุงเทวทหะ พอถึงสวนลุมพินีวันตั้งอยู่ระหว่างกบิลพัสดุ์และ เทวทหะ พอใกล้จะประสูติพระกุมาร เจ้าพนักงานได้นำผ้าขึงกั้นเป็นม่านทรงประทับยืน มือเหนี่ยวกิ่งไม้สาละแล้วให้ประสูติพระกุมาร วันศุกร์ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีจอ ใต้ต้นสาละ

ลำดับการสืบเชื้อสาย

ศากยวงศ์	**โกลิยวงศ์**
↓	↓
1. ชยเสน	1. เทวทหสักกะ
↓	↓
สีหหนุ, ยโสธรา	อัญชนะ, กัญจนา
↓	↓
2. สีหหนุ,+ กัญจนา	2. อัญชนะ + ยโสธรา
↓	↓
สุทโธทนะ, สุกโกทนะ, อมิโตทนะ โธโตทนะ, ฆนิโตทนะ, ปมิตา,อมิตา	สุปปพุทธะ, ทัณฑปาณิ, มายา, ปชาบดีโคตมี
↓	↓
3. สุทโธทนะ + มายา และ + ปชาบดี	3. สุปปพุทธะ + อมิตา
↓	↓
สิทธัตถะ, นันทะ, รูปนันทา	เทวทัต, ยโสธรา (พิมพา)
↓	
4. สิทธัตถะ + ยโสธรา (พิมพา)	
↓	
ราหุล	

ปาฏิหาริย์แห่งพระโพธิสัตว์เจ้า

ในการประสูติของพระโพธิสัตว์เจ้ามีปาฏิหาริย์ดังนี้คือ

๑. ขณะประสูติพระมารดาทรงประทับยืน

๒. มีเทวดามาคอยรองรับ

๓. บริสุทธิ์ไม่แปดเปื้อนด้วยมลทิน

๔. มีธารน้ำเย็น-ร้อนมาสรงสนานพระวรกาย

๕. ประสูติเดินได้ ๗ ก้าว (มีดอกบัวผุดขึ้นรองรับ)

๖.เปล่งอาภิสวาจาว่า "เราเป็นผู้เลิศเป็นผู้เจริญที่สุด เป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก การเกิดของเราครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีกแล้ว"

๗. เกิดแผ่นดินไหว

สระโบกขรณี

สระโบกขรณีคือสระน้ำที่พระนางสิริมหามายาสรงสนานพระวรกายซึ่งอยู่ไม่ไกลจากจุดประสูติ ๒๕๐๐ ปีที่แล้ว ณ ปัจจุบันยังคงเป็นอย่างนั้น ปัจจุบันได้รับการตกแต่งปรับปรุงเป็นอย่างดี บ่อใสสะอาดมาก

เสาหินศิลาจารึกพระเจ้าอโศกมหาราช

หลังจากพุทธปรินิพพานได้ ๒๐๐ ปีเศษ พระเจ้าอโศกมหราช หันมานับถือพระพุทธศาสนา พระองค์ ก็มีพระราชบัญชารับสั่งให้สร้างเสาหินศิลาจารึกทั่วชมพูทวีป ให้บันทึกราชโองการ หลักธรรมคำสั่งสอนเพื่อนำประดิษฐาน ณ สถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาพระเจ้าอโศกมหาราชเสด็จธรรมยาตรา ณ ลุมพินี โดยได้รับความเมตตาจากพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ เป็นผู้ชี้บ่งบอกตำแหน่งให้ปักเสาหินลงไป เพื่อเป็น

เครื่องกำหนดที่แน่นอน และโปรดให้มีข้อความบนเสาหินเป็นอักษรพราหมี ไว้ว่า

“พระเจ้าอยู่หัวปิยทัสสี ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพ เมื่ออภิเษกได้ ๒๐ พรรษา ได้เสด็จมาและทรงกระทำการบูชาเพราะว่าพระพุทธศากยมุนีได้ประสูติ ณ ที่นี้ ได้โปรดให้สร้างรั้วศิลา และโปรดให้ประดิษฐานเสาศิลาจารึกขึ้นไว้” แสดงให้เห็นว่า ณ แห่งนี้เป็นสถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า

พ.ศ. ๒๓๗๓ มิสเตอร์ เจมส์ ปริ้นเซป นักโบราณคดี เป็นผู้แกะตัวอักษรสำเร็จใช้เวลาอยู่ ๗ ปี

พ.ศ. ๑๒๘๐ พระถังซัมจั๋ง ได้มายังสวนลุมพินี ในบันทึกบอกไว้ว่าบนเสาพระเจ้าอโศกเป็นรูปวิคฑะ คือเป็นม้าและฐานเป็นดอกบัว

มายาเทวีวิหาร

มายาเทวีวิหาร เป็นชื่อของวิหาร ปัจจุบันได้สร้างครอบซากอิฐโบราณสถานภายในวิหารได้ค้นซากโบราณที่สำคัญ

ซากอิฐโบราณ

ซากอิฐโบราณ มีเป็นจำนวนมากกองใหญ่อยู่ภายในวิหาร เชื่อกันว่าน่าจะ เป็นซากอิฐในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชมาสร้างไว้

รูปแกะสลักหินพระมารดา

รูปแกะสลักหินพระมารดา เป็นรูปพระพุทธมารดากำลังให้ประสูติการพระโอรส แต่น่าเสียดายถูกคนต่างศาสนาทำลาย เหลือเพียงแค่เค้าโครงเท่านั้นต้องบอกได้ว่า ภาพสลักชิ้นนี้ น่าจะเป็นหลักฐานทางศิลปกรรมที่เก่าแก่ที่สุดเป็นภาพที่งดงามมาก และทรงคุณค่าทางจิตวิญญาณจริง ๆ

รอยพระบาทกุมาร

แต่หลักฐานที่ค้นพบล่าสุด ที่ทำให้ทางโบราณคดีสรุปได้ว่า ที่แห่งนี้เป็นที่ประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะ นั้นก็คือ การค้นพบรอยพระพุทธบาท รูปรอยเท้าคู่ ขนาดเท่ากับรอยเท้าทารก แต่มิใช่รอยพระบาทจริง ที่ประทับบนพื้น สันนิษฐานกันว่า น่าจะเป็นรอยพระพุทธบาทที่พระเจ้าอโศก ทรงสร้างขึ้น เมื่อครั้งเสด็จยังสวนลุมพินีเพื่อมาปักเสาหิน

ธงภาวนาหรือธงมนต์ตรา

ชาวเนปาลและธิเบตจะพิมพ์คาถาลงบนผืนธง เพื่อบูชาสถานที่ประสูติ จะนำติดปักรายรอบต้นโพธิ และภายในสวนลุมพินี มีความเชื่อว่าลมจากเทือกหิมาลัยไปจะพัดเอาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าขจรขจายไปทั่ว

วัดพุทธนานาชาติ

วัดพุทธนานาชาติ มีทั้งเถรวาท และมหายาน

ประเทศเนปาล

เมือง...พุทธอุทยานลุมพินี	เมือง...มายาเทวีวิหาร
เมือง...พระมหาบุรุษประสูติกาล	เมือง...ปาฏิหาริย์ ๗ ก้าวบาทเดินจร
เมือง...เปล่งอาสภิวาจา	เมือง...เสาศิลาอโศกนุสรณ์
เมือง...เสด็จนิวัติพระนคร	เมือง...เวสสันดรบำเพ็ญบารมีทาน
เมือง...เย็นกายใจใต้ร่มโพธิ์ศรี	เมือง...โบกขรณีสุขเกษมศานติ์
เมือง...มรดกโลกจักรวาล	เมือง...ภาพโบราณล้ำค่าคู่บุรินทร์
เมือง...ราชกุมารีบารมีล้ำ	เมือง...หัตถกรรมงามศาสตร์- ศิลป์
เมือง...EVEREST สุดยอดศิขรินทร์	เมือง...น้อมจินต์กราบที่ประสูติพระพุทธองค์ ฯ

ที่มา...คู่มือพระธรรมวิทยากร

ภาพ : พระสถูป บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

ภาพ : วัดนิโครธาราม

กรุงกบิลพัสดุ์

กลุ่มพระชาวแคว้นสักกะ

นอกจากกลุ่มปัญจวัคคีย์และพระนาลกะ มีอีก ๑๔ รูป คือ พระนันทะ พระราหุล พระภัททิยะ (กาฬิโคธาบัตร) พระอนุรุทธะ พระอานนท์ พระภคุ พระกิมพิละ พระอุบาลี พระเมฆิยะ พระนาคิตะ พระสีวลี พระปุณณมมันตาบัตร พระมหาอุทายี และกาฬุทายี

กบิลพัสดุ์ (Kapilavastu) เป็นชื่อเมืองหลวงของแคว้นสักกะ เป็นเมืองของพระเจ้าสุทโธทนะผู้เป็นปกครอง ปัจจุบันอยู่ในเขตประเทศเนปาล ติดชายแดนตอนเหนือประเทศอินเดีย

กบิลพัสดุ์ แปลตามศัพท์ว่า “ที่อยู่ของกบิลดาบส”เพราะบริเวณที่ตั้งเมืองนี้เคยเป็นที่อยู่อาศัยของดาบสชื่อ กบิล พวกเจ้าศากยะได้มาจับจองตั้งเป็นเมืองขึ้นและตั้งชื่อเมืองใหม่นี้ว่ากบิลพัสดุ์ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่กบิลดาบส

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ นักโบราณคดีได้แกะรอยแนวที่ตั้งของเสาพระเจ้าอโศก และตำนานการสร้างเมืองมาจนพบกับเมืองโบราณร้างชื่อ “ติเลาราโกต” อยู่ในตำแหน่งที่ตรงกับกรุงกบิลพัสดุ์ตามที่ระบุในเอกสารหลายฉบับ “อยู่ทางใต้ของเชิงเขาหิมาลัย ๑๖ กิโลเมตร สวนลุมพินีวันห่างออกไป ๓๕ กิโลเมตร ทางตะวันออก ทางตะวันตกมีลำน้ำสาขาของแม่น้ำคงคาไหลผ่าน”

หลักฐานจากการขุดค้นทางโบราณคดียืนยันว่ามีความเป็นเมืองโบราณตั้งแต่ก่อนพุทธกาลประมาณ ๑๐๐ ปี และได้ความเจริญต่อเนื่องมาจนถึงปลายพุทธศตวรรษที่ ๗ ก่อนที่จะถูกทิ้งร้างไป

ปัจจุบันเมืองโบราณติเลาราโกตแห่งนี้รวมทั้งลุมพินีวันได้รับการประกาศจากยูเนสโกให้นับเป็นมรดกโลกที่อยู่ในประเทศเนปาล

ในพุทธศตวรรษที่ 10 หลวงจีนฟาเหียน ได้บันทึกว่า ในเมืองกบิลพัสดุ์ พบแต่สิ่งปรักหักพัง และในครั้งนั้น มีพระภิกษุอยู่จำนวนน้อย มีพระสถูปปรากฏ

ในพุทธศตวรรษที่ 13 พระถังซัมจั๋ง ได้พรรณนา เมืองกบิลพัสดุ์ มีอาณาเขตโดยรอบ ประมาณ 4000 ลี้ เขตนครหลวงโดยรอบ ประมาณ1000 ลี้ เป็นที่ร้าง ปรักหักพัง กำแพงพระราชวัง โดยรอบราว 15 ลี้ เหลือแต่ฐาน ก่อด้วยอิฐแข็งแรงมาก.

ภายในนั้น ยังมีฐานพระราชวัง ของพระเจ้าสุทโธทนะ (พระพุทธบิดา) แต่ได้สร้าง ปราสาทขึ้นไว้ ณ ที่นั้น และได้ประดิษฐาน พระรูปของพระมหากษัตริย์ พระองค์นั้น ด้านเหนือมีฐานเดิม ห้องบรรทมของพระนางมหามายา (พระพุทธมารดา) และได้สร้างปราสาทขึ้น ทั้งมีพระรูป ของพระนาง ประดิษฐานไว้เช่นเดียวกัน

ข้างปราสาทนี้ ยังมีปราสาทอีกแห่งหนึ่ง เป็นอนุสาวรีย์ พระศากยมุนีโพธิสัตว์ เมื่อเสด็จสู่ปฏิสนธิในมาตุคัพโภทร (ตามที่พระพุทธมารดา ทรงสุบิน) และมีรูปแสดงไว้ด้วย (ภาพวาดที่ฝาผนัง)

ด้านตะวันออกเฉียงเหนือ มีสถูป อันเป็นที่ซึ่ง พระอสิตดาบสทำนายลักษณะ พระมหาบุรุษราชกุมาร เบื้องซ้ายขวาของเมือง เป็นที่ซึ่งพระราชโอรส ประลองศิลปศาสตร์ ในท่ามกลาง วงศ์ศากยราช

อีกแห่งหนึ่งเป็นที่ซึ่งทรงม้า ออกจากราชธานี (สู่มหาภิเนษกรมณ์) กับยังมีแห่งอื่น ๆ อันเป็นที่ได้ทอดพระเนตร เห็นคนชรา คนป่วย คนถึงมรณกรรม กับพระสมณะ แล้วเสด็จกลับ ด้วยพระหฤทัย เหนื่อยหน่ายในโลกิยวิสัย” ต่อจากนั้น พระถังซัมจั๋ง ได้เดินทางไปตามป่าทึบ ทางทิศตะวันออก ประมาณ ๕๐๐ ลี้ ถึงรามคาม อันเป็นถิ่น มีผู้คนอาศัย

อยู่น้อย ด้านตะวันออก ของเมืองเก่า มีสถูปก่อด้วยอิฐสูง ๑๐๐ เฉียะ เป็นที่บรรจุ พระบรมสารีริกธาตุ ที่ได้รับส่วนแบ่งมาจากโทณพราหมณ์

พุทธประวัติบางตอน :

ชมพูทวีป

ชมพูทวีป คือ ดินแดนที่เรียกในอดีต ปัจจุบันได้แก่ ประเทศอินเดีย เนปาล อัฟกานิสถาน ปากีสถาน บังคลาเทศ และพม่าบางส่วน อยู่ทางทิศพายัพของไทย

ชนเผ่า

ชนชาติมี ๒ เผ่า คือ

๑. มิลักขะ

๒. อริยกะ

ชาวมิลักขะ ชนเผ่าได้ตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมแล้ว ส่วนอริยกะ อพยพลงมาทางเหนือข้ามภูเขาหิมาลัย และอาศัยความเจริญทางวัฒนธรรมมีอำนาจเหนือกว่าขับไล่มิลักขะให้ถอยร่นออกไป

ชนบทประเทศ

ชนบทประเทศ แบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ

๑. มัชฌิมชนบทหรือมัธยมประเทศ ได้แก่ ส่วนกลาง เป็นที่อยู่อริยกะ

๒. ปัจจันตชนบทหรือปัจจันตประเทศ ได้แก่ รอบนอกขอบชายแดน เป็นที่อยู่ของมิลักขะ

แคว้น

ชมพูทวีปมี ๑๖ แคว้น ได้แก่ อังคะ มคธะ กาสี โกสละ วัชชี มัลละ เจตี วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสสกะ อวันตี คันธาระ และกัมโพชะ

แคว้นที่นอกเหนือข้างต้นมี ๕ แคว้น ได้แก่ สักกะ โกลิยะ ภัคคะ วิเทหะ อังคุตตราปะ

วรรณะ

วรรณะเป็นชนชั้นมี ๔ ประเภท คือ

๑. กษัตริย์ ศึกษายุทธวิธี มีหน้าที่ปกครอง

๒. พราหมณ์ ศึกษาพระเวท มีหน้าที่อบรมสั่งสอน พิธีกรรม

๓. แพศย์ ศึกษาการพานิชย์ มีหน้าที่การค้าขาย

๔. ศูทร ศึกษาการใช้แรงงาน มีหน้าที่เป็นกรรมกร

วรรณะสูงสมสู่กับวรรณะต่ำลูกที่เกิดมาเรียกว่า “จัณฑาล” เป็นที่ เหยียดหยามของสังคม

ความคิดเห็น

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการตายการเกิดมี ๒ ประการ

๑. ถือว่าตายแล้วเกิด

๒. ถือว่าตายแล้วสูญ (มี ๒ อย่างคือ สูญทุกอย่าง และสูญบางอย่าง)

เกี่ยวกับความสุขความทุกข์ มี ๒ ประการ

๑. ได้รับสุขทุกข์ ได้เอง ไม่มีเหตุปัจจัย

๒. ได้รับสุขทุกข์ มีเหตุปัจจัย (เห็นแตกออกไป ๒ อย่าง คือเหตุภาย นอกเช่น เทวดา เหตุภายในคือกรรม)

ศากยวงศ์

สักกชนบท อยู่ในดงไม้สักกะเป็นเขตป่าหิมพานต์ ตอนเหนือของชมพูทวีป มีกษัตริย์พระนามว่า พระเจ้าโอกการาช มีโอรส ๔ พระองค์ ธิดา ๕ พระองค์ พระมเหสีสิ้นพระชนม์ มีพระมเหสีองค์ใหม่ มีพระโอรส 1 พระองค์ เป็นที่โปรดปราน พระองค์พลั้งปากพูดว่า พระนางต้องการ สิ่งใด จะประทานพรให้ พระนางจึงทูลขอพระราชสมบัติให้กับโอรสของ พระนางเอง บุตรธิดาทั้ง ๙ พระองค์ จึงได้ย้ายไปสร้างเมืองใหม่ อันเป็น ที่อยู่ของกบิลดาบส สร้างขึ้นตามคำแนะนำของท่านจึงได้ชื่อว่า กบิลพัสดุ์

ต่อมาโอรสธิดาได้อภิเษกสมรสสมสู่กันระหว่างพี่น้อง ยกเว้นพี่สาว คนโต วงศ์นี้ได้นามว่า ศากยวงศ์ เพราะตั้งอยู่ในสักกชนบท พี่สมสู่กันเอง เรียกสกสังวาส และสักกา คือ ผู้อาจหาญ สามารถ มีกษัตริย์พระองค์หนึ่ง ซึ่งเคยเป็นโรคเรื้อนอาศัยกินอยู่ในป่าต้นไม้กะเบาจนทำให้โรคหาย ต่อมาได้อภิเษกสมรสกับพระเชษฐภคินี (พี่สาว คนโต) มีพระนครนามว่า กรุงเทวทหะ ตั้งวงศ์โกลิยะสืบต่อมา ศากยวงศ์สืบเชื้อสายเรื่อยมาจนถึงพระจ้าชยเสนะ พระเจ้าสีหหนุ พระเจ้าสุทโธทนะ และมีพระโอรสชื่อว่า เจ้าชายสิทธัตถะ

กบิลพัสดุ์สมัยปัจจุบัน

กรุงกบิลพัสดุ์ ในปัจจุบัน เป็นเพียงชนบทเล็ก ๆ อยู่ที่ Piparawa จังหวัดสิทถัตถะนคร (Sidharathnagar) ชายแดน เขตประเทศอินเดียต่อกับประเทศเนปาล

พระราชวัง และบ้านเมือง เหลือให้เห็นแต่เพียง ซากอิฐซากหิน ซึ่งมีไม่มาก ส่วนใหญ่น่าจะจมอยู่ใต้พื้นดิน ที่ยังไม่มีการขุดค้นหากันแต่อย่างใด ปัจจุบันอยู่ภายใต้การดูแลของกองโบราณคดีอินเดีย

สภาพผอบหินสบู่ (Soap Stone) ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

พร้อมอักษรพรหมีที่สลักเป็นหลักฐานว่า นี้คือพระบรมสารีริกธาตุ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จากศากยวงศ์ ที่ถูกอัญเชิญเข้าเมืองไทย

ประวัติการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุณเจดีย์ภูเขาทอง วัดสระเกศฯ

เมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๑ มิตเตอร์ วิลเลี่ยม แคลกตัน เปปเป ชาวอังกฤษได้ขุดค้นอัฐิธาตุในพระสถูป มีอักษรจารึกอย่างเก่าแก่ที่สุดในอินเดียบอกว่าเป็นพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า เวลานั้นมาเครสเคอสัน เป็นอุปราชครองอินเดียอยู่ แต่ก่อนเคยอยู่ที่กรุงเทพฯ มีความคุ้นเคยกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสงค์จะแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ ทางราชวังจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยายมราช (ปั้น สุขุม เปรียญ) แต่ครั้งยังเป็นพระยาสุขุมนัยวินิต เป็นผู้แทนประเทศไทย ไปอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุนั้นและครั้งนั้น พระบรมสารีริกธาตุที่เหลือ โปรดสร้างพระเจดีย์ทองสัมฤทธิ์เป็นที่บรรจุ แล้วโปรดให้ประกอบพระราชพิธีบรรจุในพระเจดีย์บนยอดบรมบรรพต เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๔๒ การบรรจุพระบรมสารีริกธาตุคราวนี้ ทรงพระประชวรจึงเสด็จ พระราชดำเนินไม่ได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ กรมขุนนครราชสีมา เสด็จแทนพระองค์

กบิลพัสดุ์ใหม่แห่งนี้ ห่างจากลุมพินีวันทางทิศเหนือ ๒๒ กิโลเมตร สันนิษฐานว่า เจ้าศากยวงศ์ได้มาสร้างวังใหม่ หลังจากถูกพระเจ้าวิฑูฑภะไล่ฆ่าจนตาย

พุทธประวัติบางตอน:

เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์

พระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดา มีความประสงค์จะทรงได้เห็น

พระพุทธเจ้าจึงส่งคณะไป หลายคณะที่ไปฟังธรรมบรรลุเป็นพระอรหันต์ ไม่ได้ทูลเชิญให้เสด็จกลับ จึงตรัสสั่งกาฬุทายีอำมาตย์ และได้ทูลขออุปสมบท พอสิ้นฤดูหนาวทูลเชิญพระพุทธองค์พร้อมด้วยภิกษุสองหมื่นรูป เสด็จ กลับออกเดินจากราชคฤห์ถึงกบิลพัสดุ์ ๖๐ โยชน์ เดินวันละ ๑ โยชน์ เป็นเวลา ๒ เดือน

พอถึงพระนครได้ประทับนิโครธาราม พวกศากยะบางท่านถือตัวไม่ทำความเคารพ สำแดงปาฏิหาริย์เหาะขึ้นลอยอยู่ในอากาศ ประหนึ่งให้ ละอองธุรีบาทหล่นตกลงเศียรของประยูรญาติ พอเห็นปาฏิหาริย์ได้ประนมมือกราบไหว้ ฝนโบกขรพรรษได้ตกลง เป็นฝนที่มีเม็ดสีแดง เมื่อตกลงมา ผู้ใดปรารถนาให้เปียกก็เปียก ผู้ใดไม่ปรารถนาก็ไม่เปียก ได้ตรัสเรื่อง พระเวสสันดรชาดก

เช้ารุ่งขึ้นได้ออกบิณฑบาต พระเจ้าสุทโธทนะได้ออกมาห้ามไว้ พระพุทธองค์ได้ตรัสบอกว่า การออกบิณฑบาตเป็นกิจวัตรของสมณะ ได้แสดงธรรมโปรด พระราชบิดาได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน

ประวัติพระอนุรุทธะ (ทิพยจุกขุ ตาทิพย์)

พระอนุรุทธะ เป็นพระโอรส อมิโตทนะ ซึ่งเป็นพระอนุชาพระเจ้าสุทโธทนะ เกิดที่เมืองกบิลพัสดุ์ เป็นวรรณะกษัตย์

ไม่รู้จักคำว่า ไม่มี

เจ้าชายอนุรุทธะ ได้รับการดูแลเป็นอย่างดีจากพระยูรญาติ แม้คำว่า ไม่มี ก็ไม่เคยได้ยิน มีเรื่องเล่าว่า เจ้าชายอนุรุทธะไปเล่นกับพระสหาย มีกติกาว่า ถ้าใครแพ้ให้นำขนมมาเลี้ยงเพื่อน เจ้าชายแพ้ถึง ๓ ครั้ง แต่ละครั้งคนรับใช้ต้องนำขนมจากเสด็จแม่มาเลี้ยง พอครั้งที่ ๔ ปรากฏเล่นแพ้ พระมารดาบอกว่า “ขนมไม่มี” เจ้าชายเข้าใจ

ว่าเป็นชื่อขนม

แม่จึงสั่งสอนลูกให้รู้ว่าคำว่า ไม่มีเป็นไร จึงถาดเปล่ามาแล้วปิดฝาด้วยถาดอีกใบหนึ่ง คนรับใช้นำไปให้พระโอรส เทวดาที่สิงสถิตอยู่ที่ซุ้มประตูคิดว่า เจ้าชายอนุรุทธะนี้ ได้สร้างบุญบารมีมาแต่ชาติปางก่อนถวายอาหารที่ตนกำลังบริโภคแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า นามว่าอริฏฐะ ตั้งปรารถนาว่า ขออย่าได้ยินคำว่า “ไม่มี” จึงเนรมิตขนมทิพย์จนเต็มถาด ตอนหลังจึงขอกินขนมไม่มีอีก เพราะมีรสชาติอร่อย พระมารดาจึงนำถาดเปล่าแล้วปิดฝา ปรากฏมีขนมเต็มถาด

มีพี่ชายชื่อเจ้ามหานามศากายะ และกนิษฐภคินีคือ โรหิณี เมื่อพวกศากยกุมารจะพากันออกบวชตามพระพุทธเจ้า ทั้งสองพี่น้องจึงปรึกษาที่จะให้คนพี่หรือน้องออกบวช เจ้าอนุรุทธะไม่ขอบวช เพราะตนเองเป็นสุขุมาลชาติ เจ้ามหานามะ จึงสอนเรื่องการครองเรือน การทำนา การไถ การเก็บเกี่ยว การนวด เป็นต้น เจ้าอนุรุทธะเห็นเป็นความยุ่งยาก จึงขอออกบวชเอง อ้อนวอนพระมารดาอยู่ ๗ วัน แม่ให้ข้อแม้ว่า ถ้าพระสหายบวชจึงจะอนุญาต มีเจ้าศากยะ ๕ พระองค์รวมถึงเจ้าอนุรุทธะ ภิททิยะ อานันทะ ภคุ กิมพิละ และเทวทัต (ฝ่ายโกลิยะ) โดยให้อุบาลีบวชก่อน เพื่อกำจัดขัตติยมานะ

บรรลุพระอรหันต์

ในพรรษาที่บวชนั้นเองก็ได้ทิพจักขุญาณ ได้เรียนกรรมฐานจากพระธรรมเสนาบดีสารีบุตร เข้าไปสู่ป่าปาจีนวังสมฤคทายวัน ได้ตรึกถึงมหาปุริสวิตก ๗ ประการ พระศาสดาเสด็จไปยังที่อยู่ของพระเถระแล้วทรงแนะให้ตรึกในข้อที่ ๘ พระองค์เสด็จกลับ บำเพ็ญสมณธรรมก็ได้บรรลุพระอรหัตผล

ปฐมเหตุประเพณีการทอดผ้าบังสุกุล – ผ้าป่า

ครั้งหนึ่งพระเถระได้แสวงหาผ้าบังสุกุล (ผ้าเปื้อนฝุ่น) ตามกองขยะกองหยากเยื่อเพื่อทำจีวร อดีตภรรยาเก่าชื่อ ชาลินี เป็นเทพธิดาชั้นดาวดึงส์ ถ้านำถวายด้วยมือตนเองพระเถระไม่รับเป็นแน่ จึงหาอุบายซุกผ้าในกองขยะกองหยากเยื่อ พระเถระเห็นแล้วดึงออกมาพิจารณา นำกลับไปสู่อารามเพื่อทำจีวร

พระศาสดาทรงพาพระมหาสาวกมาร่วมทำจีวมีพระมหากัสสปะ พระสารีบุตร พระอานนท์ ส่วนพระภิกษุที่เหลือช่วยกันกรอด้าย พระโมคคัลลานะกับนางเทพธิดาชาลินี ชวนญาติโยมนำอาหารถวายพระศาสดาและภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป การเย็บจีวรของพระอนุรุทธะจึงสำเร็จภายในวันเดียว พุทธบริษัทถือเป็นแบบอย่างในการทอดผ้าบังสุกุล จนถึงปัจจุบันนี้

เอตทัคคะ

ท่านจะพิจารณาตรวจดูสัตวโลกด้วยทิพยจักขุญาณเว้นไว้ในเวลาฉันภัตตาหารเท่านั้น ท่านมีใจเอื้ออาทรใส่ใจทุกข์สุขของผู้อื่น พระศาสดาจึงทรงยกย่องท่านว่าเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายผู้ได้ทิพยจักษุญาณพระเถระนิพพาน ณ ใต้กอไผ่ ใกล้หมู่บ้านเวฬุวะ แคว้นวัชชี

อดีตชาติและความปรารถนา

ครั้งสมัยพระพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ กุลบุตรนี้กับมหาชนไปยังวิหารเพื่อฟังธรรม เห็นพระศาสดาทรงสถาปนาภิกษุผู้มีทิพยจักษุรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ แม้เราก็พึงเป็นยอดของภิกษุผู้มีจักษุทิพย์ ในพระศาสนาของพระพุทธเจ้าผู้จะมาอุบัติขึ้นในอนาคต และได้ทูลนิมนต์พระศาสดาและภิกษุแสนหนึ่ง เพื่อฉันภัตตาหารในวันรุ่งขึ้น

ได้ทำมหาทานถึง ๗ วัน ถวายผ้าอย่างดี แล้วตั้งความปรารถนาต่อพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงตรวจดูในอนาคต ทรงทราบว่าความปรารถนาของเขาสำเร็จ จึงตรัสว่า ดูก่อนบุรุษผู้เจริญ ในที่สุดแสนกัปในอนาคต พระพุทธโคดม จักอุบัติขึ้น ท่านจะมีชื่อว่า อนุรุทธะ เป็นยอดของภิกษุผู้มีทิพยจักษุ ท่านมุ่งทำแต่กรรมดีตลอดไม่ขาดเลย

เหตุที่ได้ตาทิพย์

หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว สร้างเจดีย์ทองประมาณ ๗ โยชน์ สร้างต้นประทีปหลายพันต้น

ในกาลแห่งพระกัสสปสัมมาพุทธเจ้า ได้บังเกิดในเรือนกุฎมพีใกล้กรุงพาราณสี เมื่อพระศาสดาปรินิพพาน เมื่อสร้างเจดีย์ประมาณ ๑ โยชน์สำเร็จแล้ว ให้สร้างภาชนะสำริดเป็นอันมากบรรจุเนยใสจนเต็ม ให้วางไส้ตะเกียงเว้นระยะองคุลี ๑ ๆ ในท่ามกลาง ให้จุดไฟขึ้นล้อมพระเจดีย์

พบพระปัจเจกพุทธเจ้า ทำบุญจนได้ตำแหน่งเศรษฐี

ในกาลที่พระพุทธเจ้าไม่อุบัติขึ้น เขาได้เกิดเป็นคนเข็ญใจชื่ออันนภาระ ทำงานในบ้านเศรษฐี วันหนึ่งพระปัจเจกพุทธเจ้า นามว่าอุปริฏฐะ ออกจากสมาบัติ พิจารณาว่าจะทำการอนุเคราะห์นายอันนภาระ จึงนำอาหารที่ตนเก็บไว้ทาน ใส่บาตรพระปัจเจกพระพุทธเจ้า ธรรมดาบิณฑบาตที่ถวายแด่พระปัจเจกพุทธเจ้า ที่ออกจากนิโรธสมาบัติย่อมให้ผลในวันนั้น เทวดาที่สิ่งอยู่ที่ฉัตรของสุมนเศรษฐีได้ให้สาธุการ เศรษฐีอยากมีส่วนบุญในบิณฑบาต ได้ให้ทรัพย์พันกหาปณะ เศรษฐีพาไปเฝ้าพระราชา พระราชารับสั่งให้สำรวจดูที่เรือนของเขา ราชบุรุษไปขุด ขุมทรัพย์ได้ผุด จึงได้แต่งตั้งเป็นธนเศรษฐีในพระนครนี้

กรุงกบิลพัสดุ์

เมือง...นครกบิลพัสดุ์ เมือง....กษัตริย์ศากยะองค์ปฐม
เมือง...ตระกูลสมเด็จพระโคดม เมือง....บรมมหาสุดยอดคน
เมือง...ขุดพบบรมสารีริกธาตุ เมือง....ปราสาท ๓ ฤดูร้อน-หนาว-ฝน
เมือง...ฤๅษีชำนาญการเวทย์มนต์ เมือง....สืบค้นประวัติศาสตร์โบราณคดี
เมือง...แผ่นดินถิ่นพระอรหันต์ เมือง...ชนก-ชนนีพระศาสดา

ที่มา..คู่มือพระธรรมวิทยากร

กรุงเทวทหะ

พระสถูปรามคาม

แม่น้ำโรหิณี

กรุงเทวทหะ เมืองหลวงแห่งโกลิยะวงศ์เป็นเมืองของพุทธมารดา ปัจจุบันเขตอำเภอ Nawalparais เส้นทางหลวง Mahendra Highway จากเมือง Butwal-Kathmandu

ยังเป็นกำเนิดของพระนางสิริมหามายา และพระนางปชาบดีโคตมี เป็นหนึ่งใน ๘ พระนครที่ได้รับมอบพระบรมสารีริกธาตุ นำมาประดิษฐาน ณ รามคามสถูป นครเทวทหะ ทั้งสองราชวงศ์ได้ทำการวาหมงคลและวิวาหมงคลตลอดมา

ยังมีลักษณะคูเมืองและมีซากเมืองโบราณที่พังทะลายจมอยู่ใต้ดิน พร้อมเทวาลัยที่ชาวบ้านยังบูชาพระแม่เจ้าสิริมหามายาเทวีและพระนางประชาบดีโคตมี เมื่อถึงวันนักขัตฤกษ์ชาวเนปาลท้องถิ่นก็จะประกอบพิธีบูชามหาเทวีทั้งสองทุก ๆ ปี

แม่น้ำโรหินี ในพุทธประวัติกล่าวว่า กรุงกบิลพัสดุ์และกรุงเทวทหะมีแม่น้ำโรหิณีคั่นอยู่ระหว่างกลาง อยู่ห่างจากลุมพินีไปทางนครเทวทหะเลยเมือง Butwal ประมาณ 6 ก.ม. เป็นแม่น้ำตำนานแห่งพระพุทธรูปปางห้ามญาติที่ทรงเสด็จไปโปรดพระประยูรญาติจากการทำสงความแย่งชิงน้ำกัน และเมื่อคราวท่านพระอานนท์มานิพพานโดยอฐิษฐานจิตเข้าเตโชสมาบัติเหาะสู่กลางอากาศนิพพานแล้วอัฐิธาตุแยกเป็นสองส่วนแบ่งตกสองฝากฝั่งแห่งแม่น้ำโรหินี

ในครั้งพุทธกาลเมืองนี้มีกษัตริย์ปกครองพระนามว่า พระเจ้าสุปปพุทธะ ในธรรมบทกล่าวไว้ว่า ผูกอาฆาตพระพุทธองค์ด้วยเหตุ ๒ ประการคือ

๑. พระสมณโคดมทอดทิ้งลูกสาวเราแล้วออกบวช

๒. พระสมณโคดมให้ลูกชาย (เทวทัต) บวชแล้วกลับตั้งตนจอง

เวรต่อลูกชาย

พระเจ้าสุปปพุทธะสั่งปิดกั้นทางเดินทางบิณฑบาตของพระสมณโคดม พระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนท์ว่า พระเจ้าสุปปพุทธะทำกรรมหนักจักถูกธรณีสูบใกล้เชิงบันไดภายในปราสาท

พระพุทธเจ้าเสด็จแสดงธรรมโปรดชาวเทวทหะ หลายพระสูตร คือ

๑. เทวทหสูตร ครั้งที่ประทับสักกนิคมชื่อว่าเทวทหะในสักกชนบท ความว่า “ถ้าหมู่สัตว์ย่อมเสวยสุขและทุกข์เพราะเหตุแห่งกรรมที่ตนทำไว้ในก่อน ตถาคตต้องเป็นผู้ทำกรรมดีไว้ในกาลก่อนแน่ เพราะผลในบัดนี้จึงเสวยเวทนาอันเป็นสุขหาอาสวะมิได้เห็นปานนี้ ถ้าหมู่สัตว์ย่อมเสวยสุขและทุกข์เพราะเหตุที่อิศวรเนรมิตให้คถาคตต้องเป็นผู้อันอิศวรชั้นดีเนรมิตแน่”

๒. เทวทหสูตร ว่าด้วยการกำจัดฉันทราคะในขันธ์ ๕ ในสมัยเมื่อพระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ นิคมเทวทหะของเหล่าศากยะทั้งหลายในสักกชนบท

๓. เทวทหสูตร ว่าด้วยเรื่องความไม่ประมาทในผัสสายตนะ ๖ ในสมัยที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ นิคมชื่อว่าเทวทหะ ของศากยราชทั้งหลายในสักกชนบทพระสถูปเจดีย์แห่งรามคามสถูปโบราณ รามคาม (Ramagrama) อาณาจักรโกลิยะแห่งสักกชนบทเป็นมาตุภูมิของพระเจ้าสิริมหามายา พระน้านางปชาบดีโคตมี และพระนางยโสธรา (พิมพา) เป็นมารดาพระราหุลตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้านอุชเชนีในอำเภอ Nawalparasi ในเขตอนุรักษ์ทางโบราณคดี มีน้ำล้อมรอบเหมือนว่าอยู่กลางทุ่งนา

สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช หลังจากการสังคายนาได้รับการปฏิสังขรณ์โดยเฉพาะพระสถูป ๘ แห่งที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

บันทึกหลวงจีนได้กล่าวไว้ว่า พระเจ้าอโศกมหาราชมาถึงราม

คามด้วยพระองค์เองและเตรียมจะขุดสถูป นาคซึ่งเฝ้าสถูปอยู่ได้แปลงร่างเป็นพราหมณ์ขอร้องพระองค์อย่าได้ขุดทำลายพระสถูปนี้เลย เพราะเป็นของสำคัญในชีวิตของนาค พระสถูปทั้ง ๗ จึงถูกขุดบูรณะเสียใหม่ จัดให้มีการบูรณะเสียใหม่และสร้างเพิ่มอีก ๘๔,๐๐๐ องค์ นำพระบรมสารีริกธาตุแจกจ่ายเพื่อบรรจุไปทั่ว

พระสถูปรามคาม เป็นพระสถูปเนินดินที่ครั้งหนึ่งได้มีการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ หลังจากที่มีการถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ

สาวัตถี
เมืองที่ทรงจำพรรษานานที่สุด ๒๕ พรรษา

ภาพ : พระคันธกุฎี ฤดูฝน

ภาพ : บ้านอนาถบิณฑิกเศรษฐี

สาวัตถี แคว้นโกศล

ภิกษุชาวแคว้นโกศล

พระวักกลิ พระยโสชะ พระกุณฑธานะ พระปิลินทวัจฉะ พระมหาโกฏฐิตาพระโสภิตะ พระอุปวาณะ พระองคุลิมาล พระสาคตะ พระเสละ พระวังคีสะ พระลกุณฑกภัททิยะ พระกุมารกัสสปะ พระนันทกะ พระสุภูติ และพระกังขาเรวตะ

กลุ่มพระมานพ ๑๖

มี ๑๖ รูป พระอชิตะ พระติสสเมตเตยยะ พระปุณณกะ พระเมตตคู พระโธตกะ พระอุปสีวะ พระนันทะ พระเหมกะ พระโตเทยยะ พระกัปปะ พระเชตุกัณณี พระภัทราวุธ พระอุทยะ พระโปสาละ พระโมฆราช พระปิงคิยะ

เมืองสาวัตถี แคว้นโกศล เป็นสถานที่พระพุทธเจ้าจำพรรษานานที่สุด คือ ๒๕ พรรษา จำพรรษาวัดพระเชตวัน ๑๙ พรรษา และวัดบุพพาราม ๙ พรรษา

ในครั้งพุทธกาลกษัตริย์ที่ปกครองคือพระเจ้าปเสนทิโกศล ต่อมาถูกพระราชโอรสคือวิฑูฑภะ ปฏิวัติยึดอำนาจปราบดาภิเษกตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์ มีประชากรประมาณ ๗ โกฏิ เป็นเมืองที่พระพุทธองค์เสด็จตอนปลายพรรษาที่ ๒ กล่าวถึงพระสูตร มากที่สุด

คำว่า โกศล พระพุทธโฆษาจารย์ได้กล่าวไว้ว่า ก็คือ กุศล ที่แปลว่าสุขสมบูรณ์ หรือสบายดี มีเรื่องอยู่ว่า เจ้ามหาปนาทไม่ยิ้ม พระราชบิดาป่าวประกาศ ใครทำให้ยิ้มได้ จะมีรางวัลให้ เขาจึงสรรเสริญต่อผู้ที่ทำให้

ยิ้มด้วยการทักทายว่าสบายดีหรือ ท่านตอบว่า กุศล กลายเป็นเมืองโกศล ส่วนสาวัตถี อาจจะมาจากชื่อของฤาษี สาวัตถะ หรือ มาจากคำว่าสัพพะ กับ อัตถะ แปลว่า บรรดาสิ่งของทั้งปวงที่พึงปรารถนามีอยู่พร้อมแล้วที่นี่

คัมภีร์วิษณุ ปุราณะ ของพราหมณ์กล่าวว่า สาวัตถี (ศราวาตี) สร้างโดยพระเจ้าศราวาตะ พระโอรสของพระเจ้ายุวนาสวะ แห่งตระกูลสุริยวงศ์ ปกครองราว ๑๐๐๐ ปีก่อนพุทธกาล ในสมัยรามายณะ ได้กล่าวถึงนครสาวัตถี ว่าเป็นเมืองหลวงแคว้นโกศลเช่นกัน และสาวัตถีปกครองโดยลาวะ โอรสของพระราม

พ.ศ. ๒๑๘ พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงเสด็จมากราบพระเชตวันหลายครั้ง ในราว พ.ศ. ๒๓๖ โปรดให้สร้างสถูป วิหาร กุฏิที่จำพรรษา และปักเสาหินไว้ ๒ ต้น

พ.ศ. ๕๒๒ พระเจ้าวิกรมาทิตย์ ปกครองนครสาวัตถี พระองค์นับถือศาสนาพราหมณ์จึงได้ทำลายพุทธศาสนาลง โดยสังหารพระสงฆ์และทำลายวัด ไม่นานพระวสุพันธะ ได้โต้วาทะกับพราหมณ์จนสามารถกลับใจพราหมณ์ให้มานับถือพุทธศาสนาสำเร็จ

พ.ศ. ๖๒๒ พระเจ้ากนิษกะ ขึ้นครองราชย์สมบัติที่ปุรุษปุระ หรือเปชวาร์ ในปากีสถานอาณาจักรคลอบคลุมถึงสาวัตถี ทรงนับถือพุทธศาสนา โปรดให้บูรณะอารามหลายแห่ง โดยเฉพาะพระเชตวันมหาวิหาร สถูป วิหาร ที่พักจำพรรษา

พ.ศ. ๘๑๘ (ค.ศ. ๒๗๕) พระเจ้าขีราทกะ ปกครองนครสาวัตถี พระองค์นับถือศาสนาพราหมณ์เช่นกัน แต่ไม่ได้ทำลายพุทธศาสนา

พ.ศ. ๙๐๐ พระพุทธเทพ ได้เป็นสังฆปาโมกข์แห่งอารามเชตะวัน

พ.ศ. ๘๒๓ จนถึง พ.ศ. ๑๐๙๓ (๒๘๐-๕๕๐) ราชวงศ์คุปตะ แม้ว่ากษัตริย์ราชวงศ์นี้ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาฮินดู แต่ก็ยังสนับสนุนพระพุทธศาสนา เช่น พระเจ้าตถาคตราชา พระเจ้าพุทธคุปต์ เป็นต้น

พ.ศ.๙๔๓ (ค.ศ. ๔๐๐) พระฟาเหียน เป็นพระสงฆ์จีนรูปแรกที่เดินทางมาจนถึงอินเดีย ท่านเดินทางมาถึงอินเดีย ได้เห็นสภาพที่รกร้างของเมืองสาวัตถี ท่านกล่าวว่า "ในแคว้นนี้มีผู้อาศัยเพียง ๒๐๐ ครอบครัวเศษ" ท่านยังเล่าอีกว่า "มีความพยายามของพราหมณ์ที่อิจฉาหวังจะทำลายพระเชตวันหลายครั้ง โดยรอบพระเชตวันยังพบอารามมากถึง ๙๘ แห่ง"

พ.ศ.๑๑๗๕ (ค.ศ.๖๓๒) พระถัมซัมจั๋งเดินทางมาที่สาวัตถี ได้กล่าวว่า อาณาจักรนี้ปริมณฑล ๖,๐๐๐ ลี้โดยประมาณ ตัวเมืองรกร้าง มีคนอาศัยอยู่ในเมืองเล็กน้อย ยังพบซากกำแพงเมืองปรากฏอยู่ มีสังฆาราม ๑๐๐ แห่ง แต่อยู่ในสภาพรกร้าง มีพระสงฆ์จำพรรษาเล็กน้อย สังกัดนิกายสัมมติยะ อันเป็นสาขาย่อยแห่งนิกายเถรวาท

พ.ศ. ๑๓๙๐ สมัยราชวงศ์ปาละ พระเจ้ามหิปาละ กษัตริย์องค์ที่ ๗ ได้โปรดให้มีการบูรณะพระเชตวัน

พ.ศ. ๑๕๖๓ สุลต่าน มาหมุด แห่งนครฆาซนี อาฟกานิสถาน ได้ยกกำลังโจมตีอินเดียทั้งประเทศ

นครสาวัตถี

พ.ศ. ๑๖๕๗ (๑๑๑๔) พระเจ้าโควินทจันทร์ พระมหาเหสีคือพระนางกุมารเทวี (Kumardevi) เป็นพุทธมามกะ ได้สละพระราชทรัพย์ซ่อมแซมพระเชตวันที่ทรุดโทรมหลังการบุกทำลายของมาหมุดแห่งฆาซนี

พ.ศ. ๒๔๐๕ (ค.ศ. ๑๘๖๒) เซอร์อเล็กซานเดอร์ คันนิ่งแอม เดินทางมาสำรวจสาวัตถีได้พบซากพุทธสถานที่สาเหตุ มะเหตุ ต่อมาได้เริ่มขุดค้นได้พบพุทธรูปทำจากหินทรายแดง

พ.ศ. ๒๔๒๗ (๑๘๘๔-๕) นายวิลเลี่ยม โฮย ได้เข้าสำรวจขุดค้นต่อไปพบโบราณวัตถุจำนวนมาก ปัจจุบันเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์กัลกัตตา

สมัยอังกฤษปกครองนครสาวัตถีขึ้นกับแคว้นอุธ (Oudh) ปัจจุบัน

ในเขตอุตตรประเทศ (Uttar pradesh)

สถานที่ที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงละ ๔ แห่ง

แม้ว่าเมืองสาวัตถีจะไม่ใช่สังเวชนียสถาน แต่เป็นพุทธสถานที่สำคัญที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ไม่ละมี ๔ แห่ง

๑. โพธิบัลลังก์ แสดงที่ตรัสรู้ พุทธยา

๒. สถานที่แสดงปฐมเทศนา ป่าอิสิปตนะมฤคทายวัน

๓. สถานที่เหยียบพระบาทครั้งแรก ประตูสังกัสสะนคร ครั้นลงจากเทวโลก

๔. ที่วางเท้าเตียง ๔ เท้า พระคันธกุฎีในพระเชตวันมหาวิหาร

วัดพระเชตวันมหาวิหาร

วัดพระเชตวัน เป็นวัดที่อนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างถวาย ชื่อวัดเป็นของเจ้าเชต ปัจจุบันมีเนื้อที่ ๘๐ ไร่ ๓๒ เอเคอร์

พ.ศ. ๑๓๙๐ สมัยพระเจ้ามหิปาละได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์

พ.ศ. ๑๕๖๐ มะหะหมัด ดัชนี นำกองทัพอิสลาม มาทำลายบริเวณวัดพระเชตวัน

๑. พระคันธกุฎี เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า มีกษัตริย์และเทวดามาเข้าเฝ้า และได้สร้างที่ประทับใน ๓ ฤดู คือ ๑. ฤดูหนาว ๒. ฤดูร้อน และ ๓. ฤดูฝน

๒. อานันทโพธิ เป็นต้นโพธิ์ที่พระอานนท์ดำริที่จะปลูกขึ้นเพื่อเพื่อตรึกระลึกถึงพระพุทธเจ้า อรรถกถากาลิงคชาดก กล่าวไว้ว่า

ชาวกรุงสาวัตถี ต่างถือของหอมและดอกไม้เป็นต้นไปยังพระเชตวัน วางไว้ที่ประตูพระคันธกุฎี

ท่านอนาถปิณฑิกมหาเศรษฐีทราบเหตุนั้นแล้ว จึงไปยังสำนักพระอานนท์เถระ เมื่อพระตถาคตเสด็จหลีกจาริกไป มนุษย์ทั้งหลายไม่มีสถานที่บูชาด้วยของหอมและดอกไม้เป็นต้น ขอท่านจงกราบทูลความเรื่องนี้แด่พระตถาคต ควรหาที่บูชาสักแห่งหนึ่ง

พระอานนท์เถระทูลถามพระตถาคตว่า เจดีย์มีกี่อย่าง พระศาสดาตรัสตอบว่า พระศาสดาตรัสว่าธาตุเจดีย์ ๑ ปริโภคเจดีย์ ๑ อุทเทสิกเจดีย์ ๑ สำหรับธาตุเจดีย์ไม่อาจทำได้ ต้นมหาโพธิ์ที่พระพุทธเจ้าอาศัยเป็นที่ตรัสรู้ เป็นเจดีย์ได้เหมือนกัน.

พระอานนท์ขอพระมหาโมคคัลลานเถระ ให้ช่วยนำเอาลูกโพธิสุกจากต้นมหาโพธิ พระมหาโมคคัลลานเถระรับคำแล้ว เหาะไปยังโพธิมณฑลเอาจีวรรับลูกโพธิที่หล่นจากขั้วแต่ยังไม่ถึงพื้นดิน ได้แล้วนำมาถวายพระอานนทเถระ

พระอานนท์เถระนำลูกโพธิสุกมอบแด่พระเจ้าโกศล พระเจ้าโกศลทรงพระดำริว่า ความเป็นพระราชามิได้ดำรงอยู่ตลอดไป ควรที่จะให้อนาถปิณฑิกมหาเศรษฐีปลูกต้นโพธินี้ แล้วได้วางลูกโพธิสุกนั้นไว้ในมือของมหาเศรษฐี

พระอานนท์เถระเข้าไปเฝ้าพระตถาคต กราบทูลขอพระองค์จงประทับนั่ง ณ โคนต้นโพธิ์ เพื่อเข้าสมาบัติ

๓. วิหารธรรมสภา ในบ้านเราก็คงจะเป็นศาลาการเปรียญ เป็นสถานที่โปรดพุทธบริษัททั้งหลายที่มาชุมนุม และเป็นจุดกำเนิดคำสอนในพระสูตร คาถาธรรมบทจำนวนมาก แม้แต่นางปฏาจารา ผู้เสียสติก็มาได้สติ ณ วิหารธรรมสภาแห่งนี้

๔. วิหารสังฆสภา เป็นที่ประชุมสงฆ์ สัมมนา ทบทวนหลักธรรม พิจารณาการร้องเรียนจากพุทธบริษัท

๕. พระสถูปอรหันต์แปดทิศ จะมีพระเจดีย์หลายองค์ ตั้งตระหง่านเรียงรายงดงาม พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาคัดเลือกพระมหาเถระที่มีคุณวิเศษ ๙ องค์มาประชุม พระองค์นั่งตรงกลาง เพื่องานประกาศพระศาสนา

พระอัญญาโกณฑัญญะ (รัตตัญญู) ทิศบูรพา
พระมหากัสสปะ (ธุดงควัตร) ทิศอาคเนย์
พระสารีบุตร (ปัญญา) ทิศทักษิณ
พระอุบาลี (พระวินัย) ทิศหรดี
พระอานนท์ (พุทธอุปัฏฐาก) ทิศปัจฉิม
พระควัมปติ (มีพลัง) ทิศพายัพ
พระมหาโมคคัลลานะ (ฤทธิ์) ทิศอุดร
พระราหุล (การศึกษา) ทิศอีสาน

๖. โภชนศาลา คือ หอฉัน เป็นสถานที่ฉันภัตตาหาร น้ำปานะ ตลอดจนต้อนรับพระอาคันตุกะจากทิศทั้ง ๔

๗. คิลานเภสัชศาลา เป็นสถานพยาบาทภิกษุไข้

โย ภิกฺขเว มํ อุปฏฺฐเหยฺย โส คิลานํ อุปฏฺฐเหยฺย

ผู้ใดปรารถนาอุปัฏฐากเราตถาคต ผู้นั้นพึงอุปัฏฐากภิกษุไข้เถิด

เรื่องพระอาพาธโรคท้องร่วง

พระไตรปิฎก เล่มที่ ๕ พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๒

ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธเป็นโรคท้องร่วง นอนจมกองมูตรกองคูถของตนอยู่ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคมีท่านพระอานนท์เป็นผู้ติดตามได้เสด็จเข้าไปทางที่อยู่ของภิกษุรูปนั้น ได้ทอดพระเนตรเห็นภิกษุรูปนั้น นอนอาพาธเป็นโรคท้องร่วง

ภาพ : พระพุทธองค์ทรงพยาบาลภิกษุไข้

เพราะเหตุที่ท่านรูปนี้ มิได้ทำอุปการะแก่ภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้น ภิกษุทั้งหลายจึงไม่พยาบาลท่านรูปนี้

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะท่านพระอานนท์ว่า อานนท์ เธอไปตักน้ำมา เราจักสรงน้ำภิกษุรูปนี้ ท่านพระอานนท์ทูลรับสนองพระพุทธบัญชาว่า เป็นดังนั้น พระพุทธเจ้าข้า ดังนี้แล้ว ตักน้ำมาถวาย พระผู้มีพระภาคทรงรดน้ำ ท่านพระอานนท์ขัดสี พระผู้มีพระภาคทรงยกศีรษะ ท่านพระอานนท์ยกเท้าแล้ววางบนเตียง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอไม่มีมารดาไม่มีบิดา ผู้ใดเล่าจะพึงพยาบาลพวกเธอถ้าพวกเธอจักไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดจะพึงอุปัฏฐากเรา ผู้นั้นพึงพยาบาลภิกษุอาพาธ

ถ้ามีอุปัชฌายะ อุปัชฌายะพึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย

ถ้ามีอาจารย์ อาจารย์พึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย

ถ้ามีสัทธิวิหาริก สัทธิวิหาริกพึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย

ถ้ามีอันเตวาสิก อันเตวาสิกพึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย

ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะ ภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะพึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย

ถ้ามีภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ ภิกษุผู้ร่วมอาจารย์พึงพยาบาลจนตลอดชีวิต หรือจนกว่าจะหาย

ถ้าไม่มีอุปัชฌายะ อาจารย์ สัทธิวิหาริก อันเตวาสิก ภิกษุผู้ร่วมอุปัชฌายะ หรือภิกษุผู้ร่วมอาจารย์ สงฆ์ต้องพยาบาล ถ้าไม่พยาบาลต้อง**อาบัติทุกกฏ**

พระพากุลเถระ ท่านยังเป็นผู้ที่ไม่มีโรคเบียดเบียน ไม่เคยให้หมอรักษาพยาบาล ไม่เคยฉันแม้แต่ผลสมออันเป็นยาสมุนไพรแม้แต่เพียงผลเดียว เพราะว่าท่าน ไม่มีโรคใด ๆ เลยนั่นเอง ทั้งนี้เป็นเพราะด้วยอานิสงส์แห่งการสร้างเว็จกุฎี (ส้วม) และการถวายยาเป็นทานแก่พระสงฆ์ เป็นเหตุให้ท่านมีอายุยืนยาว

ยกย่องท่านในตำแหน่งเอตทัคคะในทาง**ผู้ไม่มีโรคาพาธ**

๘. **กุฏิพระสงฆ์** (กุฏิพระสีวลี, หมู่ภิกษุโกสัมพี ฯลฯ) เป็นสถานที่ก่อด้วยอัฏฐิได้การบูรณะอยู่เนื่อง ๆ

คฤหาสน์อนาถบิณฑิกเศรษฐี

บ้านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ปัจจุบันเหลือเพียงแต่ซากอิฐที่ก่อไว้ และภายในบ้านยังมีคลังเก็บมหาสมบัติอีกด้วย เป็นเศรษฐีผู้ใจบุญค้ำจุนพระศาสนามาโดยตลอด

บ้านปุโรหิตผู้เป็นบิดาของพระองคุลีมาล

บ้านองคุลีมาล คือจอมโจรผู้กลับใจ มาเป็นบวชจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ ปัจจุบันสภาพบ้านก่อด้วยอิฐ ด้านล่างสุดมีอุโมงค์ทะลุอีกฝั่งได้ด้วย

เนินดินยมกสถูป

เนินดินยมกสถูป คงเป็นเนินดินที่พระเจ้าอโศกมหาราชมาสร้างไว้ กาลเวลาผ่านไป มีหญ้าขึ้นปรากฏเป็นเนินดินขนาดใหญ่ ในอดีต ณ สถานที่แห่งเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปาฏิหาริย์ เพื่อปราบเดียรถีย์ (นอกศาสนา)

ยมกปาฏิหาริย์ คือการแสดงปาฏิหาริย์เป็นคู่ ๆ มีไฟ มีน้ำ เป็นต้น หลังจากนั้นเสด็จขึ้นบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อโปรดพุทธมารดาเป็นเวลา ๓ เดือน

วัดบุพพาราม

วัดบุพพาราม เป็นวัดที่นางวิสาขาสร้างถวาย

วัดราชิการาม

วัดราชิการาม เป็นวัดที่พระเจ้าปเสนทิโกศลสร้างถวายเพื่อเป็นที่อยู่ของพระภิกษุณี

วัดพุทธนานาชาติ

วัดไทย และวัดนานาชาติอีกหลายวัด

ประวัติพระสีวลี (ผู้มีลาภมาก)

พระสีวลีเกิดในตระกูลวรรณะกษัตริย์ เป็นโอรสของพระนางสุปปวาสา เมืองกุณฑโกลิยนคร (เป็นเมืองหนึ่งของกษัตริย์โกลิยวงศ์) เป็นพระญาติฝ่ายพุทธมารดา พอประสูติจากครรภ์แล้ว สามารถทำงานได้เลย ในวันนั้นได้นิมนต์พระพุทธเจ้าและพระสาวกมาฉันพระกระยาหารในวัง

พอวันที่ ๗ พระสารีบุตรชวนบวช และได้รับอนุญาตจากพระมารดา พอบวชได้แล้วมีลาภสักการะเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก พระสารีบุตรสอนให้ท่านกำหนดส่วนของร่างกายที่เห็นได้งายก่อน ๕ ส่วน คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง หลังจากปลงผมจุกที่ 4 ท่านก็ได้บรรลุเป็นพระอรหัตผล อาศัยเหตุที่จิตปรารถนามาดีในอดีตชาติ ถ้าจะนับกันแล้วท่านใช้ชีวิตฆราวาสเพียงเจ็ดวันเท่านั้น

อดีตชาติพระสีวลี

ในสมัยพระพุทธเจ้าปทุตตระ ได้เกิดเป็นกุลบุตรชาวเมืองหงสวดี ได้ฟังธรรม เห็นพระพุทธเจ้าตั้งพระสาวกไว้ในตำแหน่งผู้มีลาภมาก เกิดศรัทธาอยากเป็นเช่นนั้นบ้าง แสดงศรัทธาให้ปรากฏได้ถวายมหาทานติดต่อกัน ๗ วัน ได้กราบทูลถึงความปรารถนาของตน ได้รับพยากรณ์ว่า ในอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัปข้างหน้าจักได้ออกบวชเป็นสาวกของพระพุทธโคดม จักได้บรรลุอรหัตผล พระพุทธเจ้าโคดมจักตั้งท่านไว้ในตำแหน่งด้านมีลาภมาก แล้วเกิดความปีติโสมนัสได้ทำบุญอื่นสนับสนุนต่อเนื่องตลอดชีวิต

จนถึงพระพุทธเจ้าวิปัสสี เกิดเป็นคนบ้านนอก ใกล้เมืองพันธุมดี ได้ถวายรวงผึ้งชนิดไม่มีตัวและเนยแข็งแด่พระพุทธเจ้าและพระสาวกทำให้งานบุญครั้งนี้สมบูรณ์ และสิ่งนี้เป็นที่ต้องการ เดิมทีชาวเมืองถามซื้อแต่ท่านไม่ขาย หลังจากพระพุทธเจ้าฉันเสร็จแล้ว จึงเข้าไปกราบทูล

ว่า "ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า วันนี้ได้นำเครื่องสักการะมาถวาย ด้วยผลบุญนี้ของข้าพระองค์จงเลิศด้วยลาภและยศในอนาคตกาลด้วยเถิด" พระองค์ทรงพยากรณ์อย่างที่พระพุทธเจ้าปทุมุตตระ

ต่อมาได้เกิดเป็นพระราชา เมืองพาราณสี มีความประสงค์อยากได้เมืองใกล้เคียงเป็นเมืองขึ้น ได้ยกทัพไปล้อมได้ส่งสาส์นไปยังผู้ครองเมืองนั้น ระหว่างสงครามกับความสงบ เจ้าเมืองนั้นไม่สนใจให้ชาวเมืองใช้ชีวิตตามปกติ และออกทางประตูเล็ก เพราะว่าข้าศึกไม่รู้ ปิดล้อมเมืองนานถึง ๗ ปี ๗ เดือน ประชาชนดำเนินชีวิตตามปกติเหมือนเช่นเคย ภายในเวลาอีก ๗ วัน ก็สามารถยึดเมืองได้ โดยวิธีการช่วยเหลือจากพระมารดา แนะให้พระโอรสปิดล้อมประตูเล็กด้วย ปรากฏว่า ได้สร้างความเดือดร้อนแก่ชาวเมือง ขาดแคลนอาหาร ชาวเมืองรวมตัวกันทูลขอร้องให้ยอมจำนน พระองค์ปฏิเสธ เพราะว่าไม่ได้เป็นต้นเหตุความเดือดร้อน ศัตรูต่างหากที่ทำผิดขัตติยมานะ ในที่สุดชาวทนไม่ไหวรวมคนกันปฏิวัติ จับเจ้าเมืองประหารชีวิต ยอมแพ้ต่อพระเจ้าพาราณสี

บาปกรรมครั้งนั้นทำให้ท่านตกอเวจีมหานรกนานมาก จนถึงพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน เศษบาปกรรมที่ยังเหลืออยู่ส่งผลให้ อยู่ในท้องแม่นานถึง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน ได้รับทุกขเวทนาอย่างมาก

ประวัติองคุลิมาล

พระองคุลิมาล เป็นบุตรพราหมณ์ เป็นปุโรหิตของพระเจ้าโกศล เมืองสาวัตถี แคว้นโกศล

- เกิดฤกษ์โจร

ในวันที่ท่านเกิด อาวุธนานานชนิดทั่วพระนครลุกโพลง

ท่านปุโรหิตทำนายว่า ทารกที่เกิดวันนี้ จักเป็นโจร เที่ยวฆ่าผู้คน แนะนำพระราชาให้ฆ่าเสียแต่ตอนนี้ เหตุที่เกิดมาเบียดเบียน

พระหฤทัยพระราชา ฉะนั้น จึงตั้งชื่อหิงสกะ ภายหลังจึงเรียก อหิงสกะ

- ศึกษาศิลปะ เมืองตักกศิลา

ศึกษาในสำนักอาจารย์ทิศาปาโมกข์ เมืองตักกศิลา คือเป็นศิษย์ที่ทำงานให้อาจารย์ ปฏิบัติต่อพราหมณ์และภรรยาอาจารย์โดยความเคารพ ศิษย์อิจฉาริษยาจึงยุยงให้แตกกับอาจารย์

- ฆ่าคน เพื่อคารวะครู

อาจารย์ออกอุบายให้ว่า ให้บูชาครูอาจารย์ ด้วยการนำเอานิ้วมือมนุษย์ ๑,๐๐๐ นิ้ว อหิงสกะได้ฆ่าผู้คนจำนวนมาก ตอนแรกตัดนิ้วมือห้อยไว้ที่ยอดไม้ ถูกแร้งกากินบ้าง ตอนหลังนำสะพายไหล่ทำเป็นพวง จึงสมัญญาว่า องคุลิมาล

- พระพุทธองค์เสด็จโปรด

พระราชามีรับสั่งให้จับโจรองคุลิมาล นางพราหมณีผู้เป็นแม่จึงรีบไปหาลูก ด้วยความรักในบุตร ถ้าพระพุทธองค์ไม่ได้เสด็จโปรด องคุลิมาลจักฆ่ามารดาเป็นแน่ พอเห็นมารดาจึงเอาดาบวิ่งไล่ฆ่า พระองค์ทรงแสดงพระองค์ในระหว่างนั้น พอเห็นพระพุทธเจ้า จึงคิดที่จะปลงชีวิตสมณะ

ถือดาบติดตามพระพุทธเจ้าไปข้างหลัง พระองค์ทรงแสดงอิทธาภิสังขาร องคุลิมาลวิ่งจนสุดแรงไม่อาจตามทันพระองค์ โดยพระองค์ยังทรงเดินตามปกติ จึงกล่าวกับพระพุทธเจ้าว่า

องคุลิมาล : “หยุดเถิด หยุดเถิดสมณะ”

พระพุทธองค์ : “เราหยุดแล้ว องคุลิมาล เธอนั่นแหละยังไม่หยุด”

เขาคิดว่าปกติพระสมณศากยบุตร พูดแต่คำสัตย์จริง

"ดูก่อนองคุลิมาล เราวางอาชญาในสัตว์ทั้งปวงเสียแล้ว ส่วนท่านสิยังไม่สำรวมในสัตว์ทั้งหลาย ฉะนั้น เราจึงชื่อว่าหยุดแล้ว ส่วนท่านชื่อว่ายังไม่หยุด"

องคุลิมาลเกิดความปีติโสมนัส ทูลขอบวช ภายหลังบวชติดตามพระพุทธเจ้า จนเสด็จถึงพระนครสาวัตถี

- พระเจ้าปเสนทิโกศลเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า พบพระองคุลิมาล

มหาชนได้มาทูลเรื่องโจรองคุลิมาลแก่พระเจ้าปเสนทิโกศล พระองค์ได้นำทหารจำนวนหนึ่งเพื่อจับโจร ก่อนที่จะไป ได้เข้าเฝ้าพระบรมศาสดา พระพุทธองค์ถามว่า มหาบพิตรขัดเคืองเรื่องอันใด

พระเจ้าปเสนทิโกศลประสงค์ที่จะจับโจรองคุลิมาล ที่ไล่เข่นฆ่าผู้คน

พระพุทธเจ้า ดูก่อน มหาราช ถ้ามหาบพิตรทอดพระเนตรองคุลิมาล ปลงผม บวชเป็นภิกษุ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ประพฤติธรรม พระองค์จะกระทำอย่างไร

พระเจ้าปเสนทิโกศล ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันพึงไหว้ พึงลุกรับ ปูอาสนะต้อนรับด้วยเคารพ อุปถัมภ์บำรุงปัจจัย มีจีวร อาหาร เป็นต้น แต่องคุลิมาลเป็นโจร ทำบาป คงจะกลับใจยาก

สมัยนั้นองคุลิมาลนั่งอยู่ไม่ไกลพระผู้มีพระภาคเจ้า พระพุทธองค์ยกมือขวาขึ้นชี้ บอกพระเจ้าปเสนทิโกศลว่า ดูก่อนมหาบพิตร นั่นองคุลิมาล พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงมีความกลัว ทรงหวาดหวั่นขนลุกชูชัน พระพุทธองค์ตรัสว่า อย่าทรงกลัวเลย มหาบพิตร เมื่อทรงระงับความกลัวได้แล้ว จึงเสด็จเข้าไปหาท่านองคุลิมาล

ปเสนทิโกศล : บิดาของพระผู้เป็นเจ้ามีโคตรอย่างไร มารดา

ของพระผู้เป็นเจ้ามีโคตรอย่างไร

องคุลิมาล : ดูก่อนมหาบพิตร บิดาชื่อ คัคคะ มารดาชื่อ มันตานี

ปเสนทิโกศล : ท่านผู้เจริญ ขอพระผู้เป็นเจ้าคัคคะมันตานีบุตร จงอภิรมย์เถิด ข้าพเจ้าจักทำความขวนขวาย เพื่อจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัย เภสัชบริขาร แก่พระผู้เป็นเจ้าคัคคะมันตานีบุตร

ท่านองคุลิมาล : ได้ถวายพระพรว่า ไตรจีวรอาตมภาพบริบูรณ์แล้ว

ครั้งนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ถวายบังคมกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น่าอัศจรรย์นัก ไม่เคยมีมา ที่พระพุทธเจ้าทรงทรมานบุคคลที่ใคร ๆ ทรมานไม่ได้ ทรงยังบุคคลที่ใคร ๆ ให้สงบไม่ได้ ทรงยังบุคคลที่ใคร ๆ ให้ดับไม่ได้ ให้ดับได้ เพราะว่าหม่อมฉันไม่สามารถจะทรมานผู้ใดได้ แม้ด้วยอาชญา แม้ด้วยศาสตรา ผู้นั้นพระพุทธองค์ทรงทรมานได้โดยไม่ต้องใช้อาชญา ไม่ต้องใช้ศาสตรา

- บรรลุพระอรหันต์

พระองคุลิมาล หลีกออกจากหมู่ เป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร ไม่นานก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

ครั้นนั้น เวลาเช้า ได้บิณฑบาตในเมืองสาวัตถี ผู้คนนำก้อนหิน ท่อนไม้ ขว้างถูกตัวท่าน ศีรษะเลือดออก บาตรแตก ผ้าสังฆาฏิฉีกขาด เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสว่า เธอจงอดกลั้นเถิดพราหมณ์ เธอจงอดกลั้นเถิดพราหมณ์ เธอจงเสวยวิบากของกรรม ที่จะทำให้ไหม้ในนรกหลายพันปีนั้น เฉพาะในปัจจุบันเถิดพราหมณ์

- องคุลิมาลคาถา

รุ่งเช้า ท่านเที่ยวบิณฑบาตได้พบหญิงคนหนึ่งมีครรภ์แก่ กลับไปหาพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสว่า เธอจงไปหาสตรีนั้น แล้วกล่าวอย่างนี้ "ดูก่อนน้องหญิง ตั้งแต่เวลาที่ฉันเกิดแล้วในอริยชาติ จะแกล้งปลงสัตว์จากชีวิตทั้งรู้หามิได้ ด้วยสัจวาจานี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่ท่าน ขอความสวัสดีจงมีแก่ครรภ์ของท่าน"

อดีตชาติองคุลิมาล

- มีกำลังเท่ากับช้าง ๗ เชือก

ได้เกิดเป็นชาวนา เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าที่กำลังหนาว มีจีวรชุ่ม เพราะฝนตก เกิดความดีใจอย่างมากที่จะได้ทำความดี จึงได้ก่อไฟถวาย ด้วยผลกรรมนั้นส่งผลให้มีกำลังเท่าช้างสาร ๗ เชือก

ประวัติพระอุบาลี (เลิศทางด้านทรงจำพระวินัย)

พระอุบาลี เกิดในวรรณหีนชาติ (วรรณะชั้นต่ำ) เป็นช่างกัลบก (ตัดผม) ประจำพระองค์เจ้าชายศากยะ ออกบวชพร้อมเจ้าศากยะ คือ พระภัททิยะ พระอนุรุทธะ พระอานนท์ พระภคุ พระกิมพิละ แต่อุบาลีบวชก่อนเพื่อเจ้าศากยะได้ไหว้ เพื่อลดการถือตัว

หลังจากบวชแล้วได้ทูลลาขอเจริญกรรมฐานตามลำพัง พระพุทธเจ้าตรัสว่า "อุบาลี ถ้าเธออยู่ตามลำพังจักเจริญด้านเดียวคือ วิปัสสนาธุระ แต่ถ้าอยู่กับตถาคต เธอจักได้สองอย่างคือ วิปัสสนาธุระ และคันถธุระ ได้ศึกษาพุทธพจน์"

พระศาสดามหาวีระ ลัทธิศาสนาเชน ได้สิ้นชีวิตลง ทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่คณะของลูกศิษย์ ทางฝ่ายของพระภิกษุจึงได้มีปรึกษาพระอุบาลีให้ช่วยหาทางหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานเพื่อให้มีปัญหาเรื่องของพระวินัยบัญญัติ จะเห็นได้ว่าพระวินัยมีการลำดับจัด

เป็นหมวดหมู่ ทำให้ง่ายต่อการจดจำและเข้าใจ ท่านยังได้อบรมสั่งสอนศิษย์ให้รับภาระสืบทอดพระวินัย การสังคายนาครั้งที่ ๓ ถ้าย้อนไล่ตามลำดับมีการสืบทอดจากอุปัชฌาย์คือเริ่มตั้งแต่พระอุบาลี ถือได้ว่าท่านมีบทบาทสำคัญในการรักษาพระพุทธศาสนา

ผลงานของท่านคือ

๑. การวินิจฉัยอธิกรณ์ (ตัดสินคดี) พระภารุกัจฉกะ, พระอัชชุกะ, ภิกษุณีตั้งครรภ์

๒. ปฐมสังคายนา ทำหน้าที่วิสัชนาพระวินัย

ตัดสินคดีภิกษุณีท้อง ลูกสาวเศรษฐีในกรุงราชคฤห์ หลังแต่งงานแล้วเข้ามาบวชโดยไม่ทราบว่าตนตั้งครรภ์ วันเวลาผ่านครรภ์ได้โตขึ้นเป็นที่รังเกียจสงสัยของพุทธบริษัททั้งหลาย นางได้นำเรื่องแจ้งแก่พระเทวทัต เพื่อให้ตัดสินอธิกรณ์ แต่พระเทวทัตให้เธอสละสมณเพศสึกออก และขับออกจากสำนัก นางเสียใจอย่างมาก พอได้สติ เรามิได้บวชอุทิศให้ต่อพระเทวทัต แต่อุทิศให้พระบรมศาสดา จึงมุ่งหน้าเพื่อเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงทราบความจริงอยู่แล้ว จึงรับสั่งให้พระอุบาลีตัดสินความเรื่องนี้ ท่านพระเจ้าปเสนทิโกศล เป็นประธานมีนางวิสาขา และอนาถปิณฑิกะเศรษฐี ร่วมกันพิจารณา มีการตรวจดูมือ เท้า และลักษณะของครรภ์นับวันนับเดือนสอบประวัติย้อนหลังพระอุบาลีเถระ ประกาศตัดสินท่ามกลางพุทธบริษัททั้ง ๔ ว่าภิกษุณีรูปนี้ยังมีศีลบริสุทธิ์อยู่ นางตั้งครรภ์ตั้งแต่ก่อนบวช พระพุทธองค์ได้ตรัสอนุโมทนาสาธุการแก่เถระว่า “ชำระความได้ถูกต้องยุติธรรม”

อดีตชาติของพระอุบาลี

ในสมัยพระพุทธเจ้าปทุมุตตระ ท่านเกิดเป็นพราหมณ์ชื่อ สุชาตะ มีทรัพย์ถึง ๘๐ โกฏิ ในเมืองหงสวดี อดีตชาติเคยอยู่ร่วมกับพระปุณณมันตานีบุตร เป็นฤาษีชื่อ สุนันทะ ทั้งสองได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า

ได้เห็นพระสาวกรูปหนึ่ง อยู่ในตำแหน่งเอตทัคคะทรงจำพระวินัย เกิดศรัทธาปรารถนาจะเป็นเช่นนั้นบ้าง พราหมณ์สุชาตะแสดงศรัทธาให้ปรากฏ ด้วยการสร้างโสภณารามถวายพระพุทธเจ้าและพระสาวก กราบทูลให้ทราบถึงความปรารถนาของตน ได้รับพยากรณ์ว่า ในอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัปข้างหน้า จักบวชในเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้าโคดม ตั้งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะด้วยทรงจำพระวินัย มีชื่อว่า อุบาลี

ได้ฟังเกิดความปีติโสมนัสอย่างยิ่ง ได้ทำบุญอื่นๆ สนับสนุนต่อเนื่องตลอดชีวิต ได้เวียนว่ายในภพภูมิต่างๆ มีอยู่ชาติได้เกิดเป็นพระราชโอรสพระเจ้าจักรพรรดิอัญชนะ พระนามว่าจันทนะ เป็นคนกระด้างถือตัวว่าสูงส่งด้วยอิสริยยศ วันได้เสด็จประพาสอุทยานได้พบพระธุดงค์รูปหนึ่ง (พระเทวละ, พระปัจเจกพระพุทธเจ้า) เดินผ่านขบวน ทรงพิโรธ จึงทรงไสช้างขับไล่พระเทวละ ด้วยเมตตานุภาพของพระเทวละทำให้ช้างไม่สามารถขยับเขยื้อนได้ นิ่งอยู่เหมือนถูกตรึง เห็นดังนั้นเจ้าชายจันทนะโกรธมาก จึงบริภาษด้วยถ้อยคำหยาบคายก่อนจะเสด็จต่อไป การประทุษร้ายพระที่มีศีลบริสุทธิ์ถือว่าเป็นบาปกรรมหนัก วันเวลาผ่านไปเจ้าชายรู้สึกไม่สบายพระทัย จึงนำเรื่องที่เกิดขึ้นเล่าให้พระราชบิดาฟัง พระราชบิดาตรัสให้รีบไปขมาท่าน พระเทวละได้ยกโทษให้ โดยได้กล่าวปลอบพระหทัยเจ้าชายจันทนะความว่า

"ไฟย่อมไม่ลุกไหม้ในน้ำ เมล็ดพืชย่อมไม่งอกในหิน หนอนย่อมไม่เกิดในตัวยา เช่นเดียวกับความโกรธ ย่อมไม่เกิดในพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นเหมือนผืนแผ่นดิน นั่นคือใครๆ จะทำให้หวั่นไหวไม่ได้ พระพุทธเจ้าทั้งหลายล้วนฝึกตนมาดี มีความกล้าและอดทน จึงไม่ตกอยู่ในอำนาจความโกรธ"

ด้วยอำนาจเศษของบาปกรรมนั้นส่งผลให้เกิดในตระกูลชั้นต่ำ การสั่งสมบุญมาดี และความอุสาหะทำให้ท่านได้บรรลุในมรรคผล

ประวัติพระวังคีสเถระ

พระวังคีสะ เกิดในตระกูลพราหมณ์ นครสาวัตถี ศึกษาจบไตรเพท จึงให้เรียนมนต์พิเศษอีกอย่างหนึ่งชื่อว่า “ฉวสีสมนต์” ซึ่งเป็นมนต์เครื่องพิสูจน์ศีรษะซากศพมนุษย์แม้จะตายไปแล้ว โดยใช้นิ้วเคาะหรือดีดที่หัวของศพ หรือกะโหลก ก็จะรู้ว่าตายแล้วไปเกิดเป็นอะไร เกิดที่ไหน ท่านมีความเชี่ยวชาญในมนต์นี้มาก จึงได้อาศัยมนต์นี้เป็นเครื่องเลี้ยงชีวิต

ต่อมาเขาได้ตั้งเป็นคณะมีผู้ร่วมงานและตระเวนทั่วไปตามเมืองต่าง ๆ ด้วยวิธีการอย่างนี้ประชาชนได้นำหัวกะโหลกของญาติที่ตายไปแล้วมาให้พิสูจน์กันมากมาย ชาวคณะของวังคีสะได้รับสิ่งตอบแทนมากขึ้น

ได้เห็นประชาชนถือดอกไม้และเครื่องสักการะไปยังวัดพระเชตวัน จะไปฟังเทศน์ที่วัดพระเชตวัน

“ท่านทั้งหลาย มาหาวังคีสะดีกว่า เพราะท่านสามารถรู้ว่าคนที่ตายไปแล้ว ไปเกิดเป็นอะไร ไปเกิดที่ไหน” พวกคณะของวังคีสะชักชวน

“ในโลกนี้ ไม่มีผู้ใดจะรู้เท่าเทียมพระพุทธเจ้าของพวกเราได้หรอก” พุทธบริษัทแย้งขึ้น การโต้ตอบกลายเป็นการโต้เถียงเริ่มรุนแรงขึ้น ไม่เป็นที่ยุติ กลุ่มของวังคีสะ จึงตามไปที่พระเชตะวันมหาวิหารเพื่อพิสูจน์ความสามารถว่าใครจะเหนือกว่ากัน

พระพุทธองค์ทรงทราบวัตถุประสงค์ของกลุ่มวังคีสะได้ดี จึงรับสั่งให้นำกะโหลกคนตายมา ๕ กะโหลก คือ

๑. กะโหลกคนที่ตายไปเกิดในนรก

๒. กะโหลกคนที่ตายไปเกิดในสวรรค์

๓. กะโหลกคนที่ตายไปเกิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน

๔. กะโหลกคนที่ตายไปเกิดเป็นมนุษย์

๕. กะโหลกของพระอรหันต์

เมื่อได้กะโหลกศีรษะมาครบแล้ว ได้มอบให้วังคีสะตรวจสอบดูว่าเจ้าของกะโหลกเหล่านั้นไปเกิดที่ไหน วังคีสะ เคาะกะโหลกเหล่านั้นมาตามลำดับ และทราบสถานที่ไปเกิดถูกต้องทั้ง ๔ กะโหลก แต่พอมาถึงกะโหลกสุดท้าย ซึ่งเป็นกะโหลกของพระอรหันต์ไม่สามารถจะทราบได้ ไม่มีเสียงตอบจากเจ้าของกะโหลกว่าไปเกิดที่ไหน จึงนิ่งอยู่ครู่หนึ่ง พระพุทธองค์จึงตรัสถามว่า:-

"วังคีสะ เธอไม่รู้หรือ ?"

"ข้าพระพุทธเจ้า ไม่รู้ พระเจ้าข้า"

"วังคีสะ ตถาคตรู้"

"ข้าแต่พระผู้มีพระภาค พระองค์ทรงทราบด้วยมนต์อะไร พระเจ้าข้า"

"ด้วยกำลังมนต์ของตถาคตเอง"

ลำดับนั้น วังคีสะ ได้กราบทูลขอเรียนมนต์นั้นจากพระบรมศาสดา ซึ่งพระพุทธองค์ก็ทรงรับจะสอนมนต์นั้นให้ แต่มีข้อแม้ว่าผู้เรียนจะต้องบวช จึงจะสอนให้ วังคีสะ คิดว่า ถ้าเรียนมนต์นี้จบก็จะไม่มีผู้เทียมได้เลย จะเป็นประโยชน์แก่อาชีพของตนเป็นอย่างยิ่ง จึงบอกให้พราหมณ์ร่วมคณะเหล่านั้นรอยู่สัก ๒-๓ วัน เมื่อบวชเรียนมนต์จบแล้วก็จะสึกออกไปร่วมคณะกันต่อไป

เมื่อวังคีสะบวชแล้ว พระบรมศาสดาประทานพระกรรมฐานมีอาการ ๓๒ เป็นอารมณ์ รับสั่งให้สาธยายท่องบริกรรม พร้อมทั้งพิจารณาไปด้วยฝ่ายพราหมณ์ที่คอยอยู่ก็มาถามเป็นระยะ ๆ ว่าเรียนมนต์จบหรือยัง วังคีสะ ก็ตอบว่ากำลังเรียนอยู่ โดยเวลาล่วงไปไม่นานนัก ท่านก็ได้บรรลุพระอรหัตผล เป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา พวกพราหมณ์เหล่านั้นเห็นว่าท่านไม่หวนกลับสึกออกมาประกอบอาชีพ

ฆราวาสเช่นเดิมอีกแล้ว จึงได้แยกย้ายกันไปตามอัธยาศัยของตน ๆ

พระบรมศาสดาทรงยกย่องท่านในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย **ในทางผู้มีปฏิภาณ** คือ ความสามารถในการผูกบทกวีคาถา ท่านดำรงอายุสังขาร สมควรแก่กาลเวลาแล้ว ก็ดับขันธปรินิพพาน

ประวัติพระสาคตเถระ

พระสาคตะ เกิดในวรรณะพราหมณ์ เมืองสาวัตถี เมื่อเจริญเติบโตขึ้นมาได้ฟังพระธรรมเทศนาจากพระบรมศาสดา แล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใส กราบทูลขอบรรพชาอุปสมบท จนได้บรรลุสมาบัติ ๘ ฝึกฝนจนมีความชำนาญในองค์ฌานนั้น คือการเข้าเตโชสมาบัติแสดงฤทธิ์ช่วยชาวบ้าน

สมัยหนึ่ง พระบรมศาสดา เสด็จจาริกไปตามคามนิคมและชนบทต่าง ๆ พระสาคตะได้ตามเสด็จไปด้วย พระพุทธองค์เสด็จถึงท่าเรืออัมพะ ซึ่งอยู่ที่หมู่บ้านภัททวติกะ ใกล้พระนครโกสัมพี แคว้นเจดี ในบริเวณใกล้ ๆ ท่าเรือนั้น มีอาศรมฤาษีชฎิลตั้งอยู่ และชฎิลนั้นนับถือบูชาพญานาคชื่อว่าอัมพติฏฐกะ ซึ่งเป็นสัตว์มีพิษและมีฤทธิ์อำนาจมากกว่าพญานาคทั่วไป สามารถบันดาลให้ดินฟ้าอากาศเป็นไปตามต้องการได้ ทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนเพราะฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล อันเป็นผลมาจากการบันดาลของพญานาคนั้น

พระสาคตเถระ ทราบความเดือดร้อนของชาวบ้าน เกิดความสงสารจึงได้ช่วยเหลือ นั่งขัดสมาธิอธิษฐานจิตในที่ไม่ไกลจากพญานาค ทั้งพระเถระและพญานาคได้แสดงอิทธิฤทธิ์เข้าต่อสู้กันหลายประการ จนในที่สุดพญานาคก็สิ้นฤทธิ์ และในที่สุดก็เลิกละการกลั่นแกล้งให้ประชาชนเดือดร้อน ฝนตกต้องตามฤดูกาล ชาวบ้านทำไร่ทำนาได้ดี มีความสุขกายสุขใจ และไม่ลืมที่จะระลึกถึงคุณของพระเถระที่ให้การช่วย

เหลือข่าวสารการที่พระสาคตเถระปราบพญานาค ได้ร่ำลือกันไปทั่วทั้งเมือง

เมื่อพระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ ภัททวติกาคามเสด็จไปยังพระนครโกสัมพีและพระสาคตเถระ พระสาคตเถระ ชาวประชาพากันคิดว่า จะถวายสิ่งของที่พระเถระชอบที่สุดและหายากที่สุดในขณะที่เที่ยวปรึกษากันอยู่ว่าจะถวายสิ่งใดดีนั้นพระฉัพพัคคีย์ ได้แนะนำแก่ชาวเมืองว่า “สิ่งที่พระภิกษุชอบที่สุดและหายากที่สุดก็คือ สุราอ่อน ๆ ที่มีสีแดงเหมือนเท้านกพิราบ”

เช้าวันรุ่งขึ้น พระสาคตเถระเข้าไปบิณฑบาตในเมืองโกสัมพี ชาวเมืองทั้งหลายต่างพากันถวายสุราให้ท่านดื่ม ขณะนั้นยังไม่มีพุทธบัญญัติห้ามภิกษุดื่มสุรา พระเถระจึงดื่มสุราที่ชาวเมืองถวายแห่งละนิดละหน่อย เพื่อเป็นการรักษาศรัทธาของชายเมือง ปรากฏว่ากว่าที่ พระเถระจะเดินบิณฑบาตตลอดหมู่บ้านก็ทำเอาท่านมึนเมาจนหมดสติล้มลงที่ประตูเมือง พระบรมศาสดาเสด็จมาพบท่านนอนสลบหมดสติอยู่อย่างนั้น จึงรับสั่งให้ภิกษุช่วยกันนำท่านกลับที่พัก เมื่อท่านบรรเทาความเมากลับได้สติแล้วพระพุทธองค์ทรงติเตียนในการกระทำของท่าน และทรงบัญญัติพระวินัยห้ามภิกษุดื่มสุราตั้งแต่บัดนั้น ด้วยพระดำรัสว่า

“สุราเมรยปาเน ปาจิตฺติยํ แปลว่า (ภิกษุ) เป็นอาบัติปาจิตตีย์เพราะดื่มสุราและเมรัย”

ครั้นรุ่งขึ้น พระเถระมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ตามปกติแล้ว รู้สึกสลดใจต่อการกระทำของตน กราบทูลขอให้พระพุทธองค์ทรงงดโทษให้แล้ว กราบทูลลาปลีกตัวจากหมู่คณะแสวงหาที่สงบสงัด บำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐาน ไม่นานนักก็ได้บรรลุพระอรหัตผล

สมัยหนึ่ง พระบรมศาสดาประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ และในขณะนั้น พระสาคตเถระได้ทำหน้าที่เป็นพุทธอุปัฏฐาก ได้มีชาวแคว้นอังคะจำนวนมาก เดินทางมาเพื่อเข้าเฝ้าพระบรมศาสดา ท่านได้แสดง

อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ดำดินลงไปแล้วโผล่ขึ้นที่ตรงพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาค

พระพุทธองค์ทรงทราบด้วยพระญาณว่า ชาวแคว้นอังคะเหล่านั้นยังไม่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างทั่วถึงและมั่นคง จึงรับสั่งให้พระสาคตเถระแสดงปาฏิหาริย์ ต่อไปอีก ด้วยการแสดงการยืน เดิน นั่ง และนอนบนอากาศ ซึ่งพระเถระก็ได้แสดงอย่างชำนิชำนาญ และจบลงด้วยการทำให้เกิดควันไฟออกจากกายของท่าน

ชาวแคว้นอังคะ ทั้งหลายต่างก็อัศจรรย์ในในความสามารถของพระเถระ คิดตรงกันว่า “ขนาดพระเถระผู้เป็นสาวก ยังมีความสามารถถึงเพียงนี้ แล้วพระบรมศาสดาผู้เป็นบรมครู จะมีความสามารถถึงเพียงไหน” แล้วพากันกราบถวายบังคมด้วยความเคารพอย่างยิ่ง พระพุทธองค์ ทรงแสดงพระธรรมเทศนาอนุปุพพิกาถา และอริยสัจ ๔ ให้ทุกคน ณ ที่นั้น ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผลโดยทั่วกัน

พระบรมศาสดา จึงทรงประกาศยกย่องพระสาคตเถระ ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ในทาง **ผู้ชำนาญเตโชสมาบัติ** ท่านดำรงอายุสังขาร ช่วยกิจการพระศาสนาสมควรแก่กาลเวลาแล้ว และอยู่จวบจนสิ้นอายุขัย ก็ดับขันธปรินิพพาน

ประวัติพระพาหิยเถระ

พระพาหิยะ เกิดในวรรณแพศย์ ตระกูลกุฎมพี แคว้นพาหิยะ คงจะเรียกชื่อท่านตามชื่อแคว้น ประกอบอาชีพค้าขายตามบรรพบุรุษ

เนื่องจากมีถิ่นฐานอยู่แถบชายฝั่งทะเล จึงอาศัยเรือเดินทะเล บรรทุกสุวรรณภูมิ อันตั้งอยู่ในแคว้นกัมโพชะ อินเดียตอนเหนือ ท่าจอดเรือรับส่งขนถ่ายสินค้าที่ท่าเรือสุปปารกะ ในอปรันตชนบท เรือแตกแต่รอดตาย เข้ามาถึงฝั่งที่ท่าสุปปารกะได้ แต่พาหิยะก็มาถึงท่าเพียงตัว

เท่านั้น เสื้อผ้าที่สวมใส่หลุดหายไปในทะเล เหลือแต่ร่างกายที่เปลือยเปล่า ณ บริเวณท่าเรือสุปปาระกะนั้น มีพ่อค้าประชาชนหนาแน่น เพราะเป็นศูนย์กลางการขนถ่ายสินค้าและการค้าขาย

พาหิยะ ร่างกายเปลือยเปล่า ไม่มีสิ่งใดปิดบังร่างกายเลย จึงใช้เปลือกไม้บ้างใบไม้บ้าง ทำเป็นเครื่องปิดบังแทนเครื่องนุ่งห่ม เที่ยวขออาหารจากชาวบ้าน

ในยุคสมัยนั้นคำว่า “พระอรหันต์” เป็นคำที่ประชาชนกล่าวขาน พอได้เห็นพาหิยะผู้นุ่งเปลือกไม้ มีร่างกายผ่ายผอม ต่างก็พากันเข้าใจว่าพระอรหันต์ ดังนั้นจึงพากันให้อาหารบริโภคอย่างอุดมสมบูรณ์ พร้อมทั้งเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ทำให้พาหิยะมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงขึ้น แต่พาหิยะปฏิเสธไม่ยอมรับเสื้อผ้ามาสวมใส่ “พาหิยทารุจิริยะ” ซึ่งแปลว่าพาหิยะผู้มีเปลือกไม้เป็นเครื่องนุ่งห่ม และท่านได้ดำเนินชีวิตโดยทำนองนี้เรื่องมาเป็นเวลานาน

วันหนึ่ง ได้มีพระพรหม ผู้เคยเป็นสหายเก่าที่เคยปฏิบัติธรรมร่วมกันในอดีตชาติกับพาหิยะ และได้บรรลุธรรมถึงชั้นอนาคามิผล เมื่อตายแล้วได้ไปเกิดในพรหมชั้นสุทธาวาส ได้ติดตามดูพฤติกรรมของพาหิยะจึงลงมาเตือนให้สติว่า “พาหิยะ ท่านไม่ใช่พระอรหันต์ บัดนี้ พระอรหันต์ที่แท้จริงเกิดขึ้นแล้วในโลก ขณะนี้ พระองค์ประทับอยู่ ณ พระเชตะวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถีแคว้นโกศล”

พระพาหิยะ ได้ฟังคำเตือนของพระพรหมผู้เป็นสหายเก่าแล้วเกิดความสลดใจในการกระทำของตนเอง รู้สึกสำนึกผิดเลิกละการกระทำนั้น และเกิดความปิติยินดีที่ทราบว่า พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นแล้วในโลก จึงรีบออกเดินทางจากท่าเรือสุปปารกะ มุ่งสู่เมืองสาวัตถีซึ่งมีระยะทางถึง ๑๒๐ โยชน์ (๑๙๒ กม.) ท่านเดินทางทั้งวันทั้งคืนอย่างรีบร้อน เพื่อเข้าเฝ้าพระบรมศาสดาให้เร็วที่สุด เพราะไม่รู้แน่ว่าความตายจะมาถึงเมื่อใด ท่านเดินทางมาถึงเมืองสาวัตถี ในเวลา

รุ่งเช้าแล้วรีบ ตรงไปยังพระเชตวันมหาวิหาร เมื่อได้ทราบว่า ขณะนี้พระบรมศาสดา เสด็จเข้าไปบิณฑบาตในเมือง จึงรีบติดตามไปในเมืองและได้พบพระผู้มีพระภาคกำลังเสด็จบิณฑบาตอยู่ ด้วยความปีติยินดีอย่างที่สุดได้เข้าไปกราบแทบพระบาทแล้ว กราบทูลขอให้ทรงแสดงธรรมให้ฟัง พระพุทธองค์ตรัสห้ามว่า “พาหิยะ เวลานี้ มิใช่เวลาแสดงธรรม”

พาหิยะ ได้พยายามกราบทูลอ้อนวอนถึง ๓ ครั้ง พระบรมศาสดา จึงทรงแสดงพระธรรมเทศให้ฟัง โดยตรัสสอนให้สำรวมอินทรีย์ คือ เมื่อเห็นรูปก็สักแต่ว่าเห็น ได้ยินเสียงก็สักแต่ว่าได้ยิน ได้กลิ่นก็สักแต่ว่าได้กลิ่น ลิ้มรสก็สักแต่ว่าลิ้มรส และสัมผัสสักแต่ว่าสัมผัสเท่านั้น อย่ายินดียินร้ายในสิ่งเหล่านั้น และหมั่นสำเหนียกศึกษาในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อยู่เป็นนิตย์ พาหิยะ ส่งกระแสจิตไปตามกระแสพระธรรมเทศนา ก็ได้บรรลุพระอรหัตผลในทันที

ท่านได้กราบทูลขออุปสมบท แต่พระพุทธองค์ทรงทราบด้วยพระญาณว่า ในอดีตชาติท่านพาหิยะ ไม่เคยทำบุญสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรด้วยบาตรและจีวรเลย เมื่อบวชแล้วบาตรและจีวรที่จะเกิดด้วยบุญฤทธิ์ ก็จะไม่มีจึงรับสั่งให้ท่านไปหาบาตรและจีวรมาให้ครบก่อน และในขณะที่ท่านกำลังแสวงหาบาตรและจีวรอยู่นั้นได้ถูกอมนุษย์ผู้เคยเป็นศัตรูกันมากแต่อดีตชาติ เข้าสิงร่างแม่โคลูกอ่อนวิ่งเข้าขวิดท่านตาย จึงถือว่าท่านนิพพานตั้งแต่ยังไม่ได้บวชพระพุทธองค์ เสด็จกลับจากบิณฑบาต ทอดพระเนตรเห็นศพของท่านนอนอยู่ริมทางจึงรับสั่งให้ภิกษุที่ติดตามเสด็จมา จัดการฌาปนกิจให้ท่าน และทรงยกย่องท่านในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ในทาง ขิปปาภิญญา คือ ตรัสรู้เร็วพลัน

ประวัติพราหมณ์พาวรี ๑๖

มาณพ ๑๖ คน เป็นศิษย์ของพราหมณ์พาวรี ออกบวชประพฤติพรต มีอาศรมอยู่ริมแม่น้ำโคธาวารี สอนไตรเพทแก่หมู่ศิษย์ ข่าวการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ทำให้พราหมณ์พาวรีใคร่รู้ในความสงสัย จึงตั้งคำถามให้มาณพผู้เป็นศิษย์ ๑๖ คน ผูกปัญหาให้คนละหมวด เพื่อทูลถามปัญหากับพุทธเจ้า

พระบรมศาสดาตรัสตอบปัญหาแต่ละคน อาทิเช่น

๑๕. โมฆราชมาณพ ถามปัญหา ๑ ข้อ

ม. โลกนี้ก็ดีโลกอื่นก็ดี พรหมโลกกับทั้งเทวโลกก็ดีย่อมไม่ทราบความเห็นของพระองค์ เหตุฉะนี้ จึงมีปัญหามาถึงพระองค์ ข้าพเจ้าจะพิจารณาเห็นอย่างไร มุจจุราชจึงจะไม่แลเห็น คือจักไม่ตามทัน

พ. ท่านจงเป็นคนมีสติ ถอนความตามเห็นว่า ตัวของเราเสียทุกเมื่อเถิด ท่านจะข้ามล่วงมัจจุชราชเสียได้ ด้วยอุบายอย่างนี้ ท่านพิจารณาอย่างนี้แล มัจจุราชจึงแลไม่เห็น ฯ

หลังจากที่พยากรณ์แก่มาณพทั้งหมดแล้ว เว้นปิงคิยมาณพ ส่งใจไปตามเทศนา จิตหลุดพ้นจากอาสวะ ไม่ถือมั่นด้วยอุปาทาน มานพทั้ง ๑๖ คน ทูลขออุปสมบท ส่วนปิงคิยมาณพ ท่านมัวแต่คิดถึงอาจารย์ เป็นห่วงอาจารย์ มีความฟุ้ซ่าน ภายหลังได้ฟังธรรมอีก จึงบรรลุอรหัตผล

และองค์ที่ได้รับเอตทัคคะ คือพระบรมศาสดายกย่อง มีเพียง ๑ องค์ คือ พระโมฆราช เป็นเลิศกว่าภิกษุอื่นในทาง**จีวรเศร้าหมอง**

ประวัติพระวักกลิเถระ

พระวักกลิ เกิดในตระกูลพราหมณ์ ในเมืองสาวัตถุ ได้ศึกษาศิลปะวิทยา จบไตรเพท ตามความนิยมของลัทธิพราหมณ์

สมัยหนึ่ง เมื่อพระบรมศาสดาเสด็จสู่พระนครสาวัตถีพร้อมด้วย

ภิกษุสงฆ์วักกลิมาณพนั้น เป็นผู้มีอุปนิสัยหนักไปในทางราคจริตรักสวย รักงาม พอได้เห็นพระรูปโฉมอันสง่างาม ผิวพรรณผ่องใส พระอิริยาบถ จึงเกิดศรัทธาเลื่อมใสและรักใคร่ไม่รู้จักเบื่อหน่าย เกิดความคิดว่า “ถ้าเราบวชก็จะได้ตามดูพระวรกายของพระพุทธองค์ ได้อย่างใกล้ชิดและตลอดเวลา” เมื่อคิดดังนี้แล้ว จึงเข้าไปกราบทูลขอบรรพชาอุปสมบท ก็มิได้ใส่ใจในการที่จะศึกษาพระธรรมวินัย ทุกวันเวลามีแต่มัวเมาเฝ้าดูพระรูปโฉมของพระพุทธองค์มิได้ ละเว้น พระพุทธองค์เองก็มิได้รับสั่งว่ากล่าวแต่ประการใด

พระองค์ตรัสเตือนให้พระวักกลิ เลิกละการเที่ยวติดตามดูร่างกายอันจะเน่าเปื่อยนั้นเสีย และทรงชี้ทางให้ท่านกลับมาใส่ใจบำเพ็ญสมณธรรมด้วยพระดำรัสว่า

“ดูก่อนพระวักกลิ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเชื่อว่าเห็นเรา ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม”

พระวักกลิ แม้ว่าพระพุทธองค์จะตรัสเตือนอย่างนั้นแล้ว ท่านก็ยังปฏิบัติเช่นเดิม พระผู้มีพระภาคจึงมีพระดำริว่า

“ภิกษุนี้ ถ้าไม่ได้รับความสลดใจเสียบ้าง ก็จะไม่ได้บรรลุมรรคผลอะไรเลย”

เมื่อใกล้จะถึงวันเข้าพรรษา พระองค์ได้เสด็จไปสู่พระนครราชคฤห์โดยมีพระวักกลิ ยังคงติดตามดูพระองค์อยู่ตลอดเวลา จึงตรัสเรียกให้พระวักกลิ เข้ามาเฝ้า และตรัสประณามขับไล่เธอออกไปเสียจากสำนักของพระองค์ด้วยพระดำรัสว่า:-

“อเปหิ วกฺกลิ : ดูก่อนวักกลิ เธอจงออกไปจากสำนักของเรา” พระวักกลิ เมื่อได้ฟังพระดำรัสนั้นแล้ว คิดว่าพระบรมศาสดาคงจะไม่เมตตาทักทายปราศรัยกับเราอีกแล้ว เราก็คงจะไม่ได้เห็นพระวรกายรูปโฉม จึงออกจากพระเวฬุวันมหาวิหาร หมายใจว่าจะไปกระโดดภูเขาคิชฌกูฏ เพื่อฆ่าตัวตาย

พระองค์ปรากฏให้เธอเห็นพร้อมทั้งตรัสเรียกชื่อว่า “วักกลิ” แล้วตรัสปลอบใจด้วยธรรมกถา พระวักกลิ ก็เกิดปีติปราโมทย์รื่นเริงบันเทิงใจ จึงรีบมาเข้าเฝ้าพระบรมศาสดาโดยทางอากาศพิจารณาพระโอวาทที่ตรัสสอน ข่มปีติลงได้แล้ว ก็ได้บรรลุพระอรหัตผลพร้อมทั้งปฏิสัมภิทาบนอากาศนั้น

ด้วยความที่ท่านเป็นผู้มีศรัทธาอย่างแรงกล้า อาศัยศรัทธาเป็นสื่อนำ จนสามารถได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ พระบรมศาสดาจึงทรงยกย่องท่านในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ในทางศรัทธาวิมุตติ คือ **ผู้หลุดพ้นจากกิเลสด้วยศรัทธา**

ประวัติอนาถบิณฑิกเศรษฐี

อนาถบิณฑิกเศรษฐี เกิดในตระกูลเศรษฐี เมืองสาวัตถี เดิมชื่อสุทัตตะ ได้ชื่ออย่างนั้น เพราะว่าท่านเป็นผู้มีก้อนข้าวเพื่อคนอนาถา

- บรรลุเป็นพระโสดาบัน

ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี มีน้องเขยอยู่ที่เมืองราชคฤห์ชื่อว่าราชคหกเศรษฐี ต่างฝ่ายต่างได้น้องของกันและกันเป็นภรรยา ได้เดินทางไปยังเมืองราชคฤห์ เพื่อนำสินค้ามาขาย ในวันนั้น ราชคหกะไม่ได้ต้อนรับ เพราะมัวยุ่งกับการตระเตรียมภัตตาหาร พอได้สนทนากันบอกกับท่านอนาถบิณฑิกะว่า วันพรุ่งนี้จะนิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์มาฉันที่บ้านของตน

อนาถบิณฑิกเศรษฐี พอได้ยินคำว่า พระพุทธเจ้าเท่านั้น รู้สึกประหลาดใจ เกิดความปีติอย่างแรงกล้า อยากจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเดียวนั้นเลย แต่ราชคหกเศรษฐี ห้ามไว้เป็นเวลาที่ยังไม่เหมาะสม รุ่งเช้ารีบไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าก่อนคนอื่น ได้ฟังอนุปุพพิกถาและอริยสัจ

สี่ บรรลุเป็นพระโสดาบัน

- สร้างวัดพระเชตวันถวาย

หลังจากที่ถวายภัตตาหารเสร็จเรียบร้อย ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ได้กราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าเสด็จโปรดชาวเมืองสาวัตถี พร้อมที่จะสร้างวิหารถวาย เศรษฐีมุ่งหน้ามาก่อนเพื่อติดต่อขอซื้อที่ดินกับเจ้าชายเชตราช โดยให้เศรษฐีนำเงินมาปูลาดให้เต็มบริเวณพื้นที่จึงจะยอมขายให้ เศรษฐีใช้เงิน ๒๗ โกฏิ เป็นค่าที่ดิน และอีก ๒๗ โกฏิ เป็นค่าก่อสร้าง รวมทั้งหมด ๕๔ โกฏิ เจ้าเชตยังร่วมบุญเป็นเจ้าภาพบริเวณพื้นที่ซุ้มประตู ขอร้องให้จารึกนามอารามแห่งนี้ว่า เชตวัน หลังจากนั้นได้ทำการฉลองพระเชตวันมหาวิหาร

- เป็นเศรษฐีที่จนและรวยที่สุด

ได้นิมนต์พระภิกษุ ๒๐๐ รูป ฉันภัตตาหารที่บ้านเป็นประจำ และให้ทานแก่คนยากจน จนทรัพย์สินเริ่มลดลง ภัตตาหารที่ถวายคุณภาพปริมาณลดลงด้วย

เทวดาตนหนึ่งมีมิจฉาทิฏฐิ สิงสถิตที่ซุ้มประตู เวลาที่พระสงฆ์เดินรอดซุ้ม ตนไม่สามารถอยู่ได้ต้องหนีห่าง จึงปรากฏกายต่อหน้าท่านเศรษฐี ห้ามมิให้เศรษฐีทำบุญทำทานอีกต่อไป

เศรษฐีถามต่อไปว่า ท่านเป็นใคร

ข้าพเจ้าเป็นเทวดา อยู่ที่ซุ้มประตูเรือนของท่าน

ดูก่อนเทวดาอันธพาล เราไม่ต้องการเห็น ไม่ต้องการฟังคำพูดของท่าน ขอท่านจงออกไปจากซุ้มประตูเรือนของเรา อย่ามาให้ข้าพเจ้าเห็นอีกเป็นอันขาด

กลายเป็นเทวดาที่ไม่มีที่อยู่ ขอให้เทวดาที่มีศักดิ์สูงกว่าตนให้ช่วยเหลือ ก็ไม่ได้เป็นผลสำเร็จ เพียงแต่บอกอุบายให้ว่า ทรัพย์เก่า

ของเศรษฐี จำนวน ๘๐ โกฏิ ฝังไว้ที่ริมฝั่งแม่น้ำ ถูกน้ำเซาะตลิ่งพังจมหายไปในสายน้ำ ให้ท่านนำกลับคืนมามอบเศรษฐี ท่านเศรษฐีจะยกโทษให้

ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีที่จนอยู่ในขณะเดียวกลับกลายเป็นเศรษฐีที่ร่ำรวยมากขึ้นกว่าเดิม

- ต้นแบบทำบุญอุทิศให้คนตาย

หลานท่านเศรษฐีเล่นตุ๊กตาทำจากแป้งหล่นลงจนแตก หลานเสียใจร้องไห้ ท่านปลอบโยนหลานโดยการจะทำบุญอุทิศให้ตุ๊กตา ข่าวการทำบุญอุทิศดังไปทั่ว ผู้คนถือปฏิบัติตามกันมา เมื่อญาติตายก็จะอุทิศบุญกุศลไปให้ เป็นแบบอย่างจนถึงทุกวันนี้

- มอบหน้าที่ให้ลูกสาว

พระภิกษุจะเข้ามารับอาหารบิณฑบาตเป็นประจำที่บ้านอนาถบิณฑิกเศรษฐีและนางวิสาขา บุคคลอื่นจะเลี้ยงพระก็จะต้องขอคำแนะจากท่านทั้งสอง ทำให้ท่านไม่ค่อยมีเวลามาดูแลพระที่บ้านของตน นางวิสาขาได้มอบภารกิจแก่หลานสาว ส่วนอนาถบิณฑิกะได้มอบหน้าที่แก่ลูกสาวคือ

มหาสุภัททา ลูกสาวคนโต ได้ฟังธรรมบรรลุเป็นพระโสดาบัน ต่อมาได้แต่งงานไปอยู่กับสกุลสามี เศรษฐีมอบหมายลูกสาวคนที่สองคือ

จุลสุภัททา ช่วยดูแลอยู่ระยะหนึ่ง ได้ฟังธรรมบรรลุเป็นพระโสดาบัน ต่อมาได้แต่งงานไปอยู่กับสกุลสามี เศรษฐีจึงมอบให้คนเล็กชื่อว่า สุมนาเทวี และได้ฟังธรรม บรรลุเป็นพระสกทาคามี

วันหนึ่ง สุมนาเทวี ได้มีอาการป่วยหนัก เศรษฐีเข้ามาเยี่ยม ถามถึงอาการ แต่ลูกสาวกลับเรียกบิดาว่าเป็นน้องชาย หลังจากนั้นถึงแก่กรรม

- กราบทูลพระศาสดา

ท่านเศรษฐีร้องไห้เสียใจเป็นอย่างมาก และได้เข้าเฝ้าพระศาสดา พระองค์ตรัสปลอบท่านเศรษฐี และได้ทูลถามถ้อยคำนางสุมนาที่เรียกตนว่าน้อง

ดูก่อนมหาเศรษฐี ธิดาท่านไม่ได้เพ้อหรือหลงสติ นางใหญ่กว่าท่านโดยมรรคและผล ท่านเป็นเพียงพระโสดาบัน แต่นางบรรลุเป็นพระสกทาคามี

เศรษฐีได้ฟังพระพุทธดำรัสแล้ว หายจากความเศร้าโศกเสียใจ รับความปีติอิ่มใจ ท่านเศรษฐีเป็นผู้มีศรัทธามั่งคงไม่หวั่นไหว ฝักใฝ่ในการทำบุญให้ทาน พระพุทธองค์ทรงยกย่องท่านเลิศกว่าอุบาสกทั้งหลาย ในฝ่ายผู้เป็นทายก

ประวัตินางวิสาขา (ผู้เป็นทายิกา)

นางวิสาขา เกิดในตระกูลเศรษฐี เมืองภัททิยะ แคว้นอังคะ บิดาชื่อธนญชัย มารดาชื่อสุมนาเทวี และปู่ชื่อเมณฑกเศรษฐี

เด็กหญิงวิสาขาได้บรรลุพระโสดาบันตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ ส่วนปู่เมณฑกเศรษฐีบรรลุพระโสดาบันเช่นกัน เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จสู่เมืองภัททิยะ รับอาหารบิณฑบาตที่บ้านเมณฑกเศรษฐีเป็นระยะเวลา ๑๕ วัน

สืบเนื่องมาจากที่พระเจ้าปเสนทิโกศล ต้องการเศรษฐีจากเมืองราชคฤห์ให้ประจำอยู่ที่เมืองสาวัตถี ที่กล้าขอคงเป็นเพราะว่า ภคินี หรือน้องสาวของพระเจ้าปเสนทิโกศลเป็นพระมเหสีของพระเจ้าพิมพิสาร พระองค์จึงยกตระกูลธนญชัยเศรษฐี

ธนญชัยเศรษฐีได้ขนย้ายทรัพย์ บริวาร และสัตว์เลี้ยง ระหว่างทางก่อนถึงเมืองสาวัตถี ๗ โยชน์ เห็นว่าเป็นทำเลดี จึงขออนุญาต

ก่อตั้งหมู่บ้านชื่อว่า สาเกต

- หญิงเบญจกัลยาณี

ในเมืองสาวัตถีมีตระหนึ่งหนึ่งชื่อว่า มิคารเศรษฐี ต้องการให้ลูกชายชื่อ ปุณณวัฒนกุมาร ได้แต่งงานเพื่อสืบวงศ์ตระกูล จึงออกอุบายเลี่ยงพ่อแม่ว่า ถ้ามีหญิง ๕ อย่าง จึงจะยอมแต่งงาน

เบญจกัลยาณี ความงามของสตรี ๕ ประการ

๑. ผมงาม (เกสกลฺยาณํ) ผมยาวถึงสะเอว ปลายงอนขึ้น

๒. เนื้องาม (มงฺสกลฺยาณํ) ริมฝีปากแดงเหมือนผลตำลึงสุก

๓. กระดูกงาม (อฏฺฐิกลฺยาณํ) ฟันสีขาวเหมือนสังข์ เรียบเสมอกัน

๔. ผิวงาม (ฉวิกลฺยาณํ) ถ้าดำเหมือนดอกบัวเขียว ถ้าขาวเหมือนดอกกรรณิการ์

๕. วัยงาม (วยกลฺยาณํ) แม้คลอดลูก ๑๐ ครั้ง ก็ดูเหมือนกับกำเนิดบุตรเพียงครั้งเดียว

ทางบิดามารดาได้เชิญพราหมณ์ผู้เชียวชาญด้านอิตถีลักษณะให้ออกแสวงหาตามเมืองต่าง ๆ

- ชน ๔ พวก วิ่งไม่งาม

ขณะที่นางและหญิงบริวารกำลังเล่นน้ำที่ท่าน้ำ พอฝนตกหญิงบริวารรีบวิ่งหลบฝน ส่วนนางวิสาขาไม่วิ่งคงเดินตามปกติ พราหมณ์เห็นลักษณะถูกต้องตามตำรา ต้องการจะเห็นลักษณะฟันของนางได้ถามว่า ทำไมเธอไม่วิ่งหนีหลบฝน นางวิสาขาตอบว่า ชน ๔ พวก เมื่อวิ่งจะดูไม่งาม

๑. พระราชา ทรงประดับด้วยเครื่องอาภรณ์

๒. บรรพชิต ผู้ครองผ้ากาสาวพัสตร์

๓. สตรี หญิงทั้งหลายวิ่งไม่งามอยู่แล้ว อาจจะอุบัติเหตุ

จนเสียโฉม หรือพิการ

๔. ช้างมงคล เพราะตัวช้างด้วยประดับเครื่องอาภรณ์

พราหมณ์ได้เห็นการแสดงปัญญาของนาง และเป็นหญิงเบญจกัลยาณี จึงไปที่บ้านนางทำการสู่ขอต่อพ่อแม่ จึงสวมพวงมาลัยทองให้นาง กำหนดการหมั้นหมายและกำหนดวิวาหมงคล

ธนญชัยเศรษฐีได้ทำเครื่องประดับชื่อ มหาลดาประสาธน์ ชุดยาวตั้งแต่หัวจนถึงปลายเท้า ประกอบด้วยเงินทองและรัตนมีค่า ๙ โกฏิกหาปณะ ค่าช่าง ๑ แสน ธนญชัยเศรษฐีมอบทรัพย์สิน บริวาร สัตว์เลี้ยง และกุฎุมพีประจำตัว ๘ คน

- ธนญชัยเศรษฐีให้โอวาทลูกสาว

๑. ไฟในอย่านำออก เรื่องไม่ดีของพ่อผัวแม่ผัวหรือสามี ไม่ควรนำไปพูดให้คนภายนอกฟัง

๒. ไฟนอกอย่านำเข้า เมื่อมีคนตำหนิพ่อผัวแม่ผัวและสามีอย่านำมาพูดให้คนในบ้านฟัง

๓. ควรให้แก่คนที่ให้เท่านั้น คือคนที่ยืมแล้วนำมาคืนให้

๔. ไม่ควรให้แก่คนที่ไม่ให้ คือคนที่ยืมแล้วไม่นำมาส่งคืนให้

๕. ควรให้ทั้งแก่คนที่ให้และไม่ให้ เมื่อญาติมิตรผู้ยากจนขอความช่วยเหลือ ให้ไปแล้วไม่นำมาคืน ก็ควรที่จะให้

๖. พึงนั่งให้เป็นสุข ไม่นั่งในที่กีดขวางพ่อผัวแม่ผัวและสามี

๗. พึงนอนให้เป็นสุข ไม่ควรนอกก่อนพ่อผัวแม่ผัวและสามี

๘. พึงบริโภคให้เป็นสุข ควรจัดให้พ่อผัวแม่ผัวและสามีบริโภคก่อน ตนบริโภคภายหลัง

๙. พึงบำเรอไฟ ให้สำนึกอยู่เสมอว่า พ่อผัวแม่ผัวและสามีเปรียบเสมือนกองไฟหรือพญานาคที่ต้องบำรุงดูแล

๑๐. พึงนอบน้อมเทวดาภายใน ให้สำนึกอยู่เสมอว่า พ่อผัว

แม่ผัวและสามี เปรียบเหมือนเทวดา

- นางวิสาขาตำหนิพ่อผัว บริโภคของเก่า

มิคารเศรษฐีมีความศรัทธานักบวชอเจลก (ชีเปลือย) ได้เชิญนักบวชเหล่านั้นมารับอาหารที่บ้าน ให้คนตามนางมาไหว้พระอรหันต์ นางวิสาขาดีใจรีบไป พอเห็นชีเปลือย กล่าวว่า ผู้ไม่มีความละลายเหล่านี้ จะเป็นพระอรหันต์ไม่ได้ พร้อมติเตียนมิคารเศรษฐี

มีอยู่วันหนึ่ง มิคารเศรษฐีกำลังรับประทานอาหาร มีพระเถระบิณฑบาตได้หยุดหน้าบ้าน นางวิสาขารู้ว่ามิคารเศรษฐีไม่มีศรัทธา จึงกล่าวกับพระเถระว่า นิมนต์พระคุณเจ้าไปข้างหน้าก่อนเถิด ท่านเศรษฐีกำลังบริโภคของเก่าอยู่ เศรษฐีได้ยินโกรธเคืองมาก ขับไล่นางวิสาขาออกจากบ้าน นางเชิญกุฎุมพีมาตัดสิน นางก็แก้ด้วยคำว่า การบริโภคของเก่าอยู่ มิใช่บริโภคของบูดเน่า แต่หมายถึงการบริโภคบุญเก่าอยู่ เศรษฐีได้ฟังหายโกรธ อนุญาตให้นางนิมนต์พระบรมศาสดาพร้อมภิกษุสงฆ์มาฉันภัตตาหารที่บ้านได้

- พ่อผัวยกย่องให้เป็นมารดา

วันหนึ่ง นางได้อาราธนาพระบรมศาสดาพร้อมภิกษุสงฆ์มาฉันภัตตาหารที่บ้าน ให้คนเชิญมิคารเศรษฐีมาถวาย แต่เศรษฐีไม่กล้ามาออกสู่ที่เฉพาะพระพักตร์พระศาสดา หลังจากฉันเสร็จแล้ว พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม จบเทศนา มิคารเศรษฐีหลบอยู่หลังม่านได้ฟังธรรมบรรลุเป็นพระโสดาบัน

ออกจากหลังม่านตรงไปหานางวิสาขา ประกาศตั้งแต่บัดนี้เธอคือมารดาของฉัน นางวิสาขาจึงได้นามใหม่ว่า มิคารมารดา หรือวิสาขามิคารมารดา

- คุณสมบัติประจำตัวนางวิสาขา

๑. ลักษณะของผู้มีวัยงาม มีความงาม มีอายุมาก ๑๒๐ ปี มีลูกชายหญิง ๒๐ คน ลูกของนางมีลูกอีกคนละ ๒๐ คน นางวิสาขามีเหลน ๘,๐๐๐ คน ดังนั้นจำนวน ๘,๔๒๐ คน มีต้นกำเนิดจากนางวิสาขา

เวลาที่นั่งอยู่ในกลุ่มของลูก หลาน เหลน จะไม่รู้ว่านางวิสาขาคนไหน จะรู้ก็ต่อเมื่อตอนที่นางลุกขึ้นเดิน

๒. มีกำลังเท่ากับช้าง ๕ ช้าง ครั้งหนึ่ง พระราชาจะทดลองกำลังของนาง ให้ปล่อยช้างวิ่งชนนาง นางวิสาขาจะจับผลักช้าง กลัวจะเป็นบาป นางจึงใช้มือเพียงสองนิ้วจับงวงช้างแล้วเหวี่ยงไป ช้างได้ล้มกลิ้ง แต่ไม่เป็นอันตราย

- นางวิสาขาร้องไห้อาลัยหลาน

หลานสาวชื่อว่าสุทัตตีได้ถึงแก่กรรม นางวิสาขาเสียใจร้องไห้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ดูก่อนวิสาขา ในเมืองนี้ เธอต้องการบุตรหลานกี่คน?

นางวิสาขา ทั้งหมดเมืองนี้

พระศาสดา เมืองสาวัตถีมีคนตายวันละเท่าไหร่

นางวิสาขา ๑ คนบ้าง ๒ คนบ้าง ๑๐ คนบ้าง

พระศาสดา ถ้าคนเหล่านั้นเป็นบุตรหลานจริง หน้าของเธอคงเปียกชุ่มด้วยน้ำตา ไม่มีวันแห้งเหือด มีสิ่งที่รัก ๑๐๐ อย่าง ก็ทุกข์ถึง ๑๐๐ ดังนั้นผู้ปรารถนาความสุขให้กับตนเอง ก็ไม่ควรทำสัตว์หรือสังขารให้เป็นที่รัก

หลังจากได้ฟังพุทธดำรัสแล้ว นางได้คลายจากความเศร้าโศก

- นางวิสาขาสร้างวัด

นางวิสาขาจะเข้าไปที่วัดเป็นประจำคือ เช้า - เย็น วันหนึ่งจากที่ฟังธรรมเสร็จแล้ว หญิงสาวผู้ติดตามได้ลืมเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์ นางก็ให้กลับไปเอา แต่ถ้าพระอานนท์ถูกต้องสัมผัสแล้ว มอบถวายท่านไปเลย แต่นางกลับคิดว่า เครื่องประดับนี้ไม่มีประโยชน์แก่เถระ นางจึงขอรับคืนนำออกขาย ในราคาเดิม แต่ไม่มีผู้ใดมีกำลังซื้อ นางจึงซื้อเอาไว้เอง นำเงินซื้อที่ดินสร้างวัด พระศาสดา รับสั่งให้พระโมคัลลานะ เป็นผู้อำนวยการดูแลการก่อสร้าง มีปราสาท ๒ ชั้น ห้องพักชั้น ๕๐๐ ห้อง ใช้เวลา ๙ เดือนจึงเสร็จเรียบร้อย ได้ชื่อว่าวิหารบุพพาราม

- ต้นแบบถวายผ้าอาบฝน

นางวิสาขาให้สาวใช้ไปนิมนต์พระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ วันนั้นฝนตก มารายงานแก่นางวิสาขาทราบว่า ที่วัดไม่มีพระเลย มีแต่ชีเปลือยแก้ผ้าอาบน้ำกันอยู่

นางวิสาขาได้ฟัง นางเป็นผู้มีปัญญาศรัทธาเลื่อมใสอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าอนุญาตผ้าเพียง ๓ ผืน คือ จีวร สังฆาฏิ สบง เวลาพระภิกษุจะอาบน้ำจึงไม่ผ้าสำหรับพลัดอาบน้ำ

พระบรมศาสดาเสด็จมาบ้านนางวิสาขา หลังจากเสร็จภัตตากิจ นางวิสาขากราบทูลขอพร เพื่อถวายผ้าน้ำฝนแก่พระภิกษุสงฆ์ พระพุทธองค์ประทานอนุญาตตามที่ขอนั้น

- พระภิกษุคิดว่านางเป็นบ้า

นางวิสาขามีความปรารถนาหลายประการ คือ

๑. สร้างปราสาทถวายเป็นวิหารทาน

๒. ถวายเตียง ตั่ง ฟูก หมอน และเสนาสนภัณฑ์

๓. ถวายสลากภัต

๔. ถวายผ้ากาสิกพัสตร์ ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้าย

๕. ถวายเนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย

ความปรารถนาเหล่านั้นสำเร็จทุกประการ นางมีความเอิบอิ่มใจ จึงเดินเวียนรอบปราสาทอันเป็นวิหารพร้อมทั้งเปล่งอุทานดังกล่าว

พระภิกษุทั้งหลาย ได้เห็นกิริยาอาการของนางวิสาขา ต่างรู้สึกประหลาดใจ และพากันกราบทูลถามพระศาสดา

พระองค์ตรัสว่า ธิดาของเรามิได้เสียจริต เพราะมีความปีติยินดีที่ความปรารถนาสำเร็จทุกประการ นางจึงเดินเปล่งอุทาน

ด้วยเหตุที่นางวิสาขาได้อุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสงฆ์ และได้ถวายจตุปัจจัยเป็นจำนวนมาก พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงยกย่องนางในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายในฝ่ายผู้เป็นทายิกา

เมืองสาวัตถี

มหานครแห่งคนดี

เมือง...เศรษฐีลือนาม	เมือง...หญิงงามลือชื่อ
เมือง...มหาวิหารล่ำลือ	เมือง...เลื่องลือโพธิ์อานนท์
เมือง...เดียรถีย์เสียท่า	เมือง...๒๕ จำกาลฝน
เมือง...ปราบโหราจารย์พาลชน	เมือง...แสดงมงคล ๓๘ ประการ
เมือง...กฐินถูกยอยก	เมือง...แสดงยมกปาฏิหาริย์
เมือง...จอมโจรองคุลีมาล	เมือง...ตำนานพระสีวลี
เมือง...ธรณีสูบคนบาป	เมือง...กำราบคนหมองศรี
เมือง...มากหมู่พระกุฎี	เมือง... สร้างบารมี ศีล ทาน ภาวนาฯ

ที่มา...คู่มือพระธรรมวิทยากร

อโยธยา - สาเกต

อโยธยา - สาเกต

พระเจ้าปัสเสนทิโกศล ขอเศรษฐีนัญชัยไปอยู่แคว้นโกศล สร้างเมืองขึ้นใหม่ที่ลุ่มน้ำสรภูนี้ ซึ่งหากจากเมืองสาวัตถีเพียง ๗ ประโยชน์เท่านั้น (๑๑๒ กิโลเมตร)

พระพุทธองค์และหมู่สงฆ์ผู้จาริกมากจากทิศทั้ง๔ พระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาและแสดงธรรมโปรดชาวเมืองสาเกต

เป็นเมืองที่พระอานนท์ได้กราบทูลเสด็จดับขันธปรินิพพาน คือ สาวัตถี, ราชคฤห์, โกสัมพี, พาราณสี, นครจัมปา, และเมืองสาเกต

ภิกษุชาวเมืองปาเฐยยรัฐ ๓๐ รูป วันเข้าพรรษามาบรรจบ เข้าพรรษา ณ อารามเมืองสาเกต อันเป็นปฐมเหตุแห่งผ้ากฐินทาน

สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช สักการะพุทธสถานนครสาเกต ได้สร้างพระอารามกุฏิสงฆ์พร้อมปักเสาหินพระบรมราชโองการประกาศธรรมไว้ ๑ ต้น

สมัยพระเจ้ากนิษกมหาราช ประมาณ พ.ศ. ๖๓๐ พระองค์ทรงสละพระราชทรัพย์บำรุงอารามที่พำนักสงฆ์

ประมาณปี พ.ศ. ๑๕๐๐ เศษ ท่านดาบสตุลสีดาสประพันธ์มหากาพย์เรื่อง รามายนะ สถาปนามหานครสาเกต เป็นเมืองอโยธยา มีราชาผู้ครองชื่อ ทศรถ พระโอรสนามว่าพระราม ที่เราทั้งหลายรู้จักกันในเรื่อง รามเกียรติ์ ชาวอินเดียจึงเชื่อว่าอโยธยา คือแผ่นดินที่ประสูติของพระราม

ประมาณ พ.ศ. ๑๗๐๐ เศษ กองทัพอิสลาม นำโดยกุดตับอุดดินไอบัค ยึดครองนครอโยธยา - สาเกต ทำลายล้างศาสนสถาน

และในปี พ.ศ. ๑๙๗๐ จักรพรรดิราชวงศ์โมกุล นามบาบาราชันย์ แห่งอิสลาม ได้สร้างมัสยิดชื่อบาบรี บนซากเนินดินเดิมของโบราณสถาน

ประมาณ พ.ศ. ๒๐๐๐ เศษ เครือจักรภพอังกฤษยกพลขึ้นบก

ปกครองอินเดียสำเร็จ ขับไล่กษัตริย์ชาวอิสลามออกนอกอาณาจักร ทำให้ชาวฮินดู ประสงค์อยากได้อโยธยา กลับมาเป็นศาสนสถานของตนจึงเกิดพิพาทระหว่างฮินดูกับอิสลามเรื่อยมา

พ.ศ. ๒๔๙๐ อินเดียเป็นอิสรภาพจากอังกฤษ ความขัดแย้งแย่งเมืองศักดิ์สิทธิ์อโยธยา ระหว่างฮินดูกับอิสลาม

ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ชาวฮินดูหัวรุนแรง นักบวชนาคบาบา ทำการเผามัสยิดบาบรี เพื่อสร้างโบสถ์ถวายพระราม จึงนำไปสู่การจลาจลครั้งยิ่งใหญ่ระหว่างฮินดูกับมุสลิม จนมีผู้เสียชีวิตมากกว่า ๒,๐๐๐ คน ส่วนมากเป็นชาวมุสลิม เป็นเหตุให้เกิด

๓๐ กันยายน ๒๕๕๒ ศาลสูงเมืองลัคณาว์ เมืองหลวงของรัฐอุตรประเทศ (U.P.) ได้พิพากษา ก่อนการตัดสินคดี มีการเคลื่อนไหวทั่วอินเดีย รัฐบาลต้องเกณฑ์กำลังพลกว่า ๒๐๐,๐๐๐ นาย เพื่อรักษาการณ์

สะสาราม (Sasaram)

สะสาราม (Sasaram) เป็นสถาปัตย์อาคารที่มีสระน้ำล้อมรอบ อยู่เขตรัฐพิหาร ข้างถนนซุปเปอร์ ไฮเวย์ ระหว่างเส้นทางแสวงบุญ พุทธคยา - พาราณสี เป็นชุมชนขนาดใหญ่เพราะดูจากตลาดมีผู้คนมาจับจ่ายใช้สอยเป็นจำนวนมาก

ก่อนไปเข้าชมสถานที่ อย่าลืมซื้อตั๋ว

พาราณสี เมืองพระโพธิสัตว์

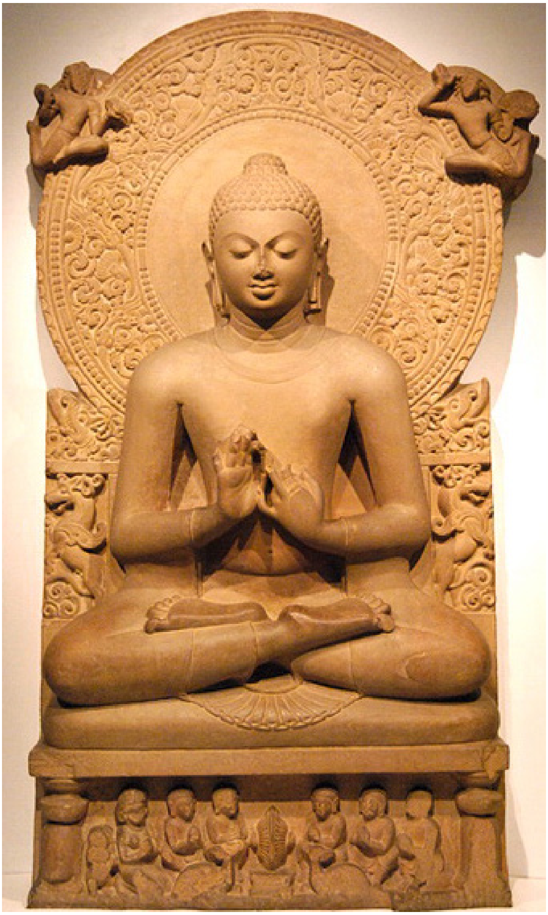

ภาพ : แม่น้ำคงคา

เมืองพาราณสี แคว้นกาสี

พาราณสีมหานครราชธานี

เพื่อความเป็นที่ ๑

๑. ปฐม เทศนาอริยสัจจ์

๒. ปฐม อุบัติอริยสงฆ์

๓. ปฐม พรรษาพระพุทธองค์

๔. ปฐม วงศ์อุบาสิกา

๕. ปฐม บิดาอุบาสก

๖. ปฐม ศกประกาศศาสนา

๗. ปฐม ความงามพระปฏิมา

๘. ปฐม พาราฯพุทธสัญจร

๙. ปฐม มหาวิทยาลัย

๑๐.ปฐม ยิ่งใหญ่คงคาชื่อกระฉ่อน

๑๑.ปฐม แพรไหมเลิศผ้าอาภรณ์

๑๒.ปฐม นครแห่งอารยธรรม

ที่มา...คู่มือพระธรรมวิทยากร

กลุ่มพระชาวแคว้นกาสี

กลุ่มพระชฎิล ๓ พี่น้อง คือ พระอุรุเวลกัสสปะ พระนทีกัสสปะ พระคยากัสสปะ

และพระยสะ เพื่อนเก่า ๔ รูป พระวิมละ พระสุพาหุ พระปุณณชิ และพระควัมปติ

ถ้าจะกล่าวถึง **พาราณสี** เป็นชื่อที่คุ้นสำหรับคนไทย สมัยครั้งพุทธกาลพาราณสีเป็นเมืองหลวงของแคว้นกาสี เป็นเมืองขึ้นของพระเจ้าปเสนทิโกศล แคว้นโกศล เมืองพาราณสีจะขึ้นชื่อลือชาใน

เรื่องผ้า คือผ้ากาสี เป็นผ้ามีคุณภาพ ประณีตงดงาม เป็นเมืองที่ค้าขายกับแว่นแคว้นต่าง ๆ พาราณสีเป็นเมืองเก่าแก่มีอายุหลายพันปี ช่วงที่กษัตริย์มุสลิมมาปกครองพยายามเปลี่ยนชื่อพาราณสีเป็นอย่างอื่น พออำนาจลดลง คำว่า พาราณสีก็ถูกมาใช้อีกครั้ง อังกฤษมาปกครองอินเดียพาราณสีถูกเรียกว่า บันนารัส, บันนาเรส

ปัจจุบันคนอินเดียเรียกพาราณสีว่า วาราณสี และพาราณสีถือได้เป็นแม่ของอินเดียเป็นบ่อเกิดวัฒนธรรมของอินเดีย ถ้าอยากดูวิถีชีวิตของฮินดู ประเพณีวัฒนธรรม ก็ต้องมาดูที่เมืองพาราณสีแห่งนี้ เพราะว่าที่แห่งนี้ยังความเป็นฮินดูไว้มาก มีท่าน้ำที่สำคัญหลายจุด มีพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ ริมท่ามีการเผาศพถือปฏิบัติกันมา หลายพันปีมาแล้ว มีท่าน้ำสำหรับลงอาบเพื่อชำระบาป

เมืองพาราณสีเป็นเมืองที่พระพุทธเจ้าเคยเสวยพระชาติเป็นโพธิสัตว์พระเจ้า ๕๐๐ ชาติ (๕๔๗) เกิดขึ้นที่เมืองพาราณสี ๔๒๗ พระชาติ เคยเกิดมนุษย์เช่นเป็น พระราชา อำมาตย์ ฤๅษี และเคยเกิดเป็นนก ช้าง ม้า ราชสีห์ ฯลฯ เป็นต้น ในทศชาติชาดกเกิดขึ้นที่เมืองพาราณสี ๒ เรื่องคือ เตมีย์ และสุวรรณสาม

ม. ในพาราณสี

ม. เมือง

ม. แม่น้ำ

ม. ไหม

ม. หมาก

ม. มรณะ

ม. มหาวิทยาลัย

ม. มฤคทายวัน

ม. มะขามป้อม

ม. เมือง คือเมืองพาราณสีเป็นเมืองศักดิ์ของชาวฮินดูเป็นเก่าแก่ที่สุด ในอินเดีย ไม่มีใครสามารถค้นหาต้นกำเนิดว่าเกิดขึ้นเมื่อใด พาราณสีเป็นชื่อของแม่น้ำคือแม่น้ำวรุณะ กับ อสี เมื่อรวมกันแล้วจึงเรียกว่า พาราณสี

พาราณสีเป็นชื่อศีรษะวานร มาจากคำว่า วานร กับ สีสะ รวมกันแล้ว เรียกว่า วานรสีสะ, วานรสี ดังที่กล่าวไว้ในกปิลชาดก ลิงขาวลิงดำได้แสดงคุณเครื่องของคุณธรรมความเป็นผู้นำ เมื่อสิ้นชีวิตลง เจ้าเมืองได้นำส่วนของศีรษะบรรจุ ณ ใกล้ทางสามแพร่ง

ม. แม่น้ำ คือแม่คงคา แต่คนอินเดียเรียกว่าแม่น้ำกังกาเป็นแม่น้ำมาจากสรวงสวรรค์ที่ผ่านทางมวยผมของพระศิวะ ตามคำของคงคาเทพธิดา ซึ่งเป็นลูกสาวของหิมวัตราชา เพราะกระแสน้ำแรงมากโลกไม่สามารถรองรับได้คัมภีร์ปูราณะ ได้กล่าวว่า พระเจ้าสาคร มีพระมเหสีเอกมีพระโอรสเป็นน้ำเต้าทองถึงหกหมื่น มีนิสัยเกเรพาลไปทั่ว พระเจ้าสาครทำพิธีอัศวเมธ (บูชาม้า) บางครั้งม้าได้สูญหาย จึงให้พระโอรสหกหมื่นออกติดตาม ปรากฏว่า โอรสระรานผู้คนจนสร้างความเดือดร้อน

วันหนึ่งได้เจอหลุมเข้าไปพบฤๅษีกบิล ซึ่งมีม้าอุปการอยู่ข้าง ๆ ได้กล่าว วาจาหมิ่น ท่านฤๅษีลืมตาเปลวไฟจากนัยตาได้เผาเป็นเถ้าถ่าน ฤๅษีบอกว่า ถ้าอยากให้โอรสได้ขึ้นสวรรค์ ต้องเอาน้ำคงคาจากสวรรค์มาชำระล้างเถ้าถ่าน บาปจึงหมดหายไป ท่าที่สำคัญได้แก่ ท่าอสี ท่าทศวเมธ ท่ามณิกรรณณิการ์ ฯลฯ

จริง ๆ แล้วแม่น้ำคงคามีจุดกำเนิดมาจากเทือกเขาหิมาลัย มีความยาวประมาณ ๒๕๐๐ กิโลเมตรไหลไปจนถึงปากอ่าวเบงกอล

ม. ไหม คือไหมที่ทำผ้า คือผ้ากาสี เป็นผ้ามีชื่อเสียง วิธีการทำก็คือ จะเริ่มตั้งแต่การปลูกการเลี้ยง การทอจนสำเร็จรูปเป็นผ้าที่งดงาม ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา สิทธัตถะราชกุมารใช้สอยผ้าอย่างดี ที่มา

จากเมืองพาราณสีคือ ผ้ากาสี

ม. หมาก ในที่นี้ก็คือหมากที่ไว้สำหรับเคี้ยวกิน ก็จะมีขายตามรายทาง มีทั้งที่เป็นแบบสดมีคนคอยผสมให้ และที่เป็นแบบสำเร็จรูปชนิดแห้งเป็นเม็ดเล็ก ๆ เอาเคี้ยวกินรสชาติไม่เป็นต่างกัน ลักษณะคล้ายกับซองแชมพูบ้านเรา เป็นการพัฒนาในรูปแบบแพ็จเกจ

ม. มรณะ คือท่าเผาศพ ท่ามณิกรรณิการ์คนที่ตายในเมืองพาราณสีจะต้องนำศพมา ณ บริเวณนี้ มีการเผาทุกวัน ในแต่ละวันจะมีศพถูกเผาเป็นจำนวนมาก เป็นท่าที่ศักดิ์สิทธิ์ใครได้มาอาบน้ำเชื่อกันว่าวิญญาณจะได้ขึ้นสวรรค์ในคัมภีร์ปูราณะ ท่านี้เป็นท่าที่พระศิวะได้ทำตุมหูตกลงในแม่น้ำ จึงเป็นที่มาของชื่อ มณิกรรณ์ณิการ์

ท่ามณิกรรณิการ์ ได้ชื่อว่า ไฟไม่เคยดับสี่พันปีมาแล้ว บางครั้งเราอาจจะเห็นศพลอยมาบ้าง ก็ไม่ต้องแปลกใจเพราะว่าที่นี้ศพ ๕ ประเภทจะไม่มีการเผาคือ

๑. ศพเด็ก เพราะว่าเด็กบริสุทธิ์

๒. ศพคนถูกงูกัด เพราะว่าพระศิวะก็มีงูเป็นสังวาลย์

๓. ศพฟ้าผ่า เพราะว่าเป็นอาวุธของพระศิวะ

๔. ศพหญิงตายทั้งกลม เพราะว่าเด็กในท้องบริสุทธิ์

๕. ศพนักบวช เพราะว่านักบวชถือพรตมีศีลบริสุทธิ์

ม. มหาวิทยาลัย ในเมืองพาราณสีมีมหาวิทยาลัยหลายแห่งอาทิ เช่น มหาวิทยาลัยสันสกฤต มหาวิทยาลัยพาราณสี เปิดหลายสาขาวิชา มีทั้งสังคมศาสตร์ ศาสนาปรัชญา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยพาราณสีก่อตั้งขึ้น เพื่อเป็นการเชิดชู ตลอดจนอนุรักษ์ความเป็นฮินดูเอาไว้ ตำราทางลัทธิ ศาสนาที่เก่าแก่ ต้องมาค้นคว้าที่แห่งนี้

ม. มฤคทายวัน ก็คือสารนาถเป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงโปรดปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ เป็นสถานที่แสดงปฐมเทศนา เป็นที่เกิดพระสงฆ์รูปแรกครบถ้วนสมบูรณ์แห่งพระรัตนตรัย

ม. มะขามป้อม บางท่านอาจจะขำ เกี่ยวตรงไหนหรอ ถือว่าเป็นของแถมก็แล้วกัน ไม่ขอพูดถึงสรรพคุณของมะขามป้อม แต่ผลใหญ่กว่าบ้านเรามาก ไม่ทราบว่าจะเป็นเพราะสภาพอากาศหรือพันธุ์ ไม่ทราบจริง ๆ เพราะว่าไม่ใช่นักพฤกษศาสตร์ที่วิจัยด้านนี้ แต่ก็เคยถามคนที่นำไปปลูก คำตอบที่ได้รับ คือต้นมันตายแล้ว และยังไม่ออกผล

สรุปแล้วรอกันต่อไปทุกวันนี้มีการเพาะต้นมะขามป้อม มีอยู่ ๒ ราคาสองขนาด คือขนาดเล็กต้นละ ๒๕ รูปี ต้นใหญ่ ราคา ๕๐ รูป ให้คนอินเดียติดต่อหาซื้อได้มีการนำมะขามป้อม มาทำในรูปของการถนอมอาหารเพื่อเก็บไว้กินได้นานบรรจุใส่กระปุกอย่างดี มีขายแถวสุตาลปูร์ เส้นกึ่งกลางระหว่างพาราณสีกับสาวัตถี ปุสสะสัมมาพุทธเจ้า (ผุสสะ) เกิดที่เมืองกาสิกะ (พาราณสี) ก็ตรัสรู้ใต้ต้นมะขามป้อม

ปัญจตีรถะ หรือปัญจติตถะ คือ ท่าน้ำสำคัญของเมืองพาราณสี มีอยู่ด้วยกัน ๕ ท่า ได้แก่ ๑. ท่าทศวเมธ ๒. ท่าปัญจคงคา ๓. ท่ามณิกรรณณิการ์ ๔. ท่าหริจันทะ ๕ ท่าอสี

แม่น้ำคงคา มีลักษณะโค้งเสี้ยวพระจันทร์ คล้ายอยู่ที่พระนลาฏพระศิวะ

คงคา (Ganga) หมายถึง เป็นชื่อเทพธิดาคงคา (ลูกของหิมวัตและเมนา) อาจมีชื่อเรียกเป็นอย่างอื่นเช่น สุรสรวันตี สุรนที สุรนิมนคา วโยมคงคา

ฆาท (Ghat) แปลว่า ท่า

จุดประสงค์ไปแม่น้ำคงคา

๑. ไปดูวิถีชีวิตของชาวภารตชน (ชาวฮินดู คนอินเดีย)

๒. เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ ที่ครั้งหนึ่งอำมาตย์เมืองนี้ได้นำมาลอยอังคาร

๓. ไปดูศิลปะวัฒนธรรม เช่น จุดกำเนิดลอยกระทง เป็นต้น

ท่าน้ำมีทั้งหมด ๘๔ ท่า เริ่มต้นที่ท่าอสี ดังต่อไปนี้

๑. อัสสี ฆาท (Assi Ghat) ท่านี้สร้างโดยกษัตริย์เมืองพาราณสีเมือง ในปี ค.ศ.๑๙๘๘ ตั้งชื่อตามแม่น้ำอัสสีที่ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำคงคา ตามตำนานได้กล่าวว่า พระแม่ทุรคาได้ปราบอสูรชุมภะ นิซัมภะ นางได้ขว้างดาบเล่มนั้นทิ้ง จุดที่ดาบตกคือจุดกำเนิดท่าอัสสี ท่านี้เป็นท่าที่จัดกิจกรรมสำคัญ เช่น สุริยะ สัชถิ ในเดือนกาติก ดิปาวลีปูชา ท่านี้จะห่างจากมหาวิทยาลัยพาราณสี ๑ กิโลเมตร

ในสมัยที่เรียนจะก็มานั่งอ่านท่องหนังสือ บางวันนอนค้างคืนบ้าง ตื่นมาอีกที ตี ๔ ชาวฮินดูจากทั่วสารทิศหลักร้อยหลักพันคน ต่างมาอาบน้ำกัน และบูชาเทพเจ้าในตอนเช้า

๒. คงคา มาฮัล ฆาล (Ganga Mahal Ghat) กษัตริย์พาราณสีสร้างขึ้นปี ค.ศ. ๑๘๓๐

๓. ริวา ฆาท (Rewa Ghat) เป็นชื่อใหม่ตามเมืองของมหาราชแห่งเมืองเรวา รัฐมัธยะประเทศ ที่สร้างปราสาท เดิมชื่อตามนักบวชคือลาลา ไมเสอ ฆาท

๔. ตุลสี ฆาท (Tulsi Ghat) เป็นชื่อของท่านตุลสีดัส ในยุคภัคติได้รับยกย่องว่าเป็นกวีเอกและนักบวชในยุคนั้น ผลงานคือ รามจริตมานัส โดยเฉพาะได้กล่าวถึงขององค์พระองค์เท่านั้น และ รามายณะคนไทยรู้จักในนาม รามเกียรติ์ ท่านี้ชาวฮินมาทำกิจกรรมสำคัญมีผู้คนจำนวนมากมาร่วม

๕. ภาไดนี ฆาท (Bhadaini Ghat) เดิมเป็นชื่อของพระอาทิตย์โลลารกาทิตยาเทพ คู่รักคู่หมั้นมักจะมาอาบน้ำท่านี้ เพราะเชื่อกันว่า

ทำให้ไม่แยกทางกัน รักกันนานยิ่งขึ้น และใกล้เคียงจะบ่อศักดิ์สิทธิ์ชื่อ โลลารก

๖. จันกิ ฆาท (Janki Ghat) ท่านไร กิรถา ลาล สร้างปี ค.ศ. ๑๘๖๐ ต่อมามหารานี แห่งสุรสันทร์ ทำการต่อเติม มีวัดพระวิษณุ และพระศิวะ

๗. อนันทมายี ฆาท (Anandmayi Ghat) ท่านี้เป็นชื่อของต้นมะขาม บริเวณที่มีต้นมะขาม เดิมชื่อ อิมิลิยา ฆาท

๘. วัชชราชา ฆาท (Vachcharaja Ghat) ท่านี้เป็นชื่อเรียกตามพ่อค้าที่บริจาคเงินสร้างบันได

๙. เชน ฆาท (Jain Ghat) ท่านี้ศาสนิกในศาสนาเชน ได้ร่วมบริจาคเงินก่อสร้าง บนสุดมีวัดเชน สร้างในปี ๑๘๘๕ เพื่ออุทิศให้กับท่านสุพัสวนาถ

๑๐. นิสาด ราช ฆาท (Nishad raj Ghat) ท่านี้สร้างพร้อมกับวัดเพื่อเป็นเกียรติให้กับท่านนิสาด ราช เมื่อปี ค.ค. ๑๙๔๒ จะมีชุมชนชาวประมงตั้งอยู่

๑๑. ปัญจโกท ฆาท (PanchKot Ghat) เรียกชื่อตาม ราชา ปัญจโกท

๑๒. ประภู ฆาท (Prabhu Ghat) นักธุรกิจชาวเบงกอล บริจาคเงินบำรุง

๑๓. เชต ซิงค์ ฆาท (Chet Singh Ghat) เดิมชื่อชื่อขิรกิ ฆาท เคยเป็นฐานที่มั่นต่อสู้กันระหว่างกษัตริย์พาราณสีกับอังกฤษ พระเจ้าเชต ซิงค์ พ่ายแพ้ในที่สุด

๑๔. นิรันชานิ ฆาท (Niranjani Ghat) ราชาปัญจโกท สร้างต้นศตวรรษที่ ๒๐

๑๕ มหานิรวานิ ฆาท (Mahanirvani Ghat) ราชาปัญจโกท บริจาคเงินสร้าง

๑๖. ศิวลา ฆาท (Shivala Ghat) มาลวาน ซิงค์ กษัตริย์เมือง พาราณสี อุปถัมภ์การก่อสร้าง

๑๗. กุลาเรีย ฆาท (Gularia Ghat) ตั้งชื่อตามต้น กุลาร

๑๘. ตันติ ฆาท (Dandi Ghat) ท่านลาลูจี อัคราวาล สร้าง ค.ศ. ๑๘๑๒ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของนักบวชฮินดู นิกาย ตันติ

๑๙. หนุมาน ฆาท (Hanuman Ghat) ตั้งชื่อตามวัดหนุมาน

๒๐. ปราจีน หนุมาน ฆาท (Prachin Hanuman Ghat) นักบวชฮินดูนิกายภัคติ ชื่อ วัลลาภา ได้พักอาศัยอยู่ท่านี้

๒๑. กรรทก ฆาท (Kamataka Ghat) กษัตริย์ ไมซอร์ บริจาคเงินก่อสร้าง ในปี ๑๙๒๘

๒๒. หริชจันทรา ฆาท (Harish Chandra Ghat) ท่าเผาศพแห่งที่สอง ท่านี้เรียกชื่อตามกษัตริย์องค์ที่ ๒๘ นามว่า หริจันทรา แห่ง ราชวงศ์สุริยะ

๒๓. ลาลิ ฆาท (Lali Ghat) ตั้งชื่อตามนักบวช (ลาลี บาบา) ท่านหนึ่งที่มาอาศัย ณ ท่าน้ำแห่งนี้

๒๔. ประภู ฆาท ๒ (Prabhu Ghat 2) เป็นอีกท่าหนึ่งที่ชาวฮินดูมาเล่นอาบน้ำ

๒๕. วิจัยนคราม ฆาท (Vijayanagaram Ghat) มหาราชาแห่งวิจัยนคร สร้างไว้

๒๖. เกดาร ฆาท (Kedar Ghat) บนสุดมีวัดฮินดู เป็นวัดของเทพเกดาเรชวาร ชาวพาราณสีเชื่อกันว่าเป็นเทพเจ้า คุ้มครองทางด้านใต้ของเมืองกาสีเก่า

๒๗.เจากิ ฆาท (Chauki Ghat) ท่านกุมาร สวามี สร้างในศตวรรษที่ ๑๗ จะมีเทศกาลนาคปัญจมี เดือนชัลวาล มีการนำของหวาน นม มาบูชารูปปั้นงู

๒๘. เกษมเมศรวล ฆาท (Ksemmesvara Ghat) สร้างในศตวรรษ

ที่ ๑๘ เดิมมีชื่อเรียก นาลา ฆาท

๒๙. มันศวร ฆาท (Mansarovar Ghat) แมน ซิงค์ ราชาแห่งอัมเมอร์ รัฐราชปุต เป็นผู้สร้าง

๓๐. นารัด ฆาท (Narad Ghat) ท่านคัตตาตรียา สวามี ในปี ๑๗๘๘ เดิมมีชื่อเรียก คูวาย และเปลี่ยนชื่อตามเทวาลัยของเทพนาลัดศวร

๓๑. ราชา ฆาท (Raja Ghat) กษัตริย์มาลาวี ราว มหาราชฎะ สร้างในปี ค.ศ. ๑๗๗๐ และบูรณะใหม่โดย ราชา อัมริตระ ราว เปศวร ในปี ค.ศ.๑๘๐๗

๓๒. โขรี ฆาท (Khori Ghat) ช่วงหลัง ๆ มา ท่านคาวินทรา นารายณ์ ซิงค์ สร้างบันได

๓๓. ปานเดย์ ฆาท (Pandey Ghat) สร้างเพื่อเป็นเกียรติแก่ ท่านบาบัว ปานเด นัก มวยปล้ำ ตั้งค่ายบนท่านี้

๓๔. สารเวศัร ฆาท (Sarveshar Ghat) ท่านมธุรา ปานเดย์ สร้างในปลายศตวรรษที่ ๑๘

๓๕. ดิกปาเตีย ฆาท (Digpatia Ghat) กษัตริย์แห่งดิกปาเตีย รัฐเบงกอลตะวันออก สร้าง ในปี ค.ศ. ๑๘๓๐

๓๖. ชอสัตถิ ฆาท (Chausatthi Ghat) ตั้งชื่อตามเทวาลัยของซอสัตถ เทวีเทพ

๓๗. รานา มาฮัล ฆาท (Rana Mahal Ghat) ท่านราน จากัต ซิงห์ รัฐราชสถาน สร้างในปี ค.ศ. ๑๖๗๕

๓๘. ดารภังกา ฆาท (Darbhanga Ghat) ราชาแห่งดารภังกา รัฐพิหาร สร้างปราสาท เมื่อปี ค.ศ.๑๙๒๐

๓๙. มุนชิ ฆาท (Munshi Ghat) ท่านศรีซัล นารายัน มุนชิ รัฐมนตรีการคลัง เมืองนาคปุระ สร้างในปี ๑๘๑๒

๔๐. อาฮิล ยาไบ ฆาท (Ahilyabai Ghat) ราชินีอาฮิล ยาไบ โฮลคัล เมืองอินโด รัฐมหาราชฎะ ทำการบูรณะซ่อมแซ่ม

๔๑. ศิตาลา ฆาท (Shitala Ghat) ตามชื่อตามเทวาลัยที่ตั้งอยู่บนท่านี้

๔๒. ดัสอัศวเมธ ฆาท (Dashashwamedh Ghat) ท่านี้สำคัญมากในอดีตท่านี้ ทำพธีปล่อยม้า ๑๐ ตัว ปัจจุบันมีพิธีกรรมศิวะอารตีในภาคค่ำ

๔๓. ประยัด ฆาท (Prayag Ghat) ตั้งชื่อสังฆัม เพราะเป็นการรวมกันของแม่น้ำสำคัญ สังฆัมแห่งนี้เรียกว่า ประยัด

๔๔. ราเชนทรา ประสาด ฆาท (Rajendra Prasad Ghat) เดิมชื่อ โฆรา ฆาท แปลว่าม้า ในอดีตท่านี้มีการซื้อม้าเพื่อข้ามอีกฟากหนึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อให้เกียรติประธานาธิบดีคนแรกของอินเดีย

๔๕. แมน มันดีร ฆาท (Man Mandir Ghat) สร้างโดย ท่านไสวแมน ซิงห์ เป็นแม่ทัพของกษัตริย์อักบาร์

๔๖. วาราหิ ฆาท (Varahi Ghat) ตั้งชื่อตามวัดของเทพเจ้าองค์หนึ่ง ชื่อ วาราหิ มาตา

๔๗.ตรีปุระ ไบระวี ฆาท (Tripur Bhairavi Ghat) ตั้งชื่อตามเทพองค์หนึ่ง มหาราชาเมือง พาราณสี สร้างไว้

๔๘. เมียร ฆาท (Meer Ghat) ท่านเมียร รัสดัม อาลี ผู้สำเร็จราชการแทนกษัตริย์เมืองอวัธ (อโยธยา) บริจาคเงินสร้าง

๔๙. เนปาลี ฆาท (Nepal Ghat) ท่านนันฮิ บาบู สร้างในปี ค.ศ. ๑๙๐๒ และชาวเนปาลที่อาศัยในเมืองพาราณสีได้ทำการทำนุบำรุงซ่อมแซม

๕๐. ลาลิตา ฆาท (Lalita Ghat)ตั้งชื่อตามเทพลาลิตา เทวี

๕๑. อัมโรห์ ฆาท (Amroha Ghat) สร้างในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ โดยท่านบาบู กะเสียบ เทพ กับพ่อค้า

๕๒. ขิรกิ ฆาท (Khirki Ghat) ขิรกิ แปลว่า แม่หม้าย เป็นจุดที่แม่หม้ายหรือภรรยาผู้ตายยืนรอดูศพสามีที่กำลังเผา ธรรมเนียมฮินดูไม่

นิยมให้สตรี เข้าร่วมในงานศพ

๕๓. ชลสัย ฆาท (Jaisayi Ghat) เป็นท่าที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการเผาศพ

๕๔. มณิกรรณิกา ฆาท (Manikarnika Ghat) ท่าที่เผาศพ และเป็นท่าที่สำคัญมาก

๕๕. บาจิราว ฆาท (Bajiroa Ghat) เดิมชื่อ ทัตตะตรียา ฆาท เป็นนักบวช เชื่อกันว่า เป็นอวตารแห่งตรีมูรติ ต่อมาท่านบาจิราว เปศวร ได้ทำการบูรณะซ่อมแซม

๕๖. สกินเธีย ฆาท (Scindhia Ghat) เดิมมีอยู่แล้ว ราชินีของราชาคัลลาตา ราว สกิน เธีย แห่งเกาเลีย ได้บูรณะปรับปรุง ทายาทของท่านพระองค์หนึ่งได้เปลี่ยนชื่อให้เป็น สกินเธีย

๕๗. สังกัต ฆาท (Sankata Ghat) ตั้งชื่อตามเทวาลัย สังกัตตาเทวี

๕๘. คงคา มาฮาล ฆาท (Ganga Mahal Ghat) สร้างโดย ราชาแห่งเกาเลีย มหาราชจิยาจิ ราว สกินเธีย

๕๙. โภนเซติ ฆาท (Bhonsale Ghat) มหาราชโภนเซลิ แห่งนาคปูระ สร้างในปี ค.ศ. ๑๗๘๐

๖๐. คเณศ ฆาท (Ganesh Ghat) ตั้งชื่อตามเทวาลัยของพระพิฆเนศ

๖๑. เมตตา ฆาท (Mehta Ghat) ตั้งชื่อตามโรงพยาบาลที่ตั้งบนท่านี้ นักธุรกิจเมือง กัลกัตต้า ชื่อ วัลลภราม ซาลิคราม เมตตา สร้างในปีค.ศ. ๑๙๖๐

๖๒. ราม ฆาท (Ram Ghat) ท่านี้เป็นชื่อตามวัดพระราม ราชาแห่งชัยปูร์ ชื่อ ราชาลไวย ไจ ซิงค์ สร้างไว้

๖๓. จาตาร ฆาท (Jatara Ghat) ท่านทิวัน บาลาจี จาตาร ขุนนางในราชสำนักแห่ง กวาเลีย ได้สร้างไว้

๖๔. ราชา กวาเลีย ฆาท (Raja Cawalior Ghat) ราชาจิยาจี ราว ซินเด สร้างในปี ค.ศ. ๑๗๖๐

๖๕. มงคล กัวรี ฆาท (Mangala Gauri Ghat) ตั้งชื่อตามเทพธิดาที่มีผิวสีขาว คือ เทพธิดา กัวลี

๖๖. เบนิ มาเทพ ฆาท (Beni Madhav Ghat) ตั้งชื่อตามเทวาลัยของ บินดู มาทะวะ

๖๗. ปัญจคงคา ฆาท (Panch Ganga Ghat) ในตำนานกล่าวไว้มีความสำคัญมาก ตำนานกล่าวไว้ไหลมารวมกับแม่น้ำคงคา ณ ท่านี้ คือ ยมุนา สรสวตี กีรนา นัมทา และ ภูตปาบ

๖๘. ทุรคา ฆาท (Durga Ghat) ตั้งชื่อตามวัดพราหมจารินี ทุรคา สร้างโดยคุรุ ของมหาราช เปซวาล

๖๙. พรหม ฆาท (Bhramma Ghat) ตั้งชื่อตามวัดพระพหรามณ์เมชวาล มีเรื่องเล่าว่าพระพรหม มาเยือนเมืองกาสี ต้องการที่พัก พระศิวะจึงจัดท่าน้ำแห่งนี้ให้

๗๐. บันฑิต ปรโกต ฆาท (Bundi ParaGota Ghat) มหาราช สุราจัน ฮาดา ราชาแห่งบันดี รัฐราชสถาน สร้างท่านี้พร้อมกับปราสาทในปีค.ศ.๑๕๘๐

๗๑. สิตาลา ฆาท (Sitala Ghat) เปลี่ยนชื่อตามเทวาลัยของเทพ สิตาลา โดยท่านนารายัน ดิกชิต สร้างปีค.ศ.๑๗๗๒

๗๒. ลาล ฆาท (Lala Ghat) ราชาแห่งติจารา รัฐราชสถาน สร้างในปี ค.ศ. ๑๙๐๐ ต่อมา บัลเทพ ดัส บิรลา ได้สร้างปราสาท

๗๓. หนุมาน กาธิ ฆาท (Hanuman Gathi Ghat) สร้างในปี ค.ศ. ๑๙๗๒ โดยท่านติกจันทรา สาหุ ลูกศิษย์ท่านชื่อ บาบาสยามกัส เคยบำเพ็ญตนบนท่านี้

๗๔. กาย ฆาท (Gai Ghat) ตั้งชื่อตามรูปวัวขนาดใหญ่ (วัวเป็นพาหนะของพระศิวะ) ท่านี้อดีตเคยมีวัวมารวมกันเป็นจำนวนมากที่มา

อาบมากินน้ำ ใครที่เคยฆ่าวัวหรือควาย ถ้าได้มาอาบน้ำท่านี้ บาปเหล่านั้นลอยหายสิ้นไปเอง

๗๕. บัทรีนารายัน ฆาท (Badrinarayan Ghat) ราชาแห่งเกาเลียสร้างประมาณศตวรรษที่ ๑๙ เดิมชื่อ บาล่า ไภ ฆาท

๗๖. ตรีโลจัน ฆาท (Trilochan Ghat) ตั้งชื่อตามรูปเคารพของพระศิวะ ศิวะตรีโลจัน หมายถึง ศิวะมีสามเนตร

๗๗. โกรา ฆาท (Gola Ghat) เป็นชื่อเรียกตามฉางข้าวเปลือก บริเวณนี้เป็นที่พักข้าวเปลือก เพื่อ รอนำไปฝั่งตรงข้าม โกรา แปลว่าฉางข้าวหรือยุ้งข้าว

๗๘. นันทุ ฆาท (Nandu Ghat) ท่านทวารกานาถ จักรวัลตรีเศรษฐีจากเมืองกัลกัตตา สร้างในปี ค.ศ.๑๙๔๐ บนท่านี้มีเทวาลัยของนันทรีศวร

๗๙. ศุกกา ฆาท (Shukka Ghat) เป็นที่ตั้งเทวาลัยของพระศิวะ

๘๐. เตลียานาลา ฆาท (Telianala Ghat) เตลี เป็นชื่อของผู้ประกอบกิจการน้ำมันที่ได้จากเมล็ดพืช

๘๑. ภูต / นะยะ ฆาท (Phuta/Naya Ghat)ในอดีตคือศตวรรษที่ ๑๘ ถูกทิ้งร้างไม่มีบ้านเรือน ภูต แปลว่า ผี ปีค.ศ. ๑๙๔๐ ท่านนรซิงส์ชัยปาล เมืองภาบัว รัฐพิหาร สร้างขึ้นใหม่ ได้ชื่อ นะยะ แปลว่า ใหม่

๘๒. ประหลาด ฆาท (Prahlad Ghat) ตั้งชื่อตามผู้นับถือพระวิษณุ ชื่อประหลาด ที่ได้กล่าวไว้ใน กำเนิดเทศกาลโฮลี่

๘๓. ราช ฆาท (Raja Ghat) เป็นท่าที่ติดกับสะพานมาลาวิยะ เดิมชื่อ ลอร์ด ดัฟฟริน ฆาท ซึ่ง เป็นขุนนางอังกฤษทำการสร้างสะพานแห่งนี้ เส้นทางจะไปมงคลสาลาย เป็นชุมชนใหญ่ มีสถานีรถไฟด้วย

๘๔. อดิ เกศวร ฆาท (Adi Keshava Ghat) เป็นท่าที่บรรจบกันของแม่น้ำวรุณกับแม่น้ำคงคา ใกล้เคียงมีวัดอธิเกศวร ในคัมภีร์ปุราณะ

เป็นท่าที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด ว่ากันว่าพระวิษณุเหยียบโลกที่ท่านี้ ตำนานกล่าวไว้ร่างของพระวิษณุเปรียบกับท่าน้ำคงคาคือ ท่าอัสสี เปรียบดังศีรษะ ท่าดัสอัศวเมธ คือส่วนอก ท่านมณิกรรณิการ์ คือส่วนสะดือ ท่าปัญจคงคาเปรียบดังส่วนต้นขา และท่าอธิเกศวร คือส่วนเท้า

แผนที่ท่าน้ำเมืองพาราณสี

ภาพ : ธัมเมกขสถูป ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

ภาพ : เจาขัณฑีสถูป สถานที่พระพุทธเจ้าพบปัญจวัคคีย์ครั้งแรก

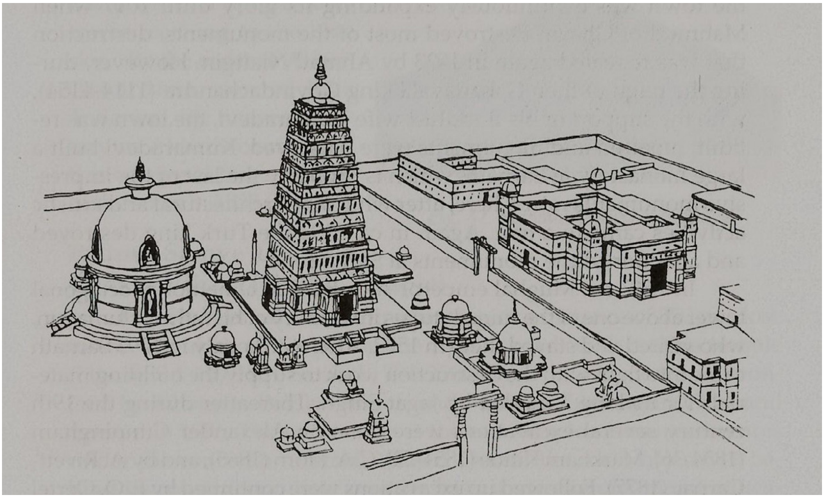

สารนาถ

สารนาถ คือ ที่พึ่งของกวาง มาจากคำว่า สารังคะ + นาถ เป็นจุดเดียวกันกับป่าอิสิปตนมฤคทายวันและห่างตัวเมืองพาราณสี ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร

ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

ป่าอิสิปตนมฤคทายวันคือ สถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา ชื่อ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร โปรดปัญจวัคคีย์ จะแบ่งเป็นสองส่วนคือ อิสิปตนกับมฤคทายวัน

อิสิ = ฤาษี, ปตน = ประชุม, ตกลง

มฤค = เนื้อ ได้แก่ กวาง ละมั่ง

ทาย = ให้ วน = ป่า

ป่าเป็นที่ให้อภัยทานแก่จำพวกเนื้อ และเป็นที่ประชุมตกลงของเหล่าฤาษี

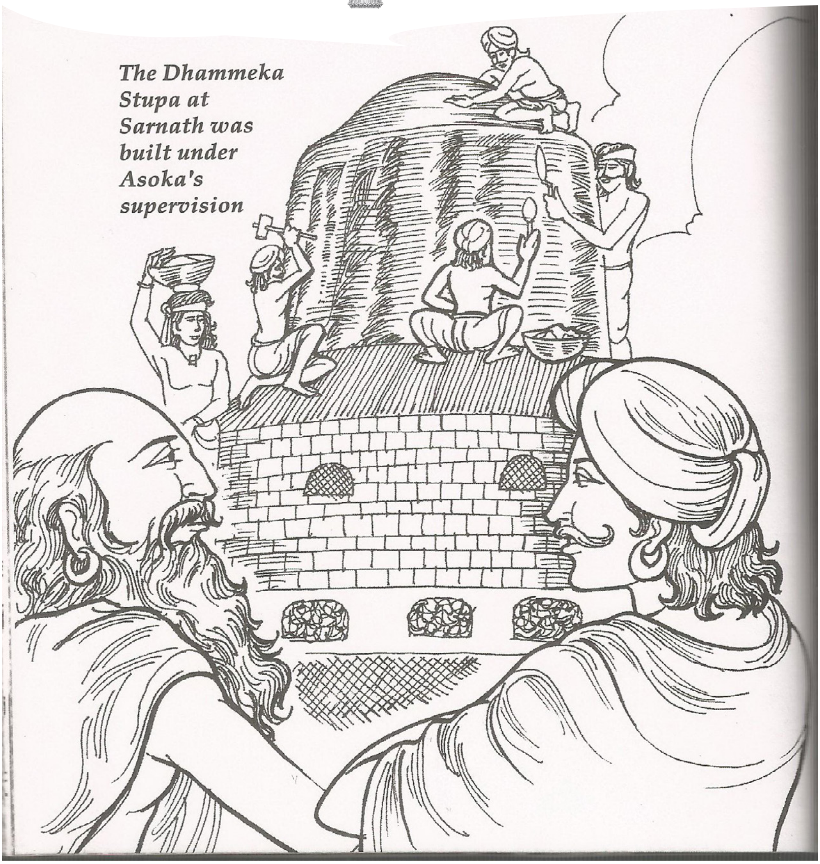

ธัมเมกขสถูป

ธัมเมกขสถูป คือสถานที่เห็นธรรม มาจากคำว่า ธรรมะ + อิกขะ เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเทศนากัณฑ์แรก พ.ศ.๒๓๔ พระเจ้าอโศกมหาราชได้เสด็จธรรมยาตราทรงสร้างพระสถูปขนาดใหญ่เป็นรูปทรงกรวย ฐานทรงกลม สูง ๓๓ เมตร ผ่าศูนย์กลาง ๒๘ เมตร พ.ศ. ๒๓๖๕ อเล็กซานเดอร์ คันนิงแฮม ได้ทำการทรงค้นพบ

หลักธรรมที่ทรงแสดง : ขึ้น ๑๕ ค่ำ อาสาฬหมาส พระพุทธองค์ทรงแสดงปฐมเทศนาชื่อ ธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร โปรดปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ธรรมจักร แปลว่า ล้อแห่งธรรม ปวัตตน แปลว่า ให้เป็นไป หรือ

หมุนสูตร แปลว่า พระสูตร

พระสูตรที่ว่าด้วยการหมุนล้อแห่งธรรม ใจความคือที่สุด ๒ อย่าง บรรพชิตไม่ควรนิยมยินดี

๑. กามสุขขัลลิกานุโยค คือ การทำตนให้พัวพันด้วยสุขในกาม

๒. อัตตกิลมถานุโยค คือ การทำตนให้ลำบากเป็นทุกข์

ทั้งสองทางนี้ไม่ใช่ทางพระอริยะควรเดินสายกลางมัชฌิมาปฏิปทาหรือมรรคมีองค์ ๘ คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ ปัญญาเห็นชอบ คือ เห็นอริยสัจ ๔

๒. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ คือ ดำริออกจากกาม ไม่พยาบาท ไม่เบียดเบียน

๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ คือ เว้นจากทุจริต ๔

๔. สัมมากัมมันตะ ทำการงานชอบ คือ เว้นจากทุจริต ๓

๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ คือ เว้นจากการเลี้ยงชีวิตในทางที่ผิด

๖. สัมมาวายามะ เพียรชอบ คือ เพียรใน ๔ สถาน

๗. สัมมาสติ ระลึกชอบ คือ ระลึกในสติปัฏฐาน ๔

๘. สัมมาสมาธิ ตั้งใจไว้ชอบ คือ เจริญฌานทั้ง ๔

และทรงแสดงอริยสัจ คือ ความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการคือ

๑. ทุกข์ คือ ความไม่สบายกายไม่สบายใจ

๒. สมุทัย คือ เหตุที่ทำให้เกิดทุกข์

๓. นิโรธ คือ ความดับทุกข์

๔. มรรค คือ หนทางที่จะดับทุกข์

พระองค์ทรงแสดงธรรมอยู่นั้น โกณทัญญะได้บรรลุพระโสดาบัน ได้ดวงตาเห็นธรรมว่า "สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับเป็นธรรมดา" พระองค์เปล่งอุทานว่า "อัญญาสิ วต โภ โกณฑัญโญ" แปลว่า "โกณทัญญะ ได้รู้แล้วหนอ" คำว่า อัญญา

จึงเป็นคำนำหน้าชื่อท่าน ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา โกณฑัญญะทูลขออุปสมบท พระพุทธเจ้าทรงประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทา ด้วยพระวาจาว่า “ท่านจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว ท่านจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด” ท่านเป็นพระสงฆ์รูปแรก เป็นการเกิดขึ้นพระรัตนตรัยที่ครบสมบูรณ์ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และเป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนาคือ วันอาสาฬหบูชา

ธัมมราชิกสถูป

ธัมมราชิกสถูป คือสถานที่ตรึกระลึกที่พระพุทธองค์ทรงแสดงอนัตตลักษณสูตร โปรดปัญจวัคคีย์ ผู้ที่ยังยึดมั่นถือมั่นในตัวเอง ส่วนพระสถูปเหลือเพียงแค่ฐานเป็นวงกลม สูงจากพื้นประมาณ ๑ เมตร ส่วนองค์ได้สูญหายไปหมดแล้ว พระเจ้าอโศกทรงสร้างไว้ เดิมสูง ๖๐ เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๓ เมตร

หลักธรรมที่ทรงแสดง: วันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๙ แห่งเดือนสาวนะ ทรงแสดงอนัตตลักขณสูตร คือพระสูตรที่แสดงถึงลักษณะไม่มีตัวไม่มีตน ใจความคือ ขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอนัตตา คือไม่ใช่ตัวตน เป็นของไม่เที่ยงเป็นทุกข์ ปัญจวัคคีย์พิจารณาตามกระแสธรรมนั้น พ้นจากอาสวะไม่ถือมั่นด้วยอุปาทานสำเร็จเป็นอรหันต์ทั้งหมด ครั้งนั้นมีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก ๖ องค์ คือ พระบรมศาสดา ๑ และปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ พระอัญญาโกณฑัญญะ ๑ พระวัปปะ ๑ พระภัททิยะ ๑ พระมหานามะ ๑ พระอัสสชิ ๑

เสาหินศิลาจารึกพระเจ้าอโศก

เสาหินจารึก มีจุดประสงค์เพื่อประกาศข้อมูลข่าวสารราชโองการหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ข้อประพฤติปฏิบัติสำหรับประชาชน เสาเป็นหินทรายแดง จากเมืองจูนาร์ สิงห์เป็นตราประจำ

ราชการของพระองค์ การสร้างเสาหินจารึก จะมีรูปสัตว์ อาทิเช่น สิงห์ ช้าง ม้า เป็นต้น ส่วนที่สารนาถจะเป็นมีสิงห์ ๔ หัวหันหลังชนกัน (จตุรสิงห์) ซึ่งแตกต่าง จากที่อื่น สูง ๑๕.๒๕ เมตร เสาหินหักลงมา ส่วนหัวสิงห์ปัจจุบันได้เก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์สารนาถ

ส่วนประกอบ ความหมายของเสาหิน

๑. บนสุด ธรรมจักร มี ๒๔ ซี่ หมายถึงปฏิจจสมุปบาท

๒. สิงห์ ๔ หัว หมายถึง การขยายคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ายังทิศต่าง ๆ

๓. รูปสัตว์ ๔ ชนิด คือ

สิงห์ คือ บ่งบอกถึงความยิ่งใหญ่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมบันลือสีหนาท

ช้าง คือ ผู้มีปัญญา พระนางสิริมายาทรงสุบินนิมิตเห็นช้างเผือก

ม้า คือ ความเร็ว เสด็จออกผนวชทรงม้ากัณฑกะ

วัว คือ ความอดทน พระองค์ได้ปฐมฌาณในวันแรกนาขวัญ

๔. ดอกบัว หมายถึง ขณะที่พระองค์ประสูติมีดอกบัวผุดขึ้นรองรับ

๕. ความหมายของอักษรพราหมี ถอดใจความออกได้ว่า

ข้าฯ ได้ทำให้สงฆ์สามัคคีเป็นหนึ่งเดียวแล้ว บุคคลใด ๆ จะเป็นภิกษุหรือภิกษุณีก็ตาม ไม่อาจทำลายสงฆ์ได้ก็แล หากบุคคลใดจะเป็นภิกษุ หรือภิกษุณี ก็ตาม จักทำสงฆ์ให้แตกกัน บุคคลนั้นจักต้องถูกบังคับให้นุ่งผ้าขาว และไปอาศัยอยู่ ณ สถานที่อื่น (นอกวัด) พึงแจ้งสาส์นพระบรมราชโองการนี้ให้ทราบทั่วกัน

พระมูลคันธกุฎี

พระมูลคันธกุฎี คือกุฏิหลังแรกของพระพุทธเจ้าที่ทรงจำพรรษาแรก ณ ป่าอิสิปตนมฤคมทายวัน มีความหมายคือ มูล แรก, คันธ ของหอม, กุฎี กุฏิที่อยู่ เดิมสูง ๖๑ เมตร กว้าง ๑๘ เมตร

ยสะเจดีย์

ยสะเจดีย์ สถานที่ยสะกุลบุตรได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ปัจจุบันมีเสา ๔ ต้นสูงประมาณเกือบ ๓ เมตร ปกคลุมพระสถูปองค์เล็ก ๆ อยู่

ยสะเป็นบุตรของเศรษฐีเมืองพาราณสี มีปราสาท ๓ หลัง วันหนึ่งเห็นหญิงนอนหลับมีอาการต่าง ๆ เกิดความเบื่อหน่าย เดินออกจากบ้านมุ่งหน้าทางป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พลางบ่นว่า “ที่นี่วุ่นวายหนอที่นี่ขัดข้องหนอ” พระองค์ตรัสว่า “ที่นี่ไม่วุ่นวาย ที่นี่ไม่ขัดข้อง เชิญทางนี้เถิดเราจักแสดงธรรมแก่ท่าน” ทรงแสดงอนุปุพพีกถา ๕ ประการ

๑. ทานกถา พรรณนาถึงการให้การบริจาค

๒. สีลกถา พรรณนาถึงการรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย

๓. สัคคกถา พรรณนาถึงสวรรค์ คือผลของการให้ทาน และรักษาศีล

๔. กามาทีนวกถา พรรณนาถึงโทษของความใคร่ในกาม

๕. เนกขัมมานิสงสกถา พรรณนาถึงอานิสงส์แห่งการออกจากกาม และอริยสัจ ๔ จนทำให้ยสะได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน บิดายสะเมื่อไม่เห็นลูกจึงออกตามหาได้พบพระพุทธเจ้าได้ ฟังอนุปุพพีกถาและอริยสัจ ๔ บรรลุเป็นพระโสดาบัน เป็นอุบาสกที่ถึงรัตนะตรัยเป็นที่พึ่งคนแรก ส่วนยสะได้ฟังซ้ำอีกสำเร็จพระอรหันต์ ยสะทูลขอบวช พระองค์ประทานด้วยพระดำรัสว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เถิด”

พอตอนเช้าได้เสด็จยังบ้านบิดายสะและโปรดมารดาและภรรยา

เก่าของยสะทรงแสดงอนุปุพพีกถาและอริยสัจ จบธรรมเทศนา หญิงทั้งสองได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน เป็นอุบาสิกาคนแรกของโลกที่ขอถึงพระรัตนตรัย เป็นสรณะตลอดชีวิต ต่อมาสหายของยสะ ๕๔ คน ที่ปรากฏชื่อคือ วิมละ สุพาหุ ปุณณชิ ควัมปติ ทราบข่าวยสะบวช ได้เข้าเฝ้าพระบรมศาสดา ได้ฟังพระธรรมเทศนาจบ สำเร็จพระอรหันต์ขออุปสมบท ครั้งนั้นมีพระอรหันต์เกิดขึ้น ในโลก ๖๑ องค์

เจาขัณฑีสถูป

สถานที่พระพุทธเจ้าพบปัญจวัคคีย์ครั้งแรก พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างไว้ ปัจจุบันมีความสูง ๒๑ เมตร เป็นสถูปมีขนาดใหญ่ ช่วงที่กษัตริย์มุสลิมเรืองอำนาจ ใน พ.ศ. ๒๐๗๕ หุมายุนเคยมาหลบเป็นเวลา ๑๕ ปี พ.ศ. ๒๑๑๙ พระเจ้าอักบาร์ ได้สร้างต่อเติมส่วนบนให้เป็นทรงแปดเหลี่ยม

ตอนหนึ่งของพุทธประวัติ : ปัญจวัคคีย์พอเห็นพุทธองค์เสด็จมาแต่ไกล ตั้งกฎกติกาว่าจะไม่ลุกรับ แต่จะปูอาสนะไว้ พอพระองค์เสด็จมาถึงต่างลืมกฎกติกาที่ นัดหมายกันไว้ พากันลุกขึ้นรับบาตรจีวร แต่ยังใช้คำพูดที่ไม่ให้ความเคารพ ไม่สมควรด้วยคำว่า อาวุโส โคตมะพระองค์ตรัสบอกว่า “ดูกรปัญจวัคคีย์ ตถาคตได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว เธอทั้งหลายจงตั้งใจฟัง และปฏิบัติตามคำของตถาคตไม่นานก็จะได้ตรัสรู้ตาม” ปัญจวัคคีย์กล่าวคัดค้าน “อาวุโส โคตมะ ท่านจะตรัสรู้ได้อย่างไร ในเมื่อท่านละจากความเพียรมาเป็นผู้มักมาก” พระองค์ตรัสถึง ๓ ครั้ง “วาจาเช่นนี้ ตถาคตเคยตรัสมาก่อนหรือไหม” ปัญจวัคคีย์หวนระลึกถึงความหลังดูว่า คงจะได้ตรัสรู้จริงตาม พระวาจา จึงพร้อมกันขอประทานอภัยโทษและตั้งใจฟังธรรม

ส่งสาวกประกาศพระศาสนา

มีพระสาวกพอเป็นกำลังในการเผยแผ่หลักธรรม จึงตรัสเรียกประชุมแล้วตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายเราได้พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง แม้เธอก็เหมือนกัน เธอทั้งหลายจงเที่ยวไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนอันมาก อย่าไปทางเดียวกัน ๒ องค์ จงแสดงธรรมในเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด” แม้เราเองจะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อจะแสดงธรรม พระสาวกทั้ง ๖๐ รูป ได้จาริกประกาศพระศาสนาตามแคว้น เมืองต่าง ๆ

พิพิธภัณฑ์โบราณคดีสารนาถ (Archaeological Museum Sarnath)

อาคารพิพิธภัณฑ์

อาคารพิพิธภัณฑ์ จะแบ่งเป็น ๒ ส่วนคือ ทางเข้าฝั่งซ้ายมือจะเป็นพระพุทธรูป อาทิเช่น พระพุทธรูปปางปฐมเทศนาฝั่งขวามือ จะเป็นเทวรูปของศาสนาฮินดู

เสาหัวสิงห์ ๔ ทิศ

สิงห์หันหลังชนกันทั้ง ๔ ทิศ ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ ณ พิพิธภัณฑ์สารนาถ คือต้นแบบของตราประจำแผ่นดินอินเดีย ซึ่งเดิมประดิษฐานอยู่บนยอดเสาหินพระเจ้าอโศกมหาราช แต่หักลงมาปัจจุบันอินเดียใช้หัวสิงห์นี้เป็นตราราชการ ถือเป็นสัญญลักษณ์ประจำชาติ มีปรากฏอยู่ในธนบัตร-ธงชาติของอินเดีย

ใต้หัวสิงห์ดังกล่าว คือ สตฺยเมว ชยเต หมายถึง ความจริงชนะทุกสิ่ง ได้ถูกนำมาเป็นคำขวัญประจำชาติ

ปางปฐมเทศนา

พระพุทธปฏิมา ปางปฐมเทศนา สร้างในสมัยคุปตะ ประมาณปี พ.ศ. ๘๐๐-๑๒๐๐ พระพุทธรูปนี้ถูกค้นพบที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

ชนะรางวัลการประกวดขององค์การ UNESCO นับว่าเป็นพระพุทธรูปที่สวยงามที่สุดในโลกองค์หนึ่ง องค์พระสร้างจากหินทรายเมืองจูนาร์ มีความสูงจากฐานถึงพระรัศมี ๑.๖ เมตร หน้าตักกว้าง ๐.๗๙ เมตร ปรากฏเป็นรูปเทวดา ๒ ตน กำลังโปรยดอกไม้ ตรงกลางเป็นวงล้อพระธรรมจักรอยู่บนแท่น มีกวางสองตัวหมอบอยู่ทั้งสองข้าง มีรูปพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ขนาบสองข้าง ด้านซ้ายมีรูปสลักสตรีและเด็ก สันนิษฐานว่าเป็นเจ้าภาพผู้สร้าง

รูปตารา (Figure of Tara)

พระนางตารา พระโพธิสัตว์ตารา หรือ พระแม่ตารา เป็นภาษาสันสกฤต (มีรากศัพท์เดียวกับคำว่า ดารา) เป็นพระโพธิสัตว์ฝ่ายหญิงในพระพุทธศาสนา ฝ่ายวัชรยาน แนวคิดการนับถือเริ่มเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ 8 เชื่อกันว่าแนวคิดการบูชาพระนางตาราเริ่มขึ้นในอินเดียเพื่อต่อต้านพิธีกรรมสตี โดยถือว่าเป็นชายาของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ปัจจุบันมีนับถือในอินเดีย เนปาลและทิเบต ส่วนในจีนจะนับถือเจ้าแม่กวนอิมโพธิสัตว์แทน (หญิง)

พระนางตาราได้รับการยกย่องว่าเป็นมารดาของพระพุทธเจ้า พระนางตาราเกิดจากน้ำตาของพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ เมื่อมองเห็นว่าสัตว์โลกมีแต่ความทุกข์ เมื่อน้ำตาของพระองค์ไหลลงมาจนกลายเป็นทะเลสาบ จึงเกิดดอกบัวขึ้น และในดอกบัวนั้นมีพระนางตาราสถิตย์อยู่ พระนางตาราก็มีหลายปาง

ส่วนในศาสนา พรามหณ์-ฮินดู พระนางตารา เป็นเทพนามว่า Parvati (พระแม่ปารวตี หรือพระแม่ศรีมหาอุมาเทวี) จะพบว่าชื่อนี้ไปตรงกับพระนาม ๑๐๘ แห่งองค์พระแม่ศรีมหาอุมาเทวี (พระนามที่ ๗๘ พระแม่ตาราแห่งเมืองกิษกินธาหรือขีดขินน์)

สตี (Sati) สามารถหมายถึง พระนามหนึ่งของพระแม่อุมาเทวี สตี (พิธีกรรม) เป็นพิธีเผาตัวตายตามสามีของหญิงหม้ายชาวอินเดีย ตามความเชื่อในศาสนาฮินดู

พระมูลคันธกุฎีวิหาร

พระมูลคันธกุฎีวิหาร อนาคาริก ธรรมปาละอนุสรณ์, พระประธาน พระพุทธปฏิมา ปางปฐมเทศนาจำลอง, จิตรกรรมฝาผนังภายในวิหาร ภาพเล่าพระพุทธเจ้ากับเหตุการณ์ต่าง ๆ, ต้นพระศรีมหาโพธิ์, หินแกรนิตสีดำ จารึกบทพระธัมมจักรกัปวัตนสูตร ภาษานานาชาติ หลายประเทศ หลายภาษา รายแวดล้อมพระศรีมหาโพธิ, รูปเหมือนท่านอนาคาริก ธรรมปาละ ตั้งตระหง่านงดงาม

วัดพุทธนานาชาติ

วัดพุทธนานาชาติ มีวัดไทยสารนาถ วัดไทยพาราณสี (กำลังก่อสร้าง) วัดธิเบต วัดพม่า วัดจีนฯลฯ

พระสูตรและชาดก

ธัมมจักกัปปวัตนสูตร อนัตตลักษณสูตร และสุวรรณสามชาดก เป็นต้น

เอรกปัตตะนาคราช

พระไตรปิฎก ฉบับมหามกุฏ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท เล่ม ๑ ภาค ๒ ได้กล่าวถึงเรื่อง นาคราชชื่อว่า เอรกปัตตะ หน้าที่ ๒๒๓ - ๓๓๐

พระศาสดา ทรงประทับใต้โคนต้นซึก ๗ ต้น ณ กรุงพาราณสี ทรงปรารภนาคชื่อเอรกปัตตะ

- ไม่ปลงอาบัติเล็กน้อย ก่อนให้โทษ

สมัยศาสนากัสสปะพุทธเจ้า ได้มีภิกษุหนุ่มรูปหนึ่ง เป็นพระที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ วันหนึ่งได้นั่งเรือในแม่น้ำคงคา เรือที่แล่นได้เกิดการสั่นไหว ท่านได้ใช้มือจับใบตะไคร้น้ำจนขาด ภิกษุหนุ่มเห็นว่าเป็นอาบัติเล็กน้อย ไม่แสดงอาบัติ

ในตอนมรณภาพ เป็นประดุจใบตะไคร้น้ำผูกคอ อยากจะปลงอาบัติ แต่ไม่มีภิกษุอื่น เกิดความเดือดร้อนใจขึ้นว่า "ตนมีศีลไม่บริสุทธิ์" เมื่อตายไปแล้ว ได้เกิดเป็นพระยานาค

- พระยานาคออกอุบาย เพื่อทราบการอุบัติแห่งพระพุทธเจ้า

ต่อมาพระยานาคได้กำเนิดธิดา เขามีความคิดว่า ตอนนี้พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นแล้วหรือยัง โดยออกอุบายด้วยวิธีนี้คือ ผู้ใดนำเพลงขับ แก้เพลงขับของเราได้ เราจักยกลูกสาวให้พร้อมกับนาคพิภพอันใหญ่แก่ผู้นั้น

ในวันอุโบสถทุกกึ่งเดือน พระยานาคแผ่พังพานใหญ่ในแม่น้ำคงคา วางธิดาไว้บนพังพานนั้น ให้ฟ้อนรำขับร้องว่า

"ผู้เป็นใหญ่อย่างไรเล่า ชื่อว่าพระราชา?

อย่างไรเล่า พระราชาชื่อว่ามีธุลีบนพระเศียร?

อย่างไรเล่า ชื่อว่าปราศจากธุลี, อย่างไร? ท่านจึงเรียกว่า คนพาล"

ปรากฏว่าผู้คนจากในเมืองนอกเมืองพากันมาแก้เพลงขับ ตามกำลังสติปัญญาของตน ไม่มีผู้ใดตอบถูก จนผ่านล่วงเลยไปหนึ่งพุทธันดร

- พระศาสดาทรงผูกเพลงขับแก้

ครั้งนั้นพระพุทธเจ้าของเราทั้งหลายได้อุบัติขึ้นแล้ว วันหนึ่งเวลาใกล้รุ่ง ทรงตรวจดูโลก มีเอรกปัตตนาคราช เป็นต้น และทรงเห็น

มาณพชื่อว่า อุตตระ อยู่ในข่ายพระญาณของพระองค์

เวลานั้นพระพุทธองค์เห็นมาณพเดินไปไม่ไกล จึงตรัสว่า "อุตตระ"

อุตตระ "อะไร พระเจ้าข้า"

พระศาสดา "เธอจงมานี่ก่อน"

มาณพได้ถวายบังคม นั่งลงไม่ห่างจากพระองค์ พระศาสดาได้ตรัสถามว่า "เธอจะไปไหน"

อุตตระ "จะไปร้องขับเพลงกับธิดาของเอรกปัตต-นาคราช"

พระศาสดา "เธอรู้เพลงขับแก้แล้วหรือ"

อุตตระ "ข้าพระองค์ทราบ พระเจ้าข้า"

พระศาสดา "เธอจงกล่าวเพลงเหล่านั้นมาดูก่อน"

"แนะอุตตระว่า "นั่นไม่ใช่เพลงขับแก้ เราจักให้เพลงขับแก้แก่เธอ เธอต้องเรียนเพลงขับแก้ให้ได้"

อุตตรมาณพ "เป็นการดี พระเจ้าข้า"

- อุตตรมาณพเรียนเพลงแก้จากพระศาสดา

พระศาสดาตรัสกับอุตตระว่า ถ้านางนาคมาณวิกาขับเพลง เธอพึงขับเพลงแก้อย่างนี้ว่า

"ผู้เป็นใหญ่ในทวารทั้ง ๖ ชื่อพระราชา
พระราชาผู้กำหนัดอยู่ ชื่อว่ามีธุลีบนพระเศียร
ผู้ไม่กำหนัดอยู่ ชื่อว่าปราศจากธุลี
ผู้กำหนัดอยู่ ท่านเรียกว่า คนพาล"

"คนพาลอันอะไรเอ่ย ย่อมพัดไป,
บัณฑิตย่อมบรรเทาอย่างไร,
อย่างไร จึงเป็นผู้มีความเกษมจากโยคะ,

ท่านจงขับเพลงขับแก้แก่นางว่า

"คนพาลอันห้วงน้ำ (คือกามโอฆะเป็นต้น) ย่อมพัดไป

บัณฑิตย่อมบรรเทา (โอฆะนั้น) เสียด้วยความเพียร

บัณฑิตผู้ไม่ประกอบด้วยโยคะทั้งปวงท่านเรียกว่า ผู้มีจิตเกษม จากโยคะ

พระพุทธเจ้าได้ประทานเพลงขับแก้ อุตตรมาณพกำลังเรียนเพลงขับแก้ ได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน นางนาคมาณวิกา ขับเพลงโต้แก้ อุตตรมาณพก็ขับเพลงแก้แก่นาง สลับกันถามและตอบไปมาจนจบแห่งคาถานั้น

- นาคราชทราบว่าพระพุทธเจ้าอุบัติแล้ว

พระยานาคได้ฟังเพลงขับแก้ รู้ทันทีว่าพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นมาในโลกแล้ว ตนไม่เคยฟังคาถานี้ ตลอดหนึ่งพุทธันดร ดีอกดีใจจึงเอาหางฟาดน้ำ คลื่นน้ำขนาดใหญ่ได้กระทบฝั่งทั้งสอง ทำให้ผู้คนได้ตกจมลงในแม่น้ำ จากนั้นยกผู้มหาชนที่กำลังจมน้ำขึ้นมาไว้บนพังพานเอาไว้บนบกเหมือนเดิม

นาคราชเข้าไปถามมาณพว่า ตอนนี้พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ไหน

อุตตรมานพได้พานาคราชเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า มหาชนจำนวนมากก็ไปเหมือนกัน ได้ถวายบังคมศาสดา ได้ยืนร้องไห้อยู่ ได้เล่าเรื่องของตนเองให้ฟังว่า ด้วยเหตุที่ได้จับตะไคร้น้ำให้ขาดเพียงเล็กน้อยทำให้ต้องมาเกิดเป็นสัตว์ที่เลื้อยไปด้วยอก (อเหตุกสัตว์) เฝ้ารอการอุบัติของพระพุทธเจ้าอยู่ ๑ พุทธันดร

ลำดับนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

กิจฺโฉ มนุสฺสปฏิลาโภ กิจฺฉํ มจฺจาน ชีวิตํ

กิจฺฉํ สทฺธมฺมสฺสวนํ กิจฺโฉ พุทฺธานมุปฺปาโท.
“ความได้อัตภาพเป็นมนุษย์ เป็นการยาก,
ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย เป็นอยู่ยาก,
การได้ฟังพระสัทธรรม เป็นของยาก,
การอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นการยาก

- นาคราชไม่ได้บรรลุธรรม

จบพระธรรมเทศนา ผู้คนจำนวนมากได้บรรลุธรรม หรือประมาณ ๘ หมื่น ๔ พัน นาคราชควรที่จะได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน แต่กลับไม่ได้ เพราะว่าร่างกายเป็นสัตว์เดรัจฉาน

ประวัติพระอัญญาโกณฑัญญะ

พระอัญญาโกณฑัญญะ เกิดในตระกูลพราหมณ์ หมู่บ้านโทณวัตถุ ใกล้กับกรุงกบิลพัสดุ์ ได้ศึกษาในศิลปวิทยาจนจบไตรเพท

พระเจ้าสุทโธทนะได้เชิญพราหมณ์ ๑๐๘ คน มาเลี้ยงโภชนาหาร และได้คัดเลือกพราหมณ์ให้ ๘ คน เพื่อทำนายพระลักษณะพระกุมาร หนึ่งในจำนวนนั้นมีโกฑัญญะซึ่งเป็นพราหมณ์หนุ่มที่มีอายุน้อยที่สุด พราหมณ์ ๗ คนแรก ได้ชูมือเป็น ๒ นิ้วคือ

๑. ถ้าพระกุมารดำรงอยู่ในเพศฆราวาส จักได้เป็นจักรพรรดิ

๒. ถ้าพระกุมารออกบวช จักได้เป็นศาสดาเอกของโลก

ส่วนโกณทัญญะพราหมณ์ชูเพียงนิ้วเดียวว่า พระกุมารจักเสด็จออกบวช และจักได้เป็นศาสดาเอกของโลก

เมื่อครั้งที่พระมหาบุรุษทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา โกณฑัญญะพรามหณ์ บุตรพราหมณ์อีก ๔ ท่าน คือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสสชิ เรียกว่า ปัญจวัคคีย์ ได้ออกบวชติดตามเฝ้าอุปัฏฐาก ทรงบำเพ็ญอยู่ถึง ๖ ปี ก็ยังไม่ได้บรรลุ และได้หันมาเสวย

พระกระยาหารตามปกติ ปัญจวัคคีย์เห็นดังนั้นแล้ว หลีกหนีละทิ้งพระองค์ เดินไปยังเมืองพาราณสี

อดีตชาติพระอัญญาโกณฑัญญะ

ในสมัยพระพุทธเจ้าปทุมุตตระ เข้าเฝ้าพร้อมพวกเพื่อฟังธรรม เห็นพระพุทธเจ้าตั้งสาวกไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เกิดศรัทธาปรารถนาจะเป็นเช่นนั้นบ้าง จากนั้นได้ถวายมหาทานติดต่อกัน ๗ วัน นำผ้าเนื้อดีเลิศวางถวายไว้แทบยุคลบาทกราบทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญขอให้ข้าพระองค์ได้เป็นเหมือนภิกษุที่ได้แต่งตั้งด้วยเถิด ขอให้รู้แจ้งธรรมก่อนใคร”

พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ว่า ในอีก ๑๐๐,๐๐๐ กัปข้างหน้าในสมัยของพระพุทธเจ้าโคดม เธอจักได้ออกบวช รู้แจ้งธรรมก่อนใคร และได้รับตำแหน่งเอตทัคคะด้านรัตตัญญู ได้ฟังแล้วเกิดปีติโสมนัส ได้ทำบุญอื่นๆ สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง หลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ได้กำแพงแก้วล้อมพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีกธาตุ ได้สร้างเรือนแก้วภายในเจดีย์อีก

ชาติที่พบพระพุทธเจ้าวิปัสสี ท่านเกิดเป็นบุตรของกฎุมพีชาวเมืองพันธุมดี มีชื่อ มหากาล มีน้องชื่อ จูฬกาล ไม่มีความเลื่อมในพระพุทธเจ้า ทั้งสองขัดแย้งในเรื่องการทำบุญ ในที่สุดได้แบ่งนาออกเป็น ๒ ส่วน มหากาลได้นำข้าวสาลีมาทำบุญถวายก่อน จนสิ้นอายุขัย พอถึงปัจจุบันชาติความปรารถนาความตั้งใจได้สำเร็จทุกประการ

ประวัติพระยสะ

อดีตชาติของพระยสะ ได้พบพระพุทธเจ้าคือ สุเมธะ สิทธัตถะ กัสสปะ ชาติที่พบพระพุทธเจ้าสุเมธะ ท่านเกิดเป็นพญานาค วันหนึ่งได้นิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวก มายังที่อยู่ของตน ได้ถวายทาน

และถวายผ้าไตรจีวร จากนั้นได้ตั้งจิตปรารถนาขอให้ได้บรรลุอรหัตผล พระพุทธเจ้าเห็นด้วยพระญาณว่า ความปรารถนาของท่านสำเร็จได้แน่ จึงพยากรณ์ว่า

"ในอีก ๓๐,๐๐๐ กัปข้างหน้าพระพุทธเจ้าโคดมเสด็จอุบัติขึ้นในโลก เธอจักได้ออกบวชเป็นสาวกของพระองค์ จักได้บรรลุอรหัตผล"

เกิดความปีติโสมนัส ได้ทำบุญอื่นสนับสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ชาติที่พบพระพุทธเจ้าสิทธัตถะ เกิดเป็นบุตรเศรษฐีชาวเมืองสุทัสสนะ ได้นำแก้ว ๗ ประการบูชาต้นกรรณิการ์ อันเป็นต้นไม้ตรัสรู้ จากชาตินั้นบุญได้ส่งผลให้เวียนว่ายตายเกิดในภพภูมิต่าง ๆ จนถึงพระพุทธองค์ใหม่

ชาติที่พบพระพุทธเจ้ากัสสปะ สละเรือนออกบวชบำเพ็ญสมณธรรม ในช่วงพุทธันดร มีอยู่ชาติหนึ่งได้เกิดเป็นคนอาสาเก็บศพกับเพื่อน ๕๔ คน ศพที่ไม่มีญาติ วันหนึ่งได้พบหญิงตายทั้งกลม ขณะเผาอยู่นั้นท่านเกิดอสุภสัญญา คือความรู้สึกว่าร่างกายไม่ใช่ของสวยงาม จึงเล่าให้เพื่อน ๆ ฟังก็ได้อสุภสัญญาเช่นเดียวกัน

อสุภสัญญาในอดีตชาติได้เป็นอุปนิสัยปัจจัยในชาติปัจจุบัน คือ พอเห็นหญิงนางรำเรอที่กำลังหลับใหลอยู่ เหมือนกับซากศพในป่าช้า จึงเกิดความเบื่อหนาย

คัมภีร์มโนรถปูรณีว่า กล่าวว่า นางสุชาดาผู้ถวายข้าวมธุปายาสแด่พระพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้นั่นเอง นางกับลูกสะใภ้เป็นอุบาสิกานับถือพระรัตนตรัยคู่แรกในโลก

พระยสะบรรลุเป็นพระอรหันต์ขณะยังเป็นฆราวาส มิได้รับเอตทัคคะ เพราะว่าท่านมิได้จิตปรารถนา ตั้งจิตปรารถนาเพื่อบรรลุอรหัตผล คำพูดของท่านมีความว่า เนื้อตัวมีกลิ่นหอม ร่างกายประดับด้วยเครื่องอาภรณ์ เราก็ได้บรรลุวิชชา ๓ เราทำตามคำสอนของ

พระพุทธเจ้าได้แล้ว

นางสุปปิยาอุบาสิกา

สุปปิยา เป็นชาวเมืองกรุงพาราณสี ต่อมาพระศาสดาพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เสด็จมาเมืองพาราณสี

นางได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฟังธรรม และได้สำเร็จเป็นโสดาปัตติผล

ไปพระวิหาร (อิสิปตนมฤคทายวันวิหาร)

อุบาสิกานั้น ปกติก็จะไปสู่อาราม เที่ยวเยี่ยมวิหารและบริเวณทั่วทุกแห่ง เพื่อดูว่ามีภิกษุรูปใดอาพาธ หรือสอบถามภิกษุรูปที่อาพาธถึงความต้องการสิ่งใดเป็นพิเศษหรือไม่ เพื่อที่นางจะได้จัดหามาถวาย ขณะนั้นมีภิกษุรูปหนึ่งบอกกับอุบาสิกาว่า อาตมาดื่มยาถ่าย อาตมาต้องการน้ำเนื้อต้ม

อุบาสิกาสุปปิยารับคำ สั่งคนรับใช้ให้ไปหาซื้อเนื้อสัตว์ที่เขาขายมา แล้วเที่ยวหาซื้อทั่วพระนครพาราณสีก็มิได้พบเนื้อสัตว์ที่เขาขาย เพราะวันนี้ห้ามฆ่าสัตว์

อุบาสิกาสุปปิยาจึงได้มีความปริวิตกว่า ภิกษุอาพาธรูปนั้นแล เมื่อไม่ได้ฉันน้ำเนื้อต้ม อาพาธจักมากขึ้น หรือจักถึงมรณภาพ แล้วได้หยิบมีด เฉือนเนื้อต้นขาต้มถวายพระ สั่งคนรับใช้นำต้มเนื้อนี้ถวายภิกษุรูปที่อาพาธอยู่ในวิหาร อนึ่ง ผู้ใดถามถึงฉัน จงบอกว่าป่วย แล้วเอาผ้าห่มพันขา เข้าห้องนอนบนเตียง

วันรุ่งขึ้นสามีได้นิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์รับอาหารบิณฑบาตที่บ้าน พระองค์ได้ตรัสถามถึงนางสุปปิยา ตรัสให้ออกมา ทันทีที่เห็นพระพุทธเจ้าแผลใหญ่ที่ขานั้นได้เกิดเนื้องอกขึ้นเต็ม มีผิวและขนละเอียดขึ้น พระบรมศาสดาได้ทราบสาเหตุอาการอาพาธของนาง ทรงตำหนิภิกษุที่ขอเนื้อกับอุบาสิกาสุปปิยา

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูกรโมฆบุรุษ ไฉนเธอจึงไม่ได้พิจารณา แล้วฉันเนื้อเล่า เธอฉันเนื้อมนุษย์แล้ว การกระทำของเธอนั่น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส... ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย

พระพุทธบัญญัติห้ามฉันเนื้อมนุษย์

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงฉันเนื้อมนุษย์ รูปใดฉัน ต้องอาบัติถุลลัจจัย อนึ่ง ภิกษุยังมิได้พิจารณา ไม่พึงฉันเนื้อ รูปใดฉัน ต้องอาบัติทุกกฏ

ต่อมา ทรงห้ามฉันเนื้อช้าง ม้า สุนัข งู ราชสีห์ เนื้อโคร่ง เสือเหลือง หมี และเสือดาว

เอตทัคคะ

ภายหลัง พระศาสดาประทับนั่ง ณ พระเชตวันวิหาร เมื่อทรงสถาปนา พวกอุบาสิกาไว้ในตำแหน่งต่าง ๆ ตามลำดับ จึงทรงสถาปนานางสุปปิยา อุบาสิกาไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิศกว่าพวกอุบาสิกาผู้อุปัฏฐากภิกษุไข้

ตั้งความปรารถนาไว้ในอดีต

ดังได้สดับมา นางสุปปิยาอุบาสิกานี้ ครั้งพระพุทธเจ้าพระนามว่า ปทุมุตตระ บังเกิดในเรือนสกุล กรุงหังสาวดี ต่อมากำลังฟังพระธรรมเทศนาของพระศาสดา เห็นพระศาสดาทรงสถาปนาอุบาสิกาผู้หนึ่ง ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิศกว่าพวกอุบาสิกาผู้อุปัฏฐากภิกษุไข้ จึงทำกุศลให้ยิ่งยวดขึ้นไปเพื่อปรารถนาตำแหน่งนั้น ครั้นสิ้นชีวิตลงแล้ว นางเวียนว่ายอยู่ในภูมิเทวดาและมนุษย์ถึงแสนกัป

ภาพ : สถานที่แสดงสติปัฏฐาน ๔

ภาพ : วัดชาวพุทธที่อยู่ใกล้เคียง

แคว้นกุรุ

ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่ม ๑๑ ได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาที่แคว้นกุรุ ในนิคมชื่อ กัมมาสธัมมะ ชาวเมืองแห่งนี้ล้วนเป็นผู้มีปัญญามาก จึงไม่แปลกที่พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักธรรมชั้นสูง ในการเจริญวิปัสสนาคือ สติปัฏฐานสูตร และยังมีสูตรอื่น ๆ เช่น มาคันทิยสูตร มหานิทานสูตร อานัญชสัปปายสูตร เป็นต้น

สถานที่แสดงสติปัฏฐานสูตร

สถานที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงสติปัฏฐานสูตร ปัจจุบันเรียกว่า เขาไกรลาส เป็นเนินเขาลูกเล็กไม่ใหญ่ เป็นเนินหิน ปัจจุบันเป็นสถานที่ร่มรื่นเงียบสงบ มีสนามหญ้าสีเขียวรอบอาณาบริเวณ ห่างจากกรุงเดลลี ๓ กิโลเมตร

จารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช

ปกติศิลาจารึกของพระเจ้าอโศก จะเป็นเสาหินลำต้นที่มีความสูง และทำจากหินทราย แต่ที่เมืองอินทรปัตถ์ จะเป็นโขดหิน ทางการได้ทำเสาสี่ต้นมีหลังคาเป็นโบกปูน ด้านข้างล้อมรอบด้วยเหล็ก ด้านในจารึกอักษรพราหมี เนื้อความบนเนินหินกล่าวไว้ว่า

"พระเจ้าปิยทัสสี ผู้เป็นที่รักของเทพยดา ตรัสว่า มากกว่า ๒ ปีมาแล้ว ที่เรายอมรับนับถือพระพุทธเจ้าอย่างเปิดเผย แต่ก็ไม่ได้ทำกิจที่พึงทำเต็มที่ในพระพุทธศาสนา แต่อย่างไรก็ตามเรายังเพิ่มความสัมพันธ์กับพระสงฆ์ ประชาชนไม่ว่ายากดีมีจนก็สามารถเข้าถึงธรรมได้ ถ้าตั้งใจและพยายาม..."

โกสัมพี แคว้นวังสะ

ริมฝั่งแม่น้ำยมุนา

เสาหินอโศก

โกสัมพี แคว้นวังสะ

กลุ่มพระชาวแคว้นวังสะ

มี ๒ รูป พระพากุละ และพระปิณโฑลภารทวาชะ

เมืองโกสัมพี แคว้นวังสะ ในสมัยครั้งพุทธกาลมีพระเจ้าอุเทนปกครอง พระราชโอรสของพระเจ้าปรันตปะ นครโกสัมพีเป็นเมืองหลวงแคว้นวังสะ ๑ ใน ๔ แคว้น มหาอำนาจที่เจริญทางการพาณิชย์ มีเส้นทางที่ติดต่อเมืองต่าง ๆ เช่น อุชเชนี เวทิสา สาเกต สาวัตถี กุสินารา ปาวา กบิลพัสดุ์ เวสาลี ราชคฤห์ เป็นต้น

ทรงแสดงธรรมเทศนาหลายพระสูตร เช่น โกสัมพิยสูตร สันทกสูตร ชาลิยสูตร เป็นต้น

พระพุทธองค์เสด็จมาหลายครั้ง และมาประทับในพรรษาที่ ๙ สมัยพุทธกาลมีวัดอยู่ ๔ วัด คือ โฆสิตาราม กุกกุฏาราม ปาวาริการาม หรือ ปาวาริกัมพวัน และพัทริการาม

พรรษาที่ ๑๐ สงฆ์วัดโฆสิตาราม ทะเลาะกันพระพุทธองค์จึงไปจำ พรรษาที่รักขิตวันแห่งป่าปาริไลยะ ออกพรรษาแล้วเสด็จยังวัดเชตวัน เมืองสาวัตถี หลังพุทธกาล วัดทั้ง ๔ แห่งยังเจริญรุ่งเรืองและมีพระสงฆ์อยู่จำพรรษาจำนวนมาก

พ.ศ. ๒๒๘ - ๒๓๔ พระเจ้าอโศกได้เสด็จจาริกธรรมปักเสาอโศกไว้เป็นอนุสรณ์สร้างสถูปสูง ๒๐๐ ฟุต

พ.ศ. ๙๐๐ หลวงจีนฟาเหียนได้เดินทางมาบันทึก เมืองวัดยังมีผู้คนมีคนอยู่อาศัย “ ทำการค้าขาย ”

พ.ศ. ๑๓๐๐ หลวงจีนถังซัมจั๋ง มีการบันทึกไว้ในจดหมายเหตุว่า “มหานครแห่งนี้” กว้างยาวรวม ประมาณ ๖๐๐๐ ลี้ (ตาราง) เมือง

หลวง กว้างยาวรวม ๓๐ ตารางลี้ (๑ ลี้ = ๑๐ เส้น) มีการเกษตรเพาะปลูกอย่างอุดมสมบูรณ์ ผู้คนขยันหมั่นเพียรศึกษา มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา มุ่งหน้าทำความดีมีวัดอยู่ประมาณ ๑๐ แห่ง พระเถรวาท ๓๐๐ รูป เทวาลัย ๕๐ แห่ง

พ.ศ. ๑๕๖๘ กองทัพอิสลามจากอัฟกานิสถาน เข้ามาทำลายเมืองโกสัมพีและวัดวาอารามอย่างย่อยยับอัปปาง

พ.ศ. ๒๓๗๔ อเล็กซานเดอร์ คันนิ่งแฮม ได้เริ่มขุดค้นพบซากเมืองโบราณและวัดวาอารามทั้งหลาย

ปัจจุบันโกสัมพี เหลือไว้แต่ซากปรักหักพัง กองอิฐหินจากการพังทลายของปราสาทราชมณเฑียร เหมือนเมืองร้างทั้งหลาย มีหมู่บ้านเล็ก ๆ ชื่อว่า โกสัมพี อยู่ริมน้ำยมุนา มีซากกำแพงเมือง มีซากวัดวาอาราม แม้แต่เขตพระราชฐานชาวบ้านยังยึดทำการเกษตร

เสาหินพระเจ้าอโศกมหาราช

พระเจ้าอโศกมหาราชเสด็จมาโปรดให้สร้างเสาหิน อยู่ในบริเวณวัดโฆสิตาราม บนยอดได้หักลงมา จนไม่สามารถรู้ว่าเป็นรูปลักษณะใด ปัจจุบันได้นำมาฝังไว้ในบริเวณเดิม

โฆสิตาราม

โฆสิตาราม เป็นวัดที่ท่านโฆสิตะเศรษฐีสร้างถวายพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ พระองค์ทรงแสดงธรรมเทศนาจำนวนหลายครั้ง ณ วัดแห่งนี้ พระเจ้าอโศกมหาราชปักหลักเสาหิน เพื่อให้แสดงว่าบริเวณตรงนี้มีความสำคัญ เพื่อให้อนุชนรุนหลังย้อนระลึกเหตุการณ์ในอดีต

กุกกุฏาราม

กุกกุฏาราม อยู่ไม่ห่างไกลจากวัดโฆสิตาราม กุกกุฏาราม เป็น

อารามที่ท่านกุกกุฏ สร้างถวายพระพุทธองค์ ในพรรษาที่ ๙ และได้รับการบูรณะบ่อยครั้งมาก ปัจจุบันเหลือแต่ซากปรักหักพัง

กำแพงเมือง

กำแพงเมืองโกสัมพีสร้างโดยกษัตริย์หลายพระองค์ ก่อนสมัยพระเจ้าอุเทน และในสมัยของพระองค์ได้ทำการเสริมเพิ่มเติม เพื่อความแข็งแกร่ง ปัจจุบันยังปรากฏเด่นชัด แม้จะถูกกาลเวลาทำลายไปก็ตาม

ประวัติพระพากุลเถระ

พระพากุละ เกิดในวรรณะแพศย์ ตระกูลคหบดี ในเมืองโกสัมพี ที่ได้ชื่อว่า “พากุละ” เพราะ ๒ ตระกูลช่วยกันเลี้ยงดู (พา = สอง, กุละ = ตระกูล)

เมื่อท่านคลอดออกจากครรภ์ของมารดาได้ ๕ วัน บิดามารดารวมทั้งวงศาคณาญาต นำเด็กที่เกิดใหม่ไปอาบน้ำในแม่น้ำคงคา แล้วจะทำให้เป็นคนไม่มีโรคเบียดเบียนและมีอายุยืนยาว พี่เลี้ยงนางนมทั้งหลายจึงได้นำท่านไปอาบน้ำในแม่น้ำคงคา ขณะที่พี่เลี้ยงกำลังอาบน้ำให้ท่านอยู่นั้น มีปลาใหญ่ตัวหนึ่งแหวกว่ายมาตามกระแสน้ำ

เมื่อมันเห็นท่านแล้วคิดว่าเป็นก้อนเนื้อ จึงฮุบท่านไปเป็นอาหารแล้วกลืนลงท้อง อาจเป็นเพราะท่านมีบุญญานุภาพมาก แม้จะถูกอยู่ในท้องของปลาก็มิได้รับความทุกข์ร้อนแต่ประการใด เป็นเสมือนว่านอนอยู่ในสถานที่อันสุขสบาย ส่วนปลานั้นก็ไม่สามารถจะย่อยอาหารชิ้นนั้นได้ จึงมีอาการเร่าร้อนทุรนทุราย กระเสือกกระสนแหวกว่ายไปตามกระแสน้ำ จนถูกชาวประมงจับได้และขาดใจตายในเวลาต่อมา

ชาวประมงจึงพร้อมใจกันนำออกเร่ขาย ภริยาเศรษฐีเมือง

พาราณสีผ่านมาพบ จึงได้ซื้อปลานั้นไว้ จัดการชำแหละท้องปลาแล้วสิ่งที่ปรากฏแก่สายตาของทุกคนก็คือ เด็กทารกที่ยังมีชีวิตอยู่ ภริยาเศรษฐีดีใจสุดประมาณ

ข่าวการที่เศรษฐีในเมืองพาราณสีได้เด็กจากท้องปลา แพร่สะพัดไปทั่วอย่างรวดเร็วฝ่ายมารดาบิดาที่แท้จริงของเด็กนั้นอยู่ที่เมืองโกสัมพี ได้ทราบข่าวนั้นแล้ว จึงรีบเดินทางมาพบเศรษฐีเมืองพาราณสีทันที ได้สอบถามเรื่องราวโดยตลอดแล้ว จึงกล่าวว่า "นั่นคือบุตรของเรา" พร้อมกับชี้แจงแสดงหลักฐานเล่าเรื่องราวความเป็นมาโดยละเอียด แล้วเจรจาขอเด็กนั้นคืน ฝ่ายเศรษฐีเมืองพาราณสี แม้จะทราบความจริงนั้นแล้วก็ไม่ยอมให้คืน เพราะถือว่าตนก็ได้มาด้วยความชอบธรรม อีกทั้งมีความรักความผูกพันในตัวเด็ก ซึ่งเปรียบเสมือนลูกที่แท้จริงของตน ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้

จึงพากันไปกราบทูลพระเจ้าพาราณสีเพื่อให้ทรงช่วยตัดสินคดี ทรงพิจารณาวินิจฉัยให้ความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย ด้วยการตัดสินให้ทั้งสองตระกูลมีสิทธิ์ในตัวเด็กทารกนั้นเท่าเทียมกัน ให้ทั้งสองฝ่ายผลัดกันเลี้ยงดู เพราะท่านเจริญเติบโตในตระกูลเศรษฐีทั้งสองตระกูลละครึ่งปี ท่านมีชีวิตที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขตามวิถีชีวิตฆราวาส ด้วยความอุปถัมภ์บำรุงของตระกูลทั้งสองนั้น จวบจนอายุถึง ๘๐ ปี

ฺพากุละพร้อมด้วยบริวาร ได้มีโอกาสเข้าเฝ้าและรับฟังพระธรรมเทศนาเกิดศรัทธาเลื่อมใส จึงกราบทูลขอบรรพชาอุปสมบท ท่านอุตสาห์ทำความเพียรอยู่ ๗ วัน ก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

และท่านเป็นผู้ปฏิบัติเคร่งครัดในธุดงค์ ข้อ "เนสัชชิกธุดงค์" คือ การสมาทานธุดงค์ด้วยการอยู่ในอิริยาบท ๓ คือ ยืน เดิน และนั่งเท่านั้น ไม่นอน และข้อ "อรัญญิกธุดงค์" คือ การสมาทานธุดงค์ด้วยการอยู่ป่าเป็นวัตร ดังจะเป็นได้ว่า ตั้งแต่ท่านบวชมานั้น ท่านไม่เคยจำพรรษาในบ้านเลย นอกจากนี้ท่านยังเป็นผู้ที่ไม่มีโรคเบียดเบียน ไม่เคยฉันแม้แต่

ผลสมออันเป็นยาสมุนไพรแม้แต่เพียงผลเดียว

เพราะว่าท่านไม่มีโรคใด ๆ เลยนั่นเอง ทั้งนี้เป็นเพราะด้วยอานิสงส์แห่งการสร้างเว็จกุฎี (ส้วม) แลการถวายยาเป็นทานแก่พระสงฆ์ เหตุการณ์ที่แสดงว่าท่านเป็นผู้อายุยืนยาวนั้น ได้มีเรื่องกล่าวไว้ใน กุลัตเถรัจฉริยัพภูตสูตรแห่งคัมภีร์มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ว่า.....

ครั้งหนึ่ง เมื่อพระพากุลเถระ พักอาศัยอยู่ที่เวฬุวันมหาวิหาร เมืองราชคฤห์ ขณะนั้น มีอเจลกะท่านหนึ่ง ชื่อว่า กัสสปะ (อเจลกะ คือนักบวชประเภทหนึ่งที่ไม่สวมเสื้อผ้า ซึ่งเรียกว่าชีเปลือย) ซึ่งเป็นเพื่อนเก่าของท่าน เมื่อสมัยที่ยังเป็นคฤหัสถ์ ได้มาเยี่ยมเยือนและได้สนทนาไต่ถามพระเถระว่า

"ท่านพากุละ ท่านบวชมาได้กี่ปีแล้ว"

"กัสสปะ อาตมาบวชมาได้ ๘๐ ปีแล้ว"

"ท่านพากุละ ตลอดระยะเวลา ๘๐ ปี ที่ท่านบวชมานั้น ท่านมีความเกี่ยวข้องกับโลกิยธรรมกี่ครั้ง"

"ท่านกัสสปะ อันที่จริงท่านควรถามอาตมาว่า ตลอดระยะเวลา ๘๐ ปีนั้น กามสัญญาคือ ความใฝ่ใจในทางกามารมณ์เกิดขึ้นแก่ท่านกี่หนแล้ว กัสสปะ ตั้งแต่อาตมาบวชมาได้ ๘๐ ปีแล้วนี้ อาตมามีความรู้สึกว่า กามสัญญาที่ว่านั้นไม่เกิดขึ้นแก่อาตมาเลย"

อเจลกกัสสปะ ได้ฟังคำของพระเถระแล้วกล่าวว่า "เรื่องนี้ น่าอัศจรรย์ จริง ๆ" และได้สนทนาไต่ถามในข้อธรรมต่าง ๆ จากพระเถระจนหมดสิ้นข้อสงสัยแล้ว ในที่สุดก็เกิดศรัทธา ขอบวชในพระพุทธศาสนาและได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์อีกรูปหนึ่งด้วยความที่ท่าน เป็นผู้ไม่มีโรคภัยเบียดเบียนเป็นเหตุให้ท่านมีอายุยืนยาวดังกล่าวมานี้

พระบรมศาสดาจึงทรงยกย่องท่านในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทาง ผู้ไม่มีโรคาพาธท่านพระพากุลเถคะ ดำรง

อายุสังขารสมควรแก่กาลแล้ว

ในวันที่ท่านจะนิพพานนั้น ท่านนั่งอยู่ในท่ามกลางประชุมสงฆ์ ได้อธิษฐานว่า "ขออย่าให้สรีระของข้าพเจ้าเป็นภาระแก่หมู่ภิกษุสงฆ์เลย" ดังนี้แล้วท่านก็เข้าเตโชกสิณ ปรินิพพานในท่ามกลางหมู่สงฆ์นั้น พลันเปลวเพลิงก็เกิดขึ้นเผาสรีระของท่านจนเหลือแต่อัฐิธาตุ ซึ่งมีสีและสัณฐานดังดอกมะลิตูม

พระปินโฑลภารทวาชเถระ (เอตทัคคะในทางผู้บันลือสีหนาท)

พระปิณโฑลภารทวาชะ เป็นบุตรของพราหมณ์มหาศาล ตระกูลภารทวาชะ ผู้เป็นปุโรหิตของพระเจ้าอุเทน เดิมชื่อว่า "ภารทวาชมาณพ" ศึกษาจบไตรเพท

ภารทวาชมาณพ ได้ตั้งสำนักเป็นอาจารย์ใหญ่สอนไตรเพท มีศิษย์เป็นจำนวนมาก ไม่รู้ประมาณในการบริโภค จึงถูกศิษย์พากันทอดทิ้ง มีความเป็นอยู่ลำบาก ต่อมาได้ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่เมืองราชคฤห์ ตั้งสำนักสั่งสอนไตรเพทอีก

ปิณโฑลภารทวาชะ คิดที่จะอาศัยพระพุทธศาสนาเลี้ยงชีวิต อีกทั้งได้มีโอกาสฟังพระธรรมเทศนาจากพระบรมศาสดาแล้ว ก็เกิดศรัทธาเลื่อมใส จึงกราบทูลขอบรรพชาอุปสมบท เมื่อได้บวชเป็นพระภิกษุในพระธรรมวินัย แล้วอุตสาห์บำเพ็ญเพียรเจริญวิปัสสนากรรมฐานไม่ช้าก็บรรลุพระอรหัตผลผู้สมบูรณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง ๓ คือ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ ปัญญินทรีย์ และยังเป็นผู้ที่สามารถแสดงฤทธิ์ได้เทียบเท่าพระมหาโมคคัลลานเถระ

โดยปกติ ท่านปิณโฑลภารทวาชเถระ มักจะบันลือสีหนาทด้วยวาจาอันองอาจว่า "ยสฺส มคฺเค วา ผเล วา กงฺขา อตฺถิ โส มํ ปุจฺฉตุ แปลว่า ผู้ใด มีความสงสัยในมรรคหรือในผล ผู้นั้น ก็จงถามเราเถิด"

แม้แต่ในที่เฉพาะพระพักตร์พระบรมศาสดา ท่านก็บันลือสีหนาทเช่นนั้น ด้วยเหตุนี้ พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายพากันกล่าวขวัญถึงท่านว่าเป็นผู้มีความองอาจประกาศความเป็นพระอรหันต์ของตนในที่เฉพาะพระพักตร์พระบรมศาสดาและยังได้กระทำอิทธิปาฏิหาริย์ เหาะขึ้นไปเอาบาตรไม้จันทน์แดง จนทำให้เศรษฐีพร้อมด้วยบุตรและภรรยาพากันประกาศตนเป็นพุทธมามกะ คือ ประกาศตนเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา พระภิกษุสงฆ์เหล่านั้นพากันกล่าวสรรเสริญเกียรติคุณของพระปิณโฑลภารทวาชเถระ

แล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้า พระพุทธองค์ทรงถือเอาคุณความดีของพระเถระนี้ตรัสสรรเสริญว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ท่านภารทวาชะได้ประกาศความเป็นพระอรหันต์ ของตนเช่นนั้นก็พราะท่านอบรมอินทรีย์ ๓ ประการ คือ สตินทรีย์ สมาธินทรีย์ และปัญญินทรีย์ ไว้มาก ครั้นตรัสดังนี้แล้ว ทรงประกาศยกย่อง พระปิณโฑลภารทวาชะ ในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในฝ่าย ผู้บันลือสีหนาท

ท่านพระปิณโฑลภารทวาชเถระ ดำรงอายุสังขารโดยสมควรแก่กาลเวลาแล้ว ก็ดับขันธปรินิพพา

โฆสกเศรษฐี

โฆสกเศรษฐีเป็นมหาเศรษฐีแห่งกรุงโกสัมพี แคว้นวังสะ มหาเศรษฐีผู้นี้มีชีวิตพลิกผันมาหลายชาติ

โกตุหลิกทิ้งลูก

โกตุหลิกอยู่ในแคว้นอัลลกัปปะ มีภรรยาชื่อ กาลี เมื่อภรรยาคลอดลูกก็พอดีที่แคว้นอัลลกัปปะเกิดทุพภิกขภัย ข้าวปลาอาหารหายาก จึงเดินทางอพยพไปสู่กรุงโกสัมพี ผลัดกันอุ้มลูกน้อย คราวหนึ่งโก

ตุหลิกอุ้มลูกเดินตามหลังปล่อยให้นางกาลีเดินล่วงหน้าไปไกล เมื่อได้โอกาสจึงแอบวางลูกทิ้งไว้ใต้พุ่มไม้แห่งหนึ่ง นางกาลีหันกลับมาไม่เห็นลูกก็ร้องไห้คร่ำครวญ ให้โกตุหลิกเดินย้อนกลับไปรับลูก โกตุหลิกจำใจย้อนไปรับลูกเดินทางกันต่อไป ในที่สุดทารกน้อยก็ตายในระหว่างทาง

เกิดเป็นสุนัข

โก ตุหลิกกับภรรยาเดินทางต่อไปจนถึงเรือนนายโคบาลคนหนึ่ง ทั้งสองแวะเข้าไปขออาหาร นายโคบาลจึงแบ่งข้าวปายาสให้สองสามีภรรยากิน โกตุหลิกจึงกินข้าวปายาสจำนวนมากให้สมกับที่อดอยากมาถึง ๗-๘ วัน กินไปก็มองดูนางสุนัขของนายโคบาลไป คิดว่าสุนัขตัวนี้มีบุญ ได้กินอาหารแบบนี้ทุกวันจนอ้วนพี บริโภคมากเกินไป ข้าวปายาสจึงไม่ย่อย คืนนั้นโกตุหลิกจึงทำกาละ และด้วยอกุศลจิตก่อนตายที่อิจฉาความเป็นอยู่ของสุนัข โกตุหลิกจึงไปเกิดในท้องนางสุนัขตัวนั้น ส่วนนางกาลีเมื่อสามีตายหมดที่พึ่งแล้ว จึงอยู่ทำงานในเรือนของนายโคบาล

จากสุนัขเป็นโฆสกเทพบุตร

โกตุหลิกเกิดเป็นสุนัข วันหนึ่ง นายโคบาลทูลพระปัจเจกพุทธเจ้าว่าหากวันใดไม่สามารถมานิมนต์พระปัจเจก พุทธเจ้าได้ด้วยตนเองก็จะส่งสุนัขตัวนี้มา กาลเวลาผ่านไป วันหนึ่งพระปัจเจกพุทธเจ้ามาบอกนายโคบาลว่าจะย้ายไปอยู่ที่อื่น สุนัขนั้นอาลัยรักพระปัจเจกพุทธเจ้ามาก ยืนเห่าส่ง พอพระปัจเจกพุทธเจ้าลับไปจากสายตา สุนัขนั้นก็ดวงใจแตกดับ ไปเกิดเป็นเทพบุตรในเทวโลก มีนางอัปสรแวดล้อม ๑,๐๐๐ นาง เป็นเทพบุตรผู้มีเสียงดังมากเพราะอานิสงส์การเห่าไล่สัตว์ร้ายให้พระปัจเจก พุทธเจ้า นามว่า โฆสกเทพบุตร

เกิดใหม่ในโกสัมพี

โฆสก เทพบุตรเสวยสมบัติอยู่ในเทวโลกไม่นาน มัวแต่เพลิน

บริโภคกามคุณจนลืมเสพอาหารทิพย์ จึงจุติไปเกิดเป็นบุตรหญิงงามเมืองในกรุงโกสัมพี แต่จะเลี้ยงไว้เฉพาะบุตรสาวเพื่อสืบทอดอาชีพ เมื่อคลอดบุตรเป็นชายนางจึงนำทารกน้อยใส่กระด้งไปทิ้งในกองหยากเยื่อ ด้วยอานิสงส์เคยดูแลไล่สัตว์ร้ายให้พระปัจเจกพุทธเจ้ามาก่อน ทารกน้อยในกองหยากเยื่อจึงรอดพ้นอันตรายจากสัตว์ร้ายจนมีหญิงคนหนึ่งมาพบ เข้าและนำทารกกลับไปเรือน

วันนั้น เศรษฐีชาวเมืองโกสัมพีคนหนึ่งเข้าไปในราชสำนัก ได้ยินปุโรหิตบอกว่าเด็กที่เกิดวันนี้เป็นผู้มีบุญมาก อนาคตจะได้เป็นมหาเศรษฐีของเมือง

เศรษฐีจึงให้หญิงคนใช้อีกคนชื่อ กาลี ไปตามหาทารกชายที่เกิดวันนี้ให้พบ พบแล้วให้ใช้ทรัพย์พันหนึ่งแลกทารกนั้นกลับมา

เศรษฐี เลี้ยงดูทารกนั้นไว้ คิดว่าถ้าลูกของตนเป็นลูกสาว ก็จะให้แต่งงานกับเด็กคนนี้ที่จะได้เป็นมหาเศรษฐี แต่ถ้าเป็นชาย เศรษฐีก็จะฆ่าเด็กนี้ทิ้งเสียเพื่อให้ลูกชายตนเองครองตำแหน่งมหาเศรษฐีแทน

ถูกทิ้งถูกฆ่าซ้ำแล้วซ้ำอีก

ต่อมาภรรยาเศรษฐีคลอดบุตรเป็นชาย เศรษฐีจึงคิดจะฆ่าทารกที่เลี้ยงไว้

เศรษฐี สั่งให้นางกาลีนำทารกไปวางขวางกลางประตูคอกโค หวังจะให้แม่โคเหยียบให้ตายตอนนายโคบาลปล่อยโคออกจากคอก แต่โคนายฝูงออกมายืนคร่อมทารกไว้ไม่ให้ทารกถูกแม่โคตัวอื่นเหยียบ

เศรษฐีสั่งให้นางกาลีนำทารกไปวางขวางทางขบวนเกวียน ๕๐๐ เล่มที่พ่อค้าขับไปค้าขายแต่เช้ามืด แต่โคนำขบวนกลับหยุดขวางทางไว้ไม่ยอมลากเกวียนไปต่อ

เศรษฐี สั่งให้นางกาลีนำทารกไปทิ้งที่ป่าช้าผีดิบ หวังจะให้ทารกถูกสุนัขป่าหรืออมนุษย์ฆ่าให้ตาย ครั้งนั้นนายอชบาลต้อนฝูงแพะหลาย

แสนตัวผ่านมา แม่แพะตัวหนึ่งหยุดให้นมทารก

เศรษฐี สั่งให้นางกาลีนำทารกไปทิ้งที่เหวทิ้งโจร แต่ทารกก็ปลอดภัยเพราะตกลงบนพุ่มไม้ไผ่ หัวหน้าช่างจักสานมาตัดไม้ไผ่พบเข้าจึงพากลับไปเลี้ยง

ทุกครั้งที่แผนการผิดพลาดแล้ว เศรษฐีจึงให้นางกาลีไปขอไถ่ตัวกลับมาอีกด้วยทรัพย์พันหนึ่ง

เศรษฐีพยายามฆ่าเด็กหลายครั้งแต่ไม่ตาย จึงจำต้องเลี้ยงไว้จนเติบใหญ่ มีชื่อว่า โฆสกะ

ให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัว

วันหนึ่งเศรษฐีแอบไปว่าจ้างช่างหม้อคนหนึ่งบอกว่าจะส่งบุตรชาติชั่วมาให้ฆ่า ให้ช่างหม้อจัดการหั่นให้เป็นท่อน แล้วใส่เตาเผาให้หมดอย่าให้เหลือซาก

วันรุ่งขึ้น เศรษฐีสั่งให้โฆสกะไปเรือนช่างหม้อ บอกช่างหม้อว่าให้เร่งทำงานที่เศรษฐีสั่งไว้ให้เสร็จเร็ว ๆ โฆสกะก็ไปเพราะไม่รู้ ระหว่างทางพบลูกชายเศรษฐีกำลังเล่นพนันอยู่กับเพื่อน ๆ แต่ลูกชายเศรษฐีแพ้พนันไปแล้วหลายครั้งจึงขอร้องให้โฆสกะช่วยเล่นแทน ส่วนตัวเขาอาสาไปหาช่างหม้อแทน บุตรชายของตนถูกฆ่าและเผาแล้วไม่มีเหลือ

โฆสกะแต่งงาน

เศรษฐี แค้นโฆสกะมากยิ่งขึ้นครุ่นคิดหาวิธีจะฆ่าโฆสกะให้ได้ จึงออกอุบายให้โฆสกะไปส่งจดหมายให้คนเก็บส่วยในชนบท โฆสกะบอกว่าตนยังไม่ได้กินข้าวเลย เศรษฐีบอกว่าระหว่างทางในชนบทมีเรือนของคามิกเศรษฐีซึ่งเป็นเพื่อนกัน ให้โฆสกะแวะกินข้าวที่เรือนนั้น โฆสกะไม่รู้หนังสือจึงเอาจดหมายผูกชายผ้าเดินทางไป

นางทาสีคนนั้นเป็นทาสีของ ธิดาเศรษฐี เมื่อนางจัดเตรียมที่

นอนให้โฆสกะเรียบร้อยแล้วจึงไปรับใช้ธิดาเศรษฐีตามปกติ ธิดาเศรษฐีถามว่าทำไมวันนี้นางทาสีจึงมาช้านัก นางทาสีบอกว่านายหญิงให้ไปจัดที่นอนให้แขกคนหนึ่งเป็นชายหนุ่มรูปหล่อชื่อ โฆสกะ

พอธิดาเศรษฐีได้ยินชื่อ โฆสกะ นางก็บังเกิดความรักเพราะเหตุเคยอยู่ร่วมกันในกาลก่อน ธิดาเศรษฐีแอบไปดูโฆสกะที่นอนหลับอยู่และหยิบหนังสือที่ชายผ้าเปิดอ่าน ในหนังสือนั้นบอกให้นายส่วยฆ่าโฆสกะทันทีที่ไปถึง ธิดาคามิกเศรษฐีพอรู้ว่าโฆสกะถูกหลอกไปฆ่าจึงคิดวิธีช่วยเหลือ จัดการแปลงสารด้วยข้อความใหม่ เมื่อแปลงสารเสร็จแล้วธิดาเศรษฐีก็พับจดหมายคืนที่เดิม

วันรุ่งขึ้น โฆสกะเดินทางต่อจนถึงเรือนของนายส่วย เมื่อได้อ่านจดหมายแล้ว นายส่วยจึงจัดงานอาวาหมงคลให้โฆสกะกับธิดาคามิกเศรษฐี แล้วส่งข่าวให้เศรษฐีโกสัมพีทราบว่างานที่สั่งให้ทำสำเร็จแล้ว

เศรษฐีล้มป่วยเพราะความแค้น

เศรษฐี อ่านจดหมายนายส่วยจบก็เสียใจและแค้นใจ เศรษฐีจึงล้มป่วยลง เศรษฐี ตั้งใจว่าจะไม่ยอมยกสมบัติของตัวเองให้โฆสกะอย่างเด็ดขาด จึงส่งคนรับใช้ให้ไปตามโฆสกะมาหา แต่ภรรยาโฆสกะคอยดักไว้ไม่ให้พบ

จน ถึงคนรับใช้คนที่สามมาบอกว่าเศรษฐีอาการเพียบหนักใกล้ตายแล้ว ภรรยาโฆสกะจึงบอกให้สามีเตรียมบรรณาการจากบ้านส่วย ๑๐๐ บ้าน ใส่เกวียนไปเยี่ยมเศรษฐี

เมื่อไปถึงเรือนเศรษฐี ภรรยาบอกให้โฆสกะไปยืนทางปลายเท้า ส่วนนางยืนทางด้านศีรษะ เศรษฐีเห็นโฆสกะมาแล้วจึงเรียกเสมียนมาเศรษฐีจะประกาศว่า

“ฉันไม่ให้ทรัพย์แก่โฆสกะ”

แต่ด้วยอาการไข้หนักเศรษฐีกลับพูดผิดว่า

"ฉันให้.."

ภรรยา โฆสกะที่รอท่าอยู่พอได้ยินเศรษฐีพูดเพียงเท่านี้ นางเกรงว่าเศรษฐีจะพูดคำอื่นอีกจึงแสร้งทำเป็นเศร้าโศก โถมศีรษะลงกลิ้งเกลือกบนอกเศรษฐี แสดงอาการร้องไห้คร่ำครวญจนเศรษฐีไม่อาจพูดได้อีก แล้วเศรษฐีก็ขาดใจตาย

เป็นโฆสกะเศรษฐี

เมื่อพระเจ้าอุเทนแห่งกรุงโกสัมพีทรงทราบว่าเศรษฐีถึงแก่อนิจกรรมแล้ว จึงรับสั่งให้โฆสกะไปเข้าเฝ้า พระราชทานตำแหน่งเศรษฐีให้สืบต่อจากบิดา

โฆสกเศรษฐีเข้าเรือนมา เห็นภรรยาหัวเราะจึงถามว่าหัวเราะอะไร ภรรยาไม่ยอมบอก สมบัติทั้งหลายนี้ท่านได้มาเพราะดิฉัน แล้วภรรยาก็เล่าเรื่อง ราวให้สามีฟัง โฆสกเศรษฐีไม่เชื่อ ภรรยาจึงให้นางกาลีมายืนยันอีกคน ฟังแล้วโฆสกเศรษฐีจึงคิดว่า เราทำกรรมหนักไว้หนอจึงได้ผลเช่นนี้ ต่อไปเราจะไม่เป็นผู้ประมาทอีก

คิดดังนั้นแล้ว เศรษฐีจึงให้ตั้งโรงทาน สละทรัพย์วันละพันเพื่อสงเคราะห์คนเดินทางไกลและคนกำพร้า มอบหมายให้ นายมิตตะ เป็นผู้ดูแลโรงทาน อีกทั้งยังถวายภัตแด่พระดาบส ๕๐๐ รูป ในป่าหิมพานต์ใกล้กรุงโกสัมพีเป็นประจำ

สามาวดี

นางสามาวดี เป็นธิดาของเศรษฐีนามว่าภัททวดีย์ แห่งเมืองภัททวดีย์ เดิมชื่อว่า "สามา" และบิดาของนางเป็นสหายที่ไม่เคยเห็นหน้ากันกับโฆสกเศรษฐี แห่งเมืองโกสัมพี

เศรษฐีตกยาก

ครั้นต่อมา เกิดโรคอหิวาต์ระบาดในเมืองภัททวดีย์ เศรษฐีภัท

ทวดีย์ ต้องพาภรรยาและลูกสาวอพยพหนีโรคร้ายไปยังเมืองโกสัมพี เพื่อขอพักอาศัยกับโฆสกเศรษฐีผู้เป็นสหาย เศรษฐีกับภรรยาบริโภคอาหารเกินพอดี ไฟธาตุไม่สามารถจะย่อยได้จึงถึงแก่ความตายทั้งสองคน เหลือแต่นางสามา เป็นกำพร้าพ่อแม่อยู่แต่ผู้เดียว

ได้นามว่าสามาวดี

เมื่อนางสามาเข้ามาอยู่ในบ้านของท่านเศรษฐีแล้ว เห็นความไม่เรียบร้อยดังกล่าว จึงคิดหาทางแก้ไข นางจึงให้คนทำรั้วมีประตูทางเข้าและประตูทางออกให้ทุกคนเรียงแถวตามลำดับเข้ารับแจกทาน ทุกอย่างก็เรียบร้อยไม่มีเสียงเซ็งแซ่เหมือนแต่ก่อนโฆสกเศรษฐีพอใจเป็นอย่างยิ่งกล่าวยกย่องชมเชยในความฉลาดของนาง หลังจากนั้น นางจึงได้ชื่อว่า “สามาวดี” (วดี = รั้ว) และต่อจากนั้นไม่นาน นางก็ได้รับการอภิเษกเป็นอัครมเหสี ของพระเจ้าอุเทน แห่งเมืองโกสัมพีนั้น

นางสามาวดีบรรลุโสดาปัตติผล

ในบรรดาหญิงบริวารของนางสามาวดี ๕๐๐ คนนั้น หญิงคนหนึ่งชื่อนางขุชชุตตรา รับหน้าที่จัดซื้อดอกไม้มาให้นางสามาวดีทุกวัน ต่อมาวันหนึ่ง ขณะที่นางไปซื้อดอกไม้ตามปกตินั้น ได้มีโอกาสฟังพระธรรมเทศนาจากพระบรมศาสดาในบ้านของนายสุมนมาลาการผู้ขายดอกไม้ จนได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน เมื่อนำดอกไปให้นางสามาวดีแล้ว ได้แสดงธรรมที่ตนฟังมานั้นแก่นางสามาวดี พร้อมทั้งหญิงบริวาร จนได้บรรลุเป็นพระโสดาบันด้วยกันทั้งหมด

ครั้นกาลต่อมา พระเจ้าอุเทนได้พระนางวาสุลทัตตา พระราชธิดาของพระเจ้าจัณฑปัชโชต แห่งกรุงอุชเชนี มาอภิเษกเป็นมเหสีองค์ที่สอง และได้นางมาคันทิยา สาวงามแห่งแคว้นกุรุ มาอภิเษกเป็นมเหสีองค์ที่สาม

พระนางวาสุลทัตตา

พระนางวาสุลทัตตา พระราชธิดาของพระเจ้าจัณฑปัชโชต แห่งกรุงอุชเชนี

วันหนึ่งพระเจ้าจัณฑปัชโชต ทรงเห็นว่าสมบัติของพระเจ้าอุเทนแห่งกรุงโกสัมพีนั้นมีมากมาย จึงคิดจะจับพระเจ้าอุเทน อำมาตย์ได้กราบทูลว่า หากจะจับท้าวเธอให้ได้ ก็ต้องใช่เล่ห์กลเข้าช่วย เพราะท้าวเธอหลงใหลในเรื่องช้าง ทรงร่ายมนต์แล้วดีดพิณหัสดีกัณฑ์อยู่ จะให้ช้างหนีไปก็ได้ จะจับเอาก็ได้ พระองค์โปรดใช้ช่างสร้างช้างยนต์เป็นช้างเผือก แล้วให้คนซ่อนอยู่ภายในท้องช้างนั้นเพื่อบังคับช้างยนต์ จากนั้นก็นำกำลังซุ่มอยู่ข้างทาง เมื่อพระเจ้าอุเทนหลงเข้ามา ก็จะจับตัวได้เป็นแน่แท้

พระเจ้าจัณฑปัชโชต กระทำตามความคิดของเหล่าอำมาตย์ จึงจับพระเจ้าอุเทนได้พระเจ้าจัณฑปัชโชต รับสั่งให้นำพระเจ้าอุเทนมาควบคุมไว้ในพระราชวังด้วยประสงค์จะเรียนมนต์ ตรัสถามพระเจ้าอุเทนว่า “ทราบว่าท่านมีมนต์ชื่อหัสดีกัณฑ์ สำหรับเรียกช้างท่านจักสอนมนต์บทนั้นให้แก่เราหรือไม่ “

พระเจ้าอุเทนตอบว่า “ได้หากพระองค์จะไหว้ข้าพเจ้าก่อน “

พระเจ้าจัณฑปัชโชตตอบว่า “เราไม่สามารถกระทำได้ “

พระเจ้าอุเทนจึงกล่าวว่า “ถ้าเป็นเช่นนั้นข้าพเจ้าก็มิอาจสอนมนต์นี้แก่ท่านได้”

พระเจ้าจัณฑปัชโชตดำริว่า เราอยากได้มนต์บทนี้แต่ก็มิอาจให้ผู้อื่นรู้มนต์บทนี้ได้ เราจักให้ธิดาของเราเรียนจากพระเจ้าอุเทน แล้วเราจึงจักรับมนต์บทนี้จากธิดาเรา

พระเจ้าจัณฑปัชโชตจึงตรัสกับพระเจ้าอุเทนว่า “ในพระราชวังมีหญิงค่อมคนหนึ่งซึ่งอยากเรียนมนต์บทนี้ แต่มิอาจให้ผู้อื่นเห็นร่างกายของนางได้ ท่านจงยืนอยู่ภายนอกม่านแล้วบอกมนต์แก่หญิงผู้นั่งอยู่หลัง

ม่านนั้น”

พระเจ้าอุเทนตรัสตอบว่า “แม้นางจะเป็นคนพิการก็ตามหาก นางไหว้ข้าพเจ้าได้ก็จะให้มนต์นี้ “

พระเจ้าจัณฑปัชโชตจึงเสด็จไปหาพระราชธิดา ตรัสบอกพระราชธิดาว่า “บัดนี้มีชายโรคเรื้อนผู้หนึ่งรู้มนต์หัสดีกัณฑ์อันหาค่ามิได้ แต่พ่อมิอาจให้ผู้อื่นรู้มนต์นั้น เจ้าจงไปนั่งหลังม่านไหว้แสดงความเคารพชายนั้น แล้วขอเรียนมนต์ชายนั้นจักบอกมนต์แก่เจ้า” พระราชธิดาทรงรับเป็นผู้ไปเรียนมนต์บทนี้ให้กับพระบิดา

เนื่องจากพระเจ้าจัณฑปัชโชตเกรงคนทั้งสองจักทำสันถวะกันและกัน จึงบอกแก่พระเจ้าอุเทนว่าให้สอนมนต์นี้แก่หญิงค่อมซึ่งอยู่หลังม่าน และตรัสกับพระราชธิดาว่าให้เรียนมนต์จากชายผู้เป็นโรคเรื้อน

แต่วันแล้ววันเล่าพระราชธิดาก็มิอาจจำมนต์หัสดีกัณฑ์นั้นได้ จนในวันหนึ่งพระเจ้าอุเทนกริ้วจัด ตรัสว่า “อีหญิงค่อมจงว่าไปอย่างนี้ “พระราชธิดาได้ยินก็กริ้วตรัสตอบไปว่า “อ้ายขี้เรื้อน” แล้วทรงยกมุมผ้าม่านที่กั้นบังไว้ขึ้นทันที พระเจ้าอุเทนจึงได้ทอดพระเนตรเห็นหญิงงามแทนที่จะเป็นหญิงค่อมทรงถามว่า “นางเป็นใคร”

พระราชธิดาก็ทอดพระเนตรเห็หนุ่มรูปงามแทนชายโรคเรื้อนและตรัสตอบว่า

“เราชื่อว่าวาสุลทัตตา เป็นธิดาของพระเจ้าแผ่นดินนี้” ต่อแต่นั้นมาก็มิได้มีการเรียนมนต์หัสดีกัณฑ์นี้อีก

กาลต่อมาพระเจ้าอุเทนได้พานางวาสุลทัตตาหนีไปจากพระนครอุชเชนี กลับมายังกรุงโกสัมพีและอภิเษกแต่งตั้งให้เป็นพระมเหสีแห่งกรุงโกสัมพีอีกองค์หนึ่ง

นางมาคันทิยา

นางมาคันทิยาเป็นธิดาของเศรษฐีในแคว้นกุรุ เนื่องจากนางมี

รูปงามดุจนางเทพอัปสร จึงมีเศรษฐี คฤหบดี ตลอดจนพระราชา จากเมืองต่าง ๆ ส่งสารมาสู่ขอมากมาย แต่บิดามารดาของนางก็ปฏิเสธ

พระบรมศาสดาทรงพิจารณาเห็นอุปนิสัยแห่งพระอรหัตของสองสามีภรรยา จึงเสด็จมายังแคว้นกุรุ ฝ่ายพราหมณ์ผู้เป็นบิดาของนางออกไปธุระนอกบ้าน พบพระศาสดาในที่ไม่ไกลจากบ้านของตนนัก เห็นพระลักษณะถูกตาต้องใจและคิดว่า “บุรุษผู้นี้แหละคู่ควรกับลูกสาวของเรา” พราหมณ์จึงเข้าไปกราบทูลพระบรมศาสดาให้คอยอยู่ตรงนี้ก่อนตนจะกลับไปบอกนางพราหมณีภรรยาและนำลูกสาวมายกให้

ฝ่ายพระบรมศาสดามิได้ประทับอยู่ตรงที่เดิม แต่ได้อธิษฐานประทับรอยพระบาทไว้ แล้วเสด็จไปประทับในที่ไม่ไกลจากที่นั้น

เนื่องจากนางพราหมณีผู้ภรรยามีความเชียวชาญเรื่องมนต์ทำนายลักษณะฝ่าเท้า จึงบอกแก่สามีว่า “รอยเท้านี้มิใช่รอยเท้าของคนเสพกามคุณ เพราะธรรมดารอยเท้าของคนที่มีราคะ จะมีรอยเท้ากระหย่งคือเว้าตรงกลาง คนที่มีโทสะ รอยเท้าจะหนักส้น คนที่มีโมหะ รอยเท้าจะหนักที่ส่วนปลาย

ฝ่ายพราหมณ์ผู้สามีพยายามมองหาจนพบพระบรมศาสดา

“ท่านสมณะ ข้าพเจ้าจะยกธิดาให้เป็นคู่ชีวิตแก่ท่าน”

ลูกสาวของท่านที่ร่างกายเต็มไปด้วยมูตรและกรีส (ปัสสาวะและอุจจาระ) ถ้าเท้าของเราเปื้อนฝุ่นธุลีมา และลูกสาวของท่านเป็นผ้าเช็ดเท้า เรายังไม่ปรารถนาจะถูกต้องลูกสาวของท่านแม้ด้วยเท้าเลย”

เมื่อตรัสดังนี้แล้ว ทรงแสดงธรรมโปรดสองสามีภรรยาจนได้บรรลุเป็นพระอนาคามี ขออุปสมบทไม่นานนักก็บรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้งสอง ท่าน ฝ่ายนางมาคันทิยา ได้ยินพระดำรัสของพระศาสดาโดยตลอด รู้สึกโกรธที่พระพุทธองค์ จึงผูกอาฆาตของเวรต่อพระศาสดา เมื่อบิดามารดาออกบวชหมดแล้ว นางจึงได้ไปอยู่อาศัยกับน้องชายของบิดาผู้เป็นอา ต่อมาอาของนางคิดว่าหลานสาวผู้มีความงามเป็นเลิศอย่างนี้

ย่อมคู่ควรแก่พระราชาเท่านั้น จึงนำไปถวายเป็นพระมเหสีของพระเจ้าอุเทน

จ้างนักเลงด่าพระพุทธองค์

พระนางมาคันทิยา ได้โอกาส จึงว่าจ้างทาส กรรรมกร และนักเลงพวกมิจฉาทิฏฐิ ผู้ไม่เลื่อมใสในพระรัตนตรัย ให้ติดตามด่าพระพุทธองค์ไปในทุกหนทุกแห่งทั่วทั้งเมือง

จึงกราบทูลให้พระพุทธองค์เสด็จไปยังเมืองอื่น พระพุทธองค์จึงตรัสถามว่า:-

"อานนท์ ถ้าคนที่เมืองนั้นด่าเราอีก เราจะทำอย่างไร ?"

"ก็เสด็จไปที่เมืองอื่นต่อไปอีก พระเจ้าข้า"

"ถ้าคนที่เมืองนั้นด่าเราอีก เราจะทำอย่างไร ?"

"ก็เสด็จไปที่เมืองอื่นต่อไปอีก พระเจ้าข้า"

"ดูก่อนอานนท์ ถ้าทำอย่างนั้นเราก็จะหนีกันไม่สิ้นสุด ทางที่ถูกนั้นอธิกรณ์เกิดขึ้นในที่ใด ก็ควรให้อธิกรณ์สงบระงับในที่นั้นก่อนแล้วจึงไป"

พระพุทธองค์ตรัสต่อไปอีกว่า:-

"ดูก่อนอานนท์ ธรรมดาอธิกรณ์เกิดขึ้นแก่พระพุทธเจ้าทั้งหลายแล้วย่อมไม่เกิน ๗ วัน ก็จะสงบระงับไปเอง"

นางสามาวดีถูกใส่ความเรื่องไก่

คิดอุบายใส่ความแก่พระนางสามาวดีและบริวารผู้มีศรัทธาในพระพุทธองค์ โดยส่งข่าวไปบอกแก่อาของตนขอให้ส่งไก่เป็น ที่ยังมีชีวิตมาให้ ๘ ตัว และไก่ตายอีก ๘ ตัว เมื่อได้ไก่มาตามต้องการแล้วจึงเข้ากราบทูลพระเจ้าอุเทน

ส่วนพระนางสามาวดีเห็นว่าไก่ยังมีชีวิตอยู่จึงไม่ทำถวาย เพราะว่าตนสมาทานศีล ๘ ย่อมไม่ฆ่าสัตว์จึงส่งไก่กลับคืนไปพระนางมาคันทิยา

“ถ้าอย่างนั้น ขอพระองค์จงรับสั่งให้ส่งไก่ไปใหม่พร้อมทั้งบอกว่าให้แกงไปถวายแก่พระสมณโคดม”

แต่พระนางมาคันทิยาได้เปลี่ยนเอาไก่ที่ตาย แล้วส่งไปให้พระนางสามาวดีเห็นว่าเป็นไก่ที่ตายแล้ว และเป็นการแกงเพื่อนำไปถวายพระสมณโคดม

เวลาใช้ให้แกงมาถวายพระองค์ก็ไม่ทำ แต่พอบอกให้แกงไปถวายพระสมณโคดมกลับทำให้อย่างรับด่วน

พระเจ้าอุเทน ได้สดับคำของพระนางมาคันทิยา แล้วทรงอดกลั้นนิ่งเฉยไว้อยู่ จนกระทั่งพระนางมาคันทิยา ต้องคิดหาอุบายร้ายด้วยวิธีอื่นต่อไป

ถูกใส่ความเรื่องงู

จะถึงวาระเสด็จไปประทับที่ปราสาทของพระนางสามาวดี พระนางมาคันทิยา ได้วางแผนส่งข่าวไปถึงอา ให้ส่งงูพิษที่ถอนเขี้ยวพิษออกแล้วมาให้นางโดยด่วน เมื่อได้มาแล้วจึงใส่งูเข้าไปในช่องพิณซึ่งพระเจ้าอุเทนทรงเล่นและนำติดพระองค์เป็นประจำแล้วนำช่อดอกไม้ปิดช่องพิณไว้ก่อนที่พระเจ้าอุเทนจะเสด็จไปยังปราสาทของพระนางสามาวดีนั้น

และงูที่อดอาหารมาหลายวันได้เลื้อยออกมาพ่นพิษ แผ่พังพานพระราชาทอดพระเนตรเห็นงูก็ตกพระทัยพระนางสามาวดีที่คิดปลงพระชนม์ ความโกรธจึงตัดสินพระทัยประหารชีวิตพระนางสามาวดีและหญิงบริวาร

อานุภาพแห่งเมตตาธรรม

พระเจ้าอุเทนทรงโก่งคันธนูเล็งเป้าไปที่พระอุระของพระนางสามาวดี ก่อนที่ลูกศรจะแล่นนั้น พระนางสามาวดีได้ให้โอวาทแก่หญิง

บริวารว่า

“แม่หญิงสหายทั้งหลาย ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี เธอทั้งหลายจงเจริญเมตตาจิตให้สม่ำเสมอ ส่งไปให้แก่พระราชา แก่พระเทวีมาคันทิยา และแก่ตนเอง อย่าถือโทษโกรธต่อใคร ๆ เลย”

ครั้นให้โอวาทจบลง หญิงเหล่านั้นก็ปฏิบัติตาม เมื่อพระราชาปล่อยลูกศรออกไป แทนที่ลูกศรจะพุ่งเข้าสู่พระอุระพระนางสามาวดี แต่หวนกลับพุ่งเข้าหาพระอุระของพระองค์เสียเอง จึงสะดุ้งตกพระทัย แล้วกราบที่พระบาทของพระนางสามาวดี อ้อนวอนให้พระนางยกโทษให้ และขอถึงพระนางเป็นที่พึ่งตลอดไป พระนางสามาวดีกราบทูลให้พระราชาทรงถึงพระบรมศาสดาเป็นสรณที่พึ่งเหมือนอย่างที่นางกระทำอยู่ ตั้งแต่นั้นมา พระเจ้าอุเทนทรงมีศรัทธาในบวรพระพุทธศาสนา ทรงรักษาศีลฟังธรรมร่วมกับพระนางสามาวดีตามกาลเวลาและโอกาสอันสมควร

พระนางสามาวดีถูกเผาทั้งเป็นพร้อมหญิงสหาย

พระนางมาคันทิยา มีความโกรธแค้นต่อพระบรมศาสดาส่วนนางสามาวดีนั้น ที่นางต้องโกรธแค้นด้วยก็เพราะสาเหตุหนึ่งเป็นพระมเหสีคู่แข่ง

วันหนึ่งขณะที่พระเจ้าอุเทนเสด็จประพาสราชอุทยาน พระนางมาคันทิยาสั่งคนรับใช้ให้เอาผ้าชุบน้ำมันแล้วนำไปพันที่เสาทุกต้น ในปราสาทของพระนางสามาวดี พูดเกลี้ยกล่อมให้พระนางและบริวารเข้าไปรวมอยู่ในห้องเดียวกันแล้วจึงลั่นกลอนข้างนอกแล้วจุดไฟเผาพร้อมทั้งปราสาทพระนางสามาวดี ขณะเมื่อไฟกำลังลุกลามเข้ามาใกล้ตัวอยู่นั้น มีสติมั่นคงไม่หวั่นไหว ให้โอวาทแก่หญิงบริวารทั้ง ๕๐๐ ให้เจริญเมตตาไปยังบุคคลทั่ว ๆ ไปแม้ในพระนางคันทิยา ให้ทุกคนมีสติไม่ประมาท ให้มีจิตตั้งมั่นในเวทนาปริคคหกัมมัฏฐานอย่างมั่นคง บาง

พวกบรรลุอนาคามิผล ก่อนที่จะถูกไฟเผาผลาญกระทำกาละถึงแก่กรรม ไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ด้วยกันทั้งหมด

บุพพกรรม

ในอดีตกาลเมื่อพระเจ้าพรหมหัตครองราชย์สมบัติในกรุงพาราณสี ได้ถวายภัตตาหารแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นประจำ

พุทธะองค์หนึ่งได้ปลีกตัวไปเข้าฌานสมาบัติในดงหญ้าริมแม่น้ำ ส่วนพระราชาได้พาหญิงเหล่านั้นไปเล่นน้ำกันทั้งวัน พวกผู้หญิงพออาบน้ำนาน ๆ ก็หนาว จึงพากันขึ้นมาก่อไฟที่กองหญ้าผิง พอไฟไหม้กองหญ้าหมดก็เห็นพระปัจเจกพุทธะถูกไฟไหม้ ต่างพากันตกใจ เพราะเป็นพระปัจเจกพุทธะของพระราชา ด้วยเกรงว่าจะถูกลงโทษจึงช่วยกันทำลายหลักฐานด้วยการช่วยกันหาฟืนมาสุมจนท่วมองค์พระปัจเจกพุทธะจนแน่ใจว่าหมดฟืนนี้ พระปัจเจกพุทธะก็คงจะถูกเผาไม่เหลือซาก

ผลกรรมของพระนางสามาวดีกับหญิงสหายกรรมใหม่ให้ผลทันตา

ส่วนพระนางมาคันทิยาผู้เป็นต้นเหตุ พระองค์รับสั่งให้เฉือนเนื้อของพระนาง นำไปทอดน้ำมันเดือดแล้วนำมาให้พระนางกิน ทรงกระทำอย่างนี้ จนกระทั่งพระนางสิ้นพระชนม์ไปบังเกิดในทุคติ

ส่วนพระนางสามาวดี ผู้มีปกติอยู่ประกอบด้วยเมตตา (เมตตาวิหาร) ได้รับยกย่องจากพระบรมศาสดา ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายในฝ่าย ผู้อยู่ด้วยเมตตา

ภิกษุชาวเมืองโกสัมพี

ณ โฆษิตาราม ใกล้กับเมืองโกสัมพี มีภิกษุสองกลุ่มใหญ่คือ กลุ่มที่แสดงธรรมเก่ง (ธรรมกถึก) กับกลุ่มที่เคร่งครัดในพระวินัย (วินัยธร)

แต่ละกลุ่มก็มีอุปัชฌาของตนเอง แบ่งได้กลุ่มละประมาณ ๕๐๐ รูป

อยู่มาวันหนึ่งพระอุปัชฌาฝ่ายธรรมกถึก ไปทำภาระกิจในถาน (สุขาของพระ) เมื่อตักน้ำล้างที่ถานแล้ว ก็เหลือน้ำไว้ในภาชนะ การเหลือน้ำไว้ในภาชนะหลังจากที่ตักไปล้างถานแล้ว ทางพระวินัยถือว่าผิด (เป็นอาบัติ) เพราะจะทำให้เป็นที่ฟักไข่ของยุงหรือสัตว์อื่น ๆได้ เป็นต้น เมื่อพระรูปอื่นไปใช้ถานภายหลัง ก็จะเป็นการทำลายชีวิตสัตว์

ฝ่ายลูกศิษย์ได้ฟังก็ไม่พอใจ นำความไปฟ้องกับพระอาจารย์ฝ่ายธรรมกถึก เมื่อได้ท่านฟังก็คงจะอารมณ์เสีย เลยพูดว่า พระอาจารย์ฝ่ายวินัยธร รูปนี้พูดมุสาเสียแล้ว ก็เคยพูดกับเราแล้วว่าไม่เป็นอาบัติ ครั้นเราจะของปลงอาบัติก็ห้ามว่าไม่ต้อง แล้วทำไมตอนนี้มาพูดเช่นนี้ ทำให้เราเสียหายมากนะ

ตั้งแต่นั้นมา ก็เกิดการบาดหมาง ทะเลาะกันแบ่งกันเป็นสองกลุ่มไม่พูดจากปราศรัยกัน ไม่ช่วยเหลือกัน ทั้งที่ก็อยู่ในอารามเดียวกัน

พระพุทธเจ้าได้สดับดังนั้นทรงเห็นว่าไม่ดีแน่จึงได้เสด็จไปที่อยู่ของพระทั้งสองกลุ่ม แล้วเรียกมาสอน และให้ทำสังฆกรรมร่วมกัน โดยยกตัวอย่างผลร้ายของการทะเลาะกันเช่น นกกระจาบหลายพันตัวทะเลาะกัน วิวาทกันยังสิ้นชีวิตทุกตัว

เมื่อพระพุทธเจ้าเห็นทีว่าจะสอนไม่ได้แล้ว ไม่ยอมเชื่อฟังทรงดำริว่าถ้าการอยู่ร่วมหมู่กับผู้ไม่ยอมให้อภัยกัน ทะเลาะกันอย่างนี้ ไปอยู่รูปเดียวดีกว่า จึงได้ออกจากอารามนั้นไป โดยไม่บอกกว่ากับภิกษุรูปใด หรือญาติโยมคนใดว่าจะไปที่ใด

พระองค์ได้เสด็จไปอีกอารามหนึ่ง ชื่อว่าพาลกโลณการาม และบ้านหนึ่งเรียกชื่อว่าบ้านปาริเลยยกะ

โยมทั้งหมู่บ้านใกล้ไกลของอารามนั้น ไม่ใส่บาตร ไม่ดูแลให้ความช่วยเหลือพระทั้งสองกลุ่ม แต่พระภิกษุไม่สามารถไปขอขมาพระพุทธเจ้า ต้องรอให้ออกพรรษาเสียก่อน กว่าจะออกพรรษาได้พระ

ภิกษุทั้งสองกลุ่มก็อยู่กันมาอย่างยากลำบาก

พระอานนท์ได้พาพระสงฆ์เหล่านั้นประมาณ ๕๐๐ รูปไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ช้างปาเลยยกะเห็นเข้าก็ใช้งวงจับไม้วิ่งตรงเข้ามา หวังจะทำร้ายพระอานนท์ พระพุทธเจ้าทอดพระเนตรเห็นก็ ตรัสห้าม และบอกกับช้างว่าพระอานนท์นี้เป็นผู้อุปัฏฐากพระองค์

จากนั้นพระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงธรรมเกี่ยวกับเรื่องการคบเพื่อนที่ดี อเสวนาคนดีก็จะทำให้ได้รับความดีมาใส่ตนเป็นต้นพระภิกษุเหล่านั้นก็ได้บรรลุพระอรหันต์

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จลับตาไปแล้ว ช้างได้นำงวงใส่ไว้ในปากไม่ยอมกินอะไรจนตาย แล้วไปเกิดในสวรรค์

เมื่อพระพุทธเจ้าและพระภิกษุเหล่านั้น ถึงเมืองสาวัตถีแล้ว พระพุทธเจ้าอนุญาตให้พระที่เคยทะเลากันเข้าเฝ้าได้แล้วก็ได้ทรงแสดงธรรมให้กับพระภิกษุเหล่านั้นว่าผู้ที่เชื่อคำพ่อแม่ครูบาอาจารย์จะเป็นผู้เจริญไม่ตกอับ

ส่วนผู้ใดที่ไม่เชื่อไม่ทำตามคำของพ่อแม่ครูบาอาจารย์จะมีแต่เรื่องร้าย ถือเป็นกรรมหนัก จะทำให้เกิดการแตกยก หาความสงบสุขไม่มีขอขมาเสร็จ ชาวเมืองก็มาถวายอาหารอาหาร และดูและพระภิกษุในกลุ่มของธรรมกถึก และพระวินัยธร เหล่านั้นเหมือนเดิม

จุฬาตรีคูณ

จุฬา แปลว่า ยอด, หัว

ตรี แปลว่า สาม

คูณ แปลว่า รวม

โดยรวมคือ การรวมกันของสามสายแม่น้ำ เป็นจุดสูงสุด

“สังคัม” (Sangam) แปลว่า หมู่, รวม ซึ่งเป็นการรวมของสายและสายศรัทธาแห่งพรตนักบวช เป็นสถานที่ที่แม่น้ำศักดิ์สิทธ์สำคัญ ๓

สายไหลมาบรรจบกัน คือ แม่น้ำคงคา แม่น้ำยมุนา และแม่น้ำสรัสวดี เราสามารถมองเห็นแม่น้ำ ๒ สายแรกเท่านั้น ส่วนแม่น้ำสรัสวดีมองไม่เห็น ซึ่งชาวอินเดียกล่าวกันว่าไหลมาจากใต้ดินแล้วมาผุดขึ้นที่นี่ โดยมีถิ่นกำเนิดที่เมืองราชคฤห์ รัฐพิหารในปัจจุบัน และมาบรรจบกันตรงนี้

ภาพ : เทศกาลมหากุมภะ เมลา เมืองอัลลาฮาบาด

เทศกาลมหากุมภะ เมลา (Maha Kumbh Mela Festival)

เทศกาลการอาบน้ำของชาวฮินดู หรือเรียกว่า "เทศกาลมหากุมภะ เมลา" ในช่วงเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ของทุกปี ผู้คนจากทั่วสารทิศต่างเดินเบียดเสียดกันเพื่อไปอาบน้ำล้างบาป ถือว่าเป็นการรวมตัวของชาวฮินดูจำนวนมากและยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก คือการได้อาบน้ำในเวลาและสถานที่ที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดคือ สังคัม

เทสกาลมหากุมภะ เมลา เป็นนิยายปรัมปราที่ฝังแน่นจนเกิดเป็นความเชื่อของชาวฮินดูมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ มาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ หากดูตามรูปศัพท์แล้ว "กุมภะ" แปลว่า หม้อ เหยือก หรือโกศ สำหรับบรรจุน้ำ ส่วน "เมลา" แปลว่า เทศกาล หรือนิทรรศกาล แปลรวม ๆ กันเอาเนื้อความก็คือ เทสกาลการอาบน้ำ (Bathing Festival)

เทศกาลการอาบน้ำนี้มีช่วงหรือระยะเวลาแตกต่างกันออกไปคือ

๑. ทุก ๆ ๑ ปี เรียกว่า มาฆ์ เมลา (Magh Mela)

๒. ทุก ๆ ๖ ปี เรียกว่า อาร์ทะ กุมภะ (Ardha Kumbh)

๓. ทุก ๆ ๑๒ ปี เรียกว่า กุมภะ เมลา (Kumbh Mela)

โดยจัดทำขึ้น ๔ ที่คือ

๑. เมืองหริดวาร์ รัฐอุตตรัลจัล (Uttaranchal) หรือ อุตตรขัณฑ์

๒. เมืองปรยาค เมืองอัลลาฮาบาด รัฐอุตตรประเทศ (Uttar Pradesh)

๓. เมืองนาสิก แม่น้ำศิประ รัฐมหาราษฎร์ (Maharashata)

๔. เมืองอุชเชนี

โกสัมพี

มหานครโกสัมพี เมือง.....ราชินีอมตะ
เมือง.....กงกรรมกงเกวียน เวียนชำระ เมือง.....คหบดีเศรษฐีใจงาม
เมือง.....พระเจ้าอุเทนจอมกษัตริย์ เมือง.....เทวทัตต์วัตรวิปริตจิตหยาบ-หยาม
เมือง.....อนุมานทหารกล้าสีดา - ราม เมือง.....พลิ้วงามคลื่นนทียมุนา
เมือง.....จุฬาตรีคูณแหล่งบุญใหญ่ เมือง ......จอมไตรประกาศศาสนา
เมือง.....ชุมนุมมหากุมภเมลา เมือง.......ศิลาอโศกแกร่งลายแทงธรรม
เมือง.....อภิเศกอักบาร์มหาราช เมือง.......อัลละห้าบาท ทุกอย่างช่างน่าขำ
เมือง.....ชำระเคราะห์เข็ญล้างเวรกรรม เมือง......ผู้นำศรียวหลาลเนห์รู ฯ

ที่มา...คู่มือพระธรรมวิทยากร

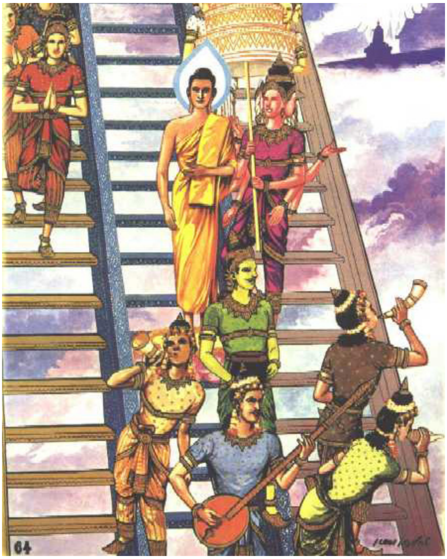

สังกัสสะนคร ประตูสวรรค์

ภาพ : ยอดเสาหินพระเจ้าอโศก

สังกัสสะนคร

สังกัสสะนครในอดีต ตั้งอยู่เขตแคว้นปัญจาละ ปัจจุบันตั้งอยู่ระหว่างเมืองลัคเนาว์กับเมืองอัครา ห่างจากเมืองกานปุรี ๘๗ ไมล์ ห่างจากสาวัตถี ๙๐ ไมล์ ปัจจุบันอยู่เขตอำเภอฟารรุกขนาด รัฐอุตตรประเทศ

ตามประวัติศาสตร์อินเดีย ได้กล่าวไว้ว่า สังกัสสะเป็นเมืองที่ยิ่งใหญ่ มีพระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรือง

พ.ศ. ๑๗๒๖ บรรดาพราหมณ์ยุยงราชาไชยจันทร์แห่งเมืองกาเนาช์ ยกทัพทำลายพุทธ เพราะเกรงว่าในอนาคตพุทธอาจจะเป็นภัยต่อฮินดู สภาพที่ปรากฏปัจจุบันคือเป็นเศษกองอิฐ

ดร. รามรุท สิงห์ นักประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาแห่งมหาวิทยาลัยมคธ รัฐหาร ได้กล่าวว่า พราหมณ์ถือว่าสังกัสสะเป็นเมืองศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่ง ซึ่งปรากฏในคัมภีร์รามายณะ เรียกว่า “สังคัสสะ”

สังกัสสะในสมัยพุทธกาล

ในพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแสดงยมกปกฏิหาริย์แล้ว เสด็จขึ้นไป ณ บัณฑุกัมพลศิลาอาสน์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ทรงจำพรรษาตลอด ๓ เดือน ทรงแสดงพระธรรมเทศนาอภิธรรม ๗ คัมภีร์โปรดพุทธมารดา และเหล่าทวยเทพยดาทั้งหลาย

พอถึงวันปวารณา เสด็จสู่เมืองมนุษย์ พระโมคคัลลานะแสดงปาฏิหาริย์ เข้าเฝ้าพระพุทธองค์ ณ บัณฑุกัมพลศิลาอาสน์

ทูลถามพระองค์จะเสด็จลงมาสู่โลกมนุษย์ ณ ที่ใด

พระองค์ตรัสถามว่า พระสารีบุตรจำพรรษาที่ใด

เมื่อทราบว่าท่านทั้งสองจำพรรษาที่นครสังกัสสะ

พระพุทธองค์จึงเสด็จลงสู่โลกมนุษย์ที่ใกล้ประตูเมือง

สังกัสสะนครท่ามกลางพรหม ที่แวดล้อมเป็นบริวาร

ลำดับเหตุการณ์สังกัสสะนคร

หลวงจีนฟาเหียน เรียกว่า สังเกียส ประวัติศาสตร์ในยุคหลังปรินิพพานไม่ชัดเจนนัก ทราบเพียงส่วนที่กล่าวไว้ในสังคีติ คือการทำสังคายนาครั้งที่ ๒ ที่พระเถระชื่อว่า เรวตะ มาพักที่นครสังกัสสะ และได้เดินทางไปร่วมประชุมที่ วาลิการาม เมืองไวสาลี ตามบันทึกของท่านยังกล่าวไว้ว่า บริเวณสังกัสสะมีอาณาเขตถึง ๒,๐๐๐ ลี้ มีวัดทางพระพุทธศาสนา ๔ วัด มีพระสงฆ์ ๑,๐๐๐ รูป ทั้งหมดเป็นฝ่ายมหายาน นิกายสัมมิติยะ มีเทวาลัยอยู่ ๑๐ แห่ง และในเมืองนี้ยังมีนักบวชนอกพระพุทธศาสนาอยู่เป็นจำนวนมาก

สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เสด็จธรรมยาตราตรงบริเวณที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงสู่มนุษยโลก เมื่อเสด็จพื้นดินบันไดทั้ง ๓ ก็อันตรธานเหลือให้เห็นเพียง ๗ ชั้น พระเจ้าอโศกมหาราช ให้ทำการขุดดูลึกลงไปถึงบาดาล ก็ยังไม่สิ้นสุด พระองค์มีพระราชศรัทธายิ่งจึงสร้างอุโบสถคลุมบันไดไว้พร้อมกับโปรด ฝังเสาหินศิลาจารึก และประดิษฐานสิงโตไว้บนยอดเสา ตามเรื่องยังเล่าให้เห็นความมหัศจรรย์ของสิงห์โตไว้อีกหลายมุม

หลวงจีนถังซำจั๋ง (พ.ศ. ๑๓๐๐) ได้บันทึกถึงจดหมายเหตุนครสังกัสสะ ว่าพลเมืองที่อยู่อาศัย มีกิริยานุ่มนวล พวกผู้ชายตั้งหน้าตั้งตาเล่าเรียน มีสังฆารามใหญ่ ประดิษฐานพระพุทธรูปวิจิตร ในบริเวณสังฆารามมีบันได ๓ ชั้น ตั้งเรียงกันเป็นที่หมายให้รู้ว่าพระบรมศาสดาเสด็จลงจากดาวดึงส์สวรรค์สู่โลกมนุษย์ที่แห่งนั้น ซึ่งปัจจุบันนี้มีแต่เพียงแต่ซากอุโบสถเป็นเสมือนกองดินเนินสูงขึ้นไป เบื้องล่างใกล้เคียงกันมีเสาหินพระเจ้าอโศกมหาราช ส่วนบนเป็นรูปช้างแต่ก็ถูกทำลายลงเหลือแค่เพียงคอเท่านั้น

พบศิลาจารึกพระอโศกสูงประมาณ ๗๐ ฟุต ตั้งอยู่ข้างวิหาร ยามต้องแสงอาทิตย์ สะท้อนสีชมพูแวววับ ทำจากหินอย่างดี มีสิงโตหมอบตั้งอยู่บนยอดเสา หันหน้าทางบันไดทั้งสามนั้น และข้างเสาหินพระเจ้าอโศก ได้เห็นสถูปและพระวิหารที่พระพุทธองค์เสด็จเข้าสมาธิ ข้างวิหารมีกำแพงยาว ๕ ก้าว สูง ๒ ฟุต เป็นที่พระบรมศาสดาเดินจงกรมเป็นรูปดอกบัวเป็นเครื่องหมายอยู่บนกำแพง อย่างเดียวกันกับที่พุทธคยา

ศาสตราจารย์เซอร์คันนิ่งแฮม หลังจากได้ศึกษาค้นคว้าจดหมายเหตุของหลวงจีนทั้ง ๒ คือ หลวงจีนฟาเหียน และหลวงจีนถังซำจั๋ง ที่ได้เดินทางมาสืบศาสนาในอินเดีย คณะทำงานทำการสำรวจโบราณสถานที่สังกัสสะ เมื่อปี พ.ศ.๒๓๘๕ (ค.ศ.๑๘๔๒) ได้พบซากวิหาร กำแพง และพุทธปฏิมากรบางส่วนเท่านั้น

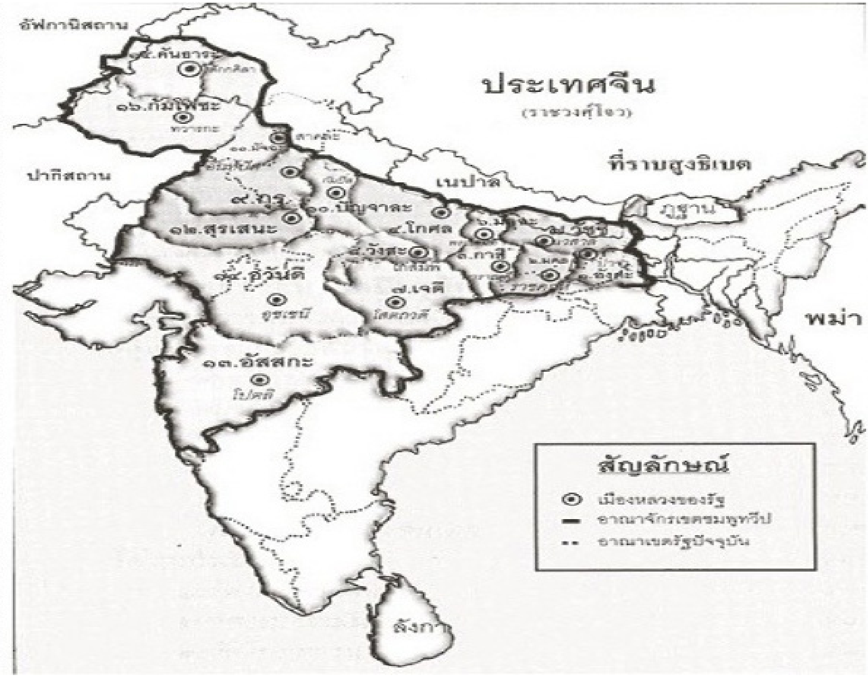
อัฟกานิสถาน
ประเทศจีน
(ราชวงศ์โจว)
ที่ราบสูงธิเบต
ปากีสถาน
เนปาล
ภูฐาน
พม่า
๑๖.กัมโพชะ
๙.กุรุ
๑๒.สุรเสนะ
๑๐.ปัญจาละ
๔.โกศล
๗.เจดี
อุชเชนี
โสตถวดี
๑๓.อัสสกะ
โปตลิ
ลังกา
สัญลักษณ์
เมืองหลวงของรัฐ
อาณาจักรเขตชมพูทวีป
อาณาเขตรัฐปัจจุบัน

แคว้นอวันตี

แคว้นอวันตี

กลุ่มพระชาวแคว้นอวันตี

พระมหากัจจายนะ พระโสณกุฏิกัณณะ

กลุ่มพระต่างแคว้น

พระพาหิยะ พระปุณณะ พระทัพพะ พระรัฐบาล พระโสณโกฬิวิสะ พระมหากัปปินะ

แคว้นอวันตี

แคว้นอวันตี ตั้งอยู่ทางด้านเหนือของเทือกเขาวินธัยหรือวินธยะ ทางใต้ของแคว้นมัจฉะ และทางตะวันตกของแคว้นวังสะ เทือกเขาวินธัยถือเป็นแดนกำหนดเขตที่เรียกกันว่า อินเดียตอนเหนือและอินเดียตอนใต้ ผู้รู้ในปัจจุบันทั่วไปมีความเห็นว่า เขตของมัชฌิมประเทศแห่งชมพูทวีปในสมัยพุทธกาล ด้านทิศใต้คงแค่จรดเทือกเขาวินธัยลงไป จึงจัดว่าอยู่นอกเขตมัชฌิมประเทศ เขตแคว้นอวันตีเองก็มีส่วนที่นับเข้าไปในปัจจันตชนบท

เทียบกับปัจจุบัน เขตของแคว้นอวันตี กล่าวอย่างคราว ๆ ได้แก่ อาณาเขตในบริเวณจังหวัดอุชเชนี หรืออุชไชน์ นิมาร์ตะวันตก อินโดร์ และวิทิศา รวมกับอาณาเขตใกล้เคียงด้วย ทั้งหมดอยู่ในเขตรัฐมัธยประเทศ ซึ่งมีโภปาล เป็นเมืองหลวง

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แคว้นอวันตีในสมัยพุทธกาลแบ่งออกเป็นสองส่วน คือเป็นอวันตีเหนือ ซึ่งมีอุชเชนี เป็นเมืองหลวง กับอวันตีใต้หรืออวันติทักขิณาปถะ มีเมืองหลวงชื่อมาหิสสติ หรือมาหิศมตี ตามที่เข้าใจแคว้นอวันตี มีเมืองชื่ออุชเชนี พระเจ้าจัณฑปัชโชติ เป็นผู้ปกครอง

อุชเชนี ปัจจุบันได้แก่เมืองอุชเชน หรืออุชไชน์ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำสิปรา ส่วนมาหิสสตินั้น กล่าวว่าอยู่ริมฝั่งแม่น้ำนัมมทา หรือนรทา แต่ยังไม่มีความเห็นลงกันแน่นอนเกี่ยวกับที่ตั้งของเมือง

อวันติทักขิณาปถะ บาลีจัมมักขันธกะ แห่งมหาวรรค วินัยปิฎก แสดงว่าอยู่ในเขตปัจจันตชนบท ปรารภเหตุถึงการผ่อนปรนข้อปฏิบัติพระวินัย

ในสมัยพุทธกาล อวันตีเป็นราชอาณาจักรที่รุ่งเรืองยิ่ง พระเจ้าจัณฑปัชโชติทรงเป็นกษัตริย์ที่เข้มแข็งมาก พระองค์มีความสัมพันธ์กับพระเจ้าพิมพิสาร แคว้นมคธ และพระเจ้าอุเทน เมืองโกสัมพี แคว้นวังสะ

หลังพุทธกาล เข้าสู่ยุคอโศกมหาราช จักรพรรดิธรรมราชา

พ.ศ. ๒๑๔ (=329 BC; แต่ฝรั่งนับ=268 BC) สิ้นรัชกาลพระเจ้าพินทุสาร เจ้าชายอโศก ซึ่งเป็นอุปราชอยู่ที่กรุงอุชเชนี ในแคว้นอวันตี ดำเนินการยึดอำนาจโดยกำจัดพี่น้อง ครองอำนาจโดยยังไม่ได้อภิเษกอยู่ ๔ ปี

พ.ศ. ๒๑๘ (=325 BC; แต่ฝรั่งนับ=265 BC) พระเจ้าอโศกมหาราชราชาภิเษกแล้ว แผ่ขยายอาณาจักรออกไป จนได้แม้แต่แคว้นกลิงคะที่เข้มแข็งยิ่งยง กลายเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และมีดินแดนกว้างใหญ่ไพศาลที่สุดในประวัติศาสตร์ของอินเดีย

ประวัติพระมหากัจจายนเถระ

พระมหากัจจายนะ เป็นบุตรของพราหมณ์ตระกูลกัจจายนะ ผู้เป็นปุโรหิตของพระเจ้าจัณฑปัชโชติ ในกรุงอุชเชนี เดิมท่านชื่อว่า “กัญจนะ” เรียนจบไตรเพท

พระเจ้าจัณฑปัชโชติ มีพระราชประสงค์จะกราบทูลอาราธนาพระพุทธองค์เสด็จสู่กรุงอุชเชนีของพระองค์บ้าง จึงรับสั่งให้

ปุโรหิตกัจจายนะไปกราบทูลอาราธนา กัจจายนะถือโอกาสกราบทูลลาเพื่ออุปสมบทด้วย เมื่อทรงอนุญาตแล้วจึงพร้อมด้วยบริวารติดตามอีก ๗ คน เดินทางไปเฝ้าพระบรมศาสดา เมื่อเดินทางไปถึงก็รับเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ตรัสพระธรรมเทศนาให้ฟังและท่านทั้ง ๘ คนนั้น ก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ แล้วกราบทูลขออุปสมบท

ได้กราบทูลอาราธนาพระบรมศาสดาเสด็จสู่กรุงอุชเชนี ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เดินทางมา แต่พระบรมศาสดารับสั่งให้ท่านไปเองพระเจ้าจัณฑปัชโชติ และชาวเมืองก็จะเกิดศรัทธาเหมือนกัน พระมหากัจจายนะ จึงกราบทูลลาพระบรมศาสดาพาภิกษุบริวารอีก ๗ องค์นั้น เดินทางกลับสู่กรุงอุชเชนี ประกาศหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาให้พระเจ้าจัณฑปัชโชติ และชาวเมืองได้สดับรับฟัง เกิดศรัทธาเลื่อมใสทำให้พระพุทธศาสนาแผ่กระจายทั่วกรุงอุชเชนีแล้ว ท่านก็ได้เดินทางกลับมาเฝ้าพระผู้มีพระภาคอีก

ท่านพระมหากัจจายนะ พักอาศัยอยู่ที่ภูเขาปวัตตะ แขวงเมืองกุรุรฆระในอวันตีทักขิณาปถชนบท ขณะนั้น มีอุบาสกคนหนึ่งชื่อว่าโสณกุฎิกัณณะ มีศรัทธาจะอุปสมบท แต่เนื่องจากในอวันตีชนบทนั้นมีพระภิกษุจำนวนน้อย ไม่ครบเป็นคณปูรกะจำนวน ๑๐ รูป (ทสวรรค) ตามพระบรมพุทธานุญาต ท่านจึงให้บรรพชาเป็นสามเณรอยู่นานถึง ๓ ปี กว่าจะได้อุปสมบท

และเมื่อท่านโสณกุฎิกัณณะได้อุปสมบทแล้ว ปรารถนาจะเข้าเฝ้าพระบรมศาสดา ได้กราบลาพระมหากัจจายนะ ก็อนุญาตพร้อมทั้งสั่งให้ไปกราบทูลขอพระบรมพุทธานุญาต ให้พระพุทธองค์ทรงแก้ไขพุทธบัญญัติ ๕ ข้อ ซึ่งไม่สะดวกแก่พระภิกษุผู้อยู่ในอวันตีชนบท คือ

๑) ในอวันตีชนบท มีพระภิกษุจำนวนน้อย ขอให้พระผู้มีพระ-ภาคทรงอนุญาตการอุปสมบทด้วยคณะพระภิกษุน้อยกว่า ๑๐ รูปได้ข้อนี้ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตว่า “ดูก่อนภิกษุ เราอนุญาตการอุปสมบท

ในปัจจันตชนบทด้วยคณะพระภิกษุ ๕ รูปได้”

๒) ในอวันตีชนบท มีพื้นดินขรุขระไม่เรียบไม่สม่ำเสมอ ขอให้พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้พระภิกษุในอวันตีชนบทสวมรองเท้ามีพื้นหลายชั้นได้ ข้อนี้ทรงอนุญาตว่า “ดูก่อนภิกษุ เราอนุญาตให้ภิกษุสวมรองเท้ามีพื้นหลายชั้นในปัจจันตชนบทได้”

๓) ในอวันตีชนบท อากาศร้อน บุคคลต้องอาบน้ำทุกวัน ขอพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุอาบน้ำเป็นนิตย์ได้ข้อนี้ ทรงอนุญาตว่า “ดูก่อนภิกษุ เราอนุญาตการอาบน้ำได้เป็นนิตย์แก่ภิกษุผู้อยู่ในปัจจันตชนบท”

๔) ในอวันตีชนบท มีเครื่องลาดที่ทำด้วยหนังมีหนังแพะ และหนังแกะ เป็นต้น สมบูรณ์ดีเหมือนในมัชฌิมชนบท ขอพระพุทธองค์ทรงอนุญาตเครื่องลาดทำด้วยหนังสัตว์ มีหนังแพะและหนังแกะ เป็นต้นเหล่านั้นเถิด ข้อนี้ ทรงอนุญาตว่า “ดูก่อนภิกษุ เราอนุญาตเครื่องลาดที่ทำด้วยหนังสัตว์เหล่านั้น”

๕) ทายกทั้งหลาย มักจะถวายจีวรแก่ภิกษุผู้ที่ออกจากวัดไปแล้วด้วยสั่งไว้ว่า “ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายจีวรผืนนี้แก่ภิกษุชื่อนี้” เมื่อเธอกลับมาแล้ว ทายกได้นำจีวรเข้าไปถวาย แต่เธอไม่ยอมรับด้วยเข้าใจว่าผ้าผืนนี้เป็นนิสสัคคีย์ ข้อนี้ ทรงอนุญาตว่า “ดูก่อนภิกษุ เราอนุญาตให้ภิกษุรับจีวรที่ทายกถวายลับหลังได้ ด้วยว่า ผ้ายังไม่ถึงมือเธอตราบใดจะถือว่าเธอมีสิทธิ์ในผ้าผืนนั้นเต็มที่ไม่ได้ตราบนั้น”

พระมหากัจจายนเถระ เป็นพระพุทธสาวก ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดสามารถอธิบายธรรมที่ย่อให้พิสดาร ให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาเลื่อมใสได้โดยไม่ยาก ทั้งนี้เพราะส่วนหนึ่งท่านเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในปฏิสัมภิทา ๔ คือ

๑) อัตถปฏิสัมภิทา ผู้มีปัญญาแตกฉานในอรรถ สามารถอธิบายความย่อให้พิสดารได้

๒) ธัมมปฏิสัมภิทา ผู้มีปัญญาแตกฉานในธรรม สามารถถือเอาความโดยย่อจากธรรมที่พิสดารได้

๓) นิรุตติปฏิสัมภิทา ผู้มีปัญญาแตกฉานในนิรุตติ มีความเชี่ยวชาญในภาษา สามารถพูดให้คนอื่นเลื่อมใสได้

๔) ปฏิภาณปฏิสัมภิทา ผู้มีปัญญาแตกฉานในปฏิภาณมีไหวพริบและปฏิภาณ สามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้

นอกจากนี้ยังมีพระธรรมเทศนาของท่านอีกหลายกัณฑ์ ที่พระธรรมสังคาหกาจารย์ ได้ยกขึ้นสู่สังคีติ คือการทำสังคายนา ได้แก่:-

๑ ภัทเทกรัตตสูตร เป็นสูตรที่แสดงถึงเรื่องบุคคลผู้มีราตรีเดียวเจริญ คือ คนที่เวลาวันคืนหนึ่ง ๆ มีแต่ความดีงาม ความเจริญก้าวหน้าได้แก่ ผู้ที่ไม่มัวครุ่นคิดถึงอดีต ไม่เพ้อฝันหวังอนาคต ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นแจ้งประจักษ์สิ่งที่เป็นปัจจุบัน ทำความดีเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยไป มีความเพียรพยายามทำกิจที่ควรทำตั้งแต่ในวันนี้

๒ มธุรสูตร เป็นสูตรที่ท่านแสดงแก่พระเจ้ามธุรราชอวันตีบุตรในขณะที่ท่านพักอยู่ที่คุณธาวัน มธุรราชธานี สูตรนี้มีใจความแสดงถึงความไม่แตกต่างกันของวรรณะ ๔ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร วรรณะทั้ง ๔ นี้ แม้จะถือตัวอย่าง เหยียดหยามกันอย่างไร แต่ถ้าทำดีก็ไปสู่ที่ดีเหมือนกันทั้งหมด ถ้าทำชั่วก็ต้องรับโทษไปอบายเหมือนกันทั้งหมดทุกวรรณะเสมอกัน

ในพระธรรมวินัย ออกบวชบำเพ็ญสมณธรรมแล้ว ไม่เรียกว่าวรรณะอะไร แต่เป็นสมณะเหมือนกันทั้งหมด

ที่พระเถระกล่าวสูตรนี้ ก็เพราะพระเจ้ามธุรราชอวันตีบุตร ถามปัญหากับท่านเกี่ยวกับเรื่องพราหมณ์ถือตัวว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ และเกิดจากพรหม ท่านจึงแก้ว่าไม่เป็นความจริงแล้วยกตัวอย่างเป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑) ในวรรณะ ๔ เหล่านี้ วรรณะใดเป็นผู้ร่ำรวย มั่งมีเงินทอง วรรณะเดียวกัน และวรรณะอื่นย่อมเข้าไปหา ยอมเป็นบริวารของวรรณะนั้น

๒) วรรณะใดประพฤติอกุศลกรรมบถ เมื่อตายไป วรรณะนั้นย่อมเข้าสู่อบายเสมอเหมือนกันทั้งหมด

๓) วรรณะใดประพฤติกุศลกรรมบถ เมื่อตายไป วรรณะนั้นย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์เหมือนกันทั้งหมด

๔) วรรณะใดทำโจรกรรม ทำปรทาริกกรรม วรรณะนั้นต้องรับราชอาญาเหมือนกันทั้งหมด ไม่มียกเว้น

๕) วรรณะใดออกบวช ตั้งอยู่ในศีลในธรรม วรรณะนั้นย่อมได้รับความนับถือ การบำรุง และการคุ้มครองรักษา เสมอเหมือนกันทั้งหมด เมื่อพระเถระแสดงเทศนามธุรสูตรจบลงแล้ว พระเจ้ามธุรราช ก็เกิดศรัทธาเลื่อมใส ประกาศประองค์เป็นอุบาสกในพระพุทธศาสนา

พระมหากัจจายนเถระ เป็นผู้มีรูปร่างสง่างามผิวเหลือง ดุจทองคำสะอาดผ่องใจ เป็นที่ต้องตาถูกใจแก่ผู้พบเห็นทั่วไป จนกระทั่งมีเหตุการณ์วิปริตเกิดขึ้นแก่บุตรเศรษฐีคนหนึ่งในเมืองโสเรยยะ ชื่อว่าโสเรยยะ เหมือนชื่อเมือง ขณะที่เขานั่งบนยานพาหนะกับสหายเพื่อไปอาบน้ำพร้อมกับบริวารทั้งหลาย ได้เห็นพระเถระกำลังยืนห่มจีวร เพื่อเข้าไปบิณฑบาตในเมืองแล้วเกิดความพอใจ ในดวงจิตคิดอกุศลขึ้นว่า “งามจริงหนอ พระเถระรูปนี้ น่าจะเป็นภริยาของเรา หรือไม่ก็ขอให้ภริยาของเรามีสีผิวกายเหมือนพระเถระนี้” ด้วยอกุศลจิตคิดเพียงเท่านี้ ทำให้เพศชายของเขาหายไป กลายเป็นเพศหญิงไปทั้งร่างทำให้เขาอับอายเป็นอย่างมาก และโดยที่ไม่มีใครรู้เขารีบลงจากยานนั้นแล้วเดินตามกองเกวียนพ่อค้าไปยังเมืองตักสิลา และได้เป็นภริยาของลูกชายเศรษฐีในเมืองนั้น อยู่ร่วมกันจนมีบุตร ๒ คน แต่เดิมทีที่เขาอยู่ในเมืองโสเรยยะนั้น เขาก็มีภริยาอยู่แล้วและมีบุตรด้วยกัน ๒ คน เช่นเดียวกัน จึงปรากฏว่าเขาเป็นทั้งพ่อและแม่ หรือเป็นทั้งผัวและเมียในชาติเดียวกันนี้

ต่อมา พระมหากัจจายนเถระ จาริกมายังเมืองตักสิลา โสเรยยะ

ทราบแล้วจึงเล่าเรื่องราวของตนที่ผ่านมาให้สามีฟัง แล้วพากันไปกราบขอขมาโทษต่อพระเถระ เมื่อท่านทราบเรื่องโดยตลอดแล้วก็ยกโทษให้ และเพศหญิงก็หายไปเพศชายปรากฏขึ้นมาเหมือนเดิม เขาเกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระเถระเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งเห็นว่าตนเองเป็นคนแปลกคือเป็นทั้งชายและหญิงในอัตภาพเดียวเท่านั้น และยังคิดว่าไม่ควรที่จะอยู่ครองเพศฆราวาสต่อไป จึงมอบบุตรทั้ง ๔ คนให้บิดามารดาเลี้ยงดูต่อไป ส่วนตนเองได้ขอบวชในสำนักพระเถระ และได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

ในกาลต่อมาพระมหากัจจายนะ นอกจากจะมีเรื่องของโสเรยยะแล้ว ยังมีเรื่องพระภิกษุเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เห็นพระเถระเดินมาแต่ไกลแล้วก็พากันกล่าวว่า “พระบรมศาสดาของพวกเราเสด็จมาแล้ว” แล้วพากันทำความเคารพกราบไหว้ ทั้งนี้ก็เพราะท่านมีรูปลักษณ์ละม้ายกับพระผู้มีพระภาคนั้นเองพระเถระพิจารณาเห็นโทษเช่นนี้แล้วจึงอธิษฐานจิตเนรมิตรร่างกายของท่านให้เปลี่ยนแปลงผิดแปลกไปจากเดิม ร่างกายที่เคยสง่างามก็ย่นย่อ ต่ำเตี้ย ท้องป่อง หมดความสวยงามดังที่พุทธศาสนิกชนนิยมสร้างรูปท่านไว้เป็นที่สักการบูชาในทุกวันนี้

ครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงแสดงภัทเทกรัตตสูตรแต่โดยย่อ พระภิกษุทั้งหลายไม่ได้โอกาสเพื่อจะกราบทูลถาม จึงพากันเข้าไปหาพระมหากัจจายนะ กราบอาราธนาให้ท่านได้เมตตาอธิบายขยายความให้ฟัง พระภิกษุเหล่านั้นพากันลาพระเถระแล้ว เข้าไปกราบทูลเนื้อความที่พระมหากัจจายนะ อธิบายไว้ให้พระพุทธองค์ทรงสดับพระผู้มีพระภาค ตรัสสรรเสริญพระเถระว่า “ภิกษุทั้งหลาย พระมหากัจจายนะ เป็นผู้มีปัญญา เนื้อความนั้นถ้าพวกเธอถามตถาคต แม้ตถาคตก็จะอธิบายอย่างนั้น เช่นกัน ขอพวกเธอจงจำเนื้อความนั้นไว้เถิด”

เมื่อครั้งพระพุทธองค์ ประทับอยู่ ณ พระเชตะวันมหาวิหาร ทรงตั้งพระมหากัจจายนะ ไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในฝ่าย **ผู้อธิบายเนื้อความย่อให้พิสดาร** ท่านพระมหากัจจายนเถระ

ดำรงอายุสังขารโดยสมควรแก่กาลเวลาแล้วก็ดับขันธปรินิพพาน

ประวัติพระโสณกุฏิกัณณเถระ

พระโสณกุฏิกัณณเถระ เป็นบุตรของอุบาสิกาชื่อว่า "กาฬี" ในเมืองราชคฤห์ เดิมชื่อว่า "โสณะ" เพราะท่านชอบประดับหูของท่านด้วยเครื่องประดับมีมูลค่ามากถึง ๑ โกฏิ จึงได้นามว่า "กุฏิกัณณะ" เติมเข้ามาข้างหลังชื่อ ดังนั้นท่านจึงมีชื่อว่า "โสณกุฏิกัณณะ"

สมัยที่พระมหากัจจายนเถระ พักอาศัยอยู่ที่ภูเขาปวัตตะ แขวงเมืองกุรุรฆระ ในอวันตีทักขิณาปถชนบท มารดาของโสณกุฏิกัณณะเป็นอุบาสิกาให้การบำรุงอุปัฏฐากท่าน ฟังธรรมจากพระเถระอยู่บ่อย ๆ แล้วเกิดศรัทธาแสดงตนเป็นอุบาสก

มีศรัทธาปรารถนาจะบวช แต่พระเถระได้แนะนำให้เขาปฏิบัติตนบำเพ็ญกุศล ในเพศฆราวาสจะสะดวกกว่า เพราะชีวิตพระสงฆ์ต้องประพฤติพรหมจรรย์นั้นเป็นเรื่องยากลำบาก ในที่สุดพระเถระก็ให้บวชเป็นสามเณร ไว้ก่อนเนื่องจากอวันตีทักขิณาปถชนบทนั้นหาภิกษุได้ยาก การบวชพระ จะต้องมีภิกษุร่วมประชุมสังฆกรรมให้การอุปสมบทอย่างน้อย ๑๐ รูป เรียกว่า ทสวรรค ท่านจึงเป็นสามเณรอยู่นานถึง ๓ ปี กว่าจะอุปสมบทได้

ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ครั้นออกพรรษาแล้ว ท่านมีความประสงค์จะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค เพราะท่านยังไม่เคยเห็นพระองค์เลย ท่านจึงกราบลาพระมหากัจจายนเถระ ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ พระเถระก็อนุญาต และได้ฝากความไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเพื่อขอแก้ไขพระวินัยอันเป็นพุทธบัญญัติบางประการ ซึ่งไม่สะดวกแก่พระสงฆ์ผู้อยู่ในเมืองกุรุรฆระ แคว้นอวันตีชนบาท รวมทั้งหมด ๕ ประการ

เดินทางมาถึงพระเชตะวันมหาวิหารแล้ว เข้าเฝ้ากราบถวาย

บังคมกราบทูลความตามที่พระอุปัชฌาย์สั่งมา เมื่อพระพุทธองค์ทรงสดับรับทราบความลำบากของหมู่ภิกษุสงฆ์ในชนบทแล้ว พระองค์ทรงประทานอนุญาตตามที่ขอมานั้นทุกประการ

พระผู้มีพระภาค มีดำรัสสั่งให้พระอานนท์เถระจัดสถานที่ ให้ท่านพักค้างแรมในพระคันธกุฎีร่วมกับพระองค์ ในเวลาใกล้รุ่งของราตรีนั้น พระบรมศาสดารับสั่งให้ท่านแสดงธรรมให้พระองค์ได้สดับ พระโสณกุฎิกัณณเถระ จึงน้อมรับสนองพุทธดำรัสด้วยการแสดงพระสูตรอันแสดงถึงวัตถุ ๘ ประการด้วยเสียงอันไพเราะ เมื่อจบเทศนาพระสูตรนั้นแล้ว พระพุทธองค์ตรัสอนุโมทนา สาธุการชมเชยในความสามารถของท่านและได้ทรงยกย่องท่านในตำแหน่งเอตทัคคะ เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลาย ในทาง**ผู้มีวาจาไพเราะ**, ผู้แสดงธรรมด้วยถ้อยคำไพเราะ

ท่านพระโสณกุฏิกัณณเถระ พักอาศัยอยู่ในสำนักของพระผู้มีพระภาค พอสมควรแก่เวลาแล้ว ได้กราบทูลลากลับมายังสำนักของพระมหากัจจายนเถระ ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ ในอวันตีชนบท กราบเรียนรายงานผลการเข้าเฝ้าให้ได้รับทราบทุกประการ และท่านยังได้แสดงเทศนาที่แสดงถวายพระพุทธองค์ให้โดยมีมารดาของท่านรับฟัง เป็นการเพิ่มพูนศรัทธาความเชื่อและปสาทะความเลื่อมใสแก่โยมมารดาของท่านอีกด้วย

ท่านพระโสณกุฏิกัณณเถระ ดำรงอายุสังขารช่วยกิจการพระศาสนาโดยสมควรแก่กาลเวลาแล้วก็ดับขันธปรินิพพาน

สาญจีสถูป

รัฐมัธยประเทศ

รัฐมัธยประเทศ คือหนึ่งในรัฐของประเทศอินเดีย ไม่มีเขตติดต่อกับทะเลเนื่องจากตั้งอยู่ตรงกลางประเทศ รัฐมัธยประเทศได้เป็นรัฐที่ใหญ่ที่สุดของอินเดียจนถึงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543 เมื่อรัฐฉัตติสครห์ได้แยกออกมา

สาญจีสถูป ได้รับเป็นมรดกโลก ในปี ๒๕๓๒ ตั้งอยู่บนเนินเขาเจติยคีรี อำเภอไรเซ่น รัฐมัธยมประเทศ เป็นศาสนวัตถุ พุทธศิลป์ที่ถือว่างดงามที่สุด อายุมากที่สุดของพระพุทธศาสนา ห่างจากเมืองโคปาล ๔๔ กิโลเมตร สมัยโบราณเมืองเวทิสาเป็นเส้นทางผ่านของพ่อค้าวานิชที่จะไปเมืองอุชเชนี เมืองหลวงของแคว้นอวันตี

นอกจากจะเป็นเส้นทางค้าขาย ยังเป็นเส้นกรีฑาทัพโดยเฉพาะกองทัพมุสลิม ผ่านไปมาบ่อยครั้งมาก แต่สาญจิก็ไม่ถูกทำลาย หรือเสียหายแต่อย่างใด (มาอินเดียแล้ว บรรยายพิเศษทีหลัง) สาญจีได้รับความเสียหาย เมื่อชุดโบราณคดีของอังกฤษที่ไม่ได้มีความรอบรู้ระมัดระวัง ได้ขุดเจาะเป็นช่องลงเป็นข้างล่าง สาญจีเคยเป็นพำนักอาศัยของพระอรหันต์มาเป็นเวลานานแล้ว ยังเคยอยู่ใกล้กับบ้านเกิดของนางเวทิสาเทวี

สาญจีสถูป

ในสมัยที่เจ้าชายอโศกเป็นอุปราช พระบิดาคือพระเจ้าพินทุสาร ได้ให้ไปปกครองเมืองอุชเชนี ต่อมาได้แต่งงานกับลูกสาวพ่อค้าในเมืองเวทิสา นามว่า ธรรมมา หรือเวทิสาเทวี มีพระโอรสคือ มหินทะ พระราชธิดาคือ สังฆมิตตา ถัดไปอีก ๒๐ ปี เจ้าชายอโศกได้ปราบดาภิเษกตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์แห่งเมืองปาฏลีบุตร ลูกทั้งสองได้อุปสมบทในพระพุทธศาสนา หลังจากสังคายนาได้ไปเผยแผ่ที่เกาะลังกา (ศรีลังกา) ก่อนที่จะเสด็จยังเกาะ ก็จะมาแวะพักที่นี่ก่อน

หลังจากนั้นพระเจ้าอโศกมหาราช เสด็จเยือนเมืองเวทิสาในนามพระราชา และได้พระสถูปขนาดใหญ่

พ.ศ.๖๐๐ เศษ พระเจ้าโคตรมีบุตร แห่งราชวงศ์สัตตวาหนะได้ทำการบูรณะครั้งใหญ่ โปรดให้มีการแกะสลักลวดลายวิจิตรงดงามรวมทั้งที่ซุ้มประตู

- ยุคของอังกฤษ

นักโบราณคดี ชื่อนายพลเทเลอร์ ได้พระสถูป และวิหารรกร้างไม่มีผู้คนอาศัยอยู่เลย

ท่านเซอร์คันนิงแฮม ได้ทำการขุดจนถึงฐานสถูป ได้พบพระอัฐิธาตุของอัครสาวกคือพระสารีบุตร และโมคัลลานะ นำไปเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์สถานวิคตอเรีย และอัลเบิร์ท ในกรุงลอนดอน (Victoria and Albert Museum) จากนั้นปิดทางลง

ต่อมานายพันโคล ได้ทำการบูรณะสถูปองค์ใหญ่ ที่เคยพังทลายลงมา ในสมัยท่านจอห์น มาร์แชล บูรณะทั้งองค์ รวมไปจนถึงยอดดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

หลังจากที่อินเดียได้รับเอกราช ทางสมาคมโพธิ ได้ทำร้องขอพระบรมสารีริกธาตุกลับคืน รัฐบาลได้สนับสนุนอย่างเต็มที่จนเป็นผลสำเร็จ นำมาประดิษฐานไว้ ณ ภายในวิหารมหาโพธิ บนเขาสาญจีรัฐบาลได้แบ่งให้พม่าและศรีลังกา อีกส่วนหนึ่งมาบรรจุที่สาญจี

ส่วนพระสถูปมีทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กโดยเฉพาะที่ซุ้มประตูได้สลักเรื่องราวในทางพระพุทธศาสนา เช่นพุทธประวัติ ชาดก คงมีการทำเสริมในช่วงราชวงศ์สัตตวาหนะ

สาญจีมีสถูปขนาดใหญ่ ๓ องค์ คือหมายเลข ๑, ๓, ๒ ยังสถูปเล็ก ๆ ๔๐ สถูป นอกจากนั้นเป็นอาคารสงฆ์และภิกษุณี

- ความแตกต่างองค์พระสถูป

ที่มีฉัตร ๓ ชั้น บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ มีประตูทางเข้าทั้ง ๔ ทิศ ที่ทำประทักษิณาวัตรใหญ่กว่า

ที่ฉัตร ๑ ชั้น บรรจุอัฐิธาตุของอัครสาวก มีประตูทางเข้าทางเดียว

สถูปหมายเลข ๑ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ มีเสาหินทำเป็นรูปสวัสดิกะ ประจำทั้ง ๔ ทิศ เสาหินประตูด้านเหนือ มีอักษรจารึกไว้ว่า "ผู้ใดทำลาย หรือจัดย้ายที่เสาหิน หรือสถูปเหล่านี้ จะได้รับโทษบาปกรรมเช่นเดียวกับบุคคลที่ทำอนันตริยกรรม ๕ อย่าง คือ ฆ่าแม่ ฆ่าพ่อ ฆ่าพระอรหันต์ ทำพระพุทธเจ้าให้ตกเลือด และทำให้สงฆ์แตกแยกกัน"

สถูปหมายเลข ๓ บรรจุพระอัฐิธาตุของอัครสาวกคือพระสารีบุตรและพระโมคัลลานะ ท่านทั้งสองนิพพานก่อนพระพุทธเจ้า พระสารีบุตรหลังจากถวายเพลิง นำพระอัฐิธาตุบรรจุที่เมืองราชคฤห์ ส่วนพระโมคัลลานะ บรรจุที่เมืองสาวัตถี

พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงมีราชศรัทธาที่จะสร้างพระเจดีย์ ๘๔,๐๐๐ องค์ เท่ากับคำสั่งสอนที่มีแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ได้รวบรวมพระบรมสารีริกธาตุจาก ๗ พระนคร เมื่อครั้นที่เคยถูกแบ่งที่เมืองกุสินารา (ยกเว้นที่เมืองรามคาม พระยานาคได้เก็บรักษาไว้) พระอิฐธาตุทั้งจึงได้นำมาบรรจุที่สาญจีแห่งนี้ ขอเจริญพร

สถูปหมายเลข ๒ บรรจุอัฏฐิธาตุพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ มีขนาดเล็กกว่า บนยอดไม่มีฉัตร มีเสาหินใหญ่เพียงชิ้นเดียว มีภาพแกะสลักงดงาม

ถ้ำอชันตา ถ้ำเอลโรลา

ถ้ำอชันตา มีเฉพาะถ้ำพุทธ

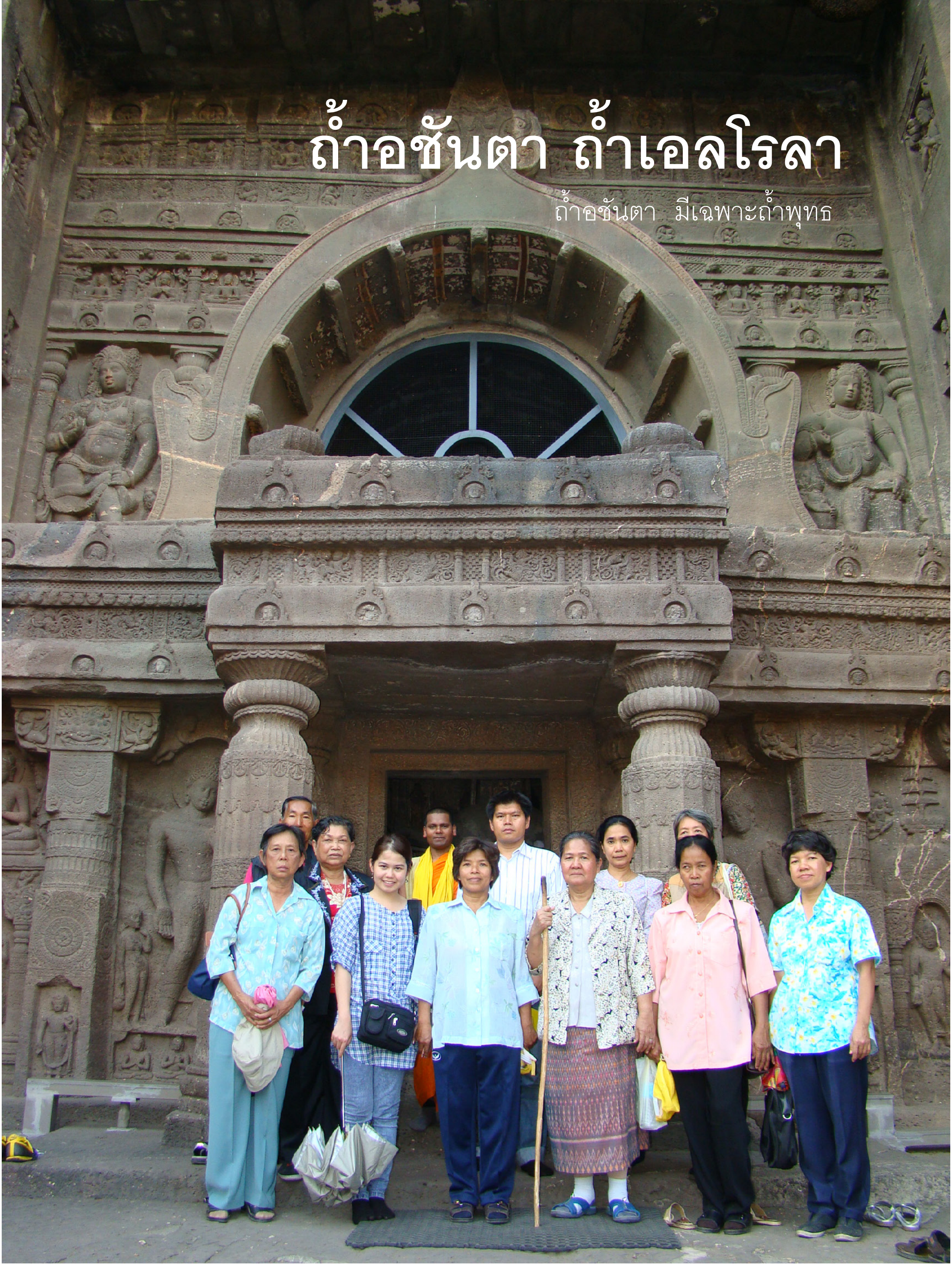

รัฐมหาราษฏร์

รัฐมหาราษฏร์ แปลว่า รัฐใหญ่ มีมุมไบ หรือบอมเบย์ เป็นเมืองหลวง อยู่ทางทิศตะวันตกของอินเดีย

ปัจจัย ๔ เครื่องอาศัยของบรรพชิต เรียกว่านิสัย มี ๔ อย่าง

๑. บิณฑบาต

๒. จีวร

๓. เสนาสนะ

๔. เภสัช

เสนาสนะคือที่อยู่อาศัย

ธุดงค์ ๑๓ ข้อ ธุดงค์ คือข้อปฏิบัติเพื่อฝึกฝนตนในการขัดเกลากิเลส หนึ่งในสิบสามข้อคือ การถืออยู่โคนไม้ (รุกขมูล)

ส่วนเสนาสนะที่พระจะอยู่อาศัยได้ เป็นส่วนที่เรียกว่า อดิเรก คือส่วนพิเศษออกไป หรือส่วนที่เพิ่มเข้ามาได้แก่

วิหาโร คือที่อยู่ เช่นเวฬุวันมหาวิหาร

อฑฺฒโยโค คือเรือนมุงครึ่งเดียว

ปาสาโท คือเรือนที่มีหลายชั้น เช่นเคยได้ยินปราสาทชั้นที่ ๗ วัดบุพพาราม เรียกว่า มิคารมาตุปราสาท

หมฺมิยํ คือ ปราสาทหรือเรือนชั้นที่มีหลังคาโล้น

คุหา คือ ถ้ำ

อาจจะเป็นอีกเหตุผลอีกหนึ่งก็ได้ ที่พระต้องขุดเจาะถ้ำเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย การไปอยู่ในป่าปลีกวิเวกเพื่อการต้องหาความสงบ

ถ้ำอชันตา และเอลโลรา เป็นการขุดเจาะภูเขาทำเป็นสังฆาราม มีโบสถ์ วิหาร อาคาร ที่ประชุม และพักอาศัย ที่ปรากฏเป็นถ้ำโดยเฉพาะถ้ำอชันตาได้ถูกทอดทิ้งรกร้างอยู่หลายร้อยปี (๗๐๐ ปี)

พ.ศ.๒๔๙๔ รัฐบาลอินเดียได้ประกาศอย่างเป็นทางการให้ถ้ำอชันตาและเอลโลราเป็นสถานที่สำคัญ เป็นสถานที่รักษา และได้

ทำการดูแลบูรณะเป็นอย่างดี

ถ้ำอชันตา

อชันตา ตั้งชื่อเรียกตามหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียง ตั้งอยู่ที่เขาอินทิยาทรี ยาวโค้งคล้ายเกือกม้า มีแม่น้ำวาโฆร่าไหลผ่าน บริเวณแถบนี้เคยเกิดภูเขาไฟมาก่อน ถ้ำอชันตา แบ่งเป็น ๒ ยุค คือ พ.ศ. ๓๕๐ - ๕๕๐ เป็นยุคเถรวาท ต่อจากนั้นคือยุคมหายาน ในยุคจะไม่มีการแกะพระพุทธรูป จะมีแต่องค์สถูป

ถ้ำอชันตา ได้รับคัดเลือกให้เป็นมรดกโลก ที่มีความโดดเด่นทั้งทางสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม

มีทั้งหมดจำนวน ๓๐ ถ้ำ เริ่มราว พ.ศ. ๓๕๐ จนถึง พ.ศ. ๑๒๐๐ กษัตริย์ในราชวงศ์สัตตวาหนะได้ทำการอุปถัมภ์

พ่อค้า คหบดี เจ้านายเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง เป็นผู้มีจิตศรัทธาอย่างแรงกล้า ได้ทำการทำอุปถัมภ์สนับสนุน ทุนการในสร้าง

ในช่วงที่อังกฤษปกครองอินเดีย ได้มีทหารกลุ่มหนึ่งที่ประจำการเมืองเชนไน ในมัทราส นำโดย ร้อยเอกจอห์น สมิธ ได้เข้ามาล่าสัตว์ในป่า มีกวางตัวหนึ่งถูกได้วิ่งหลบหนี ทหารแกะรอยติดตามไปได้พบกับสิ่งที่ประหลาดอัศจรรย์ นั่นคือ ถ้ำอชันตา เป็นการพบโดยความบังเอิญ ได้สำรวจถ้ำเกือบทั้งหมด ได้จารึกไว้ภายในถ้ำ ทุกวันนี้ยังปรากฏอยู่ นำเรื่องบอกต่อผู้ปกครองเมืองไฮเดอราบาด ชื่อนิซามทีแรกไม่เชื่อ ต่อมาได้ส่งคนสำรวจ อชันตาเริ่มเป็นที่รู้จักสำหรับทั่วไป

ถ้ำหมายเลข ๑ ภาพวาดพระโพธิสัตว์ปัทมปาณี แปลว่ามีดอกบัวในมือ เป็นภาพที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก

ถ้ำหมายเลข ๒๖ มีพระพุทธรูปปางปรินิพพาน

อชันตาอยู่ห่างจากเมืองออรังกาบัดไปทางเหนือ ราว ๑๐๐ กิโลเมตร (ระยะห่างระหว่างอชันตากับเอลโรลา)

ถ้ำเอลโรลา

ถ้ำเอลโลรา อยู่ใจกลางเทือกจรัญนที ทางตะวันตกของอินเดีย ห่างจากออรังคบาด ประมาณ ๓๐ กิโลเมตร มีถ้ำ ๓ ศาสนาคือพุทธ ฮินดู เชน ถ้ำทางพระพุทธศาสนามี ๑๒ ถ้ำ ส่วนฮินดู มี ๑๗ ถ้ำ และเชนมี ๕ ถ้ำ รวมทั้งมี ๓๔ ถ้ำ

ถ้ำพุทธ สร้างราว พ.ศ. ๑๐๙๓ - พ.ศ. ๑๒๙๓

ถ้ำฮินดู สร้างราว พ.ศ. ๑๑๐๐ - พ.ศ. ๑๓๐๐

ถ้ำเชน สร้างราว พ.ศ. ๑๓๐๐ - พ.ศ. ๑๕๐๐

ส่วนถ้ำที่เอลโลรา เป็นถ้ำที่เปิดเผยในหมู่ชาวอินเดีย ศาสนาฮินดูมีคนเข้าไปบูชาไม่ขาดสาย ประติมากรรม จิตรกรรม ที่ถ้ำเอลโลราจะประณีตกว่าอชันตา เพราะว่าสร้างในยุคหลัง วิทยาการทางเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัยกว่า

อนุสรณ์สถานวิกตอเรีย

วัดเจ้าแก่กาลี

เจ้าแก่กาลี

พิพิธภัณฑ์อินเดีย

โกลกาตา (Kolkata) (หรือชื่อเดิมว่า กัลกัตตา) เป็นเมืองหลวงของรัฐเบงกอลตะวันตก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศอินเดีย เคยเป็นเมืองหลวงเก่าของอินเดีย มีประชากรมากกว่า ๑๕ ล้านคน

๑. พิพิธภัณฑ์อินเดีย (Indian Museum) ตั้งอยู่ที่ Sudden Street Chowringhee Road, เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีอาคารยาวที่สุดของอินเดีย จักแยกแสดง ๖ หมวด คือ หมวดศิลป์,หมวดโบราณคดี, หมวดมนุษย์วิทยา,ธรณีวิทยา, สัตวศาสตร์, และอุตสาหกรรม ที่สำคัญที่สุดสำหรับชาวพุทธคือเป็นที่เก็บพระบรมสารีริกธาตุ เปิดทำการ อังคาร-อาทิตย์ ปิดวันจันทร์

๒. อนุสรณ์สถานวิกตอเรีย (Victoria Memorial) สร้างด้วยหินอ่อนสีขาวล้วน เป็นสถาปัตย์สมัยเรอเนสซองของอิตาลีผสมศิลปยุคอารยันเปอร์เซีย เพื่ออนุสรณ์แก่พระนางวิกตอเรีย เป็นอาคารขนาดใหญ่มาก ภายเป็นที่เก็บรวบรวมหลักฐานด้านประวัติศาสตร์มากมาย เปิดทำการวันอังคาร-อาทิตย์ ค่าเข้าชมสำหรับชาวต่างชาติ ๑๕๐ รูปี

๓. สมาคมเอเชียศึกษา (Asiatic society) ก่อตั้งโดย Sir William Jones และสมาชิกชาว ยุโรปอื่น ๆ อีก ๓๐ คน ตั้งอยู่ที่ Park Street, เป็นที่เก็บรวบรวมเอกสารโบราณ ภาพวาดและอักษรบันทึกสมัยต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก

๔. สะพานฮาวราห์ (Howrah Bridge) เป็นสะพานข้ามแม่น้ำ ฮูคลี่ (Hoogly) สร้างในสมัยอังกฤษ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๑ สมัยนั้นมีตาข่ายป้องกันการโจมตีทางอากาศของทหารญี่ปุ่น

๕. วัดเจ้าแก่กาลี (Kali Temple) เป็นศูนย์กลางการบูชาของชาวฮินดูที่ยิ่งใหญ่แห่งหนึ่ง อยู่ที่กาลีฆาท (Kali ghat) สร้างมาเมื่อกว่า ๓๕๐ ปีก่อน เชื่อกันว่าเมื่อศพของเจ้าแม่กาลี ภรรยาของพระศิวะ ถูกอสูรสุดารสัน จักระ ตัดออกเป็นชิ้น ๆ และมีชิ้นส่วนที่เป็นนิ้วเท้าของเจ้าแม่ได้ตกลงตรงที่แห่งนี้

บุพจริยาของพระพุทธเจ้า

บุพจริยาของพระพุทธเจ้า กล่าวถึงความประพฤติในอดีตของพระพุทธเจ้า ในอดีตที่ผ่านมา ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว อันเป็นเหตุให้ได้รับผลของกรรมเหล่านั้น ถึงแม้ว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้า ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลกรรม พระองค์ตรัสถึงบุพจริยาของพระองค์เอง ทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล ในขุททกนิกาย อปทาน พุทธาปทาน ชื่อ ปุพกัมมปิโลติ เล่าอดีตกรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย ณ สระอโนดาต ดังนี้ว่า บุพกรรมฝ่ายกุศล

ในอดีต พระองค์เห็นภิกษุรูปหนึ่งอยู่ป่าเป็นวัตร ได้นำผ้าเก่ามาถวาย แล้วปรารถนาความเป็นพระพุทธเจ้าเป็นครั้งแรก ผลแห่งการถวายผ้าเก่า ย่อมส่งผลเป็นพระพุทธเจ้า ในครั้งที่เคยเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ได้สร้างบุญบารมีกับพระพุทธเจ้าผ่านมาถึง ๒๔ พระองค์ มีพระทีปังกรพุทธเจ้าเป็นต้น เป็นกาลที่ยาวนานถึงสี่อสงไขยกำไรอีกแสนกัป

บุพกรรมฝ่ายอกุศล

กรรมที่ทำให้กระหายน้ำ บุพกรรมในอดีตคือ เกิดเป็นนายโคบาล ต้อนโคไปเลี้ยง ห้ามแม่โคที่จะดื่มน้ำในแม่น้ำ เพราะน้ำขุ่น ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ในระหว่างทางเสด็จไปกุสินารา ทรงกระหายน้ำ ตรัสถึง ๓ ครั้งให้พระอานนท์นำน้ำมา

กรรมที่ถูกกล่าวตู่

๑. เกิดเป็นนักเลงชื่อ ปุนาลิ (ตระกูลศูทร) กล่าวตู่พระปัจเจกพุทธเจ้า นามว่าสุรภี ได้ด่าว่าด้วยคำ สมณะนี้ทุศีล สมณะนี้มีธรรมลามก ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้นได้ตกนรกเป็นเวลานาน ในภพหลัง มาเป็นพระพุทธเจ้า ยังได้รับคำกล่าวตู่จากนางสุนทริกา

๒. ไปกล่าวตู่พระนันทะเถระ ซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้นทำให้ตกนรกยาวนาน เป็นเศษกรรมที่เหลือ

พอมาเป็นพระพุทธเจ้าของพวกเรานี้ ยังได้รับการกล่าวตู่จากนางจิญจมาณวิกา

๓. เคยเกิดเป็นพราหมณ์ชื่อว่า สุตวา สอนมนต์แก่มาณพ ๕๐๐ คน ในป่าใหญ่ ได้กล่าวตู่พระฤๅษี สำเร็จอภิญญา ๕ ว่าเป็นผู้หลอกลวง เป็นผู้บริโภคกาม วิบากแห่งกรรมนั้น ภิกษุนั้น ๕๐๐ รูป ได้รับการกล่าวตู่จากนางสุนทรี

กรรมที่ทำให้ห้อพระโลหิต มีน้องชายต่างมารดา และบิดาล่วงลับ ทั้งสองได้ทะเลาะกัน พระโพธิสัตว์กดทับน้องชายไว้ เพราะมีกำลังมาก กลิ้งหินทับลง วิบากกรรมทำให้ได้รับทุกในนรก ตอนหลังพระเทวทัต กลิ้งหินใส่ถูกนิ้วแม่เท้าจนห้อเลือด

กรรมที่นายขมังธนูพยายามฆ่า ตอนเป็นเด็ก เล่นอยู่ตามถนนหนทาง เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ก่อไฟเผาล้อมไว้ทั่ว กรรมนั้นได้ส่งผลให้ตกนรก ภพหลังพระเทวทัตชวนนายขมังธนูพยายามฆ่า

กรรมที่ถูกช้างนาฬาคิรีทำร้าย เกิดเป็นคนเลี้ยงช้าง ขึ้นช้างเที่ยวไป เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า เที่ยวบิณฑบาต ได้ไสช้างเพื่อจะทำร้าย วิบากแห่งกรรมนั้น ช้างนาฬาคิรีวิ่งมาเพื่อทำร้ายในกรุงราชคฤห์

กรรมที่ทำให้ถูกผ่าตัดด้วยศาสตรา เกิดเป็นพระราชาในปัจจันตประเทศ คลุกคลีกับคนชั่ว วันหนึ่งถือมีดเดินเท้าเปล่า เที่ยวไปในเมือง ได้เอามีดฆ่าฟันคน ผู้ไม่มีความผิด กรรมตรงนั้นให้ตกนรกหมกไหม้ อัตภาพหลัง วิบากเหลือตอนพระเทวทัตกลิ้งหินใส่ หมอชีวกผ่าหนังที่บวมขึ้นด้วยจิตเมตตา (เป็นบุญอย่างมาก)

กรรมที่ทำให้ปวดศีรษะ เกิดเป็นลูกชาวประมง ในบ้านวัฏฏคาม เห็นเด็กเขาฆ่าปลาทุบหัวบ้าง แล้วเกิดความโสมนัส คือรู้สึกยินดีด้วยอกุศล กรรมนั้นทำให้เสวยทุกข์ในอบาย ๔ ในอัตภาพหลังได้มาเป็นพระพุทธเจ้า เจ็บปวดที่ศีรษะ ตอนที่หลานพระองค์คือ วิฑูฑภะยก

ทัพฆ่าเจ้าศากยะ

กรรมที่เสวยข้าวแดง ได้บริภาษพระสาวกของผุสสะพระพุทธเจ้า "จงกินแต่ข้าวแดง อย่ากินข้าวสาลีเลย" วิบากแห่งกรรมนั้น พราหมณ์นิมนต์อยู่ในเมืองเวรัญชรา ฉันข้าวแดงตลอด ๓ เดือน

กรรมที่ทำให้ปวดหลัง มีนักมวยปล้ำกำลังชกกัน ทำบุตรนักมวยปล้ำให้ล้มลงด้วยการหักกระดูกไหล่ วิบากกรรมนั้นทำให้ปวดหลัง

กรรมที่ทำให้ลงพระโลหิต เคยเกิดหมอรักษาโรค ได้ถ่ายยาให้บุตรเศรษฐีจนตาย ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ส่งผลคือเป็นโรคปักขันธิกาพาธ มีการถ่ายด้วยการลงพระโลหิต ในขณะเสวยสูกรมัททวะ

กรรมที่ทำให้กระทำทุกรกิริยา ครั้งนั้นเกิดเป็นพราหมณ์ชื่อโชติปาละ ได้กล่าวกับพระกัสสปสุคตเจ้าคือ ไม่มีความเชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า วิบากแห่งกรรมนั้น ทำให้เสวยทุกข์ในนรก หลายร้อยชาติ ในอัตภาพนี้ จึงไม่รู้ทางแห่งความเป็นพระพุทธเจ้า หลงเดินทางผิด บำเพ็ญทุกกริยา ๖ ปี

มิลินทปัญหา

หลังพระพุทธปรินิพานได้ประมาณ ๒๐๐ ปีเศษ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชยกทัพเข้ารุกรานอินเดีย แคว้นที่ทรงตีได้แล้วโปรดให้แม่ทัพนายกองของพระองค์ปกครองดูแล โดยทิ้งกองทหารกรีกไว้บางส่วน ฝรั่งชาติกรีกเหล่านี้ได้ตั้งตนเป็นอาณาจักรอิสระขึ้น เมื่อพระเจ้าอเล็กซานเดอร์สวรรคตแล้ว

จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๓๙๒ พระราชาเชื้อสายกรีกพระองค์หนึ่ง พระนามว่า เมนันเดอร์ บาลีว่า พระเจ้ามิลินท์ ประกาศโต้วาทีกับนักบวชในลัทธิศาสนาต่าง ๆ ในเรื่องศาสนาและปรัชญา ปรากฏว่าไม่มีใครสู้พระองค์ได้พระสงฆ์ทิ้งวัดวา อารามร้าง

คณะสงฆ์ในเมืองสาคละได้ปรึกษากันจะหาพระผู้ทรงภูมิความรู้แตกฉานในธรรม เพื่อสนทนาเรื่องศาสนาและปรัชญากับพระเจ้ามิลินท์ พระหนุ่มรูปนั้นคือ พระนาคเสน

พระเจ้ามิลินท์ การตั้งปัญหาถาม พระนาคเสน ท่านก็เฉลยปัญหา พระนาคเสนเป็นผู้ที่ตอบปัญหาข้อสงสัย ทำให้พระองค์หันมา

นับถือพระพุทธศาสนาในที่สุด

กำเนิดพระพุทธรูป

พระพุทธรูป หมายถึง รูปที่สร้างขึ้นแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อกราบไหว้บูชา อาจใช้การแกะสลักจากวัสดุต่าง ๆ เช่น ศิลา งา ไม้ หรือวัสดีอื่น ๆ

สมัยครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าได้เสด็จขึ้นสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพื่อโปรดพุทธมารดา พระเจ้าปเสนทิโกศล ระลึกถึงพระพุทธองค์ ดำริให้นายช่างแกะสลักพระพุทธรูปจากไม้จันทร์แดง

หลังพุทธปรินิพพาน ชาวพุทธไม่กล้าสร้างพระพุทธรูป (อุเทสิกะเจดีย์) เพราะกลัวว่าจะไม่เหมือนพระพุทธเจ้าจริง ๆ กลัวตกนรกบ้าง หรือการลบหลู่พระองค์บ้าง เกิดภัยพิบัติบ้าง ท่านเหล่านั้นจะสร้างสัญญลักษณ์แทนพระพุทธองค์

ตอนประสูติ สร้างดอกบัว, พระนางสิริมหามายาประทับยืนเหนี่ยวกิ่งต้นสาละ ไม่มีพระกุมาร แทนการประสูติ

ตอนตรัสรู้ สร้างพระแท่นรัตนอาสน์ใต้ต้นโพธิ์ หรือมีรูปพญามาร และแม่ธรณี แทนการตรัสรู้

ตอนปฐมเทศนา สร้างพระธรรมจักรและกวางหมอบอยู่ข้าง ๆ บริเวณป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แทนการแสดงปฐมเทศนา

ตอนปรินิพพาน สร้างเป็นอาสนะระหว่างต้นสาละ มีรูปพระสาวกประกอบ แทนการปรินิพพาน

เดิมทีพระเจ้ามิลินมิได้นับถือพระพุทธศาสนา หลังจากได้สนทนาธรรมกับพระนาคเสนทำให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าด้วยประเพณีความเชื่อแบบกรีกโบราณ ที่มีการเคารพเทวรูป พระองค์จึงได้สร้างพระพุทธรูปองค์แรกของโลกขึ้นมา

ประมาณ พ.ศ. ๔๐๐ ได้มีการสร้างพระพุทธรูปขึ้นเป็นครั้งแรก

เป็นศิลปะคันธารราฐ ต้นแบบพระพุทธรูปต่อมาจนทุกวันนี้ ลักษณะพระพักตร์คล้ายเทพอพอลโล มีเส้นพระเกศาหยิกสลวย ยังไม่เป็นก้นหอยมี ทั้งที่ทำด้วยปูนปั้น (Stucco) หินเขียว และหินดำ (Schist)

สมัยราชวงศ์กุษาณะ เป็นชนต่างชาติที่เข้ามารุกรานและตั้งอาณาจักรปกครองอินเดียทางตอนเหนือ กษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ คือ พระเจ้ากนิษกะ รัชสมัยของพระองค์อินเดียมีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการแพทย์

- ยุคศิลปะของพระพุทธรูป

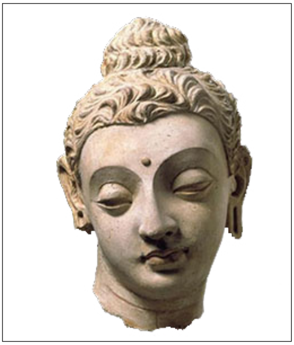

ยุคคันธาระ พ.ศ. ๕๐๐

ยุคกุษาณะ พ.ศ. ๖๖๓ - ๗๐๓

ยุคคุปตะ ราว พ.ศ. ๘๐๐ - ๑๑๐๐

ยุคสมัยปาละ ราว พ.ศ.๑๒๐๐

ศิลปะยุคมถุรา

นอก จากนั้น ยังทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา (นิกายมหายาน) ให้เจริญรุ่งเรือง โดยจัดส่งสมณทูตไปเผยแพร่พระศาสนายังจีนและทิเบต มีการสร้างพระพุทธรูปที่มีศิลปะงดงาม และสร้างเจดีย์ใหญ่ที่เมืองเปชะวาร์

สมัยจักรวรรดิคุปตะ (Gupta) พระเจ้าจันทรคุปต์ที่ ๑ ต้นราชวงศ์คุปตะได้ทรงรวบรวมอินเดียให้เป็นจักรวรรดิอีกครั้งหนึ่ง ได้ชื่อว่าเป็นยุคทองของอินเดีย มีความเจริญรุ่งเรืองในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ปรัชญาและศาสนา ตลอดจนการค้าขายกับต่างประเทศ

ประวัติพระถังซัมจั๋ง

พระถังซัมจั๋งเดิมชื่อ เสวียนจั้ง แซ่ตั๋น (Xuangzang) พ.ศ. ๑๑๔๕ เป็นชาวเมืองตันหลิว มณฑลเหอหนาน สมัยพระจักรพรรดิถังไท่จงฮ่องเต้ ตอนเด็กได้ติดพี่ชายคนรองที่บวชเป็นภิกษุ พออายุได้ ๑๓ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณร พ.ศ. ๑๑๗๒ ได้เดินทางไปชมพูทวีป เพื่อศึกษาบาลี สันสกฤต เพื่อให้แตกฉานในพระธรรมคำสั่งสอน

ศึกษาในมหาวิทยาลัย ๑๗ ปี รวมเวลาไปกลับ ๑๙ ปี ระยะ ๕ หมื่นลี้ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๑๑๘๘ ได้อัญเชิญพระบรมสารีกธาตุ พระไตรปิฎกฉบับภาษาสันสกฤต พระพุทธรูป บรรทุกโดยม้าถึง ๒๐ ตัว คัมภีร์ ๖๕๗ ปกรณ์ พระเจ้าถังไท่จง อุปถัมภ์การแปลจากสันสกฤตเป็นภาษาจีน ต่อมารัชสมัยพระเจ้าถังเกาจง รับอุปถัมภ์งานต่อ

วรรณกรรมไซอิ๋ว

วรรณกรรมไซอิ๋ว แต่งขึ้นในราชวงศ์หมิง (Ming Dynasty) โดย อู๋ เฉิง เอิน (Wu Cheng-en) ตัวละครท่านเห้งเจีย มีผู้ติด ซุนหงอคง หรือไซอิ๋น (ลิง) ตือโป้ยไก่ (หมู) ซัวเจ๋ง (ปลา) ระหว่างการเดินทางได้

ผจญภัยเจอปีศาจ นางมาร สิ่งที่ยั่วยุทำให้ใจของท่านไม่ปกติ ท่านเปรียบเสมือน ราคะ โทสะ และโลภะ ที่กวนจิตใจ

พระถังซัมจั๋งได้เขียนเรื่องราวระหว่างการเดินทางที่มีชื่อว่า "จดหมายเหตุดินแดนตะวันตกแห่งมหาราชวงศ์ถัง"

ดร. อัมเบดการ์ หรือชื่อเต็มของท่าน คือ บาบาสาเหบ พิมเรา-รามจิ อัมเบดการ์ (Dr. Babasaheb Bhimrao Ramji Ambedkar) อดีตรัฐมนตรีกระทรวงแรงงานและกระทรวงยุติธรรมของอินเดีย และเป็นประธานร่างรัฐธรรมนูญของอินเดีย ท่านถูกยกย่องให้เป็น "บิดาแห่งรัฐธรรมนูญอินเดีย" อีกด้วย เป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย และได้เดินร่วมขบวนกับมหาตมา คานธี และ ชวาหระลาล เนห์รู เพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ ต่อมาเนห์รูได้เป็นนายกรัฐมนตรีและได้แต่งตั้งให้อามเพฑกร เป็นรัฐมนตรีกระทรวงแรงงานและกระทรวงยุติธรรม

เกิดในวรรณะศูทร ที่ยากจนที่สุดตระกูลหนึ่งของอินเดีย ในเมืองนาคปูร์ รัฐมหาราษฎร์ ทางตอนกลางของอินเดีย เมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๔๓๔ ท่านเกิดในหมู่บ้านคนอธิศูทร

เมื่อเขาเข้าไปในห้องเรียน ทั้งครู และเพื่อนร่วมชั้นต่างก็แสดงอาการขยะแขยง รังเกียจ ในความเป็นคนวรรณะต่ำของเขาเป็นที่น่าเสียดายว่า หลังจากพิธีปฏิญาณตนเป็นชาวพุทธได้ ๓ เดือน ท่านอัมเบดการ์ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคร้ายในวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๙

อนาคาริกธรรมปาละ

อนาคาริก ธรรมปาละ (Anagarika Dhammapala) เกิด ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๗ มรณภาพ เมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เป็นผู้ก่อตั้งสมาคมมหาโพธิ์ และเป็นผู้เรียกร้องเอาพุทธสถานในอินเดียกลับคืนมาเป็นของชาวพุทธ

ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๕ (ตรงกับปีที่ไทยเปลี่ยนระบอบการปกครอง) ท่านธรรมปาละได้ล้มเจ็บหนักอีกครั้ง เมื่อพอสบายดีขึ้น ท่านรู้ว่าใกล้จักถึงวาระสุดท้ายของท่านแล้ว ท่านจึงได้คิดที่จะอุปสมบทเป็นพระภิกษุเสียที จึงได้นิมนต์พระเถระชั้นผู้ใหญ่จากลังกา ๑๐ รูป มีท่านพระสิทธัตถะอนุนายกเถระ คณะสยามนิกาย วัดมัลวัตวิหาร เป็นประธาน และเป็นพระอุปัชฌาย์ได้ทำการอุปสมบทท่านธรรมปาละ ได้รับภิกษุฉายาในทางศาสนาว่า “ภิกฺขุ ศรีเทวมิตฺร ธมฺมปาล”

ตั้งปณิธานเผยแผ่พระพุทธศาสนาแม้ในวาระสุดท้ายจนถึงวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ (ประวัติบางแห่งว่า วันที่ ๒๗) อาการโรคหัวใจ ของท่านเพียบหนักถึงที่สุด แต่ท่านก็ยังพอจะพูดได้บ้าง และสิ่งที่ท่านกล่าวย้ำบ่อย ๆ ในขณะเวลา ที่เหลืออีกไม่นานก็คือ “ขอให้ข้าพเจ้าได้มรณะเร็ว ๆ เถิด แต่ข้าพเจ้าจักกลับมาเกิดใหม่อีก ๒๕ ครั้ง เพื่อเผยแผ่ ประกาศพระธรรมของพระพุทธเจ้า”

เซอร์อเล็กซานเดอร์ คันนิงแฮม (Sir Alexander Cunningham) "บิดาแห่งการสำรวจโบราณคดีอินเดีย"

(๒๓ มกราคม ค.ศ.๑๘๑๔ - ๒๘ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๙๓) เป็นนักโบราณคดีชาวอังกฤษ เคยดำรงตำแหน่งเป็นนายพลและวิศวกรแห่งกองทัพสหราชอาณาจักร

อเล็กซานเดอร์ คันนิงแฮม เกิดในลอนดอน ในปี ค.ศ. ๑๘๑๔ หลังจบการศึกษาเมื่ออายุ ๑๙ ปี เขาได้เดินทางไปรับหน้าที่เป็นวิศวกรของรัฐบาลอินเดียในสมัยยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ และได้รับยศแรกเป็นร้อยตรี หลังจากเขาเดินทางมาอินเดีย งานโบราณคดีของอินเดียได้ก้าวหน้าไปอย่างมาก เนื่องจากเขาสนใจขุดค้นสำรวจทางโบราณคดีของอินเดีย นอกจากนี้ เขายังค้นพบพุทธสถานโบราณจำนวนมากในอินเดีย ทำให้สังเวชนียสถานในอินเดียเป็นที่รู้จักของคนทั่วโลกอีกครั้ง นับแต่การเสื่อมไปของศาสนาพุทธเมื่อพันกว่าปีก่อน

ตลอดชีวิตการทำงานของเขา เขาได้รับตำแหน่งและเจริญในหน้าที่การงานและได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ยกย่องมากมาย เขาเสียชีวิตในปี ค.ศ. ๑๘๙๓ ปัจจุบัน เขาเป็นที่รู้จักในฐานะเป็น บิดาแห่งการโบราณคดีอินเดีย

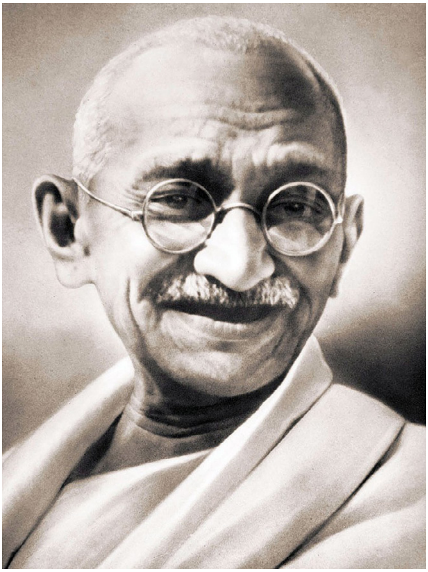

มหาตมา คานธี (Mahatma Gandhi) บิดาแห่งประชาชาติ ของอินเดีย

มหาตมา คานธี เกิดเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ค.ศ. ๑๘๖๙ (๒๔๑๒) แคว้นคุชราต คานธี มีอายุ ๑๓ ปี ได้สมรส (ประเพณีนิยม) บุตร-ธิดา รวมกัน ๔ คน

สำเร็จการศึกษาและสอบได้เป็นเนติบัณฑิต จากประเทศอังกฤษ

ค.ศ. ๑๙๑๖ (๒๔๕๙) คานธีเริ่มก่อกลุ่มเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชนอินเดีย ต้องมีการเรียกร้องสิทธิที่อังกฤษพยายามกดขี่ชาวอินเดีย

ท่านเป็นผู้นำและนักการเมืองที่มีชื่อเสียงชาวอินเดียและศาสนาฮินดู

๑๕ สิงหาคม ค.ศ. ๑๙๔๗ (๒๔๙๐) อินเดียเป็นอิสระจากอังกฤษโดยสมบูรณ์ และในวันนั้นอินเดียต้องแตกเป็น ๒ ประเทศคือ อินเดียของชาวฮินดูกับปากีสถานของมุสลิม

ชาวฮินดูผู้คลั่งศาสนาไม่ต้องการให้ฮินดูสมานฉันท์กับมุสลิม เสียงปืนได้ดังขึ้น ๓ นัด ในที่สุดท่านคานธีเสียชีวิตลง

และท่านคานธี ยังเป็นบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์โลกที่คนจะจดจำไม่รู้ลืม เพราะท่านคือนักต่อสู้แห่งสันติวิธี

ยาวาหะราล เนห์รู (Jawaharlal Nehru, 1889-1964) รัฐบุรุษของอินเดีย และนายกรัฐมนตรีคนแรก

เกิดที่เมืองอัลลาฮาบัด (Allahabad) หลังจากอินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษ ดำรงตำแหน่งเป็นเวลา ๑๗ ปี ตั้งแต่ ค.ศ.๑๙๔๗ จนกระทั่งถึงแก่อสัญกรรมในตำแหน่งเมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๔

ยาวาหระราล เนห์รู เป็นผู้ใกล้ชิด และร่วมเรียกร้องเอกราชให้กับอินเดียร่วมกับมหาตมา คานธี และมีบทบาทโดดเด่นขึ้นจนได้รับสืบทอดเป็นทายาททางการเมือง โดยรับตำแหน่งประธานพรรคคองเกรสอินเดียสืบต่อจากคานธี

ในปี ค.ศ. ๑๙๕๕ เนห์รู เป็นบุคคลหลักที่ร่วมก่อตั้งกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

สมรสกับนางกมลา คาอุล มีบุตรสาวคนเดียวคือ อินทิรา เนห์รู มีหลานชายชื่อ ราจิฟ คานธี บุคคลทั้งสามล้วนเป็นนายกรัฐมนตรีของอินเดีย

คำปราศรัย

“ข้าพเจ้าไม่นับถือศาสนาใดๆ ในโลกทั้งนั้น แต่ถ้าหากจะให้เลือกนับถือ ข้าพเจ้าขอเลือกนับถือพระพุทธศาสนา”

แนวคิดทางเมืองของอินเดียสมัยใหม่
(Modern Indian Political Thought)

นักคิด นักปกครอง นักการเมือง นักปรัชญาของอินเดียสมัยใหม่ มีดังต่อไปนี้

๑. ราชา รามโมฮันรอย (Raja Ram Mohan Roy, 1777-1883)

๒. สวามีทยานันทะ (Swami Dayananda, 1824-1883)

๓. แอนนี บีซานต์ (Annie Besant, 1847-1947)

๔. รามกฤษณะ พารามฮันสา (Ramkrishna Paramhansa, 1835-1897)

๕. โคปาล กฤษณะ โกขาเล (Gopal Krishna Gokhale, 1866-1915)

๖. พัล คังคาธาร ติลัก (Bal Gangadhar Tilak, 1856-1920)

๗. สุภาษ จันทระ โพส (Subhash Chandra Bose, 1895-1945)

๘. สวามี วิเวกานันทะ (Swami Vivekananda, 1863-1902)

๙. รพินทรนาถ ฐากูร (Rabindranath Tagore, 1861-1941)

๑๐. ศรี ออโรพินโท โกช (Sri Aurobindo Ghosh, 1872-1950)

๑๑. โมหันทาส กะรัมจันท คานธี (Mohandas Karamchand Gandhi, 1869-1948)

๑๒. ภิมราว รามจิ เอ็มเบดการ์ (Bhimrao Ramjee Ambedkar, 1891-1956)

๑๓. ยาวาหะราล เนห์รู (Jawahar Lal Nehru, 1889-1964)

๑๔. มะนะเพ็นทรา นาถ รอย (Manabendra Nath Roy, 1988-1954)

ประวัติศาสตร์อินเดียจนถึงปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์อินเดีย

อินเดียมีประวัติศาสตร์ยาวนาน ๔,๐๐๐ ปี ตั้งแต่อารยธรรม ฮารัปปา และโมเฮนโจ ดาโร แห่งหุบเขาอินดัส ซึ่งครอบคลุมไปถึง ราชสถาน คุชราชและปัญจาบ ถือได้เป็นบ่อเกิดอารยธรรมอินเดียในยุคแรกก็ว่าได้

ยุคอารยัน

อารยันมีถิ่นเดิมที่ราบภาคกลางของเอเชียได้รุกเข้ามาอยู่ร่วมกับพวกถิ่นเดิม ก่อให้เกิดอารยธรรมใหม่เรียกว่า พระเวท พัฒนาการจนเป็นศาสนาฮินดูในปัจจุบัน ท่ามกลางกลิ่นไอทางวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาก็ได้อุบัติขึ้นเพื่อตอบโจทย์ทางสังคม ประมาณ พ.ศ. ๓๐๐ คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาได้เผยขยายไปทั่วสารทิศ เกือบทั่วเอเชียครอบคลุมไปด้วยสัจธรรมขององค์พุทธะ

พระเทวทัตทำอนันตริยกรรม

- อดีตชาติ (เสรีววาณิชชาดก : จองเวรข้ามชาติเพราะถาดทองคำ)

อดีตชาติ พระพุทธองค์กับพระเทวทัตเคยเป็นพ่อค้าวานิช วันหนึ่ง หญิงชราตกทุกข์ได้ยาก นำถาดทองคำออกมาขาย พระเทวทัตเห็นเช่นนั้นจึงลวงด้วยเล่ห์ต่อหญิงชรานั้นว่า ถาดนั้นมิใช่ทองคำแท้เป็นทองปลอม

ส่วนพระพุทธองค์ พบเข้าเห็นเป็นถาดทำด้วยทองคำแท้ก็ให้ราคาตามความเป็นจริง หญิงชราจึงนำถาดทองคำมาขายให้ สร้างความโกรธแค้นให้แก่พระเทวทัตด้วยเหตุนี้พระเทวทัตจึงผูกพยาบาทด้วยการกอบเม็ดทรายขึ้นมา ๑ กำมือหว่านลงกับพื้นดินประกาศว่า (เราจะจอง

ล้างจองผลาญท่านต่อไปเท่าเม็ดทรายในกำมือ ๑ เม็ด เท่ากับ ๑ ชาติ)

พระเทวทัตจองล้างพระพุทธเจ้ามานานหลายชาติ

จนกระทั่งพระชาติสุดท้ายก่อนจะที่จะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ

พระพุทธองค์ได้เสวยพระชาติเป็น "พระเวสสันดร"

พระเทวทัตได้มาเกิดเป็นพราหมณ์นามว่า "ชูชก"

- ชาติภูมิ

พระเทวทัตเป็นเจ้าชายแห่งกรุงเทวทหะ พระเจ้าสุปปพุทธะเป็นพระราชบิดา เป็นพี่ของพระนางยโสธรา (พิมพา) เป็นพระญาติกับพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นราชวงศ์ที่มีความสัมพันธ์อันดีกับศากยวงศ์ ออกบวชพร้อมกับเจ้าชายทั้งหลาย

- ได้ฌานสมาบัติ

หลังจากออกบวชได้ฌานสมาบัติ คือมีฤทธิ์ เหาะเหินเดินอากาศได้ แต่เป็นโลกียฌาน สิ่งเหล่านี้มีความเสื่อมได้

- น้อยใจที่พระพุทธเจ้าไม่ยกตนขึ้น

เวลาญาติโยมมาที่วัด จะถามว่า "พระพุทธเจ้าอยู่ไหม" ถ้าไม่อยู่ ก็จะพระภิกษุรูปอื่น เช่น พระสารีบุตรเถระ พระโมคคัลลานะเถระ พระอานนท์ พระอนุรุทธะ บ้าง แต่ไม่เคยมีใครถามถึงพระเทวทัตเลย จึงเกิดความน้อยใจ ที่พระพุทธเจ้าไม่ยกตนขึ้น (ไม่ประชาสัมพันธ์ให้เกิดความโดดเด่น)

อาศัยอำนาจบ้านเมืองแข่งกับพระพุทธเจ้า

พระเทวทัตกล่าวหาว่าพระพุทธเจ้าไม่สนับสนุนตนเอง ถ้าจะ

แข่งดีกับพระพุทธเจ้าต้องอาศัยอำนาจทางบ้านเมือง กษัตริย์แห่งกรุงราชคฤห์คือ พระเจ้าพิมพิสาร (คงยุไม่ขึ้น เพราะว่าเป็นพระโสดาบัน) และได้ไปแปลงกาย (เป็นงูพันรอบตัว) ต่อหน้าพระราชโอรสอชาตศัตรูเจ้าชายเห็นการแสดงฤทธิ์ก็เข้าใจว่า เป็นที่พระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ยุยงให้เจ้าชายอชาตศัตรูปลงพระชนม์พระราชบิดา คือพระพิมพิสารได้สำเร็จ

วางแผนทำร้ายพระพุทธเจ้า

พระเทวทัตให้ปล่อยช้างนาฬาคีรี ช้างพระที่นั่งกำลังซับมันดุร้าย เพื่อให้ทำอันตรายพระชนม์ชีพพระบรมศาสดา ในเวลาเสด็จออกบิณฑบาต พระอานนท์เถระเจ้า ได้ยอมสละชีวิตของตนยืนขวางหน้า พระศาสดา อานนท์ *“เธอจงหลีกไป ไม่มีใครอาจทำร้ายพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ กายของพระพุทธเจ้าเป็นอเภทกาย เป็นกายที่ไม่แตกสลายโดยศรัตราวุธใด ๆ”* และก็ได้แผ่เมตตาจิตไป พอเข้าถึงหน้าพระพุทธเจ้า ช้างนาฬาคีรีกลับไม่ทำร้ายและยังหมอบชูงวงถวายความเคารพพระพุทธองค์ แม้จะจ้างนายขมังธนูลอบสังหารแต่ก็ล้มเหลว

ใช้ใครทำไม่สำเร็จ ทำเองดีกว่า

พระเทวทัตใช้ใครก็ไม่เป็นผล จึงลงมือทำเอง คือขึ้นไปบนเขาคิชฌกูฏ ได้กลิ้งก้อนหินศิลาใหญ่ลงมาหวังจะให้ประหารพระบรมศาสดาขณะเสด็จขึ้น สะเก็ดศิลาได้กระทบพระบาทจนห้อพระโลหิต (ขนาดเท่ากับแมลงวันก็อิ่ม)

หมอชีวกได้ถวายการรักษา ถวายเภสัชแล้วผ่าแผลนำเลือดที่คั่งอยู่ออก แล้วใส่ยา

อนันตริยกรรม ๕ อย่าง

พระเทวทัตได้ทำกรรมหนัก ทำร้ายพระพุทธเจ้า และทำสังฆเภท สงฆ์ให้แตกกัน

อนันตริยกรรมคือ กรรมหนัก ห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพานมี ๕ อย่างคือ

๑. มาตุฆาต ฆ่ามารดา

๒. ปิตุฆาต ฆ่าบิดา

๓. อรหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์

๔. โลหิตุปบาท ทำร้ายพระพุทธเจ้า จนถึงพระโลหิตออก

๕. สังฆเภท การทำสงฆ์ให้แตกกัน

พระเทวทัตตั้งกฎ ๕ ข้อ

นำเสนอข้อปฏิบัติต่อพระพุทธเจ้า

๑. ให้พระสงฆ์ใช้ชีวิตอยู่เฉพาะในป่า (อยู่ป่า)

๒. เลี้ยงชีวิตด้วยการบิณฑบาตเพียงอย่างเดียว (บิณฑบาต)

๓. จีวรนุ่งห่มนั้นให้นำมาจากผ้าบังสกุลใช้ห่อศพเท่านั้น (นุ่งผ้าบังสกุล)

๔. อาศัยตามโคนต้นไม้ (อยู่โคนไม้)

๕. ห้ามฉันเนื้อสัตว์

พระพุทธเจ้าได้ปฏิเสธคำขอของพระเทวทัต และตรัสว่า ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของแต่ละท่าน พระเทวทัตได้ช่องแล้ว จึงบอกว่าพระพุทธเจ้าไม่เคร่งแล้ว สงฆ์ใดปรารถนาความเพียร ความเคร่งครัดให้มาอยู่กับตน มีสงฆ์กลุ่มหนึ่งหลงมา แต่ตอนหลังพระสารีบุตรและพระโมคัลลานะได้อธิบาย สงฆ์เหล่านั้นได้ออกมาจากสำนักพระเทวทัต ฝ่ายพระโกกาลิกะ เห็นเช่นนั้นจึงต่อว่าพระเทวทัตแล้วยกเข่าขึ้นกระทุ้งยอดอก จนพระเทวทัตกระอักเลือด

ถูกธรณีสูบ

ในท้ายสุดพระเทวทัตได้สำนึกผิด ใคร่จะขอขมาพระพุทธเจ้า ลูกศิษย์ก็พร้อมกันยกเทวทัตขึ้นนอนบนเตียง แล้วช่วยกันหามออกมาจนถึงเมืองสาวัตถี พอมาถึงสระโบกขรณี ซึ่งอยู่นอกพระเชตวันวิหาร จึงวางเตียงลงในที่ใกล้สระ แล้วก็ชวนลงอาบน้ำในสระนั้น ส่วนพระเทวทัตก็ลุกขึ้นนั่งอยู่บนเตียง แล้วนั่งวางเท้าทั้งสองบนพื้นดิน เท้าทั้งสองก็จมแผ่นดินลงไป พระเทวทัตถูกแผ่นดินสูบ ไม่สามารถยกยกมือกราบไหว้ได้ ก็เลยถวายกระดูกคางเป็นพูทธบูชาในขณะถูกแผ่นดินสูบ แล้วก็ได้ไปผุดเป็นสัตว์นรกในอเวจีมหานรก พระพุทธองค์ยังได้ทรงพยากรณ์ว่าในกาลข้างหน้าพระเทวทัตจะได้สำเร็จเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า ด้วยผลของถวายคางเป็นพุทธบูชา

พันธุละเสนาบดีและพระนางมัลลิกา

เมื่อครั้งยังเป็นพระกุมารพระสหายทั้ง ๓ พระองค์คือ ปเสนทิกุมาร มหาลิ และพันธุละ เคยศึกษาศิลปวิทยาในสำนักอาจารย์ทิศาปาโมกข์ เมืองตักกสิลา เมื่อศึกษาเสร็จสิ้นกลับไปยังพระนครเดิมของตนและแสดงแสดงวิชาที่ได้ร่ำเรียนมาให้เป็นที่ปรากฏ

ปเสนทิกุมาร แคว้นโกศล ทรงแสดงศิลปะถวายเสด็จพ่อ พระมหาโกศลพอพระทัยอย่างมาก พันธุละเสนาบดีและพระนางมัลลิกายกราชบัลลังก์ให้

มหาลิ แคว้นเวสาลี โอรสของเจ้าลิจฉวี ทรงแสดงศิลปะถวายเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย แสดงด้วยความอุตสาหะมาก จนตาบอด เจ้าลิจฉวีปรึกษากันว่า จะถวายประตูด้านหนึ่ง เอาไว้เก็บส่วยได้วันละแสนกหาปนะแก่มหาลิกุมาร

พันธุละกุมาร แคว้นมัลละ แสดงศิลปะให้กับเจ้ามัลละดู ด้วยการฟันไม้ไผ่ ด้วยการกระโดดขึ้นไปยังอากาศสูงถึง ๘๐ ศอก แล้ว

ดาบฟันมัดไม้ไผ่ ๖๐ ลำ แต่มีลำสุดท้ายที่เจ้ามัลละได้เอาซี่เหล็กใส่ไว้ข้างใน และเคืองประยูรญาติอย่างมาก น้อยใจจึงไปอยู่กับสำนักของพระสหายคือพระเจ้าปเสนทิโกศล

แต่งงานแล้วไม่มีลูก

พันธุละกุมารได้อภิเษกกับพระนางมัลลิกาเทวี ธิดาแห่งกุสินารานคร อยู่ด้วยกันมานานปรากฏว่าพระนางไม่สามารถให้กำเนิดบุตรได้ พันธุละจึงให้นางกลับไปยังเรือนที่กุสินาราเสีย พระนางจึงเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ ณ พระเชตวันมหาวิหาร พระองค์ตรัสให้พระนางอย่าได้ไปเลย ให้กลับไปอยู่ที่เรือนพันธุละเหมือนเดิม

พระนางตั้งครรภ์

ต่อมาพระนางตั้งครรภ์ และแพ้ท้องประสงค์จะอาบน้ำและกินน้ำสระโบกขรณีของเจ้าลิจฉวี ตัดตาข่ายโลหะให้ภริยาอาบน้ำ จากนั้นขับรถกลับพระนคร เจ้าลิจฉวี ๕๐๐ คันออกติดตามไป มหาลิบอกว่า “พวกเจ้าอย่าได้ตามพันธุละ จักตายเปล่าเป็นแน่” เมื่อรถเจ้าลิจฉวีเรียงกันเป็นแถวดุจรถคันเดียว พันธุละให้เชือกแก่นางเพื่อคุมรถ โก่งธนูแล้วยิง เสียงธนูเหมือนกับอสนีบาตหรือสายฟ้า ลูกศรทะลุพระราชา ๕๐๐ พระองค์ ท่านทั้งหมดจงกลับไปบอกลูกเมีย แล้วแก้เกราะออกและสิ้นชีวิตในที่สุด

มีบุตร ๓๒ คน

พระนางมัลลิกาได้คลอดบุตรเป็นคู่ๆ ถึง ๑๖ ครั้ง มีบุตรถึง ๓๒ คน

แต่งตั้งผู้วินิจฉัยคดีความ

พวกอำมาตย์บางกลุ่มรับสินบนทำคดีโกง สร้างความเดือดร้อน

กับประชาชน พันธุละได้อาสาประชาชนที่เดือดร้อนเหล่านั้นสู้คดี จนได้รับความเป็นธรรม ชนทั้งหลายยกย่องสาธุการ พระราชาถอดถอนอำมาตย์ ให้พันธุละทำหน้าที่ดูแลแทน

พันธุละเสนาบดีและบุตรถูกฆ่า

ต่อมาอำมาตย์เก่าที่เคยถอดออก ยุพระราชาว่า "พันธุละเสนาบดีปรารถนาจะเป็นกษัตริย์" พระลานหลวงเต็มไปด้วยบุตรของพันธุละ ทรงเชื่อแล้วออกอุบาย ให้ปราบโจรผู้ร้ายที่ชายแดน ส่งทหารฝีมือดีซุ่มโจมตีฆ่าพันธุละเสนาบดีและบุตรทั้งหมด

พระนางมีสติ

พระนางมัลลิกาเทวีได้นิมนต์อัครสาวกพร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ รูป มีคนส่งจดหมาย เนื้อความว่า "โจรได้ฆ่าพันธุละเสนาบดีและบุตรทั้งหมด" อ่านแล้วนางเก็บจดหมายไว้ แล้วถวายภัตตาหาร ขณะสาวใช้ได้ทำถาดแตก พระธรรมเสนาบดีกล่าวว่า "สิ่งของมีอันแตกเป็นธรรมดา แตกไปแล้ว ไม่ควรนำคิด" พระนางเรียนพระคุณเจ้าว่า ยังไม่คิดเรื่องเหล่านั้นเลย สามีและบุตรเสียชีวิต

พระนางเรียกลูกสะใภ้ บอกถึงการเสียชีวิตของพันธุละและบุตร "สามีของพวกเธอไม่มีความผิด อย่าผูกอาฆาตกับพระราชา" สายลับได้ยินคำ กลับไปรายงานพระราชา ทรงเสียพระทัย ได้พระราชทานพรแก่นาง แต่พระนางไม่ประสงค์ต้องการ ขออนุญาตให้ลูกสะใภ้ทั้งหมดกลับยังเรือนแห่งตน

ต่อมาพระราชาได้แต่งตั้งทีฆการายนะหลานชายของพันธุละไว้ในตำแหน่งเสนาบดี มั่วแต่เพ่งโทษพระราชาว่า เพราะพระราชาทำให้ลุงถึงความตาย

การล่มสลายศากยวงศ์

- ทรงถวายอาหารพระสงฆ์เป็นประจำ

เมื่อได้รับทราบจากราชบุรุษว่า พระสงฆ์ทั้งหลายไปรับอาหารบิณฑบาตที่บ้านอนาถบิณฑิกเศรษฐี บ้านนางวิสาขา พระเจ้าปเสน-ทิโกศลมีความประสงค์อยากถวายภัตตาหารแด่พระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ทั้งหลายปกติพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะไม่รับบิณฑบาตแห่งเดียวเป็นประจำ พระสงฆ์ทั้งหลายจำนวน ๕๐๐ รูป ได้รับอาหารในพระราชวัง มีบางครั้งที่พระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ได้ดูแล ลืมติดต่อกันบ้าง จนทำให้พระสงฆ์ระอาไม่รับอาหาร พระเจ้าปเสนทิโกศลเห็นอาหารเหลือไว้เยอะ ไม่มีพระสงฆ์มารับมีเพียงพระอานนท์รูปเดียว จึงกราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ตรัสว่าเป็นเพราะสาวกยังไม่มีความคุ้นเคย แต่ไม่ทรงติเตียนพระสงฆ์ (ความเป็นญาติ ไม่ได้หมายความว่าเป็นญาติทางสายโลหิต ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่งวิสฺสาสปรมา ญาตี)

- สู่ขอพระธิดาศากยวงศ์

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงดำริความคุ้นเคยว่า ก็คือการเป็นตระกูลเดียวกันหรือเป็นญาติกับพระพุทธเจ้า ถ้าได้อภิเษกกับธิดาศากยะ พระองค์จักได้เป็นญาติกับพระพุทธเจ้า จึงส่งพระราชสาส์นถึงเมืองกบิลพัสดุ์ เพื่อสู่ขอพระธิดามาอภิเษกเป็นพระมเหสีเป็นที่ทราบกันดีว่า เจ้าศากยะเป็นผู้ที่ถือชั้นวรรณะ ไม่ยอมไปสมสู่กับกษัตริย์วงศ์อื่น ๆ นอกจากโกลิยวงศ์ แต่ด้วยความเกรงกลัวพระราชอำนาจของแคว้นโกศล จึงยอมส่งนางวาสภขัตติยา ซึ่งเป็นธิดาของพระเจ้ามหานามเกิดจากนางทาสี (คนรับใช้)

- วิฑูฑภะต้องการเยี่ยมเจ้าศากยวงศ์

พระเจ้าปเสนทิโกศลได้อภิเษกสมรสกับนางวาสภขัตติยา ทรง

มีพระโอรสพระนามว่า วิฑูฑภะ ทีแรกทางอัยยิกาได้ตั้งชื่อ” วัลลภา” อำมาตย์หูตึงฟังคำไม่ค่อยชัด เข้าใจว่า “วิฑูฑภะ” (ทางทิเบตเรียกว่า วิรุธกะ) เมื่อเติบโตขึ้นพระโอรสอยากจะเยี่ยมพระเจ้าตา คือพระเจ้ามหานาม แต่ก็ถูกนางวาสภขัตติยาทัดทานไว้ เพื่อมิให้ได้รู้ว่านางเป็นวรรณะต่ำ เมื่อทนคำรบเร้าไม่ไหว จึงอนุญาตให้วิฑูฑภะเสด็จยังกบิลพัสดุ์

- ถอดยศนางวาสภขัตติยาและวิฑูฑภะ

เจ้าศากยะให้พวกที่อายุน้อยไปอยู่ข้างนอก จะได้ไม่ต้องไหว้วิฑูฑภะ พอตอนกลับทหารนายหนึ่งได้ลืมดาบไว้ กลับไปเอาได้ยินคำบ่นคำด่าว่า “วิฑูฑภะลูกนางทาสี พวกข้าต้องมาลำบากล้างแผ่นกระดานที่นั่ง” วิฑูฑภะได้ฟังจากทหารแล้วมีความโกรธแค้นอย่างมาก อยากจะเอาเลือดในลำคอเจ้าศากยะล้างแผ่นกระดาน

เมื่อพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงทราบว่าเป็นวรรณะต่ำ จึงปลดนางวาสภขัตติยาและวิฑูฑภะออกจากตำแหน่ง

- ตรัสชาดก เรื่องกัฏฐหาริชาดก โทษของการแบ่งชนชั้น

พระพุทธเจ้าทรงทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับธิดาวาสภขัตติยา ซึ่งเป็นพระญาติของพระองค์ มีพระทัยเมตตาที่จะอนุเคราะห์พระนางและโอรสออกจากพระเชตวัน เสด็จไปในพระราชวัง เพื่อโปรดพระเจ้าปเสนทิโกศลได้ตรัสถามว่า

“นางเป็นธิดาของใคร” ตอบว่า “พระเจ้ามหานาม”

“นางมาที่เมืองนี้ใครไปขอให้มาหรือ”ตอบว่า“ข้าพระพุทธเจ้าเอง”

ดูก่อน มหาบพิตร นางเป็นธิดาของพระราชา มาสู่พระราชาเหมือนกันได้โอรสก็โดยอาศัยพระราชา ไฉนพระราชโอรสนั้นจึงไม่ควรได้เป็นเจ้าของราชสมบัติของพระราชบิดาเล่า ในอดีตพระราชาก็เคยมี

ลูกกับหญิงสาวชาวป่าผู้เก็บฟืนมาแล้ว จึงตรัสชาดก เรื่องกัฏฐหาริชาดก โทษของการแบ่งชนชั้น

เมืองพาราณสีเมื่อพระเจ้าพรหมทัตยังหนุ่มได้ทรงเสด็จประพาสป่าและได้ตกหลุมรักหญิงสาวชาวป่าเป็นคนหาบฟืน กาลเวลาผ่านไป หญิงสาวชาวป่าได้มีนิมิตที่ท้องมีแสงสว่างนางมีครรภ์จึงได้บอกแก่พระเจ้าพรหมทัตอยู่ได้ไม่นานพระองค์ทรงเสด็จออกจากป่าไป และบอกกับนางว่า ถ้าลูกในครรภ์เป็นหญิง ให้เอาแหวนไปขายเพื่อเลี้ยงดู ถ้าลูกที่เกิดมาเป็นชาย ให้พาเข้าไปในพระราชวัง

เมื่อลูกน้อยเติบโตนางผู้เป็นแม่ได้บอกความจริงให้ฟัง และได้พาไปยังพระนคร ทหารที่เฝ้ารักษาประตูเห็นลักษณะของพระโพธิสัตว์องอาจผึ่งผาย ก็มีจิตที่เมตตา แต่ถูกพระเจ้าพรหมทัตปฏิเสธ นางจึงทูลไปด้วยสัตย์จริงว่า

“ฉันจะโยนลูกขึ้นบนที่สูง ถ้าเป็นลูกของพระองค์ ขอให้ร่างเด็กน้อยจงลอย หากถ้ามิใช่ลูกของพระองค์ ให้เด็กนั้นตกลงพื้น”

นางก็ได้เหวี่ยงลูกขึ้นสุดแรงด้วยแรงอธิษฐาน กุมารน้อยได้ลอยนิ่งเป็นอัศจรรย์ พระเจ้าพรหมทัตเห็นดังนั้น ในที่สุดจึงยอมรับเป็นลูก ได้ประกาศจัดงานฉลอง ขนานนามว่า กัฏฐวหนะกุมาร เมื่อพระบิดาสิ้นพระชนม์ได้ขึ้นครองราชย์แทนสืบมา

ในครั้งนั้นหญิงชาวป่า กำเนิดเป็น พระนางสิริมหามายา

พระกุมารน้อย เสวยพระชาติเป็น พระพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าตรัสชาดกจบลง พระเจ้าปเสนทิโกศลรู้สึกสบายพระทัยขึ้นคืนพระตำแหน่งให้กับพระนางวาสภขัตติยาและพระกุมารดั้งเดิม

- วิฑูฑภะยึดอำนาจปฏิวัติ

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงดำริจักถวายบังคมพระบรมศาสดา

ได้ถอดเครื่องอาภรณ์ของกษัตริย์ไว้ ทีฆการายนะอำมาตย์ได้นำเครื่องกกุธภัณฑ์ไปมอบให้วิฑูฑภะสวมใส่ และได้ปฏิวัติยึดอำนาจปราบดาภิเษกตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์แห่งแคว้นโกศลเสด็จหนีตายจากแคว้นโกศลโดยทรงม้า เพื่อไปพึ่งพาหลานของตนคือพระเจ้าอชาตศัตรูได้สิ้นชีวิตลงหน้าพระประตูเมืองราชคฤห์ เนื่องทรงชรามาก และอากาศหนาว ตลอดจนทรงม้ามาตลอดทางมิได้ทรงพักผ่อน

- วิฑูฑภะยกทัพไปล้างแค้นฆ่าเจ้าศากยะ

พระพุทธเจ้าเสด็จล่วงหน้าประทับใต้ต้นไม้ที่ปราศจากร่มเหงามีแต่แสงแดดสาดส่องลงมา วิฑูฑภะยกกองทัพหมายจะตีฆ่าเจ้าศากยะทอดพระเนตรเห็นพระพุทธเจ้าในระหว่างทาง ได้อาราธนาให้ประทับใต้ต้นไม้ที่มีร่มเงา พระพุทธเจ้า “ร่มเงาใด ๆ ไม่สงบร่มเย็นเท่าร่มญาติพี่น้อง” วิฑูฑภะ พอได้ฟัง ก็คิดได้ว่าศากยะเป็นพี่น้องกับตนจึงยกทัพกลับพระพุทธองค์ทรงตรัสห้ามถึง ๓ ครั้ง พอครั้งที่ ๔ รู้ว่าเป็นกรรมเก่าของศากยะที่เคยนำยาพิษไปโปรยในแม่น้ำทำให้สัตว์จำนวนมากต้องตายวิฑูฑภะได้ยกกองทัพฆ่าศากยะให้ฉิบหายในที่สุด

- ศากยะต้นหญ้า ต้นอ้อ

ศากยะนอกจากเป็นคนซื่อสัตย์ พูดแต่คำจริงแล้ว และบางพวกเป็นคนฉลาดสติปัญญาดี เมื่อถูกเขาถามว่า “ท่านเป็นเจ้าศากยะหรือไม่” คนคาบหญ้าอยู่กล่าวว่า “ไม่ใช่เจ้าศากยะ” ตอบว่าหญ้า พวกที่ยืนถือไม้อ้อก็กล่าวว่าไม่ใช่เจ้าศากยะ ตอบว่า “ไม้อ้อ” พวกศากยะเหล่านี้จึงรอดชีวิต

- วิฑูฑภะถูกน้ำพัดพาสู่มหาสมุทร

พอทำสงครามเสร็จได้พักแรม ณ ริมแม่น้ำอจิรวดี ได้มีมดแดง

มากัด นายทหารที่นอนอยู่ คนที่ไม่เคยทำกรรมร่วม ลุกขึ้นไปนอนบนบกเป็นที่สูง ส่วนคนที่เคยทำกรรมร่วม ก็ไปเหนือริมแม่น้ำ ขณะนั้นมหาเมฆตั้งขึ้น ฝนตกหนัก ห้วงน้ำหลากมา พัดพาเอาร่างพระเจ้าวิฑูฑภะและทหารบางส่วนลงสู่มหาสมุทร ถึงความตายในที่สุด

จากมคธถึงปาตลีบุตร

พระเจ้าพิมพิสาร เป็นกษัตริย์ปกครองเมืองราชคฤห์แคว้นมคธ มีพระราชโอรส พระนามว่า อชาตศัตรู ต่อมาพระโอรสได้ถูกยุยงสนับสนุน จากพระเทวทัต จนต้องปลงพระชนม์พระราชบิดาในที่สุด

- กำเนิดเมืองปาตลีบุตร

ปาตลีบุตรมาจากคำว่าปาตลิคาม เป็นชื่อหมู่บ้านแห่งหนึ่ง พระเจ้าอชาตศัตรูสร้างขึ้นไว้เป็นเมืองหน้าด่าน เป็นเขตชายแดนสร้างเพื่อความเข้มแข็ง ในการต่อสู้กับแคว้นวัชชีผู้ที่ดำเนินก่อสร้างคือ สุนีธะและวัสสการพราหมณ์ ช่วงที่กำลังดำเนินก่อสร้าง พระพุทธเจ้าก็เสด็จลงมา ผ่านประตูเมือง เขาก็เรียกว่า โคตมทวารเสด็จลงท่าน้ำ เขาก็เรียกโคตมติฏฐะ ปัจจุบันเรียกว่าปัตตนะ เป็นเมืองหลวงของรัฐพิหาร

มีเรื่องเล่าว่า มีภูเขาอยู่ริมแม่น้ำ มีพืชอะไรชนิดหนึ่งกล่าวกันว่ามีกลิ่นหอมมาก เมื่อคราวน้ำฝนตกซะลงมา พากลิ่นหอมนี้ลงมาในแม่น้ำ พระเจ้าอชาตศัตรู เตรียมยกพลมาเพื่อจะเอาพืชแต่ถูกพวกวัชชี มาชิงตัดหน้าเอาไปก่อน ทำให้พระองค์โกรธแค้นอย่างมาก พระเจ้าอชาตศัตรูเคยส่งวัสสการพราหมณ์ไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าให้ไปทูลถามว่า ถ้าพระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพไปปราบแคว้นวัชชี ลองดูว่าพระองค์จะตรัสว่าอย่างไรพระพุทธเจ้าไปถามพระอานนท์ว่า เวลานี้ลิจฉวียังรักษาอปริหานิยธรรมกันดีอยู่หรือพระอานนท์ทูลรับ ตราบใดที่กษัตริย์ลิจฉวีมั่นอยู่ในหลักอปริหานิยธรรม ไม่มีใครเอาชนะได้

- วัชชีพังพินาศ

วางแผนทำทีว่าวัสสการพราหมณ์ถูกขับออกราชสำนัก ต่อมาได้มาพึ่งบารมีเจ้าลิจฉวีและได้รับราชการ เริ่มยุแหย่เจ้าลิจฉวีจนแตก คอกัน วัสสการพราหมณ์รีบส่งสัญญาณให้พระเจ้าอชาตศัตรู จากนั้นแคว้นมคธได้ยกทัพตีแคว้นวัชชีจนพังพินาศ

- ราชวงศ์ปิตุฆาต

๑. พระเจ้าพิมพิสาร

๒. พระเจ้าอชาตศัตรู (อุปถัมภ์สังคายนาครั้งที่ 1)

๓. พระเจ้าอุทยภัทร

๔. พระเจ้าอนุรุทธ์

๕. พระเจ้ามุณฑกะ

๖. พระนาคทาสกะ

หมู่อำมาตย์ราชมนตรี และราษฎรเห็นว่าเป็นราชวงศ์อาเพศ คือลูกฆ่าพ่อ จึงปฏิวัติยึดอำนาจ ปราบดาภิเษกสุสูนาคอำมาตย์ขึ้นเป็นกษัตริย์แห่งแคว้นมคธ (ท่านมีเชื้อสายเจ้าลิจฉวี)

- ราชวงศ์ไศศุนาค

๑. พระเจ้าสุสูนาค

๒. พระเจ้ากาลาโศกราช (อุปถัมภ์สังคายนาครั้งที่ ๒)

- ราชวงศ์นันทะ

มีกษัตริย์ปกครอง ๙ ราชการติดต่อกัน

- ราชวงศ์โมริยะ, เมาริยะ

๑. จันทรคุปต์

๒. พระเจ้าพินทุสาร

๓. พระเจ้าอโศกมหาราช (อุปถัมภ์สังคายนาครั้งที่ ๓)

บางแห่งกล่าวไว้ว่า พระเจ้าสุสูนาค ย้ายเมืองหลวงจากราชคฤห์ไปยังเวสาลี พระเจ้ากาลาโศกราช ย้ายจากราชคฤห์ไปยังปาตลีบุตร หรือ พระเจ้ากาลาโศกราช ย้ายจากเวสาลีไปยังปาตลีบุตรลำดับคือ ราชคฤห์

- เวสาลี - ปาตลีบุตร

กรีกเริ่มกรีฑาทัพ กรีกมีแคว้นที่กระจัดกระจ่าย ๒๐ แคว้น และมีแคว้น ๓ หลักคือ

๑. แคว้นสปาร์ตา มีความสามารถในการสู้รบทำสงคราม จะฝึกการเป็นทหารตั้งแต่เด็ก

๒. แคว้นเอเธนส์ มีความโดดเด่น อักษรศาสตร์และศิลปกรรมต่าง ๆ

๓. แคว้นมาซิโดเนีย มีความสามารถทั้งการทำสงคราม และศึกษาศาสตร์ ปกครองโดยกษัตริย์ชื่อ ฟิลิป

พระเจ้าฟิลิปอาศัยศาสตร์และความสามารถภายในระยะ ๒๐ ปี ได้รวบรวมชนชาติกรีกให้เป็นหนึ่งอันเดียวกัน เคยมีคนนำม้ามาถวายพระเจ้าฟิลิป แต่พระองค์ได้นำคืนไปเพราะว่าเป็นม้าพยศ แต่โอรสทูลห้ามขอควบม้าตัวนี้ไปด้วยตนเอง ปรากฏว่าสามารถควบคุมปราบพยศของม้าได้ พระเจ้าฟิลิปจึงตรัสกับโอรสว่า “แผ่นดินมาซิโนเนียนี้ เล็กน้อยสำหรับเจ้า เมื่อเติบโตขึ้นเจ้าจงหาประเทศที่ใหญ่กว่านี้” พระโอรสพระองค์นี้คือ อเล็กซานเดอร์ ได้รับการศึกษาทั้งอักษรศาสตร์ และการสู้รบ มีอาจารย์ดีคือ เลออนินดาสและอริสโตเติล เมื่อได้ขึ้นครองราชย์แล้ว ประมาณปี พ.ศ. ๒๑๖ ได้กรีฑาทัพบุกทวีปเอเซียตีเฟนิเซียน อาฟริกา อียิปต์ โจมตีอิหร่านได้แล้วบุกเข้าอินเดีย

- จันทรคุปต์

ต่อมาราชวงศ์นันทะก็โค่นล้มราชไศศุนาค เผ่าโมริยะ เชื่อกันว่าเป็นสายพระญาติพระพุทธเจ้า ที่ถูกวิฑูฑภะไล่ฆ่าแล้วบางส่วนได้หนีไปอยู่เชิงเขาหิมาลัย จันทรคุปต์เกิดวงศ์โมริยะ มีความยากที่จะตั้งตนเป็นใหญ่ในแคว้นมคธในช่วงที่ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช กษัตริย์กรีกได้ยกทัพถึงเมืองตักศิลาจันทรคุปต์ต้องการกำลังช่วยจากพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ เมื่อทั้งสองเจอกันปรากฏตกลงกันไม่ได้เกิดวิวาทขึ้นเพราะอยู่ในค่ายคนอื่นจันทรคุปต์เลยถูกจับตัว ต่อมาหนีออกมาได้ พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ได้ยกทัพกลับ อาจเป็นเพราะพลทหารคิดถึงลูกเมีย หรือจากบ้านเมืองมานาน ระหว่างทางพระองค์ได้สวรรคตครั้งแรก จันทรคุปต์ได้ยกทัพตีแคว้นมคธได้รับความพ่ายแพ้ หนีแทบไม่รอด แอบซ่อนตามที่ต่าง ๆ ลุถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่ง มียายคนหนึ่งกำลังทำขนมร้อน ๆ ให้หลานกิน พอกินเข้ามันร้อนทำให้หลานร้อง ยายด่าหลานว่า “เอ็งนี้ โง่เหมือนจันทรคุปต์เลย ต้องกินจากขอบก่อนสิ” จันทรคุปต์อยู่ใต้ถุนบ้านได้ ยินเกิดความคิดขึ้น (ป่าล้อมเมือง) ครั้งที่สอง จันทรคุปต์ได้รวบรวมไพร่พลเป็นเป็นอย่างดี ตีแคว้นมคธจน ได้รับชัยชนะปราบดาภิเษกตนขึ้นเป็นกษัตรย์แห่งแคว้นมคธสืบมา

พระเจ้าอโศกมหาราช

- อดีตชาติ

ได้มีตำนานกล่าวไว้ว่า ขณะที่พระพุทธองค์เสด็จบิณฑบาต ในเมืองราชคฤห์ ผู้มีจิตศรัทธาจำนวนมากได้น้อมนำอาหารใส่บาตร มีเด็กชายคนหนึ่งชื่อชัย กำลังเล่นดินอยู่ เห็นเขาใส่บาตร ตนเองก็นึกอยากทำบ้างจึงนำดินใส่บาตรพระพุทธเจ้า ภิกษุที่ติดตามมาได้ทัดทานห้ามเด็ก พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า อย่าได้ว่าเด็กเลย เด็กคนนี้ต่อไปในกาลเบื้องหน้าจะเป็นทายาทของเรา จะนำหลักธรรมแผ่ขยายไปทั่วทิศหลัง

พุทธกาลต่อมา เด็กชายชัยคนนี้จึงเป็นมาเป็นพระเจ้าอโศก

- กำเนิดพระราชกุมาร

มีความรู้รอบด้านการใช้ศาสตราวุธ การต่อสู้ร่างกายแข็งแรง ปัญญาหลักแหลม มีนิสัยดุร้าย โหดเหี้ยม จึงเรียกว่า "จัณฑาโศก"

- ตั้งเป็นอุปราช

เพื่อตัดปัญหาการสืบราชบัลลังก์จึงมีการแต่งตั้งเป็นอุปราช ปกครองเมืองอุชเชนี

- ฆ่าพี่น้องต่างมารดา

หลังจากพระเจ้าพินทุสารสวรรคต อุปราชอโศกก็กรีฑาทัพ เพื่อแย่งชิงบัลลังก์จนสำเร็จฆ่าพี่น้องต่างมารดาถึง ๙๙ พระองค์ เว้นเพียงแต่น้องชายที่เกิดร่วมมารดาเดียวกันใช้เวลาอยู่ ๔ ปี จึงปราบดาภิเษกตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์แห่งมคธ

- ศึกที่ยิ่งใหญ่แคว้นกาลิงคะ

ในปีที่ ๘ ของการครองราชย์ ได้ยกทัพไปตีแคว้นกาลิงคะ เป็นแคว้นที่เข้มแข็งทางการสู้รบ ถือว่าเป็นศึกสงครามที่ยิ่งใหญ่เป็นสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่มีคนตายหลักแสน คนสูญหายหลักแสน และถูกจับเป็นเชลยอีกจำนวนแสนเลือดท่วมนองเต็มพื้นดิน ทำให้พระองค์เกิดความสลดใจอย่างมาก

- หันมานับถือพระพุทธศาสนา

วันหนึ่งได้ทอดพระเนตรเห็น สามเณรรูปหนึ่ง เห็นอากัปกิริยาเกิดความเลื่อมใสศรัทธา จึงได้นิมนต์มาในพระราชนิเวศ ได้ธรรมะ

จากสามเณรแท้จริงแล้วสามเณร ก็คือหลานของพระองค์ ชื่อว่า นิโคธสามเณรได้รับการแนะนำตลอดจนฟังธรรมจากพระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระและได้หันมานับถือระพุทธศาสนาในที่สุด เปลี่ยนนโยบายใหม่จากสงครามวิชัยมาเป็นธรรมะวิชัย

- สร้างวัด สร้างประโยชน์

ด้านศาสนจักร

-สร้างวัด ๘๔,๐๐๐ วัด มีวัดอโศการาม เป็นต้น สร้างเสาหินและเจดีย์

- บริจาคทรัพย์ ถวายภัตตาหารอยู่เป็นเนื่องนิตย์
- ประพฤติตนรักษาอุโบสถศีล ให้มีการฟังธรรมสถานที่ต่าง ๆ
- องค์อุปถัมภ์สังคายนาครั้งที่ ๓
- ส่งสมณะทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๙ สาย

ด้านราชอาณาจักร

- สร้างโรงทาน โรงพยาบาล สาธารณูปโภค เช่น สะพาน ที่พักคนเดินทางบ่อน้ำสาธารณะ
- ส่งเสริมการศึกษา ยุคของพระเจ้าอโศก มีคนรู้หนังสือ อ่านออกเขียนได้มากที่สุด

- พระเจ้าอโศกเห็นพระพุทธเจ้า

พระเจ้าอโศกมหาราชเกิดหลังพุทธกาลประมาณ ๒๐๐ กว่าปี เพราะฉะนั้นพระองค์ไม่เคยพระพุทธเจ้าหลังจากที่พระเจ้าอโศกมหาราชได้สร้างวัด พระเจดีย์เรียบร้อย ดำริที่จะจัด งานสมโภชเฉลิมฉลอง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน ทรงวิตกถึงภัยที่จะมารบกวนได้มีพระยาวัสสวัตดีมารมาทำอันตราย พระอุปคุตได้เอาชนะพระญามารและสำนึกผิด ขอตอบแทนโดย

การเนรมิตรกายเป็นพระศาสดาให้ท่านได้เห็นแต่มีข้อแม้พวกท่านห้ามไหว้ พระอุปคุตเถระและพระเจ้าอโศกมหาราชพร้อมชนทั้งหลายเกิดความปีติได้ยกมือวันทา ภาพนั้นได้อันตรธานหายไป กลายเป็นพญามารตามเดิมพวกเรามิได้ไหว้ท่าน แต่ไหว้พระพุทธเจ้าต่างหาก

- รัชกาลใหม่

พอพระองค์ใกล้สิ้นพระชนม์ สัมปทิผู้เป็นรัชทายาทหาทางป้องกัน มิให้เงินเพื่อการทำบุญ มีคำสั่งถึงผู้รักษาพระคลังหลวง พระองค์เสียพระทัยอย่างมาก และสวรรคตในที่สุด ลูกหลานของท่านครองราชย์สืบต่อกันมา มีความอ่อนแอจนถึงองค์สุดท้ายคือ พฤหัถรถ มีเชื้อพราหมณ์ชื่อปุษยมิตรได้กบฏแย่งราชบัลลังก์ปราบดาภิเษกตนเองขึ้นเป็นกษัตริย์แห่งแคว้นมคธ

ยุคราชวงศ์คุปตะ

หลังสมัยจักรพรรดิอโศก ก็มีหลายพวกได้เข้ามาตีอินเดีย คือ พวกอินโด กรีก พวกชีชา จากเอเชียกลางและชาวเปอร์เซีย กระทั่งราว ค.ศ. ๒๒๐ พระเจ้าจันทรคุปตะที่ ๑ ก็ได้รวบรวมอินเดียให้เป็นปึกแผ่นได้อีกทีหนึ่ง พระองค์ตีตอนเหนือของอินเดียได้หมดส่วนในทางใต้ก็ดำเนินนโยบายใหม่คือโดยการแต่งงานกับเครือของกษัตริย์เอกคาน

ยุคราชวงศ์โมกุล

ชาวอาหรับ เป็นกลุ่มแรกที่เข้ามายึดครองอินเดียในแคว้นสินธุ ในช่วง ศตวรรษที่ ๘ และมีมุสลิมอีกกลุ่มที่เข้ามาปกครองอินเดียอีกระลอก เป็นชาวเติร์กหรืออาฟกาน

ในระหว่าง ค.ศ.๑๒๐๖ ถึง ๑๕๒๖ ราชวงศ์มุสลิมได้ยึดครองอินเดียตอนเหนือได้ สุลต่านของเมืองเดลี ได้พ่ายแพ้แก่บาบาร์ ผู้สืบ

เชื้อสายมาจาก เจง กิสข่าน บาบาร์จึงสถาปนาตนเองเป็นวงศ์ของโมกุล

จักรพรรดิอักบาร์ (Akbar the Great) ซึ่งเป็นพระภาคิไนยของกษัตริย์บาบาร์ซึ่งครองราชย์อยู่ระหว่าง ๑๕๕๖ - ๑๖๐๕ ได้ขยายอาณาเขตออกไปจนทั่วอินเดียเหนือและตอนกลาง พระองค์ดำเนินนโยบายอย่างละมุนละม่อม ผ่อนปรนกับชาวฮินดู และสมรสกับเจ้าหญิงชาวราชบุตรจึงทำให้การปกครองของพระองค์เป็นพระเจ้าชาห์ ชาฮัน พระภาคิไนยของกษัตริย์อักบาร์ เป็นคนสร้างทัชมาฮาล อนุสาวรีย์แห่งความรักอันมีชื่อก้องโลก

โอรังเซบ (Aurangzab) ดำเนินนโยบายค่อนข้างแข็งกร้าวและลำเอียงต่อชาวฮินดู จึงก่อให้เกิดการกระด้างกระเดื่องจากชาวฮินดูและชาวซิกข์ หลังจากสิ้นรัชสมัยของโอรังเซบ ในตอนต้นศตวรรษที่ ๘ อาณาจักรโมกุลถึงคราวล่มสลาย เมืองประเทศราชต่าง ๆ ก็ประกาศอิสรภาพไม่ขึ้นกับอาณาจักรโมกุลอีกต่อไป

ลำดับเหตุการณ์กษัตริย์มุสลิมปกครองอินเดีย

ราชวงศ์ทาส (ตุรกี) พ.ศ.๑๘๓๓ – ๑๘๕๓)

๑. กุตตับ อุดดิน ไอบัก เป็นทาสของมะหะหมัด โครี ผู้มีเชื้อสายอัฟกัน ส่วนไอบักมีเชื้อสายตุรกี มีความสามารถในการรบมาก โครีจึงตั้งให้เป็นสุลต่านของเดลลีปกครองตั้งแต่ พ.ศ.๑๗๔๙ เนื่องจากเป็นทาสมาก่อนจึงถูกขนานว่าราชวงศ์ทาส (Slave Dynasty) ส่วนโครีได้กลับกรุงกาบูลประเทศ อัฟกานิสถาน ปกครองถึง พ.ศ.๑๗๖๓

๒. อิลตูมิท เป็นบุตรชายของไอบัก ปกครอง พ.ศ.๑๗๖๓ แผ่อาณาจักรออกไปกว้างขวาง เข้าโจมตีจนถึงมคธทำลายศาสนสถานทั้งพุทธ ฮินดู และเชน มหาวิทยาลัยนาลันทาก็ถูกทำลายในยุคนี้ เพราะบุตรชายอ่อนแอ จึงมอบอำนาจให้ลูกสาวนามว่าราซิยา ปกครองจนถึง พ.ศ.๑๗๗๙

๓. ราซิยา เป็นลูกสาวของอิลตูมิท แต่แข็งแกร่งเหมือนชาย บิดาจึงมอบบัลลังก์ให้ พ.ศ. ๑๗๗๙ ชอบแต่งตัวเหมือนชาย ต่อมาถูกโค่นอำนาจ เพราะคนส่วนมากไม่ต้องการสตรีเป็นใหญ่ เมื่อ พ.ศ. ๑๗๘๓

๔. นาซิรุดดิน เป็นบุตรชายคนเล็กของอิลตูมิท ปกครองตั้งแต่ พ.ศ. ๑๗๘๓ เป็นนักการศาสนามากกว่านักปกครอง ในยุคนี้จักรวรรดิมองโกลเล็กลง เพราะเป็นผู้ปกครองที่อ่อนแอ พ.ศ.๑๘๐๓

๕. บัลบัน ขึ้นครองบัลลังก์เดลี พ.ศ.๑๘๐๓ ใช้อำนาจเด็ดขาดปกครองด้วยความกลัว ประหารผู้ไม่เห็นด้วยเป็นอย่างมาก จนถึง พ.ศ.๑๘๓๓

ราชวงศ์ขิลจิ (ตุรกี) (พ.ศ.๑๘๓ - ๑๘๕๓)

๑. ซาลารุดดิน ยึดอำนาจจากบัลบัน เมื่อพ.ศ. ๑๘๓๓ ปกครองเดลีจนถึง พ.ศ. ๑๘๔๕ รวม ๑๒ ปี

๒. อเลาดิน ยึดอำนาจจากการฆ่าซาลารุดดิน แล้วครองอำนาจต่อมาเป็นคนเข้มงวด ห้ามดื่มเหล้า เล่นการพนัน เป็นต้น ปกครองจนถึง พ.ศ. ๑๘๕๓

ราชวงศ์ตูคลัก (ตุรกี) (พ.ศ.๑๘๓๓ - ๑๙๔๑)

๑. มะหะหมัด กิยาอุดดิน ตูคลัก หลังอเลาดินถูกสังหาร เขาจึงขึ้นมาปกครองแทน เป็นคนมีความสามารถสถาปนาวงศ์ตูคลักเมื่อ พ.ศ.๑๘๕๓ ปกครองจนถึง พ.ศ. ๑๘๘๑

๒. มะหะหมัด อาอิล ปกครองต่อจากตูคลัก เมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๑ เป็นคนเหี้ยมโหด ย้ายเมืองหลวงไปเทวคีรีเมืองออรังกาบัด แต่สุดท้ายต้องย้ายกลับเหมือนเดิม เพราะสถานที่ไม่เหมาะสม ปกครองถึง พ.ศ. ๑๙๑๒

๓. ฟิโรชา ปกครองเดลีต่อจากอาดิลเมื่อ พ.ศ.๑๙๑๒ ต่อมาถูกกองทัพมุสลิมมองโกลนำโดยไทมูร์ เข้าโจมตีจนตนเองเสียชีวิตในสนามรบ เมื่อพ.ศ.๑๙๔๑ - ๑๙๙๔

ราชวงศ์เซยิด (มองโกล) (พ.ศ. ๑๙๔๑ - ๑๙๙๔)

๑. ไทมูร์ เป็นนักรบที่แข็งแกร่ง เป็นเผ่ามองโกล เข้าโจมตีและยึดอำนาจจากราชวงศ์ตูคลักได้สำเร็จ โดยใช้เวลาโจมตีเดลี ๖ เดือนจนได้รับชนะ สถาปนาราชวงศ์ใหม่ขึ้น เรียกว่า เซยิด

๒. กีซร คาน ปกครองต่อจากไทมูร์ เป็นนายทหารคนสนิท ปกครองจนถึง พ.ศ.๑๙๙๕ ครบ๓๗ ปีก็ถูกเสนาบดีของข่าน ชื่อมาห์โลน โลดี ยึดอำนาจ

ราชวงศ์โลดี (อัฟกัน) (๑๙๙๔ - ๒๐๖๙)

๑. มาห์โลน โลดี เป็นเสนาบดีของคานยึดอำนาจได้เมื่อ พ.ศ. ๑๙๙๔ ปกครองยาวนานถึง ๕๓ ปี เมื่อสิ้นชีวิตจึงมอบบัลลังก์ให้บุตรปกครอง

๒. สีกันทา โลดี ปกครองต่อจากมาห์โลน ตั้งแต่ พ.ศ.๒๐๔๗ ต่อมาถูกบาบูร์โจมตีที่ทุ่งปานีพัตห่างจากเดลลี ๖๐ กิโลเมตร สุดท้ายเสียชีวิตที่นั้นพร้อมด้วยทหารราวเกือบแสนคน ประมาณ พ.ศ.๒๐๖๙

ราชวงศ์โมกุล (มองโกล) (พ.ศ.๒๐๖๙ - ๒๔๐๐)

๑. บาร์บู เดินทัพมาจากเมืองสมารคานต์ เข้าโจมตีเดลีด้วยกำลังทหารสองหมื่นที่ทุ่งปานีพัต ล้อมฆ่าด้วยกำลังทหารม้าที่รวดเร็วกองทัพของสีกันทรามีทหารมากถึงสามแสนนายต้องพ่ายแพ้ยับเยิน ตัวสีกันทราได้เสียชีวิตในสนามรบ เมื่อยึดอำนาจได้แล้วบาร์บูโดยมากอยู่เมืองอัครา ปกครอง ๔ ปี จนถึง พ.ศ.๒๐๖๙

๒. หุมายุน เป็นบุตรของบาร์บู เมื่อครองบัลลังก์กลับไปแพ้กองทัพเซีย เสรชาห์ชาวอัฟกันที่กาโนชจนต้องหนีเร่ร่อนไปมาพร้อมภริยาที่ครรภ์แก่ นามว่าหะมิดา บาห์โน พ.ศ.๒๐๘๕ ไปพึ่งชาห์แห่งอิหราน ในระหว่างเร่ร่อนนางได้คลอดลูกออกมา คือเจ้าชายอักบาร์ ใช้เวลา ๑๕ ปี จึงอาศัยกองทัพอิหร่านเข้ามาช่วยรบ ยึดอำนาจกลับคืนมาสำเร็จ ครั้นได้ครองราชย์ได้เพียง ๗ เดือนก็ตกบันไดตาย

๓. อักบาร์ เป็นบุตรของหุมายุน ได้ปกครองครั้งแต่อายุ ๑๓ ปี ต่อมามีกองทัพอัฟกันเข้าโจมตี อาศัยมหาอำนาจไบรามคาน รบจนได้ชัยชนะจึงรอดพ้นไปได้ ถูกขนานนามว่า เป็นมหาโมกุล ย้ายเมืองหลวงมาที่ลัคเนาว์ ๑๓ ปี มีเสนาบดีที่ซื่อสัตย์ชื่อราชา มาน สิงห์ เป็นฮินดู มีมเหสีใหญ่ ๔ องค์ นับถือศาสนาต่างกัน มีแนวคิดตั้งศาสนาใหม่ชื่อว่า ดิน-อิ-อัลลาฮี แปลว่า ศรัทธาแห่งสวรรค์ มีแนวคิดว่า พระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก โดยมีอักบาร์เป็นตัวแทนพระเป็นเจ้าในโลกมนุษย์ ครองราชย์จนถึง พ.ศ.๒๑๔๘ ครองราชย์รวม ๔๙ ปี

๔. ชาฮังคีร์ เดิมชื่อชายซาลิม เป็นโอรสของอักบาร์ ขณะครองราชย์อักบาร์ขอพรจากพระเปอร์เซียจนได้บุตร จึงขนานนามซาลิมตามนามของนักบวชนั้น พยายามแย่งอำนาจจากพ่อเสมอ โดยครั้งสำคัญเป็นกบฏต่อบิดาตั้งกองบัญชาการที่เมืองอัลลาหะบาดแต่ก็พ่ายแพ้ แม้กระนั้นอักบาร์ยังให้อภัย เมื่อครองราชย์แล้วได้ตั้งนูรชาร์ ฮัน (แปลว่า แสงสว่างในพระราชวัง) ผู้มาจากเตหะหราน อิหราน เป็นมเหสีในสมัยอักบาร์ ชาฮังคีร์หลงรักนางอย่างหนัก แต่อักบาร์ห้ามและจับนางแต่งงานกับอำมาตย์เซีย อัฟกัน ต่อมาสามีถูกฆ่าตาย นางโสดมา ๔ ปี ชาห์ฮังคีร์จึงนำไปในพระราชวังใช้เวลา ๖ ปี จึงยอมอยู่ร่วมอย่างสามีภรรยา ครั้นภายหลังเป็นที่โปรดปรานอย่างยิ่ง จึงเป็นผู้มีอำนาจอย่างเด็ดขาด อยู่เบื้องหลังอำนาจของชาฮังคีร์

๕. ชาห์ชาฮัน แปลว่า ผู้ครองโลก ฆ่าพี่ชายชื่อดาราฮาน ด้วย

ความช่วยเหลือจากพ่อตาคืออาซัฟคาน จึงได้ราชบัลลังก์ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๘ แต่งงานกับมุมตาส มาฮาล มีลูก ๑๔ คน พอคลอดคนที่ ๑๔ นางก็ตายจึงเสียใจอย่างยิ่ง จึงได้สร้างทัชมาฮาล เป็นอนุสรณ์แก่นาง ต่อมาถูกโอรสคือโอรังเซบจับขังคุก พ.ศ. ๒๒๐๙ แต่อนุญาตให้ชาหานาราน้องสาวไปดูแลเท่านั้น ถูกกักขังอยู่ ๘ ปีจึงตาย

๖. โอรังเซบ จับบิดาขังคุกจนตาย แล้วครองบัลลังก์ ปกครองเป็นอยู่ ๔๙ ปี แต่ทำกรรมไว้มาก ทำลายศาสนสถานหลายแห่งของฮินดู พุทธ มากมาย สร้างเมืองออรังคบาด สร้างทัชมาฮาล (เป็นที่ฝังศพพระองค์ด้วย) แต่ขนาดเล็กกว่าที่อัครา พ.ศ.๒๕๕๐ รวมอายุ ๙๐ ปีสิ้นชีวิต

สรุปราชวงศ์ต่างๆ ของอินเดีย

ราชวงศ์ทาส เชื้อสายตุรกี ที่ฝังศพ เดลี รวม ๑๑๔ ปี

๑. ไอบัก ครองราชย์ ปี ๑๗๔๙ - ๑๗๖๓ (๑๔ ปี)

๒. อิลตุมิล ปี ๑๗๖๓ - ๑๗๗๙ (๑๖ ปี)

๓. ราซิยา (หญิง) ปี ๑๗๗๙ - ๑๗๘๓ (๔ ปี)

๔. นาซิรุดดิน ปี ๑๗๘๓ - ๑๘๐๙ (๒๖ ปี)

๕. บัลลัน ปี ๑๘๐๙ - ๑๘๓๓ (๒๔ ปี)

ราชวงศ์ขิลจิ รวม ๒๐ ปี เชื้อสายตุรกี ที่ฝังศพเดลี

๑. ซาลารุดดิน ปี ๑๘๓๓ - ๑๘๔๕ (๑๔ ปี)

๒. อเลาดิน ปี ๑๘๔๕ - ๑๘๕๙ (๑๒ ปี)

ราชวงศ์ตูคลัก รวม ๗๔ ปี ที่ฝังศพเดลี

๑. คาลี คาน ตูคลัก ปี ๑๘๖๓ - ๑๘๘๐ (๑๘ ปี)

๒. มะหะหมัด อาดิล ปี ๑๘๘๑ - ๑๘๑๒ (๓๑ ปี)

๓. ฟิโรชา ตูคลัก ปี ๑๙๑๒ - ๑๙๘๔ (๒๙ ปี)

ราชวงศ์เซยิด รวม ๕๖ ปี เชื้อสายมองโกล ที่ฝังศพเดลี

๑. ไทมูร์ ปี ๑๙๔๑ - ๑๙๔๑ (๖ เดือน)

๒. กีซ์ร คาน ปี ๑๙๔๑ - ๙๙๔ (๕๓ ปี) (เสนาบดีโลดีกบฏ)

ราชวงศ์โลดี รวม ๗๕ ปี เชื้อสายอัฟกัน ที่ฝังศพ เดลี

๑. มาห์โลน โลดี ปี ๑๙๙๔ - ๒๐๖๙ (๗๕ ปี)

๒. สีกันทรา โลดี ปี ๒๐๔๗ - ๒๐๖๙

ราชวงศ์โมกุล รวม ๓๓๔ ปี เชื้อสายมองโกล

๑. บาบูร์ ปี ๒๐๖๙ - ๒๐๔๓ (๔ ปี) ที่ฝังศพ กาบูล อัฟกัน

๒. หุมายุน ปี ๒๐๗๓ - ๒๐๙๙ (๒๖ ปี) ที่ฝังศพเดลี

๓. อักบาร์ ปี ๒๐๙๙ - ๒๑๔๘ (๔๙ ปี) ที่ฝังศพสีกันทรา

๔. ชาฮังคีร์ ปี ๒๑๔๘ - ๒๑๗๑ (๒๒ ปี) ที่ฝังศพอัครา

๕. ชาห์ชาฮัน ปี ๒๑๗๑ - ๒๒๐๒ (๓๑ ปี) ที่ฝังศพทัชมาฮาล

๖. โอรังเซป ปี ๒๒๐๒ - ๒๒๕๑ (๔๙ ปี) ที่ฝังศพ เมืองออรังกบาด

๗. บหาร์ดูร ชาห์ ปี ๒๒๕๑ - ๒๒๕๕ (๕ ปี) ที่ฝังศพ เดลี

๘. ชหันดาร์ ชาห์ ปี ๒๒๕๕ - ๒๒๙๘ (๔๓ ปี) ที่ฝังศพเดลี

๙. อลัมคีร์ ปี ๒๒๙๘ - ๒๓๐๒ (๔ ปี) ที่ฝังศพเดลี

๑๐. ชาห์อาลัม ปี ๒๓๐๒ - ๒๓๔๙ (๔๗ ปี) ที่ฝังศพเดลี

๑๑. อักบาร์ที่ ๒ ครองราชย์ ปี ๒๓๔๙ - ๒๓๘๐ (๓๑ ปี) ที่ฝังศพเดลี

๑๒. บหาร์ดูชาห์ ชาฟา ปี ๒๓๘๐ - ๒๔๐๓ ที่ฝังศพมัณฑเลย์ พม่า

รวมแล้วมุสลิมปกครองอินเดีย ๖๗๓ ปี มีอำนาจแบบเบ็ดเสร็จ

๕๒๖ ปี

ยุคพ่อค้ายุโรป

พ่อค้าชาวโปตุเกส นำโดย วาสโก ดา ดามา เป็นชาวยุโรปชุดแรกที่มาถึงอินเดียที่ท่าเรือตะวันตกเฉียงใต้ เมื่อ ค.ศ.๑๔๙๘ ต่อมาก็มีกลุ่มอื่น ๆ ตามมา โดยชาวโปรตุเกสมีศูนย์กลางการค้าอยู่ที่เมืองกวา ซึ่งกิจการค้าขาย ได้เติบโตขึ้นอย่างเร็ว

ต่อมาโปรตุเกสก็เริ่มมีคู่แข่ง เป็นพ่อค้าชาวดัทช์ ฝรั่งเศสและอังกฤษ ชาวอังกฤษมาในรูปของบริษัท อังกฤษอินเดียตะวันออก ซึ่งตั้งขึ้นในสมัยของพระนางอลิซาเบธที่ ๑ ได้มาขึ้นฝั่งที่ทางตะวันตก และตะวันออกของอินเดีย ในกลุ่มของพ่อค้าชาวตะวันตกเหล่านี้ เกิดขัดแย้งกันขึ้น จึงเกิดการต่อสู้กันผลที่สุดอังกฤษเป็นฝ่ายชนะ

ภายใต้การปกครองอังกฤษ

ในขณะที่อาณาจักรโมกุลได้แตกแยกเป็นหลายกลุ่ม เปิดช่องให้บริษัทอินเดียตะวันออกได้ขยายฐานอำนาจคืบคลานไปอย่างไม่หยุด ในปี พ.ศ.๑๗๕๗ กองทัพของบริษัท อินเดียตะวันออก ก็ได้เข้าโจมตีและยัดเยียดความปราชัยให้กับผู้ปกครองแคว้นเบงกอล ที่สมรภูมิทุ่งเพลสลี้ และในปีเดียวกันนั้นก็ได้ทำชนะเหนือฝรั่งเศส คู่ปรปักษ์ที่แข็งแกร่งที่สุดในทางอินเดียใต้อีกด้วย

บริษัทอินเดียตะวันออกได้ขยายแนวรบออกไปยังเมืองต่าง ๆ ปรากฏว่าในช่วงกลางของศตวรรษที่ ๑๙ ก็สามารถยึดพื้นที่ได้ ๒ ใน ๓ ของอินเดียทั้งหมดเจ้าผู้ครองนครที่ยอมศิโรราบให้กับทางบริษัทเท่านั้น ที่สามารถครองเมืองอยู่ต่อไปได้

ในปี ค.ศ. ๑๘๕๗ ทหารอินเดีย ได้ลุกฮือทำการต่อสู้กับทหารอังกฤษ แต่ก็ถูกอังกฤษปราบปรามได้ในที่สุดจากเหตุการณ์นี้ ทาง

รัฐบาลอังกฤษจึงถือเอาเป็นข้ออ้างเข้าทำการปกครองอินเดียแทนบริษัทอินเดียตะวันออกเดิม ในปี ๑๘๕๘ อินเดียจึงต้องตกเป็นอาณานิคมของรัฐบาลอังกฤษอย่างสมบูรณ์แบบ โดยมีอุปราชจากอังกฤษมาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนในพระปรมาภิไธย

ยุคกอบกู้เอกราช

ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ พวกคนอินเดียรุ่นใหม่ที่สำเร็จการศึกษาจากอังกฤษ ก็เริ่มรวมตัวกันขึ้น โดยมีเป้าหมายคือการเรียกร้องเอกราชคืนจากอังกฤษ โดยได้ตั้งสภาคองเกรสแห่งชาติอินเดียไว้แล้วตั้งแต่ปี ๑๘๘๕ แต่ผลการเรียกร้อง ได้ถูกอังกฤษปฏิเสธทางสภาคองเกรสได้เริ่มการปลุกระดมประชาชนหาแนวร่วมเพื่อปกครองตน

ในเดือนพฤษภาคม ปี ๑๙๑๙ นายพล ดเยอร์ (Dyer) ได้สั่งให้พลยิงเข้าใส่ฝูงชนที่ชุมนุมกันฟังปราศรัยของผู้นำชาตินิยม ล้มตายเป็นใบไม้ร่วงที่อัมริตสา ขบวนการจึงเริ่มงานอย่างจริงจังมากขึ้น โดยท่านมหาตมะ คานธี เป็นผู้นำของสภาครองเกรสในปี ๑๙๑๙ ได้ชักชวนประชาชนให้ใช้นโยบาย ไม่ร่วมมือไม่เชื่อฟัง คำสั่งใด ๆ ที่ออกโดยรัฐบาลอังกฤษในปี ๑๙๒๐ – ๑๙๓๐

นโยบายของมหาตมะ คานธี ได้ถูกขานรับและนำไปปฏิบัติอย่างกว้างขวางจากคนทุกหมู่เหล่า จนเป็นเหตุให้ทางอังกฤษต้องยอมผ่อนปรนให้ โดยให้อินเดียเริ่มปกครองตัวเองได้ในบางระดับ

ในการเลือกตั้ง ในปี ๑๙๓๗ พรรคคองเกรส ได้รับชัยชนะในแทบทุกพื้นที่ จึงทำให้กลุ่มของนักการเมืองมุสลิมตกใจ ต่อการเติบโตของพรรคคองเกรสซึ่งเป็นพรรคของฮินดู มุสลิมจึงได้เลือกผู้แทนของตัวแทนโดยเฉพาะในปี ๑๙๔๐ สันนิบาตมุสลิม นำโดย โมฮัมหมัด อาลี จินนะ ได้เรียกร้องให้มุสลิมได้มีรัฐอิสระในเขตพื้นที่มุสลิมอาศัยอยู่มาก

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ พรรคคองเกรส นำโดย คานธี กับเนห์รู ได้เรียกร้องให้มอบอำนาจการปกครองให้กับสภาผู้แทนของอินเดีย แต่อังกฤษปฏิเสธพรรคคองเกรส จึงเดินนโยบายต่อต้านผลปรากฏว่า ทั้งคานธี และผู้นำทางการเมืองอื่น ๆ ถูกจับขังคุก เหตุการณ์นี้ได้นำไปสู่ความรุนแรงและจลาจลทั่วอินเดีย

เดือนมกราคม ปี ๑๙๔๕ ผู้นำการเมืองก็ได้รับอิสรภาพ เดือนถัดมา พรรคกรรมกร ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ในอังกฤษรัฐบาลพรรคกรรมกรจึงให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในอินเดียพร้อมกัน การเจรจาเพื่อให้อินเดียได้รับเอกราช

ผลการเลือกตั้งปรากฏว่า พรรคคองเกรสได้รับชนะในถิ่นฮินดู และมุสลิมได้รับชัยชนะในถิ่นของมุสลิม ทั้ง ๒ พรรคไม่สามารถที่จะตกลงในเรื่องอนาคตของอินเดียได้ในปี ๑๙๔๖ เกิดการปะทะกันระหว่างฮินดูกับมุสลิมในรัฐเบงกอล และได้ลุกลามไปรัฐปัญจาบ และส่วนอื่น ๆ ของอินเดีย

ได้รับเอกราช

ในเดือนสิงหาคม ปี ๑๙๔๗ อินเดียก็ได้รับเอกราช ในขณะเดียวกัน อินเดียก็ถูกแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คืออินเดียสำหรับชาวฮินดู และปากีสถานสำหรับชาวมุสลิม

ผลการแยกดินแดน ทำให้มีการอพยพเคลื่อนย้ายฝูงชนครั้งใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ กล่าวคือ ฮินดูอยู่ในเขตปากีสถาน ต้องอพยพข้ามมายังอินเดีย ชาวมุสลิมที่อยู่ในอินเดียก็อพยพไปปากีสถาน ในระหว่างทางก็มีการปะทะกันเสียชีวิตไปหลายแสนคน

เยาวหลาล เนร์รู ได้เป็นนายกรัฐมนตรีอินเดียคนแรก โดยมีนโยบายเน้นพัฒนาเศรษฐกิจ แต่การเพิ่มจำนวนของประชากรอย่าง

น่าตกใจ ก็เป็นเหตุให้ระดับคุณชีวิตของคนอินเดียอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และทำข้อตกลงกับประเทศเพื่อนบ้านเรียกว่า the Panchsheel หรือ Five Principles

มหาตมา คานธี วีระบุรุษชาวอินเดีย, บิดาแห่งประชาชาติ ของอินเดีย มหาตมา คานธี (Mahatma Ciandhi) เป็นผู้นำและนักการเมืองที่มีชื่อเสียงของชาวอินเดียและศาสนาฮินดูมีชื่อเดิมว่า โมหันทาส เป็นบุตรของ กรรมจันทะ คานธี เกิดเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ปี ค.ศ. ๑๘๖๙ (พ.ศ. ๒๔๑๒) ในแคว้นคุชราตทางทิศตะวันตกของอินเดีย มารดาของคานธี เป็นภรรยาคนที่ ๔ ของบิดาของคานธี

มหาตมา คานธีใน ปี ค.ศ. ๑๘๘๓ (พ.ศ. ๒๔๒๖) เดือนพฤษภาคม คานธี มีอายุ ๑๓ ปี ได้สมรสกับเด็กหญิงชื่อ กัสตูไบ ซึ่งอายุมากกว่าคานธีประมาณ ๖ เดือน ซึ่งสาเหตุที่คานธีสมรสเร็วนั่น มาจากประเพณีท้องถิ่นที่นิยมให้เด็กแต่งงานกันเร็ว ๆ คานธีมีความสุขกับชีวิตคู่มาก คานธีและกัสตูไบมีบุตร-ธิดา รวมกันทั้งสิ้น ๕ คน แต่คนหนึ่งได้เสียชีวิตลงทั้งแต่ยังเป็นทารกทำให้เหลือ ๔ คน

ใน ปี ค.ศ. ๑๘๘๘ (พ.ศ. ๒๔๓๑) เป็นปีที่บุตรคนแรก (ไม่นับคนที่ชีวิตขณะเป็นทารก) ของคานธีได้ถือกำเนิดขึ้น และเป็นปีที่ทางครอบครัวได้ส่งคานธีไปศึกษาวิชากฎหมายที่อังกฤษ โดยก่อนจะเดินทาง คานธีได้ให้สัญญากับมารดาว่า จะไม่รับประทานเนื้อสัตว์และสุรา และจะไม่ยุ่งเกี่ยวเกาะแกะกับสตรี และเมื่อได้เป็นเนติบัณฑิตแล้ว คานธีก็ได้เดินทางกลับสู่อินเดียใน ปี ค.ศ.๑๘๙๒ (พ.ศ. ๒๔๓๕) เพื่อประกอบอาชีพ

ปี ค.ศ. ๑๙๑๖ (พ.ศ. ๒๔๕๙) คานธีเริ่มก่อกลุ่มเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชนอินเดีย และเรียกร้องโดยวิธีขอความร่วมมือผนึกกำลังคนละเล็กคนละน้อยจนเป็นพลังที่สั่นประเทศได้ ประกอบกลับในช่วงนั้นอินเดียเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ทำให้ต้อง

มีการเรียกร้องสิทธิที่อังกฤษพยายามกดขี่ชาวอินเดีย

เกิดเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก็กลับเข้าสู่วงการเมืองอีก มีการเดินขบวนรณรงค์ แล้วก็ถูกจับใน ปี ค.ศ. ๑๙๔๒ (พ.ศ. ๒๔๘๕) อีก แต่ครั้งนี้ระหว่างอยู่ในคุก กัสตูไบ ภรรยาคานธีได้เสียชีวิตลงใน ปี ค.ศ. ๑๙๔๔ (พ.ศ. ๒๔๘๗) แล้วสักพักก็ถูกปล่อยตัวใน ปี ค.ศ. ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๘) ได้มีการเลืองตั้งทั่วไปในอังกฤษ นายกรัฐมนตรีคนใหม่ประกาศจะให้อินเดียได้ปกครองตนเอง เดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. ๑๙๔๗ (พ.ศ. ๒๔๙๐) ได้มีการเจรจาตกลงระหว่างพรรคคองเกรสกับสันนิบาตมุสลิม โดยได้ผลสรุป คือ เมื่ออินเดียได้รับเอกราช จะแบ่งประเทศเป็น ๒ ส่วน โดยให้พื้นที่ที่ชนส่วนใหญ่เป็นคนฮินดู เป็นประเทศอินเดียของพรรคคองเกรส แล้วพื้นที่ที่คนส่วนใหญ่เป็นคนมุสลิม ให้เป็นประเทศปากีสถานปกครองโดยสันนิบาตมุสลิม

ในที่สุด ๑๕ สิงหาคม ปี ค.ศ. ๑๙๔๗ (พ.ศ. ๒๔๙๐) อินเดียเป็นอิสระจากอังกฤษโดยสมบรูณ์ และในวันนั้นอินเดียต้องแตกเป็น ๒ ประเทศคือ อินเดียของชาวฮินดูกับปากีสถานของมุสลิม

ในวันที่ ๓๐ มกราคม ค.ศ. ๑๙๔๘(๒๔๙๑) ในตอนเย็น ขณะที่คานธีอยู่กลางสนามหญ้า กำลังสวดมนต์ไหว้พระตามกิจวัตร ขณะที่คานธีกำลังพูดว่า “ เห ราม” แปลว่า “ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า” นายนาถูราม โคทเส ชาวฮินดูผู้คลั่งศาสนาไม่ต้องการให้ฮินดูสมานฉันท์กับมุสลิม การประทุษร้ายต่อท่านคานธีด้วยอาวุธปืน ๓ นัด จนท่านล้มลง และเมื่อแพทย์ได้มาพบท่านคานธีก็พบว่า ท่านคานธีได้สิ้นลมหายใจแล้วในวัย ๗๘ ปี

ภาษา ศาสนาในอินเดีย

อินเดีย ดินแดนเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานกว่า ๕,๐๐๐ ปี เป็นถิ่นกำเนิดศาสดาและศาสนาสำคัญของโลก รวมถึงศิลปวัฒนธรรมประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์อีกทั้งยังเป็นต้นแบบด้านวัฒนธรรมไปยังภูมิภาครอบข้าง ซึ่งประเทศไทยเราตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ ต้องยอมรับว่า วัฒนธรรม ประเพณี และศาสนาซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวทางการดำเนินชีวิตของเรานั้น ล้วนแล้วมีต้นรากมาจาก "ประเทศอินเดีย" แทบทั้งสิ้น ดังนั้นเรามารู้จักประเทศนี้กันสักหน่อย ดีกว่า

ชื่อประเทศอย่างเป็นทางการ : สาธารณรัฐอินเดีย (Republic of India)

ชื่อประเทศอินเดีย ในสมัยพุทธกาล เรียกกันว่า "ชมพูทวีป" ซึ่งแปลว่า "ทวีปแห่งไม้หว้า" เพราะมีต้นหว้าขึ้นมากในดินแดนแห่งนี้ ส่วนคำว่า "อินเดีย" เป็นคำในภาษาเปอร์เซีย ซึ่งเรียกแม่น้ำสินธุ ว่า "ฮินดู" เนื่องจาก ชาวเปอร์เซียรู้จักอินเดีย โดยเข้ามาทางลุ่มน้ำนี้ เมื่อ ๓.๐๐๐ กว่าปีมาแล้ว ต่อมาเมื่อชาวกรีกเริ่มเข้ามา ได้ออกเสียงคำว่า ฮินดูเพี้ยนไปเป็น "อินโดส" และเพี้ยนออกไปเป็น "อินดุส" และ "อินเดีย" ตามลำดับ

แต่สำหรับชาวอินเดียแล้ว นิยมเรียกประเทศตนเองว่า "ภารตะ" หรือ "ภารตวรรษ" ซึ่งแปลว่า "ประเทศภารตะ" และเรียกตนเองว่าเป็น "ชาวภารตะ" ทั้งนี้สืบเนื่องจากความเชื่อที่ว่า ชาวอินเดียสืบเชื้อสายมาจากท้าวภรต (อ่านว่า พะ-รต) ซึ่งเป็นต้นวงศ์ของเรื่องราวใน

มหากาพย์ที่ยิ่งใหญ่ของชาวอินเดีย คือ “มหาภารตยุทธ์” ซึ่งมีชื่อเสียงคู่กันกับ “มหากาพย์รามายณะ” หรือที่เรารู้จักกันดีในชื่อ “รามเกียรติ์”ภารตะเป็นบรรพบุรุษแรกเริ่มของทั้งเหล่าปานฑพ และเการพ ที่ต่อสู้กันในมหาสงคราม แต่คำว่า ภารตะโดยทั่วไปยังหมายถึงเผ่าพันธุ์ชาวอินเดียอีกด้วย ดังนั้นมหาภารตะบางครั้งจึงหมายถึง “เรื่องราวที่ยิ่งใหญ่แห่งอินเดีย”

ประเทศอินเดียในครั้งที่เรียกว่า ชมพูทวีปนั้น มีพื้นที่กว้างขวางมากกว่าประเทศอินเดียในปัจจุบันนี้มาก โดยกินอาณาบริเวณเมื่อเทียบกับปัจจุบัน เท่ากับ ๗ ประเทศรวมกัน คือ ๑. อินเดีย ๒. ปากีสถาน ๓. บังกลาเทศ ๔. เนปาล ๕. ภูฏาน ๖. สิกขิม (รัฐในอารักขาของอินเดีย) ๗. บางส่วนของอาฟกานิสถาน ซึ่งหากรวมทั้ง ๗ ประเทศนี้แล้ว จะมีจำนวนประชากรพอ ๆ กับประเทศจีนทีเดียว

อินเดียปัจจุบัน

ประเทศอินเดียมีเนื้อที่ทั้งหมด ประมาณ ๓,๒๘๗,๕๙๐ ตารางกิโลเมตร ซึ่งใหญ่กว่าประเทศไทย ๖ เท่า หรือประมาณ ๑ ใน ๓ ของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอินเดียปัจจุบันประกอบด้วย ๒๘ รัฐ ๗ เขตปกครองพิเศษ เมืองหลวงของประเทศคือเมืองเดลี อยู่ในรัฐหรยาณา และในแต่ละรัฐจะมีเมืองหลวงของรัฐนั้น ๆ ด้วย

ประเทศอินเดีย (อังกฤษ: India; ฮินดี: **भारत)** หรือชื่อทางการว่า สาธารณรัฐอินเดีย (อังกฤษ: Republic of India; ฮินดี: **भारत गणराज्य**) ตั้งอยู่ในทวีปเอเชียใต้ เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของอนุทวีปอินเดีย มีประชากรมากเป็นอันดับที่สองของโลก และเป็นประเทศประชาธิปไตยที่มีประชากรมากที่สุดในโลก โดยมีประชากรมากกว่าหนึ่งพันล้านคน มีภาษาพูดแปดร้อยภาษาโดยประมาณ ด้านเศรษฐกิจ

อินเดียมีอำนาจการซื้อมากเป็นอันดับที่สี่ของโลก ทั้งนี้ อาณาเขตทางทิศเหนือติดกับจีน เนปาล และภูฏาน ทางตะวันตกเฉียงเหนือติดกับปากีสถาน ทางตะวันออกติดพม่า ทางตะวันตกเฉียงใต้จรดมหาสมุทรอินเดีย ทางตะวันออกเฉียงใต้ติดศรีลังกา มีบังกลาเทศล้อมรอบทางทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตก และด้วยพื้นที่ ๓,๒๘๗,๕๙๐ ตารางกิโลเมตร อินเดียจึงเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดอันดับ 7 ของโลก

ประชากรปัจจุบันของอินเดีย – อินเดียสำรวจประชากรล่าสุด ปี ๒๐๑๒/พ.ศ. ๒๕๕๕ มีประชากร ๑,๒๒๐,๒๐๐,๐๐๐ (๑.๒๒ พันล้าน) คน (จำนวนนี้ไม่รวมประชากรที่เป็นคนที่ไม่มีบัตรประชาชนที่ตกสำรวจที่ต่างวรรณะคาดว่าน่าจะมีหลายร้อยล้านคน) แต่เมื่อคนเพิ่มมากขึ้นทรัพยากรที่จะรองรับกลับลดลงทั้งที่อยู่อาศัยเสื้อผ้าอาหารและยารักษาโลกฯที่จะรองรับพลเมืองโลกที่เพิ่มขึ้นทุก ๆวันทรัพยากรจะเพียงพอหรือไม ส่วนชาวพุทธก็คงต้องวางอุเบกขาอย่างเดียว ฯเมืองมุมไบ (Mumbai City): เป็นศูนย์กลางธุรกิจที่สำคัญของอินเดีย (รายได้ภาษีนิติบุคคลร้อยละ ๔๐ ของประเทศ) เป็นศูนย์กลางการเงินการธนาคารของประเทศ (มีการทำธุรกรรมร้อยละ ๗๐ ของปริมาณธุรกรรมทั้งหมด) เป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่ของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สำคัญของประเทศ และเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทั้งทางบกทางน้ำและทางอากาศ ตลอดจนเป็นเมืองท่าที่สำคัญของประเทศอินเดีย (มีท่าเรือขนาดใหญ่ ๗ แห่ง และขยาดย่อย ๔๘ แห่ง) และเป็นศูนย์กลางผลิตภาพยนต์ภาษีฮินดี (Bollywood)

สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ภูมิประเทศอินเดียเป็นประเทศที่มีพื้นที่ใหญ่เป็นลำดับที่ ๗ ของโลก มีพื้นที่ทั่วไปประมาณ ๓.๓ ล้านตารางกิโลเมตร แม้จะตั้งอยู่ในเอเชียอินเดียก็มีความแตก ต่างจากประเทศอื่นๆ ในเอเซีย และมี

ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ด้านทิศเหนือของประเทศจรดเทือกเขาหิมาลัยซึ่งลาดเทลงไปสู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำคงคา ในอินเดียตอนกลางเทือกเขาวินธัย (Vindhya) แบ่งแยกคาบสมุทรเดคข่าน (Deccan Peninsular) ออกจากที่ราบตอนเหนือของประเทศ ด้านชายฝั่งทะเลทิศตะวันตะวันออกติดฝั่งเบงกอล (Bengal Bay) และทิศตะวันตกเป็นฝั่งทะเลติดกับทะเลอาหรับ (Aradian Sea) ด้านทิศใต้สุดจรดมหาสมุทรอินเดียอันกว้างใหญ่ไพศาล ที่ราบเดคข่าน (Deccan Plateau) เป็นถิ่นเก่าแก่ที่สุดของอินเดีย ซึ่งนักธรณีวิทยาสันนิษฐานว่าเคยเป็นแผ่นดินเดียวกันกับแผ่นดินทวีปอเมริกาใต้ แอฟริกา ออสเตรเลีย ภายหลังเกิดความเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลกจึงแยกออกจากกันดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อินเดียมีพรมแดนทางบกติดต่อกับปากีสถาน อัฟฟานิสสถาน จีน เนปาล ภูฐานพม่า และบังคลาเทศ ส่วนอื่นๆ ของประเทศติดกับมหาสมุทรอินเดียและทะเลอาหรับ

ภูมิอากาศ

อินเดียมี ๓ ฤดูกาลได้แก่

๑. ฤดูร้อน ระหว่างเดือนเมษายน-มิถุนายนอุณหภูมิสูงสุดประมาณ ๓๕ - ๔๘ องศาเซลเซียส

๒. ฤดูฝน ระหว่างเดือนกรกฎาคม-กันยายนอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ ๒๘ - ๓๕ องศาเซลเซียส

๓. ฤดูหนาว ระหว่างเดือนตุลาคม-มีนาคมอุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ ๕ - ๑๗ องศาเซลเซียส โดยอุณหภูมิต่ำสุดประมาณ - ๓ องศาเซลเซียส เฉพาะบางเมืองเท่านั้น

เวลา

เวลาในประเทศอินเดียช้ากว่าในประเทศไทย ๑.๓๐ ชั่วโมง แต่การทำกิจกรรมและบริหารเวลาจะต่างกันมากโดยทั่วไปชาวอินเดียส่วนใหญ่จะเริ่มงานและทานอาหารเช้าเวลา ๑๐.๐๐ น. และพัก

เที่ยงตอน ๑๔.๐๐ น.หรือ ๑๕.๐๐ น. และทานอาหารเย็น ตอน ๒๐.๐๐ น.

ภาษาที่ใช้ในอินเดีย

อินเดียมีประชากรมากกว่า ๑,๒๒๐ ล้านคน ประชากรเหล่านี้มีความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม มีภาษาหลักใช้พูดถึง ๑๖ ภาษา เช่น ภาษาฮินดี ภาษาอังกฤษ ภาษาเบงกาลี ภาษาอูรดู ฯลฯ และมีภาษาถิ่นมากกว่า ๑๐๐ ภาษา ภาษาฮินดี ถือว่าเป็นภาษาประจำชาติ เพราะคนอินเดียกว่าร้อยละ ๓๐ ใช้ภาษานี้ คนอินเดียที่อาศัยอยู่รัฐทางตอนเหนือและรัฐทางตอนใต้นอกจากจะใช้ภาษาที่แตกต่างกันแล้ว การแต่งกาย การรับประทานอาหารก็แตกต่างกันออกไปด้วย ภาษาฮินดี และภาษาอังกฤษถูกใช้กันแพร่หลายทั่วไปในอินเดียและเป็นภาษาราชการ

ตัวอักษรที่ใช้เขียนแต่ละภาษาในอินเดียคือ อักษรเทวนาครี (**देवनागरी** อ่านว่า เท-วะ-นา-คะ-รี; อังกฤษ: Devanagari) พัฒนามาจากอักษรพราหมีในราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๑ ใช้เขียนภาษาฮินดี ภาษาสันสกฤต ภาษามราฐี ภาษาบาลี ภาษาสินธี ภาษาเนปาล และภาษาอื่น ๆในประเทศอินเดียอักษรเทวนาครีมีลักษณะการเขียนจากซ้ายไปขวา มีเส้นเล็ก ๆ อยู่เหนือตัวอักษร หากเขียนต่อกัน จะเป็นเส้นยาวคล้ายเส้นบรรทัด มีการแยกพยัญชนะ สระ และเครื่องหมายต่าง ๆ คำว่า อักษรเทวนาครี เป็นสตรีลิงค์ ของ นาคร หมายถึง อักษรที่ใช้กันอยู่ในเมืองเทวดาหรือสรวงสวรรค์มาจากสองคำรวมกันคือ เทว แปลว่า เทพ

หรือ เทวดา กับคำว่า นาครี เป็นคำคุณศัพท์ (adjective) ที่มาจากคำเดิมว่า นคร หมายถึง เมือง,พระนคร,ที่อยู่กว้างใหญ่, ที่ศิวิลัยฯ เมื่อนำมาขยายศัพท์นามคำว่า ภาษา ซึ่งสมมุติให้เป็นเพศหญิง(อิตถีลิงค์) ในภาษาบาลีแจกเหมือน กัญญา(นางสาวน้อย) จึงกลายมาเป็น นาครี ลง อี การันต์ แจกเหมือน นารี(นางสาว) อักษรนี้มีที่มาจากความเชื่อของชาวอินเดียที่ว่า อักษรเทวนาครีนี้ไม่ใช่ผลงานของมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น แต่เป็นผลงานของเทวดาสร้างขึ้นใช้กันในสรวงสวรรค์ (มีข้อสังเกตว่า ความคิดคนอินเดียโบราณเห็นอะไรแปลก ๆน่าพิศวงมักจะยกสิ่งเหล่านั้นให้เป็นผลงานของทวยเทพเทวาหมดเหมือนกับมองว่า มนุษย์เดินดินกินข้าวไม่สามารถสร้างสิ่งดี ๆอันเป็นผลงานชั้นยอดเช่นนี้ได้ ต้องเป็นผลงานของเทพเท่านั้น เช่น หากใครที่มีความรู้ความสามารถในระดับอัจฉริยะ คนอินเดียก็จะยกย่องเท่ากับเทพเจ้าหรือเป็นเทพเจ้าอวตารแบ่งภาคลงมาเกิดเพื่อช่วยเหลือมนุษย์) และอีกความหมายหนึ่งทางวิชาการเกี่ยวกับนาครี เป็นคุณนาม จากคำนาม นคร ซึ่งหมายถึงเมือง ที่ใช้รูปสตรีลิงค์เพราะศัพท์ เดิมใช้บ่งบอกนามสตรีลิงค์ ลิปิ ซึ่งหมายถึง อักษร ในที่นี้จึงหมายถึงอักษรของชาวเมือง หรืออักษรของผู้มีวัฒนธรรม อักษรนาครีนั้นมีที่ใช้หลากหลาย อักษรที่มีคำว่า เทวะ (เทวดา) เติมข้างหน้า หมายถึง อักษรของเทวดา หรืออักษรที่ใช้ของชาวเมืองชั้นสูงนั่นเอง ปัจจุบันมีการใช้คำว่า “เทวนาครี” อย่างกว้างขวาง แต่เรียกสั้น ๆ ว่า “นาครี” ก็พบเห็นได้ทั่วไป ซึ่งมีความหมายถึงอักษรอย่างเดียวกันนี้ ความนิยมใช้เทวนาครีอย่างแพร่หลายนั้น เกี่ยวโยงกับการใช้ในยุคอาณานิคม ซึ่งแทบจะใช้อักษรเทวนาครีเพียงอย่างเดียว ในการตีพิมพ์งานสันสกฤต แม้ว่าภาษาสันสกฤตนั้น สามารถใช้อักษรต่าง ๆ ได้แทบทุกแบบของอินเดียก็ตาม และด้วยเหตุนี้ จึงมักจะทำให้มีการผูกโยงระหว่างอักษรเทวนาครีและภาษาสันสกฤต จนมีความเชื่อผิด ๆ ไปอย่างกว้างขวาง เรียกอักษรนี้ว่า “อักษรสันสกฤต” ก็มี

ภาษาสันสกฤต

สันสกฤต (มาจากคำว่า สํ+กฤต) สัง แปลว่าพร้อม ,กับ,ดี กฤต (กริด)(สก. กฺฤตฺ) ไทยเราใช้เป็น กลด บ้าง กฤษฎ บ้าง สำหรับประกอบหน้าคำอื่น. น. การทำ; เหตุ, ผล; ชื่อยุคที่ ๑ แห่งยุคทั้ง ๔ ของโลก คือ กฤตยุค. ว. ซึ่งทำแล้ว, ทำเสร็จแล้ว, เตรียมแล้ว, ประพฤติแล้ว, ทำไว้ดีแล้ว, สมควร, ดี. คำว่า สํสฺกฤต **(संस्कृत)** จึงแปลว่า “กลั่นกรองแล้ว” ส่วนคำว่า สํสฺกฤตา วากฺ **(संस्कृता वाक्)** จะใช้เพื่อเรียก “ภาษาที่กลั่นกรองแล้ว” ซึ่งเป็นภาษาของชนชั้นพราหมณ์ ตรงข้ามกับภาษาพูดของชาวบ้านทั่วไปที่เรียกว่าปรากฤต ภาษาสันสกฤตมีพัฒนาการในหลายยุคสมัย โดยมีหลักฐานเก่าแก่ที่สุด คือภาษาที่ปรากฏในคัมภีร์ฤคเวท (เมื่อราว ๑,๒๐๐ ปีก่อนคริสตกาล) อันเป็นบทสวดสรรเสริญพระเจ้าในลัทธิพราหมณ์ในยุคต้น ๆภาษาสันสกฤต เป็นภาษาที่มีวิวัฒนาการมาจากภาษาในคัมภีร์พระเวทของชาวอารยัน ถือเป็นภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนชั้นสูง แต่เดิมนั้นไม่ได้มีการวางหลักเกณฑ์เคร่งครัดนัก

ต่อมาเมื่อระยะเวลาล่วงไปนาน ๆ ประกอบกับภาษาในคัมภีร์พระเวทนี้มีภาษาพื้นเมืองปะปนอยู่มาก เป็นเหตุให้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของภาษานี้คลาดเคลื่อนไปมาก จนกระทั่งได้มีนักปราชญ์ของอินเดียคนหนึ่งชื่อ “ปาณินิ” ได้ศึกษาคัมภีร์พระเวททั้งหลาย แล้วนำมาแจกแจงวางหลักเกณฑ์ให้เป็นระเบียบและรัดกุม แต่งเป็นตำราไวยากรณ์ขึ้นเรียกชื่อว่า “อัษฎาธยายี” ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นตำราไวยากรณ์เล่มแรกที่แต่งได้ดีที่สุด และมีชื่อเสียงไปทั่วโลก

วิธีสังเกตคำสันสกฤตที่ใช้ในไทย

1. พยัญชนะสันกฤต มี ๓๕ ตัว คือ พยัญชนะบาลี ๓๓ ตัว + ๒ ตัว คือ ศ, ษ ฉะนั้นจึงสังเกตจากตัว ศ, ษ มักจะเป็นภาษาสันสกฤต

เช่น กษัตริย์ ศึกษา เกษียร พฤกษ์ ศีรษะ เป็นต้น ยกเว้นคำไทยบางคำที่ใช้เขียนด้วยพยัญชนะทั้ง ๒ ตัวนี้ เช่น ศอก ศึก ศอ เศร้า ศก ดาษ กระดาษ ฝรั่งเศส ฝีดาษ ฯลฯ

๒. ไม่มีหลักการสะกดแน่นอน ภาษาสันสกฤต ตัวสะกดตัวตามจะอยู่ข้ามวรรคกันได้ไม่กำหนดตายตัว เช่น อัปสร เกษตร ปรัชญา อักษร เป็นต้น

๓. สังเกตจากสระ สระในภาษาบาลี มี ๘ ตัว คือ อะ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ส่วนสันสกฤต คือ สระภาษาบาลี ๘ ตัว + เพิ่มอีก ๖ ตัว คือ สระ ฤ ฤๅ ฦ ฦๅ ไอ เอา ถ้ามีสระเหล่านี้อยู่และสะกดไม่ตรงตามมาตราจะเป็นภาษาสันสกฤต เช่น ตฤณมัย ไอศวรรย์ เสาร์ ไปรษณีย์ ฤๅษี คฤหาสน์ เป็นต้น

๔. สังเกตจากพยัญชนะควบกล้ำ ภาษาสันสกฤตมักจะมีคำควบกล้ำข้างท้าย เช่น จักร อัคร บุตร สตรี ศาสตร์ อาทิตย์ จันทร์ เป็นต้น

๕. สังเกตจากคำที่มีคำว่า "เคราะห์" มักจะเป็นภาษาสันสกฤต เช่น เคราะห์ พิเคราะห์ สังเคราะห์ อนุเคราะห์ เป็นต้น

๖. สังเกตจากคำที่มี "ฑ" อยู่ เช่น จุฑา กรีฑา ครุฑ มณเฑียร จัณฑาล เป็นต้น

๗. สังเกตจากคำที่มี "รร" อยู่ เช่น สรรค์ ธรรม์ วรรณ บรรพต ภรรยา บรรณารักษ์ มรรยาท กรรม ทรรศนะ สรรพ เป็นต้น

ภาษาปรากฤต

ภาษาปรากฤต (มาจาก ปฺร + กฤต แปลว่า ไม่ปรุงแต่ง, ดั้งเดิม, เป็นธรรมชาติ, ปกติ) ปร แปลว่า อื่น, อื่นอีกยุคแรกภาษาบาลี ภาษาในจารึกของพระเจ้าอโศก และภาษาที่ใช้บันทึกคำสอนของศาสนาเชนก็จัดอยู่ในวิวัฒนาการจากภาษาปรากฤตนี้ ต่อมาก็เมื่อเข้าสู่อินเดียยุคกลาง ได้เกิดอาณาจักรท้องถิ่นขึ้นมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลให้ภาษา

ปรากฤตพัฒนาตัวกลายเป็นภาษาท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งเป็นรากฐานของภาษาที่ใช้พูดกันแถบอินเดียเหนือในปัจจุบัน

ภาษาปรากฤต (อังกฤษ: Prakrit) เป็นภาษาโบราณกลุ่มหนึ่งในอินเดียสมัยโบราณ จัดอยู่ในภาษากลุ่มอินโด-ยูโรเปียน (อินเดีย-ยุโรป) ในสาขาย่อย ภาษากลุ่มอินโด-อิเรเนียน (อินเดีย-อิหร่าน) โดยมากจะจัดเป็นภาษาที่มีวิวัฒนาการในกึ่งกลาง ระหว่างภาษาโบราณกับภาษาสมัยใหม่ ที่เรียก ภาษาปรากฤตนี้ ไม่ได้หมายจำเพาะไปที่ตัวภาษาหนึ่งภาษาใด แต่เป็นการเรียกภาษากลุ่มหนึ่งในระดับภาษาถิ่น และเป็นการยากที่จะระบุให้ชัดว่าภาษาปรากฤตคืออย่างไร และนักวิชาการด้านภาษาอินเดียก็ยังมีความเห็นไม่ลงรอยกัน บ้างก็ว่าหมายถึงภาษาถิ่นอินเดียยุคใหม่ รวมทั้งในยุคกลาง หรือกล่าวโดยย่อก็คือ ภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาสันสกฤตและภาษาพระเวท บ้างก็ว่าหมายถึงภาษาอินเดียยุคใหม่ ที่วิวัฒนาการมาจากภาษาปรากฤตยุคกลาง นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอว่า ภาษาปรากฤตคือภาษาถิ่นของภาษาสันสกฤต และยังมีความเห็นว่า ภาษาบาลี ก็อาจจัดอยู่ในกลุ่มภาษาปรากฤตก็ได้

ภาษาปรากฤตแบ่งย่อยออกเป็น ๖ ภาษา คือ

ภาษามาคธี ภาษาที่ใช้พูดกันอยู่ในแคว้นมคธ

ภาษามหาราษฎรี ภาษาที่ใช้พูดกันอยู่ในแคว้นมหาราษฎร์

ภาษาอรรธมาคธี ภาษากึ่งมาคธี เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภาษาอารษปรากฤต

ภาษาเศารนี ภาษาที่ใช้พูดกันอยู่ในแคว้นศูรเสน

ภาษาไปศาจี ภาษีปีศาจ หรือภาษาชั้นต่ำ และ

ภาษาอปภรังศ ภาษาปรากฤตรุ่นหลังที่ไวยากรณ์ได้เปลี่ยนไปเกือบหมดแล้ว

หลักฐานภาษาปรากฤตที่เก่าแก่ที่สุด คือจารึกอโศก บนเสา

อโศก ที่พระเจ้าอโศกมหาราชรับสั่งให้สร้างขึ้น โดยใช้อักษรพราหมี ทว่าไม่ปรากฏว่ามีการใช้ภาษาปรากฤตในงานวรรณกรรมอย่างกว้างขวาง แต่กลับมีการใช้ในรูปของภาษาพูด ดังจะพบได้จากบทละครภาษาสันสกฤต ที่ให้ตัวละครในวรรณะสูงพูดภาษาสันสกฤต ขณะที่วรรณะต่ำจะพูดภาษาปรากฤต คำว่า ปรากฤต ในภาษาสันสกฤต นั้น หมายถึง ธรรมชาติ ปกติ ดั้งเดิม หรือท้องถิ่น ฯลฯ นักภาษาศาสตร์จึงสันนิษฐานว่า ภาษาปรากฤต น่าจะหมายถึงภาษาที่มีวิวัฒนาการโดยธรรมชาติตามกระบวนการทางภาษา ซึ่งตรงข้ามกับภาษา สันสกฤต ที่หมายถึง ขัดเกลาแล้ว อันเป็นภาษาที่ได้รับการวางระเบียบกฎเกณฑ์โดยนักปราชญ์ ในแง่ของไวยากรณ์แล้ว ภาษาปรากฤตมีความซับซ้อนน้อยกว่าภาษาสันสกฤตอย่างมาก ไม่มีทวิพจน์ มีการกน้อยกว่า และมีการแจกกริยาที่ง่ายกว่า และคำภาษาบาลี

คำว่า บาลี มาจากคำว่า ปาลี (Pali) “ปาลี” สำเร็จรูปมาจากศัพท์ว่า ”ปาล” ธาตุ แปลว่า ”รักษา” ลง ณี ปัจจัยในนามกิตก์ ปัจจัยที่เนื่องด้วย ณ ให้ลบ ณ ทิ้งเสีย เมื่อประกอบกันจึงมีรูปเป็น ”ปาลี” หรือคำไทย เรียกว่า ”บาลี” หมายถึง ภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์เอาไว้ ซึ่งมีรูปวิเคราะห์ว่า “พุทฺธวจนํ ปาเลตีติ ปาลี” แปลว่า ”ภาษาใด ย่อมรักษาไว้ ซึ่งพระพุทธพจน์ เหตุนั้น ภาษานั้นชื่อว่า ปาลี”

ภาษาบาลี เป็นภาษาปรากฤตภาษาหนึ่งที่มีวิวัฒนาการมาจากภาษาพระเวท ภาษาบาลี คือ ภาษาที่ชาวมคธใช้พูดกันในแคว้นมคธ เรียกว่า “ภาษามาคธี” พระพุทธเจ้าทรงใช้ภาษานี้ประกาศพระศาสนาของพระองค์ ภาษามาคธีนี้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ (เจิม ชุมเกตุ, ๒๕๒๕:๓) ศัพท์ทั้งหมดในภาษาปรากฤตก็มาจากต้นกำเนิดในภาษาอินเดียโบราณ

๑. สุทธมาคธี เป็นภาษาของชนชั้นสูง คือภาษาของกษัตริย์หรือภาษาทางราชการ

๒. เทสิยาหรือปรากฤต ได้แก่ ภาษาประจำถิ่น

พระพุทธเจ้าทรงใช้สุทธมาคธีเป็นหลักในการประกาศคำสั่งสอนของพระองค์ และในสมัยนั้นทรงเผยแผ่พระธรรมด้วยวิธีมุขปาฐะ โดยมิได้มีบันทึกหรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ภาษาบาลีนี้นำมาใช้บันทึกพุทธวจนะเป็นลายลักษณ์อักษรเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๓ ปรากฏเป็นหลักฐานครั้งแรกในจารึกพระเจ้าอโศกมหาราช ถือเป็นภาษาประจำพุทธศาสนานิกายหินยาน

ส่วนศาสนานิกายมหายานใช้ภาษาสันสกฤตบันทึกพุทธวจนะ (สุภาพร มากแจ้ง,๒๕๓๕ : ๔) และต่อมาก็ใช้ภาษาบาลีจารึกพระธรรมลงในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นตำราหลักทางพระพุทธศาสนาอย่างไรก็ตาม ภาษาบาลีก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับภาษาสันสกฤต คือใช้เป็นภาษาเขียนในพระไตรปิฎกของพุทธศาสนาเท่านั้น ไม่ได้ใช้พูดหรือใช้เขียนในชีวิตประจำวัน จึงไม่มีการเจริญเติบโต ไม่มีวิวัฒนาการเหมือนกับภาษาอื่น ๆและกลายเป็นภาษาตายในที่สุด

๑. ประวัติของภาษาบาลีในสมัยพุทธกาล

ภาษาบาลี หรือภาษามคธ เป็นภาษาของชาวชมพูทวีป ปัจจุบันนี้เรียกว่า อินเดีย ภาษาบาลีเป็นภาษาของชาวอินเดียโบราณที่เขาใช้พูดกันเมื่อสมัย ๒,๐๐๐ ปีล่วงมาแล้ว ทุกวันนี้ชาวอินเดียเลิกพูดแล้ว แต่ถึงอย่างนั้น ภาษาบาลีก็ยังแทรกปนอยู่กับคำพูดสมัยใหม่ของชาวอินเดียมากมายไม่ใช่เขาเลิกทิ้งหมดจริง ๆเมื่อพระบรมศาสดาได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ทรงเสด็จเที่ยวสั่งสอนประชาชนในยุคนั้น พระองค์ทรงใช้ภาษามคธเผยแผ่พระสัทธรรมคำสอนให้แก่ประชาชนในสมัยนั้นได้รู้ ได้ตรัสรู้ตามเพราะภาษามคธ หรือภาษาบาลี เป็นภาษาที่มีระเบียบแบบแผนไม่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือนภาษาสันสกฤตที่ใช้อยู่ในยุคนั้น ทั้งเป็นภาษาที่ชาวแคว้นมคธใช้ติดต่อสื่อสารกันอยู่แล้ว ดังนั้น ภาษามคธจึงได้รับการยกย่องไว้ ๔ ฐานะ คือ

๑. สัมพุทธโวหารภาษา คือภาษาอันเป็นโวหารของพระพุทธเจ้า

๒. อริยโวหารภาษา คือภาษาอันเป็นโวหารของพระอริยเจ้า

๓. ยถาภุจจโวหารภาษา คือภาษาสำหรับบันทึกสภาวะธรรม

๔. ปาลีภาษา คือภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์ไว้

เพราะเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้แล้วและพระองค์ทรงเที่ยวเสด็จจาริกแสดงธรรมโปรดพุทธบริษัทในแคว้นต่าง ๆ นั้น ส่วนมากจะเสด็จจาริกอยู่ในสองแคว้นคือ โกศล และมคธ ในสมัยนั้นพระเจ้าแผ่นดินผู้ปกครองแคว้นมคธ ก็มีพระเดชานุภาพยิ่งใหญ่ ทั้งชาวมคธต้องมีพื้นฐานความรู้ความเข้าใจภาษามคธเป็นอย่างดีด้วยจึงสามารถเข้าใจภาษามคธที่พระองค์ทรงแสดงธรรมอันเป็นภาษาที่เข้าใจและใช้กันอยู่ ฉะนั้นในสัมโมหวิโนทนีอัฏฐกถาวิภังค์ จึงได้บัญญัติไว้ว่า “แม้พระพุทธองค์เมื่อทรงตรัสพระพุทธพจน์คือพระไตรปิฎกตามระเบียบแห่งบาลีพระองค์ก็ทรงตรัสด้วยภาษามคธ”

ภาษามคธเป็นภาษาที่ไม่เสื่อม

ภาษามคธนับว่าเป็นภาษาที่สูงกว่าภาษาทั้งหลาย เพราะสมบูรณ์ด้วยคุณวิเศษและสภาวะนิรุตติ คำว่า สภาวนิรุตติ หมายถึงเป็นภาษาที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายและอธิบาย มีอำนาจในการแสดงอรรถและอธิบายได้แน่นอน เป็นภาษาที่ผู้วิเศษทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้นทรงใช้อยู่ หรือสภาวนิรุตติ หมายถึงเป็นภาษาที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่เสื่อม ตั้งอยู่โดยปกติส่วนภาษาอื่นเมื่อถึงกาลเวลาหนึ่งย่อมเปลี่ยนแปลงและเสื่อมได้ สำหรับภาษามคธแล้วจะไม่มีการเปลี่ยนแปลง หรือเสื่อมสลายก็เป็นเพราะผู้ศึกษา ผู้แสดง ผู้สอน เรียนผิด แสดงผิด และสอนผิด เท่านั้นเองภาษามคธเป็นมูลภาษา

๒. วิวัฒนาการของภาษาบาลีในสมัยพุทธกาล

คำสอนของพระพุทธองค์เรียกว่า พระธรรมวินัยบ้าง พระพุทธ-

พจน์บ้าง ซึ่งเหล่าสาวกทรงจำบอกกล่าวด้วยระบบวิธี มุขปาฐะ คือการทรงจำแสดงและบอกกล่าวด้วยปากเปล่า อันเป็นประเพณีนิยมในสมัยนั้น สงฆ์สาวกในยุคต่าง ๆ ก็จดจำหมวดธรรม หมวดวินัย ที่พระองค์ได้ทรงแสดงไว้ได้อย่างแม่นยำ จนเกิดสำนักของพระผู้ทรงธรรม และพระผู้ทรงพระวินัย ภายหลังเมื่อพระพุทธองค์ ได้เสด็จดับขันธ์ปรินิพพานแล้ว พระอรหันต์ทั้งหลายมีพระกัสสปะเป็นต้น ได้ประชุมพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป เพื่อรวบรวมร้อยกรองพระธรรมวินัยของพระองค์และคำสอนของพระสาวกเป็นต้นไว้ อันเป็นบ่อเกิดคัมภีร์ทางศาสนาต่อมา คือพระไตรปิฎก และเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่อนุพุทธยุคหลังได้เรียนรู้และเข้าใจง่าย พระมหาเถระทั้งหลายผู้รู้พุทธาธิบายจึงได้รจนาคัมภีร์ อรรถกถา ฎีกา บาลี อนุฎีกา ซึ่งเป็นภาษาที่บันทึกคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาทั้งหมดนั้น คือ ภาษาบาลีคัมภีร์ไวยากรณ์เดิมที่ใช้ศึกษาเล่าเรียนกันมาแต่โบราณคือคัมภีร์ มูลกัจจายน์ ซึ่งพระมหากัจจายนเถระผู้ดำรงอยู่ในตำแหน่งเอตทัคคะในการอธิบายความให้พิสดารได้รจนาคัมภีร์นี้ เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาเล่าเรียนกันในส่วนบาลี หรือภาษามคธ ทั้งนี้เพราะเป็นภาษาที่ใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล และเป็นภาษาท่องบ่นสาธยายทรงจำพระพุทธวจนะ หรือพระธรรมวินัยมาแต่สมัยพุทธกาลเช่นเดียวกัน เป็นเวลาหลายศตวรรษเมื่อพุทธศาสนาได้เสื่อมจากประเทศอินเดียไปเจริญรุ่งเรืองอยู่ในเกาะลังกา ประชาชนชาวเกาะลังกาได้มีความเลื่อมใสต่อพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก แต่มีคนจำนวนน้อยที่เข้าใจภาษามคธ ส่วนมากแล้วเข้าใจภาษาสิงหลมากกว่า

ดังนั้นผู้ที่ฉลาดในภาษาจึงแปลหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้เป็นภาษาสิงหล เพื่อให้ง่ายต่อการสั่งสอนแก่ประชาชนในเกาะลังกานั้น ต่อมาในสมัยพระเจ้าวัฏฏคามณีอภัย พระสงฆ์ในเกาะลังกาต่างเห็นพ้องต้องกันว่าพระพุทธวจนะที่ถ่ายทอดกันมาโดยวิธีท่องจำนั้น อาจจะขาดตกบกพร่องได้ในภายภาคหน้า เพราะผู้สามารถจดจำได้

มีเหลือน้อยลงประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นกำลังอยู่ในความไม่สงบ เพราะเกิดศึกยืดเยื้อระหว่างพวกทมิฬกับชาวลังกา จึงได้บันทึกพระไตรปิฎกเป็นลายลักษณ์อักษรต่อมาสมัยพระเจ้ามหานาม พระพุทธโฆษาจารย์ ได้เดินทางจากประเทศอินเดียไปยังเกาะลังกาเพื่อแปลพระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถา จากภาษาสิงหล เป็นภาษาบาลี เนื่องจากในประเทศอินเดีย มีเพียงพระไตรปิฎก ไม่มีพระอรรถกถา ผลจากการแปลพระอรรถกถาในครั้งนี้ทำให้ได้ ธัมมัปทัฏฐกถา เพิ่มมาอีกด้วย คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้จารึกไว้ในพระคัมภีร์ต่าง ๆ ด้วยภาษาบาลีซึ่งสามารถแบ่งลำดับชั้นของคัมภีร์ต่าง ๆ ได้ดังนี้

๑. พระไตรปิฎก เป็นหลักฐานชั้นหนึ่ง เรียกว่า บาลี

๒. คำอธิบายพระไตรปิฎกเป็นหลักฐานชั้นสอง เรียกว่า อรรถกถา หรือ วัณณนา

๓. คำอธิบายอรรถกถา เป็นหลักฐานชั้นสาม เรียกว่า ฎีกา

๔. คำอธิบายฎีกา เป็นหลักฐานชั้นสี่ เรียกว่า อนุฎีกา

๕. นอกจากนี้ ยังมีหนังสือที่แต่งขึ้นภายหลังเป็นทำนอง

อธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ หนังสือประเภทนี้ เรียกว่า “ทีปนี” หรือ “ทีปิกา” หรือ “ปทีปิกา” และหนังสือที่อธิบายเรื่องปลีกย่อยต่าง ๆ ที่มีในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา หนังสือประเภทนี้ เรียกว่า “โยชนา” หนังสือทั้งสองประเภทนี้จัดเป็นคัมภีร์อรรถกถา เราจะเห็นได้ว่า หลักคำสอนที่อยู่ในคัมภีร์เหล่านี้ คำสอนที่อยู่ในพระไตรปิฎกเป็นหลักฐานสำคัญที่สุด เพราะเป็นหลักฐานชั้นแรกสุด คำสอนที่อยู่ในพระไตรปิฎกนั้นมีถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ โดยจัดแบ่งเป็น 3 หมวด คือ

หมวดที่ ๑ พระ วินัย ว่าด้วยเรื่อง ระเบียบ กฎ ข้อบังคับควบคุมกิริยา มารยาท ของภิกษุสงฆ์ มีทั้งข้อห้ามและข้ออนุญาต ทั้งนี้ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในหมู่สงฆ์ มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

หมวดที่ ๒ พระสูตร ว่าด้วยเรื่องราว นิทาน ประวัติศาสตร์ ที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนและทรงสนทนากับบุคคลทั้งหลายอันเกี่ยวกับชาดกต่าง ๆ ที่ทรงสอนเปรียบเทียบเป็นอุปมาอุปไมย เป็นต้น มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ และ

หมวดที่ ๓ พระอภิธรรมว่าด้วยธรรมขั้นสูง คือ ว่าด้วยเรื่องเฉพาะคำสอนที่เป็นแก่น เป็นปรมัตถ์ ในรูปปรัชญาล้วน ๆ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์คำสอนทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นั้น เรียกว่า "ธรรมวินัย" ธรรมวินัยเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุดของชาวพุทธ เพราะถือเป็นสิ่งแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ดังพุทธพจน์ที่ตรัสกับพระอานนท์ก่อนจะเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า "ดูก่อน อานนท์ ธรรมวินัยอันใดที่เราบัญญัติไว้ดีแล้ว แสดงแล้ว แก่เธอทั้งหลาย ธรรมะและวินัยนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอเมื่อเราล่วงลับไปแล้ว" ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า พระไตรปิฎกเป็นคัมภีร์ที่สำคัญมากที่สุดของชาวพุทธ

เหตุที่คำภาษาบาลีและสันสกฤตเข้ามาปะปนในภาษาไทย

เมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่เข้ามาสู่ประเทศไทย และคนไทยได้ยอมรับนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ คนไทยจึงจำเป็นต้องเรียนภาษาบาลีและสันสกฤต เพราะคำสอนทางศาสนาเป็นภาษาบาลีและสันสกฤต (สันสกฤต : มหายาน) ดังนั้นจึงได้เกิดคำภาษาบาลีและสันสกฤตใช้ในภาษาไทยมากขึ้น (วิสันติ์ กฎแก้ว,๒๕๒๙ : ๑)

ในปัจจุบันนี้ภาษาบาลีมีการศึกษาอย่างกว้างขวางในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท เช่น ไทย พม่า เป็นต้น แม้กระทั่งในต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษก็มีผู้สนใจในพระพุทธศาสนา โดยการจัด

ตั้งสมาคมบาลีปกรณ์ (Pali Text Society) ขึ้นในกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๒๔

เฉพาะในประเทศไทย ได้มีการศึกษาภาษาบาลีมาช้านานแล้ว โดยเปิดสอนตั้งแต่ระดับไวยากรณ์ถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค มีโรงเรียนสอนภาษาบาลี ให้กับภิกษุสามเณรทั่วประเทศไทย เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม และยังมีเปิดสอนในลักษณะหลักสูตรเร่งรัดที่มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งกล่าวคือมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยเฉพาะที่มหามกุฏราชวิทยาลัยนั้น ได้ดำเนินการเรียนการสอนภาษาบาลี ให้บรรดาแม่ชี ซึ่งแบ่งเป็น ๙ ชั้นเรียกว่า บ.ศ.(บาลีศึกษา) ๑-๙ มาเป็นเวลาช้านาน และปัจจุบันนี้ ก็มีแม่ชีสำเร็จการศึกษาเปรียญ ๙ ตามระบบนี้เพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วย

ศาสนาและความเชื่อคนอินเดีย

นักบวชที่มีในอินเดียก่อนพุทธกาลและร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้ามีมากมายแต่รวมเรียกว่า เดียรถีย์ดังนี้

เดียรถีย์ (อ่านว่า เดียระถี) แปลว่า ผู้มีลัทธิดังท่าน้ำอันเป็นที่ข้าม หรือ “ข้ามน้ำผิดท่า” หมายถึง นักบวชนอกศาสนในอินเดียสมัยพุทธกาล (ที่แปลว่า “ข้ามน้ำผิดท่า” นั้นอุปมาถึงบุคคลผู้ออกบวชหวังความพ้นทุกข์ แต่กลับแสวงหาทางที่ผิดหรือศรัทธาปฏิบัติในลัทธิความเชื่อที่มิใช่พระพุทธศาสนา อันเปรียบเหมือนผู้ที่ข้ามแม่น้ำไปขึ้นท่าน้ำที่ไม่ดี ทำให้เสียประโยชน์อันพึงได้ไป)

เดียรถีย์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อัญเดียรถีย์ หมายถึงพวกที่มี “ลัทธิ” ความเชื่อถืออย่างอื่น นอกจาก “พระพุทธศาสนา”เดียรถีย์ สมัยพุทธกาล มีหลายพวก เช่น ปริพาชก นิครนถ์ ดาบส อเจลก (ชีเปลือย)

ปัจจุบันคำนี้ถูกนำมาใช้เรียก ผู้ทำนอกเรื่อง หรือ นอกรีตนอกรอย ประพฤตินอก “ธรรม” นอก “พระวินัย” ว่า พวกเดียรถีย์ ซึ่งถือ

เป็นคำดูถูกหรือคำด่า(โดย พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙ ราชบัณฑิต)

พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด, วัดราชโอรสาราม กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๔๘ เจริญธรรม

เดียรถีย์ แปลว่า[เดีย-ระ-ถี] (สก. ตีรฺถิย; มค. ติตฺถิย) น. นักบวชประเภทหนึ่ง มีมาก่อนพระพุทธศาสนา และเป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง คำว่าเดียรถีย์ แปลว่า ทางน้ำ ฝั่งน้ำ ในทางศาสนาหมายถึงลัทธิ เพราะเป็นที่ข้ามไปสู่สุคติ ในพระวินัยปิฎกมีพุทธบัญญัติว่า ถ้าเดียรถีย์คนใดต้องการจะบวชในพระพุทธศาสนา ต้องได้รับการฝึกอบรมเพื่อทดสอบดูว่าผู้นั้นมีความเลื่อมใสจริง เสียก่อนจึงอนุญาตให้บวชได้ วิธีดังกล่าวเรียกว่า ติตถิยปริวาส อนึ่ง การภิกษุในพระพุทธศาสนารูปใดไปเข้ารีตเดียรถีย์ ต่อมาเกิดกลับใจขอบวชในพระพุทธศาสนาอีก ท่านห้ามมิให้บวชเด็ดขาดเพราะถือเป็นอภัพบุคคล คือ ผู้ขาดคุณสมบัติของผู้จะบวชอย่างหนึ่งเดียรถีร์เป็นคำกลางที่เรียกนักบวชอินเดีย

เดียรถีร์ นักบวชภายนอกพระพุทธศาสนาในอินเดียสมัยพุทธกาล” เป็นคำกลางที่ทางพุทธศาสนาใช้ เรียกนักบวชอื่น ๆ บางทีตามเดิม อัญญะ ซึ่งแปลว่า อื่น เข้าไปข้างหน้าเป็นอัญญเดียรกีย์ ก็มีพวกเดียรถีย์ในสมัยพุทธกาลมีอยู่มากมาย และมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เรียกตามชื่อลัทธิก็มี เรียกตามชื่อสำนักก็มี และเรียกตามลักษณะอาการ หรือพรตที่ประพฤติปฏิบัติก็มี แยกออกเป็นประเภท ๆ ได้ คือ

มณฑกะ แปลว่า ผู้มีศรีษะโล้น

เครุยะ แปลว่า ผู้นุ่งขาวห่มขาว เห็นจะเป็นพวกชีผ้าขาว

เคคัณติกะ แปลว่า ผู้ถือไม้เท้าสามหัว ผ้าจะเป็นพวกฤาษี

เทวธัมมิกะ แปลว่า ผู้นับถือพระผู้เป็นเจ้า คือพราหมณ์พวกนับถือพระพรหม ว่าเป็นผู้สร้างโลก

ภิกขุหรือภิกษุ แปลว่า ผู้เห็นภัยในวัฏฏะสงสาร

อาชีวก แปลว่า ผู้เลี้ยงชีพ มีทั้งผู้ชายและผู้หญิง โดยทั่วไปเป็นนักบวชในศาสนาเชนนิกายหนึ่ง

อเจลก แปลว่า ผู้ไม่นุ่งผ้า ใช้เรียกนักบวชในศาสนาเชนนิกายฑิฆัมพร

นิคันถะ คือ นิครนถ์แปลว่าผู้ปราศจากกิเลสเครื่องร้อยรัดเป็นชื่อเรียกนักบวชในศาสนาเชน

ชฎิล แปลว่า ผู้ไว้ผม นิยมเกล้าเป็นชฎา นับถือการบูชาไฟ

ฤาษี แปลว่าผู้เห็น คือ เห็นสัจธรรม ผู้แสวงหา คือ แสวงหาคุณธรรม เป็นคำในภาษาสันสกฤตตรงกับ อิสิ ในภาษาบาลี เป็นนักบวชประเภทอยู่ในป่า จัดเป็นนักบวชพวกธรรมของอินเดีย

ดาบส แปลว่า ผู้บำเพ็ญพรต เป็นนักบวชประเภทนุ่งขาว

มุนี แปลว่า ผู้บำเพ็ญโมเนยปฏิบัติ คือ ถือความวิเวก สงบ สงัด ไม่พูดจากับใคร

ปริพาชก แปลว่า ผู้เร่ร่อน ผู้ท่องเที่ยวไป, ผู้จาริกไป ไม่ค่อยอยู่ประจำที่มีทั้งผู้ชายและผู้หญิง หมายถึงนักบวชหรือนักพรตผู้ถือการท่องเที่ยวจาริกไปในที่ต่าง ๆ ปริพาชกใช้เรียกนักบวชชาย หากเป็นนักบวชหญิงใช้ว่า ปริพาชิกา ปกติใช้เรียกนักบวชนอกพระพุทธศาสนาเท่านั้น เช่น สัญชัยปริพาชก สุปปิยปริพาชก ไม่ใช้เรียกเรียกภิกษุในพระพุทธศาสนา พระสาวกสาวิกาของพระพุทธเจ้าที่เคยบวชเป็นปริพาชกปริพาชกมาก่อนมีจำนวนมาก ที่สำคัญเช่น พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ พระกุณฑลเกสีเถรี

นามที่ใช้เรียกขาน “ผู้รู้”ในศาสนา พราหมณ์ – ฮินดู ในอดีตและปัจจุบัน

ในบรรดาท่านผู้ถ่ายทอดความรู้และความศรัทธาเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์นั้นมีมากมายหลายรูปแบบหลายลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลัทธิที่ตนนับถือซึ่งในศาสนาพราหมณ์เองก็มีหลายลัทธิกัน

ออกไปตามเทพเจ้าที่ตนเองนับถือ หลักธรรมและความเชื่อก็จะแตกต่างกันออกไป ซึ่งในยุคก่อนๆมีนิกายใหญ่ๆถึง ๖ นิกายคือ

๑. นยายะนิกาย ของ มหามุนี โคตมะเกิดประมาณ ๕๕๐ ปี ก่อนค.ศ.

๒. ไวเศษิกะนิกาย ของ มหาสิทธา กณาทะเกิดประมาณศตวรรษที่ ๓ ก่อน ค.ศ.

๓. สางขยะนิกาย ของ มหาฤษี กปิละ เกิดประมาณ ศตวรรษที่ ๖ ก่อน ค.ศ.

๔. โยคะนิกาย ของ มหาโยคี ปตัญชลิ เกิดประมาณ ศตวรรษที่4 ก่อน ค.ศ.

๕. ปุรวมีมางสา ของ มหาไชมินิ ดาบสเกิดประมาณ ศตวรรษที่ ๒ - ๖ ก่อน ค.ศ.

๖. เวทานตะของ มหาคุรุเทพ พาทรายณะ เกิดประมาณศตวรรษที่ ๒ - ๖ ก่อน ค.ศ.

แต่พอตอนหลังเหลือเพียง 2 นิกายใหญ่ๆ คือ

๑) ไศวนิกาย เป็นนิกายที่นับถือพระศิวะหรือพระอิศวรเป็นที่ตั้งที่เคารพสูงสุด

๒) ไวษณวนิกาย เป็นนิกายที่นับถือพระวิษณุนารายณ์เป็นที่เคารพสูงสุด

ทั้งสองนิกายนี้ต่างมีนักบวช ผู้รู้ใน “ ไตรเวท”อันเป็นความรู้ ที่พระผู้เป็นเจ้ากำหนด ลิขิตเอาไว้โดย

“ศฺรุติ” คือการสดับตรับฟังเสียงทิพย์จากพระผู้เป็นเจ้าด้วยตนเอง

“สฺมฺฤติ” คือการถ่ายทอดทางความทรงจำจากผู้เป็น “ศฺรุติ”หรือครูบาอาจารย์สืบกันต่อๆมาทั้งสองลักษณะนี้ล้วนแล้วแต่เป็น “ผู้ที่ถูกเลือก”กับ “ผู้ที่มีสิทธิเลือก”ซึ่งก็ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายสิ่งอย่างที่เป็น

ตัวกำหนดให้เป็นไปตามพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าทั้งสิ้น ท่านที่ "ผู้ที่มีสิทธิเลือก" เป็นผู้ที่เกิดใน "วรรณะพราหมณ์" เกิดในตระกูล "โหร" หรือในครอบครัวของท่านผู้รู้ ย่อมมีสิทธิที่จะเลือกเอาว่าจะประพฤติ ปฏิบัติตามหลักธรรม คำสั่งสอนที่ท่าน "ศฺรุติ"ได้ถ่ายทอดสืบต่อ ๆกันมา หรือไม่! ซึ่งก็สามารถปฏิเสธในการสืบทอดหรือจะใช้ชีวิตอย่างคนธรรมดาก็สามารถทำได้ คงเหลือไว้เฉพาะผู้ที่อยากจะสืบทอดมรดกที่ตกทอดกันต่อ ๆมาอันเป็นสมบัติประจำตระกูลของตน เราสามารถแบ่งแยกทั้งผู้รู้ทั้งหลายได้ตามลักษณะและความปรารถนา ซึ่งพอจำแนกได้ คือ

๑. บัณฑิต เป็นผู้ที่ปรารถนาศึกษาหาความรู้ ในไตรเวทและศาสตร์ในแต่ละแขนงที่ตนต้องการทราบและการเป็นอยู่ของชีวิตมนุษย์ เป็นผู้ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ ดั่งผู้ที่เรียนจบ มหาวิทยาลัย เราจึงเรียกว่า"บัณฑิต"เป็นผู้รู้ชั้นแรก ใช้ชีวิตเหมือนบุคคลธรรมดาสามารถมีครอบครัวหรือไม่มีก็ได้ เป็น "ผู้มีสิทธิ์เลือก"

๒. คุรุ เป็นผู้ที่ปรารถนา อบรม สั่งสอน ให้มนุษย์ทั้งหลายมีความสุขในชีวิตแห่งตนเอง ซึ่งท่านเคยได้เป็น "บัณฑิต"ที่เคยผ่านการเรียนรู้มาก่อน และได้ศึกษา ค้นคว้า ทดลองจนแตกฉาน เชี่ยวชาญในศาสตร์แขนงนั้น ๆ จนได้รับการยกย่อง เป็น "คุรุ" จึงได้อบรม สั่งสอนให้กับผู้ที่ใฝ่รู้ มุ่งหวังปฏิบัติตามเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและส่วนรวม ซึ่งท่านอาจจะใช้ชีวิตอย่างมนุษย์ธรรมดามีครอบครัว หรือ ใช้ชีวิตสมถะแบบนักบวชก็ได้เป็น "ผู้ถูกเลือก"

๓. ชีวกะ เป็นผู้ที่ปรารถนาใช้วิชาการที่ร่ำเรียนมา ช่วยเหลือสังคม ช่วยเหลือผู้คน ส่วนใหญ่จะใช้เรียก "บัณฑิต"ที่เรียน การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ให้กับผู้คนทั้งหลายจนได้รับการยอมรับ นับถือเป็น "ชีวกะ" ดั่งเช่นปัจจุบันมักเรียกว่า "แพทย์"ตามสถานพยาบาลต่าง ๆนั้นเอง ส่วนใหญ่มักนุ่งห่มสีขาว ไว้หนวด เครา มุ่นมวยผม ตามธรรมชาติที่มีมาแก่ตนเอง มักอาศัยอยู่ในที่พักแห่งตนและป่าเขาเพื่อเก็บสมุนไพรที่

ใช้ในการรักษาโรค มีครอบครัวหรือไม่ก็ได้ แต่รัก สันโดษ แบบผู้ทรงศีล ชอบช่วยเหลือผู้คนที่ป่วยไข้ สืบทอดความรู้ให้กับคนภายในตระกูลและผู้สนใจใฝ่รู้ที่มาเป็นศิษย์ เป็น "ผู้มีสิทธิ์เลือก"

๔. โหร เป็นบุคคลธรรมดาหรือผู้ที่สืบทอดจาบบรรพบุรุณที่ได้ศึกษาหาความรู้ทางโหราศาสตร์ ไต่ระดับจากระดับนักพยากรณ์ธรรมดา-นักโหราศาสตร์สมัครเล่นเรื่อยมาจนถึงเป็น โหร ซึ่งโหรนี้ก็มักจะ ๒ แบบ คือ

โหรหลวง เป็นข้าราชการสังกัดกรมโหร มีพระยาโหราบดี มีตำแหน่งเหมือนข้าราชการทั่วไป คอยให้คำปรึกษาแด่องศ์พระประมุขแห่งชาติและผู้บริหาร ประเทศในราชการบ้านงานเมือง การรบทัพจับศึก การสร้างแปรงเมือง พยากรณ์บ้านเมือง แก้ไขปัญหาต่าง ๆรู้พิธีกรรมแลพระเวทย์

โหรราษฎร์ เป็นคนธรรมดา ไม่ได้รับราชการ ไม่มีตำแหน่งทางราชการ คอยให้คำปรึกษา พ่อค้าประชาชน ทั่วไปรู้ดวงชะตาและพิธีกรรมและพระเวทย์บ้างเล็กน้อยหรือไม่รู้เลยก็ได้

๕.พราหมณ์ เป็น วรรณะหนึ่งในสังคมอินเดีย เป็น "ผู้ที่มีสิทธิเลือก" ว่าจะ สืบทอดวิชาความรู้ ในคัมภีร์ ไตรเวท พิธีกรรม จารีตประเพณี ศิลปะวัฒนะธรรม และคติความเชื่อต่าง ๆ เพื่อจรรโลงศาสนาพราหมณ์ ให้สืบทอดต่อไปหรือไม่สืบทอดก็ได้โดยใช้ชีวิตตามปกติชนคนธรรมดาทั่วไป คงไว้ให้ผู้ใดในตระกูลสืบทอดแทน เป็น "ผู้มีสิทธิ์เลือก"

หากเป็น"ไศวนิกาย" ถือเพศ นุ่งขาว ห่มขาว ไว้มวยผม ถือศีลจริยาวัตรของพราหมณ์ มีครอบครัวได้ อยู่บ้าน หรือ เทวสถาน ประจำลัทธิ นิกายแห่งตน

หากเป็น "ไวษณวะนิกาย" ไว้ผมเปียหรือมวยผม ถือเพศพรหมจรรย์ กินมังสวิรัติ ไม่ถูกต้องตัวสตรีเพศ นุ่งห่มสีขาว หรือสีต่าง ๆ อยู่เทวสถาน

๖. สวามิ เป็นผู้ที่มีศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าที่ “ถูกเลือกแล้ว” โดยพระผู้เป็นเจ้ามีหน้าที่คอยรับใช้ ปรนนิบัติ พระผู้เป็นเจ้าในเทวสถานแห่งตน สั่งสอนผู้คนศรัทธาพระผู้เป็นเจ้าไร้คัมภีร์แบบแผน แต่เต็มไปด้วยความศรัทธาอย่าง “ศฺรุติ”ได้ยิน ได้ฟังเสียงจากพระผู้เป็นเจ้าที่ตนเคารพ นับถือ นุ่งห่ม ไม่ตามแบบอย่างใคร บ้างลัทธินุ่งสีเปลือกไม้ สีแดง สีชมพู สีดำ ฯ อยู่กินอย่างนักบวช ไม่มีครอบครัว มีแต่สานุศิษย์ผู้เคารพ ศรัทธาในศีล จริยาวัตร อันทำให้ใกล้ชิดพระผู้เป็นเจ้ามากที่สุด เป็น “ผู้ถูกเลือก”

๗. ชีเปลือย เป็นผู้ที่ศรัทธาในศาสนาเชน นิกาย “ทิฆัมพร” แต่คนไทยก็ให้ความนับถือเช่นกัน มักนุ่งลม ห่มฟ้า ปล่อยสยายผมไว้หนวด เครา วางตัวตามธรรมชาติ ชอบทรมานกาย อยู่ตามป่า เขา อาศรมแห่งตน ที่สามารถใกล้ชิด เป็นอันหนึ่งอันเดียว กับธรรมชาติมากที่สุด ปรารถนาให้จิตใจเข็มแข็ง ให้หลุดพ้นจากกิเลส และ เข้าถึงพระผู้เป็นเจ้า ไม่ค่อยชอบเผยแพร่ หรือสั่งสอนผู้ใดให้เคารพ นับถือตน ยกเว้นจะศรัทธามาขอปฏิบัติตน ตามแบบนิกายด้วยเท่านั้น เป็น “ผู้ถูกเลือก”

๘. ชีไพร เป็นผู้ที่เคยครองเพศอย่างคนธรรมดา เกิดความเบื่อหน่ายในครอบครัวการทำมาหากินอย่างคนธรรมดา โดยละทิ้งทุกอย่างมีเพียงบริขารจำเป็นติดตัวแล้วมุ่งหน้าเข้าป่า เขา ลำเนาไพร หาที่เหมาะตามโคนไม้ ซอกผา เหลือบถ้ำ พอได้อยู่อาศัยนั่งหลับหาความสงบโดยไม่มีหลักปฏิบัติธรรมหรือคำสั่งสอนจากครูบาอาจารย์ ปรารถนาปลีกวิเวก ความสงบสุขทางใจ หลีกหนีความวุ่นวายทางโลกเท่านั้น ครั้นพบผู้ที่สำเร็จก็ใคร่อยากทราบถึงวิธีสู่หนทางละกิเลส เป็นผู้ที่มีความเพียรเป็นเลิศ ซึ่งหากไม่พบผู้สำเร็จก็จะบำเพ็ญไปตามแต่ใจตนจนกว่าจะบรรลุไปเอง ไม่ชอบวุ่นวายกับผู้คนหลีกหนีมนุษย์ นุ่งห่มตามใจตามที่หาได้ ไว้ผมหนวดเคราไปตามธรรมชาติ มักรู้หลักธรรมความจริงที่ตนเองประสบมาและความสงบที่บังเกิดเป็นความสุข เป็น “ผู้มีสิทธิ์เลือก”

๙. ชีปะขาว เป็นผู้ที่คงแก่เรียนอาจเป็น “บัณฑิต”หรือ “คุรุ”ที่หลีกหนีการแกร่งแย่งชิงดี ชิงเด่นกันในสายงานหรือความไม่สงบสุขภายในครอบครัว อาจมุ่งหวังศึกษาหาสัจจะธรรมความจริงในหลักวิชาที่เรียนรู้มา มักรู้ในโหราศาสตร์ ดวงดาวบนฟ้า มีอาศรมอยู่กลางป่าเขา ลำเนาไพร นุ่งขาวห่มขาวไว้หนวดเครา ตามธรรมชาติแห่งตน ไม่ชอบให้ใครพบ ครั้นบ้านเมืองหรือส่วนรวมมี เหตุการณ์สำคัญมักออกจากป่ามาช่วยเหลือแล้วจึงกลับมายังที่พำนักตน ไม่สอนผู้อื่น ไม่ยุ่งกับใคร ปรารถนา ค้นคว้า วิจัย ในสัจจะธรรมความจริงทั้งทางโลกและทางธรรม มักมีการบันทึก คำสอน ตำรา ผลงาน เอาไว้เป็นอนุสรณ์ไว้ให้คนในสังคมได้ศึกษาหาความจริงในเรื่องนั้น ๆที่ตนมีความรู้มาเป็น “ผู้มีสิทธิ์เลือก”

๑๐. ราชครู เป็น “คุรุ”หรือ “พราหมณ์”ผู้ซึ่งมีพระราชาให้ความเคารพ นับถือเข้ารับราชการเป็นผู้คอยถวายคำปรึกษาในเรื่องราชพิธีประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมและจริยาวัตร อันงดงาม ที่ควรประพฤติปฏิบัติ อันมีมาแต่โบราณกาล แก่พระมหาราชาและพระบรมวงศ์สานุวงศ์ มีที่เทวสถานและมีตำแหน่งทางราชการโดยมีเบี้ยหวัดเงินเดือนที่ราชสำนักมอบให้ มีที่อยู่อาศัยตามสถานะภาพมีครอบครัวได้ เป็น “ผู้มีสิทธิ์เลือก”

๑๑. ราช เป็นอดีตพระราชาที่สละราชบัลลังก์แล้วออกบวชเพื่อหาความสงบสุขในบั้นปลายชีวิต มีเพียงเครื่องนุ่งห่มอย่างผู้ทรงศีลมุ่งหน้าเข้าป่า เขา แต่มักมีที่อยู่เป็นบรรณศาลา อาศรม (วัดส่วนตัว) ที่พระราชาองค์ใหม่สร้างถวายเตรียมไว้ให้ แล้วก็มีทหารปลอมตัวติดตามไปคอยรับใช้และอารักษ์ขาห่าง ๆโดยรอบ จึงไม่ค่อยมีใครรู้จักท่านหรือพบท่านได้ง่าย ๆ ใช้ชีวิตเรียบง่ายตามลักษณะผู้ทรงศีลทั่วไป มักนุ่งห่มตามราชครูผู้สอนหรือผู้ที่ศรัทธาก่อนทำการบวช เป็น “ผู้มีสิทธิ์เลือก”

๑๒. ปราชญ์ เป็น “ชีปะขาว”หรือ”ผู้รู้”ลักษณะอื่น ๆที่ออก

จากป่ามาช่วยเหลือสังคม มีความรอบรู้ ทั้งทางโลกและทางธรรม เข้าใจสิ่งมีชีวิต รู้ความเปลี่ยนแปลง และเปลี่ยนไปของโลก ไม่ชอบอยู่ใต้อาณัติใคร แต่งกายตามใจตนไม่ยึดถืออยู่ในเพศนักบวชหรือมนุษย์ธรรมดา ไม่ยุ่งเกี่ยวกับศาสนาใด ๆแต่เข้าใจหลักธรรม มุ่งหวังปรารถนาให้เกิดความสงบสุขแก่ส่วนรวม ไม่ยึดประโยชน์แห่งตน อยู่ไม่เป็นที่ ที่ใดเดือดร้อนมักช่วยเหลือ ชอบบอกสอนผู้อื่นที่เขาเต็มใจหรืออยากรู้ความจริง ไม่ถึงเวลาไม่ปรากฏ ไม่ใช่สิ่งที่ตั้งใจหวังไว้ไม่ทำ เป็น "ผู้มีถูกเลือก"

๑๓. ดาบส เป็นมนุษย์หรืออมนุษย์ ผู้เป็นนักบวชอย่างฤๅษี มุ่นมวยผม สวมชฎิล แต่นุ่งห่มสี เหลืองไว้หนวด เครา ตามธรรมชาติที่ตนมี อาศัยกันเป็นหมู่คณะ มี "คุรุ"ประธานอยู่ในกลุ่มเป็นครูผู้สอนพระธรรม มักมีอาศรมอยู่ใกล้แม่น้ำ ลำธาร ลำคลอง หนอง บึง มักทำการบูชาและพิธีกรรม ที่ต้องอาศัยน้ำใน แม่น้ำ ลำธาร เป็นส่วนใหญ่ เป็น "ผู้ถูกเลือก" ให้เป็นผู้คอยรับใช้พระผู้เป็นเจ้า แต่ต้องเรียนรู้พระเวทย์และพระธรรม แล้วจึงปลีกวิเวก ปฏิบัติตน ไปตามลำพังเพื่อให้บรรลุสัจจะธรรม แล้วจึงออกสั่งสอน ผู้คนให้รู้จักศีลธรรม ความดีงาม ความรู้ และพระผู้เป็นเจ้า มักมีลูกศิษย์มายมาย ที่มาร่ำเรียนกับท่านคนทั้งหลายจึงรู้จักท่านในนาม "พระดาบส"

๑๔. โยคี เป็นนักบวชผู้ทรงศีล นุ่งห่ม โพกด้วยผ้าโขมพัด ไว้หนวดเครา ตามธรรมชาติ มักมีอาศรมอยู่ตามใต้ต้นไม้ ใกล้ภูเขา แม่น้ำในถิ่นที่ไม่ไกลจากผู้คน เป็น " ผู้ถูกเลือก "มักชอบทำการทรมานตนเองให้หลุดพ้น และ ประดิษฐ์ คิดค้น วิชา ความรู้ ท่าทางการบริหารร่างกายแบบโยคะ เพื่อสังคม เที่ยวบอกสอนแก่ผู้คนให้ได้รับความรู้นั้น ๆ

๑๕. สิทธิ สิทธา เป็นมนุษย์ ผู้ทรงศีล นุ่งห่ม ด้วยสีขาว สวมชฎิล อย่างฤๅษี ไว้หนวดเคราตามธรรมชาติ เป็น "ผู้ที่ถูกเลือก" ด้วยเป็นผู้มีความสามารถเป็นพิเศษในด้านวิชาการต่าง ๆแต่ต้องการความสุขสงบในชีวิตจึงได้บำเพ็ญเพียรจนพระผู้เป็นเจ้าโปรด ประทานพระเวทย์ โดย

"ศฺรุติ"มีความปรารถนาช่วยเหลือผู้อื่นโดยสั่งสอนความรู้ที่ตนเองมีแก่ผู้ที่ใฝ่เรียนอยากรู้ และได้แต่งตำรา คัมภีร์สั่งสอนผู้คนให้เข้าใจถึงหลักธรรม คำสั่งสอน และวิชาการที่ตนเองชำนาญ มักมีคนเคารพ ศรัทธามากมาย

๑๖. พระฤๅษี เป็นมนุษย์ ผู้ทรงศีล นุ่งห่มหนังเสือ หนังสัตว์ สวมชฎิล เป็น"ผู้ที่ถูกเลือก"ให้มีความเพียร บำเพ็ญตบะจนแรงกล้าจนเป็นที่พึงพอใจของพระผู้เป็นเจ้า ๆ จึงได้ถ่ายทอดพระเวทย์ โดย "ศฺรุติ" ฟังเสียงจากพระผู้เป็นเจ้า จนมีความเชี่ยวชาญ ชำนาญในพระเวทย์ และเขียนตำรา มหากาพย์ แล คัมภีร์ ต่าง ๆแต่ละข้อที่รับรู้มาโดย "ศฺรุติ" แล้วจึงได้บัญญัติ เป็นคัมภีร์สั่งสอน ผู้คนทั้งหลายและมอบให้พราหมณ์เป็นผู้รักษาและสืบทอดต่อไป

๑๗. พระมุนี เป็นผู้ทรงศีล นุ่งห่ม ผ้าสีชาติ สวมชฎิล เป็น "ผู้ถูกเลือก"ให้รู้พระเวทย์ แต่งคัมภีร์ต่าง ๆ ชอบช่วยเหลือ สั่งสอน แก่บุคคลผู้ใฝ่รู้ มีศิษย์มาก ชอบจาริก แสวงบุญ โปรดสัตว์ไปทั่วเป็นที่เคารพของผู้คนไปทั่วทุกชั้นวรรณะเช่นเดียวกับ ฤๅษี, ดาบส , โยคี,สิทธา แต่เป็นชั้นคุรุเหล่าผู้รู้อีกทีหนึ่ง

นักบวช

นิกายในศาสนาฮินดู (Hindu Sects) ปัจจุบัน

ศาสนาฮินดู ที่สืบเนื่องจากศาสนาพราหมณ์นับเป็นศาสนาที่เก่าแก่มากที่สุด ได้แบ่งออกเป็นหลายนิกายที่สำคัญ เช่น

๑. นิกายไวศณพ (Vishnav) เป็นนิกายที่นับถือพระวิษณุเจ้าเป็นเทพองค์สูงสุด เชื่อว่าวิษณุสิบปาง หรือนารายณ์ ๑๐ ปางอวตารลงมาจุติ มีพระลักษมีเป็นมเหสี มีพญาครุฑเป็นพาหนะ นิกายนี้มีอิทธิพลมากในอินเดียภาคเหนือและภาคกลาง ของประเทศ นิกายนี้เกิดเมื่อ พ.ศ. ๑๓๐๐ สถาปนาโดยท่านนาถมุนี (Nathmuni)

๒. นิกายไศวะ (Shiva) เป็นนิกายที่เก่าที่สุด นับถือพระศิวะเป็น

เทพเจ้าสูงสุด พระศิวะเป็นเทพทำลายและสร้างสรรค์ด้วย สัญลักษณ์อย่างหนึ่งแทนพระศิวะคือศิวลึงค์และโยนีก็ได้รับการบูชา เช่น องค์พระศิวะ นิกายนี้ถือว่าพระศิวะเท่านั้นเป็นเทพสูงสุดแม้แต่พระพรหม, พระวิษณุก็เป็นรองเทพเจ้าพระองค์นี้ นิกายนี้เชื่อว่า วิญญาณเป็นวิถีทางแห่งการหลุดพ้นมากกว่าความเชื่อในลัทธิภักดี นิกายนี้จะนับถือพระศิวะและพระนางอุมาหรือกาลีไปพร้อมกัน

๓. นิกายศักติ (Shakti) เป็นนิกายที่นับถือพระเทวี หรือพระชายาของมหาเทพ เช่น สรัสวดี พระลักษมี พระอุมา เจ้าแม่ทุรคา และเจ้าแม่กาลีซึ่งเป็นชายาของมหาเทพทั้งหลาย เป็นผู้ทรงกำลังหรืออำนาจของเทพสามีไว้ จึงเรียกว่า ศักติ (Power) นิกายนี้เป็นที่นิยมในรัฐเบงกอลและรัฐอัสสัม เป็นต้น

๔. นิกายคณะพัทยะ (Ganabadya) นิกายนี้นับถือพระพิฆเณศเป็นเทพเจ้าสูงสุด ถือว่าพระพิฆเนศเป็นศูนย์กลางแห่งเทพเจ้าทั้งหมดในศาสนา เชื่อว่าเมื่อได้บูชาพระพิฆเนศอย่างเคร่งครัด ก็เท่ากับได้บูชาเทพอื่น ๆ ครบทุกพระองค์

๕. นิกายสรภัทธะ (Sarabhadh) เป็นนิกายขนาดเล็ก ในสมัยก่อนบูชาพระอาทิตย์ (สูรยะ) มีผู้นับถือมากในอดีต ปัจจุบันมีจำนวนน้อย นิกายนี้มีพิธีอย่างหนึ่งคือ กายตรี หรือ กายาตรี (Gayatri) ถือว่ามีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ คือการกลับมาของพระอาทิตย์เป็นฤๅษีวิศวามิตร

๖. นิกายสมารธะ (Samardha) เป็นนิกายที่ใหญ่พอสมควรนับถือทุกเทพเจ้าทุกพระองค์ในศาสนา ฮินดู ความเชื่อแบบนี้เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย เพราะสามารถบูชาเจ้าได้ตามต้องการ

ยังมีนิกายอื่น ๆอีกมากมาย และแยกย่อยออกไปอีก เช่นเดียวกับศาสนาพุทธ และ ศาสนาคริสต์ ที่มีนิกายน้อย-ใหญ่ แตกแขนงออกมาอีกนับไม่ถ้วน

อาศรม ๔ คือขั้นตอนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตามหลักธรรม

ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มี ๔ ขั้นตามวัยของผู้ปฏิบัติดังนี้ (พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล 2548: ๗๑-๗๒)

๑. พรหมจรรยะ คือขั้นการศึกษาเล่าเรียนของผู้อยู่ในวัยการศึกษาจะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมที่ว่าด้วยการศึกษา เรียกผู้อยู่ในขั้นนี้ว่า พรหมจารี

๒. คฤหัสถยะ คือขั้นตอนการครองเรือนหลังจากสำเร็จการศึกษาเล่าเรียนแล้ว จะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมที่ว่าด้วยการครองเรือน เรียกผู้อยู่ในขั้นนี้ว่า คฤหัสถ์

๓. วานปรัสถยะ คือขั้นการแยกตัวออกไปปฏิบัติธรรมอยู่ในป่าหลังจากครองเรือนจนมีสมบัติพอสมควร ครอบครัวมีฐานะมั่นคงและมีลูกหลานผู้จะสืบตระกูลได้แล้ว เรียกผู้อยู่ในขั้นนี้ว่า ปรัสถ์

๔. สันนะยาสะ คือขั้นการออกบวชหลังจากออกไปบำเพ็ญธรรมอยู่ในป่าพอสมควรแล้วและมีศรัทธาแก่กล้าถึงกับเสียสละทุกอย่าง เรียกผู้อยู่ในขั้นนี้ว่า สันยาสี

ปัจจุบันประชากรอินเดียนับถือศาสนาฮินดู ร้อยละ ๘๒.๔๑ อิสลามร้อยละ ๑๑.๖๗ ที่เหลือนับถือศาสนาอื่น ทั้งนี้เป็นการนับถือศาสนาพุทธร้อยละ ๐.๗๗ วิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลความเชื่อความศรัทธาจากศาสนาฮินดูเป็นส่วนใหญ่ และประชากรที่มิได้นับถือศาสนาฮินดู ก็มีวิถีชีวิตภายใต้ศรัทธาของตนอย่างเคร่งครัด คนอินเดียค่อนข้างคบหาคนต่างชาติด้วยความระมัดระวังและมีความเป็นชาตินิยมสูง ปัจจุบันอินเดียมีประชากรมาก คนอินเดียจึงเป็นคนที่มีความพยายามสูง มีความอดทน ฉลาดในการต่อรองซ่ำซองในธุรกิจการค้าขาย

อีจาร่า (ประเทืองอินเดีย)

สิ่งที่แปลกใจอย่างหนึ่งของผู้ที่เดินทางมาเที่ยวอินเดีย นั่นก็คือ

กลุ่มผู้ชายแต่งหน้าทาปาก นุ่งชุดส่าหรี ใส่เครื่องประดับอย่างสวยงาม พร้อมกับปรบมือเสียงดังเป็นจังหวะสลับกับการร้องเพลงเพื่อขอเก็บเงินจากผู้โดยสารบนรถไฟ บุคคลกลุ่มนั้นคือ ฮีจาร่า ในสังคมอินเดียนั้น สามีจะดีใจเมื่อภรรยาคลอดบุตรออกมาเป็นชาย เนื่องจากในคัมภีร์ มนู ของศาสนาฮินดูนั้นเชื่อว่าผู้ที่แต่งงานแล้วมีบุตรชาย เมื่อตายไปแล้ว พ่อ-แม่จะไม่ตกนรกขุมปุตตะ แต่คนอินเดียนั้นจะไม่ยอมรับเมื่อบุตรชายของเขานั้น เป็นชายไม่สมบูรณ์ ไม่ว่าจะทั้งร่างกายและจิตใจ เด็กคนนั้นจะถูกส่งไปอยู่ยังกลุ่มของ ฮีจาร่า ให้ได้รับการดูแล เขาจะถูกตัดขาดจากทางบ้านและจะไม่มีใครรู้จักเขาอีกต่อไป นี่เป็นวัฒนธรรมอินเดียที่สืบทอดกันมาหลายพันปีแล้ว

การเป็นอยู่ของกลุ่มฮีจาร่า พวกเขามีอาชีพสร้างสีสันและความสนุกสนาน โดยการเต้นรำ ร้องเพลง และแต่งกายด้วยชุดส่าหรีสีสันสดใส ใส่เครื่องประดับอย่างสวยงาม เราจะพบเห็นพวกเขาตามงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น งานบูชาประจำปี งานแต่งงาน งานโกนจุก ตลอดจนถึงงานรื่นเริงต่าง ๆ โดยจะมีเจ้าภาพว่าจ้างให้ไปสร้างสีสันให้กับงานอย่างเป็นทางการ แต่ส่วนหนึ่งของกลุ่มฮีจาร่านั้น ในบางงานก็ไปเป็นส่วนเกินของงาน คือจะไปร้องเพลง เต้นรำกันอย่างสนุกสนาน และจะส่งตัวแทนเข้าไปขอรางวัลกับเจ้าภาพทั้งที่เจ้าภาพไม่ได้เชิญมา นี่คือความเกรงใจของคนอินเดียที่มีต่อ ฮีจาร่า เนื่องจากฮีจาร่านั้น บูชาเจ้าแม่ Bahuchara Mata เขาจึงมีความสามารถพิเศษ ที่ให้พรผู้คนต่าง ๆ ได้ โดยการกล่าวว่า "มีลูกชายเยอะ ๆ" ในบทเพลงอวยพรงานแต่งงานของ ฮีจาร่า เป็นบทเพลงแสดงความยินดีกับคู่บ่าวสาวให้มีความรักกันยืนยาว และมีลูกชายลูกสาวอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

ในคัมภีร์ รามายณะ ได้กล่าวถึงกลุ่มของ ฮีจาร่า ว่าในขณะที่กลุ่มชนได้เดินทางไปส่งพระราม เนื่องจากพระรามต้องเดินทางไปอยู่บำเพ็ญพรตในป่าเป็นเวลานาน จนถึงชายป่า พระรามได้ตรัสกับกลุ่มชน

ว่า “ผู้ชาย ผู้หญิงทั้งหลาย ให้กลับไปบ้านของเจ้าเถิด” กลุ่มชนเหล่านั้นก็เดินทางกลับบ้านของตนอย่างเชื่อฟัง จนถึงเวลา ๑๔ ปี พระรามเดินทางกลับออกจากป่า พระรามได้พบกับกลุ่มของ ฮีจาร่า นั้นรอพระองค์อยู่ เนื่องจากพระรามมิได้บอกให้กลุ่มของ ฮีจาร่า เดินทางกลับ (เพราะไม่ใช่เพศชายหรือเพศหญิง) พวกเขาเฝ้ารอพระรามอย่างเชื่อฟัง จึงทำให้พระรามเกิดความดีใจที่กลุ่ม ฮีจาร่า มีความเคารพศรัทธาในคำพูดของพระองค์ จึงประสาทพรให้ ฮีจาร่า สามารถให้พรใครก็ได้ และสามารถสาปแช่งใครก็ได้ ให้เป็นไปตามคำพูดของตน

ในคัมภีร์ บางเล่มได้กล่าวถึงพระศิวะคิดแผลง ๆ แปลงกายทำพระองค์เป็นสองเพศ เพศหญิง(อิตถีลิงค์) ครึ่ง เพศชาย (ปุงลิงค์) ครึ่ง มีนามว่า อรรธนารี หรือ อรรธริศวร คือเป็นพระศิวะก็เรียกได้ เป็นพระปารวตีก็เรียกได้ ในบางครั้งพระศิวะแปลงเพศเป็นหญิงแท้ ๆ ก็มี ดังคราวครั้งหนึ่งพระองค์แปลงเป็นนารีในที่รโหฐาน เพื่อล้อพระอุมาเล่นในเมื่อทรงพระสำราญ ฉะนั้นสรรพสิ่งที่อยู่ในบริเวณนั้นก็กลายเพศเป็นอิตถีไปหมด ในคัมภีร์มหาภารตยุทธก็เช่นกัน ได้กล่าวถึง ห้าพี่น้องตระกูล ปาณฑพหลังจากแพ้การเล่นสกาแล้ว ตามเงื่อนไขต้องอยู่ในป่าเป็นเวลา ๑๔ ปี เมื่ออยู่ป่าเป็นเวลา ๑๓ ปีครบแล้ว ในปีสุดท้ายต้องปลอมตัวมิให้ฝ่ายศัตรูจำได้ มิเช่นนั้นต้องอยู่ป่าเป็นเวลาอีก ๑๒ ปี หนึ่งในห้าพี่น้องนั้นก็คือ อรชุน ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวเอกของเรื่องนี้ก็ได้ปลอมตัวเป็นสาวใช้หรือ ฮีจาร่า นั่นเอง เพื่อสอนนาฏศิลป์และดนตรี มีชื่อปลอมว่า พฤหันนลา อยู่ในราชสำนักของท้าววิราฏ

มิใช่แต่ในศาสนาฮินดูเท่านั้นที่มี ฮีจีร่า ในฮาเร็มของกษัตริย์มุสลิมก็เช่นกัน ฮาเร็มของกษัตริย์นั้นจะมีแต่เหล่า มเหสี เหล่าสนมกำนัล นางใน เป็นจำนวนนับร้อยนับพัน ซึ่งยากที่บุรุษเพศจะล่วงล้ำไปใกล้ชิดได้ นอกจากพระมหากษัตริย์เท่านั้น เป็นหน้าที่ของ ฮีจาร่า ที่จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้คุ้มกัน ดูแล ตรวจตราความปลอดภัย สุข ทุกข์

สุขภาพอนามัย ตลอดถึงเป็นผู้ส่งข่าวสาสน์ให้กับนางในฮาเร็มทั้งหลาย จนฮีจาร่าบางคนได้รับตำแหน่งสูงส่งในราชสำนักก็มี

เมื่อพระเจ้าให้จุดด้อยแด่คนคนหนึ่ง พระเจ้าก็ไม่ลืมที่จะแอบซ่อนจุดเด่นให้แก่คนคนนั้น ขึ้นอยู่กับว่า บุคคลคนนั้นจะหาเจอหรือไม่ แมว ไม่ว่าจะสีอะไร แต่ขอให้จับหนูได้ นั่นคือความสามารถของแมว คนก็เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นเพศใดก็ตาม ขอให้ทุกคนเป็นคนดี ทำตัวเองให้ดีกับบุคคลรอบข้าง เท่านั้นสังคมก็จะมีความสุข ในสังคมคนอินเดียนั้น ฮีจาร่า มิได้เป็นที่เคารพ หรือ รังเกียจแก่พวกเขาแต่อย่างใดเพราะ คนอินเดียก็เชื่อว่าถ้าบุคคลกลุ่มนี้เป็นคนดี เขาก็ติดต่อคบค้ากันตามปกติ ที่ผู้เขียน ได้ตัดสินใจเขียนเรื่องนี้ขึ้นมาเพราะ ได้รับฟังคำถามมากมายจากผู้เดินทางว่าทำไมคนอินเดียถึงเกรงใจบุคคลกลุ่มนี้เสียเหลือเกิน จึงพยายามที่จะเสาะหาคำตอบให้กับผู้ที่ข้องใจให้หายสงสัยกันเสียที

สังคมชมพูทวีปสมัยก่อนพุทธกาล

ลักษณะสังคมชมพูทวีปสมัยก่อนพระพุทธเจ้าแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะคือ ลักษณะทางการเมืองการปกครอง และลักษณะสังคมชมพูทวีป ดังนี้คือ

ลักษณะการเมืองการปกครองของชมพูทวีป ลักษณะการเมืองการปกครองของชมพูทวีป เป็นลักษณะการปกครองคล้ายรูปแบบการปกครองของประเทศไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งการปกครองของชมพูทวีปแบ่งการปกครองออกเป็น ๒ ระบบ คือ

๑. รูปแบบการปกครองส่วนกลาง เรียกว่า “มัชฌิมชนบท” เปรียบเสมือนการปกครองส่วนกลางของประเทศไทย

๒. รูปแบบการปกครองส่วนหัวเมืองชั้นนอก เรียกว่า “ปัจจันตชนบท” เปรียบเสมือนการปกครองส่วนภูมิภาคของประเทศไทย

สังคมชมพูทวีปสมัยก่อนพระพุทธเจ้า

ลักษณะทางสังคมของชมพูทวีป ชมพูทวีปในสมัยนั้นมีการแบ่งชนชั้น เรียกว่า "วรรณะ" ตามหลักความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ โดยถือว่าวรรณะทั้ง ๔ เกิดจากอวัยวะของพระพรหมที่ต่างกัน จึงถือว่าระบบวรรณะได้ถูกกำหนดไว้ตายตัวโดยพระผู้เป็นเจ้า การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมโดยยกชนชั้นของตนเองให้สูงขึ้นจึงเป็นไปไม่ได้ การแบ่งวรรณะ มีดังต่อไปนี้คือ

๑. วรรณะพราหมณ์ เกิดจากพระโอษฐ์ของพระพรหม มีหน้าที่กล่าวมนต์ ได้แก่ พวกศึกษาคัมภีร์พระเวท มีหน้าที่ติดต่อกับเทวะ และกระทำพิธีกรรมทางศาสนา สีเครื่องแต่งกายประจำวรรณะคือสีขาว (หมายถึงความบริสุทธิ์)

๒. วรรณะกษัตริย์ เกิดจากพระพาหา (แขน) ของพระพรหม มีหน้าที่รบและปกป้องอาณาจักรหรือขยายอาณาจักร ได้แก่ พวกนักรบ นักปกครอง พระเจ้าแผ่นดิน สีเครื่องแต่งกายประจำวรรณะคือสีแดง

๓. วรรณะแพศย์ เกิดจากพระโสณี (ตะโพก) ของพระพรหม เป็นพวกแสวงหาทรัพย์สมบัติมาก บริโภคมาก ได้แก่ พ่อค้า คหบดี เศรษฐี เกษตรกร ศิลปหัตถกรรม เป็นต้น สีเครื่องแต่งกายประจำวรรณะคือสีเหลือง

๔. วรรณะศูทร เกิดจากพระบาทของพระพรหม จึงต้องทำงานที่ใช้แรงงาน ได้แก่ พวกกรรมกร ลูกจ้าง สีเครื่องแต่งกายประจำวรรณะคือสีดำ หรือสีอื่น ๆ ที่ไม่สดใสและไม่ตรงกับสีของวรรณะทั้งสามข้างต้น

นอก จากนี้ยังมีชนชั้นต่ำอีกประเภทหนึ่งเรียกว่า "จัณฑาล" ถือว่าเป็นคนนอกวรรณะ เพราะถือกำเนิดมาจากบิดามารดาเป็นคนต่างวรรณะกัน คือมารดาอยู่ในวรรณะสูง บิดาอยู่ในวรรณะต่ำ เช่น มารดาเป็นพราหมณ์ บิดาเป็นศูทร บุตรที่เกิดมาจะกลายเป็นจัณฑาล พวกนี้จะถูกเหยียดหยามจากวรรณะอื่น ๆ ไม่มีศักดิ์ ไม่มีสิทธิใด ๆ ในสังคม

มีสถานภาพต่ำกว่าสัตว์เดรัจฉานเสียอีก แม้กระทั่งเดินผ่านให้พราหมณ์เห็น หรือให้เงาไปทับกับเงาของพราหมณ์ พราหมณ์จะถือว่าเป็นเสนียดจัญไร กลับถึงบ้านต้องเอาน้ำล้างตาหรืออาบน้ำนมล้างเสนียด ความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า

ความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า

ชาวชมพูทวีปหรือชาวอินเดียสมัยโบราณส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่แร้นแค้น แม้ในถิ่นที่อุดมสมบูรณ์ผู้คนก็เอารัดเอาเปรียบเบียดเบียนกัน ผู้มีอำนาจมากกว่าหรือมีพวกมากกว่า ก็รังแกผู้อ่อนแอหรือมีพวกน้อย ชีวิตในชมพูทวีปหาความสงบสุขได้ยาก คนส่วนใหญ่หมดหวังในชีวิต จึงมีผู้แสวงหาแนวทางปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเชื่อของตน จึงเกิดความเชื่อ หรือลัทธิต่าง ๆ เกิดนักบวช นักปรัชญา มากมายหลายสาขา พอสรุปได้ดังนี้

๑. ความเชื่อในธรรมชาติ ตามหลักฐานทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสว่าคนเป็นอันมากยึดถือภูเขา ต้นไม้ใหญ่ จอมปลวกต่าง ๆ เป็นสรณะซึ่งไม่ใช่สรณะที่ถูกต้อง ถึงจะเคารพนับถือเพียงใด ก็ไม่ทำให้หลุดพ้นทุกข์ได้

๒. ความเชื่อในวิญญาณนิยม หรือผีสางเทวดา ใครนับถือผีหรือเทพองค์ใด ก็เซ่นไหว้บวงสรวงบูชาเทพองค์นั้น

๓. ความเชื่อในพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งมาจากพระเวท คนวรรณะสูงเท่านั้นที่มีสิทธิ์เชื่อ และประกอบพิธีกรรม เช่น การบูชายัญ เพราะต้องอาศัยพราหมณ์ประกอบพิธี และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีอย่างสูง เช่น ต้องซื้อสัตว์จำนวนมากมาฆ่าบูชายัญ

๔. ความเชื่อในคำสอนแบบปรัชญาของนักบวชประเภทต่าง ๆ นักบวชที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้นได้แก่ ครูทั้ง ๖ (ครู มาจาก ครุ ซึ่งมีความหมายว่า ศาสดา) ได้แก่

- ปูรณกัสสป เป็นนักบวชพวกเปลือยกาย ถือลัทธิอกิริยวาท คือถือว่า บุญไม่มี บาปไม่มี ผลบุญผลบาปไม่มี สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นเอง

- มักขลิโคสาล เป็นนักบวชเปลือยกาย เคยไปศึกษาลัทธินิครนถ์ แล้วแยกตัวตั้งลัทธิใหม่ถือลัทธิอเหตุกวาท ถือว่าสิ่งทั้งหลายไม่มีเหตุให้เกิดขึ้น ล้วนเกิดขึ้นเอง

- นิครนถนาฏบุตร เป็นวรรณะกษัตริย์ เดิมชื่อมหาวีระ วรรธมาน บวชในศาสนาเชน ซึ่งมีมานานแล้ว แยกตัวไปตั้งลัทธิใหม่ เปลือยกาย ถอนผมด้วยแปรงตาล ยกย่องอัตตกิลมถานุโยค คือการทรมานตนให้ลำบากด้วยประการต่าง ๆ

- สัญชัยเวลัฏฐบุตร เป็นนักบวชประเภทปริพาชก เคยเป็นอาจารย์เก่าของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ ชอบโต้เถียง มีวาทะดิ้นได้ไม่ตายตัว

- ปกุทธกัจจายนะ ถือลัทธิสัสตวาท คือเกิดเป็นอะไรก็เป็นอย่างนั้น ไม่มีเปลี่ยนแปลง

- อชิตเกสกัมพล นุ่งห่มผ้าทำด้วยผมคน ถือลัทธินัตถิกวาท บุญบาปไม่มี ร่างกายเป็นเพียงธาตุ ตายแล้วขาดสูญนอกจากครูทั้ง ๖ นี้แล้ว ยังมีนักบวชประเภทต่าง ๆ อีก เฉพาะที่สำคัญ ๆ มีดังนี้ ฤๅษีอยู่ป่า บำเพ็ญตบะ บำเพ็ญทุกรกิริยา ทำยัญพิธี นั่งสาธยายมนต์ ตามความถนัดดำรงชีพโดยอาศัยผลไม้ เหง้ามัน บางพวกภิกขาจาร มีความเห็นและข้อปฏิบัติแตกต่างกันเป็นหลายพวก - ปริพาชก เป็นครูพเนจรสอนปรัชญา ชอบโต้เถียงเหมือนนักปรัชญากรีก ชอบสนทนาตัวอย่างคือ สัญชัยเวลัฏฐบุตร - อาชีวก (แปลว่าผู้เลี้ยงชีพชอบ) เป็นนักบุญเปลือยกาย ตัวอย่างคือ มักขลิโคสาล - นิครนถ์ (แปลว่าผู้ปราศจากเครื่องร้อยรัด) เป็นนักบวชเปลือยกาย นักโต้ตอบปรัชญา ตัวอย่างคือ นิครนถนาฏบุตร - อเจลกะ เป็นนักบวชเปลือยกาย ศิษย์ของปูรณกัสสป มักขลิโคสาล นิครนถนาฏบุตร - ชฎิล เป็นดาบสเกล้าผมเป็นมวย เป็น

พวกวรรณะพราหมณ์ ตัวอย่าง เช่น อุรุเวลกัสสป นทีกัสสป คยากัสสป

ความเชื่อทางศาสนาสมัยก่อนพระพุทธเจ้า

ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าบันดาล ชาวอินเดียสมัยพุทธกาลนับถือเทพเจ้าหลายองค์ ที่สำคัญมี ๓ องค์คือ

๑. พระพรหม เป็นเทพเจ้าดั้งเดิมของพราหมณ์ พวกพราหมณ์ถือว่าตนมาจากปากของพระพรหม กษัตริย์จากแขน แพศย์หรือไวศยะจากขาหรือตะโพก ส่วนศูทรจากเท้าของพระพรหมตามความเชื่อของชาวอินเดียสมัยนั้น พระพรหมเป็นผู้สร้างสากลจักรวาล รวมทั้งมนุษย์สัตว์และพืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ ทำนองเดียวกับที่ชาวคริสต์เชื่อเรื่องพระเจ้า (god) ของเขา พระพรหมไม่เพียงแต่สร้างมนุษย์เท่านั้น แต่ยังกำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ด้วย ใครจะได้สุขได้ทุกข์ ได้ดีได้ชั่วอย่างไรวาสนา ชะตาชีวิตจะสูงต่ำอย่างไรก็สุดแล้วแต่พระพรหมจะบันดาล เรียกว่า พรหมลิขิตพวกพราหมณ์ได้เขียนเรื่องทำนองสนับสนุนพรหมลิขิตการตัดสินของพระพรหมว่าถูกต้องยุติธรรมไว้หลายเรื่อง เช่น เรื่องสองตายายเป็นคนจน อยู่กระต๊อบหลังเล็ก ๆ มีควายพิการอยู่ตัวหนึ่ง ยายแก่ด่าพระพรหมอยู่ตลอดเวลา ด่าเช้าด่าเย็น ส่วนตายอมรับสภาพชีวิตของตนโดยไม่ปริปากบ่นและเชื่อว่าพระพรหมท่านทำถูกยุติธรรมแล้ว วันหนึ่ง พระพรหมท่านเดือดร้อนด้วยคำด่าของยาย จึงลงมาหายายแล้วพายายไปยังภพของท่าน ที่ท่านอยู่นั้นมีสายใยชีวิตมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายมากมาย บอกยายว่า คราวนี้ขอให้ยายเลือกเส้นชีวิตเอาเอง จับต้นเส้นแล้วให้ลงไปสู่โลกมนุษย์ ปลายเส้นไปจดที่ใดจะเป็นคฤหาสน์หรือปราสาทราชวังก็ให้ยายอยู่ที่นั่นได้เลย ยายดีใจเลือกจับเส้นที่เห็นว่าดีที่สุด สวยงามที่สุดแล้วหลับตาลงมาตามเส้นนั้น พอรู้สึกว่าถึงโลกมนุษย์ก็ลืมตาขึ้น ปรากฏว่าลงมาอยู่ที่กระต๊อบหลังเดิม เหลียวไปดูข้าง ๆเห็นตาคนเดิมนอนอยู่ มองไปนอกหน้าต่างเห็นควายพิการตัวเดิม

นั่นเอง ยายจึงปลงได้ และยายเชื่อว่าพระพรหมมีความยุติธรรม

๒. พระศิวะ พวกอินเดียเหนือได้มีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าอีกองค์หนึ่ง คือ พระศิวะ หรือ บางทีก็เรียกว่า พระอิศวร สีพระกายขาว (เพราะชาวอินเดียเหนือแถบภูเขาหิมาลัยส่วนมากผิวขาว) แต่ดุดันใช้อำนาจแบบเดียวกับพวกอริยกะหรืออารยัน มีมเหสี คือพระอุมา ซึ่งมีความงามมาก ทั้งสองพระองค์ประทับ ณ ยอดเขาหิมาลัย เจ้าแม่กาลีที่ดุร้ายก็เป็นปางหนึ่งของพระอุมา

๓. พระวิษณุ ชาวอินเดียใต้มีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าอีกองค์หนึ่ง คือ พระวิษณุ หรือ พระนารายณ์ สีพระกายนิลหรือดำ (เพราะชาวอินเดียใต้ส่วนมากผิวดำ) ประทับ ณ เกษียรสมุทร (ทะเลนม) บนหลังอนันตนาคราช (ชาวอินเดียใต้อยู่ติดทะเล หากินและคุ้นเคยทางทะเล) พระนารายณ์หรือพระวิษณุมีลักษณะสุภาพอ่อนโยน เมตตาปรานี (ทำนองเดียวกับชาวอินเดียใต้ ชอบเป็นนักรู้มากกว่าเป็นนักรบ และเป็นเจ้าของถิ่นเดิมชาวอินเดีย)

ความเชื่อเรื่องการล้างบาปในแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์

พวกพราหมณ์นิยมเชื่อถือเรื่องการอาบน้ำล้างบาป โดยเชื่อว่าแม่น้ำคงคาโดยเฉพาะที่ท่าเมืองพาราณสีนั้นศักดิ์สิทธิ์มาก สามารถล้างบาปได้ พวกพราหมณ์ จึงพากันลงอาบน้ำล้างบาปอย่างน้อยวันละ ๒ ครั้ง คือ เช้าและเย็น ถือว่า บาปที่ทำตอนกลางวัน ล้างด้วยการลงอาบน้ำในตอนเย็นส่วนบาปที่ทำตอนกลางคืนก็ล้างได้ด้วยการลงอาบน้ำในตอนเช้า ที่เชื่อกันว่ากระแสน้ำในแม่น้ำคงคาศักดิ์สิทธิ์นั้น เพราะเชื่อว่าได้ไหลผ่านเศียรของพระศิวะลงมา ท่าน้ำแห่งแม่น้ำคงคาที่เมืองพาราณสีจึงเป็นบุณยสถานของชาวอินเดียทั้งปวงในสมัยนั้น แม้ในปัจจุบันนี้ก็ยังเชื่อถือกันอยู่และยังเชื่อต่อไปอีกว่าใครก็ตามที่ตายและได้เผาที่ท่าน้ำเมืองพาราณสีแล้วกวาดกระดูกลงแม่น้ำคงคาก็เป็นอันเชื่อได้ว่าต้องไปสวรรค์แน่นอน พวกเศรษฐีนิยมมาปลูกบ้านทิ้งไว้ที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา

เมื่อป่วยหนักคิดว่าจะไม่รอดแล้วพวกญาติก็จะนำมาที่บ้านริมแม่น้ำ พอตายก็จะได้สะดวกในการเผาที่ริมแม่น้ำและกวาดกระดูกลงแม่น้ำไป เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว พระองค์เคยทรงสนทนากับพวกพราหมณ์ผู้ไปอาบน้ำในแม่น้ำคงคาเพื่อล้างบาปเป็นใจความว่า ถ้าต้องการล้างบาปไม่จำเป็นต้องไปอาบน้ำในแม่น้ำคงคา ขอให้ชำระกาย วาจา ใจให้บริสุทธิ์ คือ เว้นทุจริตทางกาย วาจา ใจ และประพฤติสุจริตทางกาย วาจา ใจ นั่นแหละคือการอาบน้ำล้างบาปมีในศาสนาของพระองค์ ถ้าประพฤติอยู่ในสุจริตแล้ว แม้น้ำดื่ม น้ำอาบ ธรรมดาก็จะกลายเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ไปด้วย อนึ่ง ถ้าน้ำในแม่น้ำคงคาสามารถล้างบาปได้จริงและอำนวยผลให้ผู้ลงไปอาบไปสวรรค์ได้จริงแล้ว พวก กุ้ง หอย ปู ปลา ก็มีโอกาสไปสวรรค์ได้มากกว่ามนุษย์เพราะอาศัยอยู่ในแม่น้ำนั้นตลอดเวลา

สังคมชมพูทวีปสมัยก่อนพระพุทธเจ้า

ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิต คนในสังคมอินเดียสมัยพุทธกาล นอกจากเชื่อว่าโลกเกิดขึ้น โดยการสร้างของพระพรหมแล้ว ยังมีทิฏฐิหรือทฤษฎีปลีกย่อยออกไปอีกมากมาย บางพวกว่าโลกเที่ยง บางพวกว่าไม่เที่ยง บางพวกว่าโลกมีที่สิ้นสุด คือมีขอบเขตจำกัด บางพวกว่าไม่มีที่สิ้นสุด บางพวกว่าโลกหน้ามี คือ หลังจากตายไปแล้ว สัตว์ทั้งหลายต้องเกิดอีก บางพวกว่าไม่มี คือตายแล้วสูญ บางพวกว่ามีด้วยไม่มีด้วย บางพวกว่ามีก็ไม่ใช่ ไม่มีก็ไม่ใช่ ในพวกที่เชื่อว่าตายแล้วเกิดก็ยังแบ่งไปอีกเป็น 2 พวก คือ พวกหนึ่งถือว่าเกิดเป็นอะไรแล้วก็เป็นอย่างนั้นต่อไปทุกชาติ ไม่เปลี่ยนแปลงไปอย่างอื่น อีกพวกหนึ่งถือว่ามีการเปลี่ยนแปลง คือ เกิดเป็นอย่างนั้นบ้าง อย่างนี้บ้างไม่แน่นอน ในพวกที่เห็นตายแล้วสูญก็เหมือนกัน บางพวกเห็นว่าสูญหมด บางพวกเห็นว่าสูญเฉพาะบางอย่าง เช่น ร่างกายสูญไป แต่จิตไม่สูญ เป็นต้น บางพวกเห็นว่าจิตกับร่างกายเป็นอย่างเดียวกันไม่แยกจากกัน บางพวกเห็นว่าจิตกับร่างกายเป็นคนละอย่าง แยกกันได้ เพียงแต่อาศัยกันเหมือนรถ

กับคนขับรถ ทรรศนะเกี่ยวกับโลกและชีวิตนั้นได้เป็นไปอย่างกว้างขวางมาก ได้มีการถกปัญหาเหล่านี้กันอย่างจริงจัง เอาแพ้เอาชนะกันจริง ๆ ใครถือทิฏฐิอย่างใดก็สั่งสอนชักชวนผู้อื่นให้มีความเห็นและปฏิบัติเช่นนั้นด้วย ตั้งเป็นสำนักหรือคณะขึ้น ปรากฏในพรหมชาลสูตร ทีฆนิกาย สีลขันธวัคค์แห่งพระสุตตันตปิฎกว่า มีทิฏฐิถึง ๖๒ ประการ แต่เมื่อจะกล่าวโดยย่อก็มีที่สำคัญอยู่ ๖ ลัทธิ คือ

๑. อกิริยทิฏฐิ ความเห็นว่า ทำก็ไม่เชื่อว่าทำ เช่น คนทำบุญทำบาปไม่เชื่อว่า ทำบุญทำบาป บุญบาปไม่มี ความดี ความชั่วไม่มี เจ้าลัทธินี้ คือบูรณกัสสปะ

๒. อเหตุกทิฏฐิ ความเห็นว่า ไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย สัตว์ทั้งหลายจะได้ดี ได้ชั่ว ได้สุขหรือทุกข์ ก็ได้เอง ไม่ใช่ได้ดีเพราะทำเหตุดี หรือได้ชั่วเพราะทำเหตุชั่ว อนึ่ง สัตว์ทั้งหลาย หลังจากท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏแล้วก็บริสุทธิ์ได้เอง หลักลัทธินี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สังสารสุทธิกวาท เจ้าลัทธินี้คือ มักขลิโคสาล

๓. นัตถิกทิฏฐิ (รวมทั้งอุจเฉททิฏฐิด้วย) ความเห็นว่า ไม่มีผล คือ การทำบุญทำทานไม่มีผล การบูชาไม่มีผล เจ้าลัทธินี้คือ อชิตเกสกัมพล ท่านผู้นี้สอนเรื่องอุจเฉททิฏฐิด้วย คือ เห็นว่า สัตว์ทั้งหลายตายแล้วสูญ

๔. สัสสตทิฏฐิ ความเห็นว่า เที่ยง สิ่งทั้งหลายเที่ยง ยั่งยืนอยู่อย่างนั้น เช่น โลกเที่ยง จิตเที่ยง สัตว์ทั้งหลายเคยเกิดเป็นอย่างไร ก็เป็นอย่างนั้นต่อไปตลอดกาล ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นของเที่ยง เจ้าลัทธิ คือ ปกุธกัจจายนะ ท่านผู้นี้เห็นว่าไม่มีใครฆ่าใคร ไม่มีใครทำลายใคร เพียงแต่เอาศัสตราสอดเข้าไปในธาตุซึ่งยั่งยืนไม่มีอะไรทำลายได้

๕. อมราวิกเขปิกทิฏฐิ ความเห็นที่ไม่แน่นอน ซัดส่าย ไหลลื่นเหมือนปลาไหล เพราะเหตุหลายอย่างเช่น

๑) เพราะเกรงจะพูดปด จึงปฏิเสธว่า อย่างนี้ก็ไม่ใช่ อย่างนั้นก็

ไม่ใช่

๒) เพราะเกรงจะเป็นการยึดถือ จึงปฏิเสธแบบข้อ

- เพราะเกรงจะถูกซักถาม จึงปฏิเสธแบบข้อที่

- เพราะโง่เขลา จึงปฏิเสธแบบข้อข้างต้น ไม่ยอมรับและไม่ยืนยันอะไรทั้งหมดเจ้าลัทธินี้ คือ สัญชัย เวลัฏฐบุตร (อาจารย์เดิมของพระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ นั่นเอง)

อัตตกิลมถานุโยค และ อเนกานตวาท คือ ลัทธิที่ถือการทรมานกายเป็นทางไปสู่ความพ้นทุกข์ มีความเป็นอยู่อย่างเข้มงวดกวดขันต่อร่างกาย อดข้าว อดน้ำ ตากแดด ตากลม ไม่นุ่งห่มผ้า เช่น พวกนิครนถ์ ตัวอย่างเจ้าลัทธินี้คือ นิครนถ์ นาฏบุตร หรือท่านศาสดามหาวีระ ศาสดาองค์ที่ ๒๔ ของศาสนาเชนนั่นเอง ท่านผู้นี้ยังมีหลักคำสอนแบบ อเนกานตวาทอีกด้วย คือ เห็นว่าความจริงมีหลายเงื่อนหลายแง่ เช่น เรื่องหนึ่ง เหตุการณ์หนึ่ง เมื่อพิจารณาในแง่นี้ อาจจริง ถูก อย่างนี้ แต่เมื่อพิจารณาในอีกแง่หนึ่งก็ไม่จริง ไม่ถูก เป็นต้น ลัทธิทั้ง ๖ นี้ เป็นศาสนายั่งยืนมาจนบัดนี้มีเพียงลัทธิเดียว คือ ลัทธิของนิครนถนาฏบุตรที่เรารู้จักกันปัจจุบันว่า ศาสนาเชน ยังมีผู้นับถืออยู่ในอินเดียหลายล้านคน อยู่ในฐานะเป็นศาสนาหนึ่งของอินเดีย แต่แพร่ออกจากอินเดียไม่ได้ กล่าวกันว่า เพราะเคร่งครัดเกินไป นักบวชจะขึ้นรถลงเรือก็ไม่ได้ตามความเป็นจริง ลัทธิอีก ๕ ลัทธิ มีลัทธิของบูรณกัสสปเป็นต้น

แม้จะไม่อยู่ในฐานะเป็นศาสนาอย่างศาสนาเชนก็จริง แต่คนที่มีความเชื่อถืออย่างลัทธิทั้ง ๕ นั้นก็มีประปรายอยู่ทั่วโลกและมีจำนวนไม่น้อยทีเดียวรวมความในเรื่องทรรศนะเกี่ยวกับโลกและชีวิตของคนสมัยนั้นว่าใครมีความเห็นหรือมีความเลื่อมใสในลัทธิใดก็ดำเนินชีวิตไปตามลัทธิความเชื่อถือนั้น(เช่นเดียวกับคนสมัยนี้) การได้เป็นเจ้าลัทธิ ในสมัยนั้นถือว่าเป็นศักดิ์สูงเทียบด้วยพระเจ้า

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (Hinduism)

พระศิวะ (Shiva)

วัดกาสี วิศวะนาถ (Kashi Vishwanath)

วัด (temple)

เทพพระเจ้าในฮินดูจึงมีมือเป็นจำนวนมาก

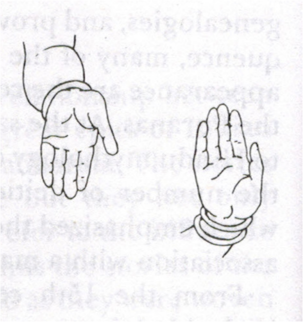

Picture book : Hindduism an introduction by Dharam Vir Singh

พระเจ้า (Gods)

พระพรหม (Brahma)

พระพรหมทรงหงส์

(Brahma Riding The swan)

พระวิษณุหรือพระนารายณ์(Vishnu)

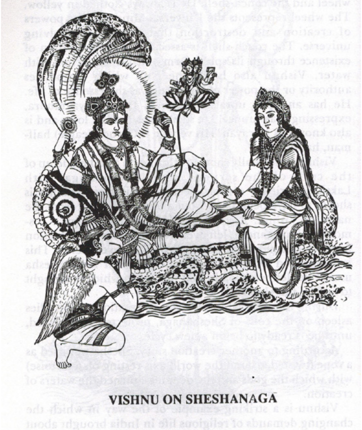

พระวิษณุอยู่บนนาคราช

(Vishnu on Shesha Naga)

SHIVA RECEIVING THE RIVER GODDESS GANGA IN HIS HAIR

พระศิวะได้ให้พระแม่คงคาไหลลงบนมวยผมของพระองค์
(Shiva receiving the river Goddess Ganga in His hair)

LORD SHIVA GOING FOR HIS MARRIAGE

พระศิวะมหาเทพ กำลังไปงานอภิเษกสมรสของพระเองค์
(Lord Shiva going for his marriage)

SHIVA: NATARAJA

พระศิวะ : นาฏราช
(Shiva : Nataraja)

เทวีในศาสนาฮินดู (Famale Goddesses)

พระแม่ทุรคา ๙ ภาค (The Nava Durgas)
ไฉลาปุตรี (Shailputri)
พราหมาชาริณี (Brahmacharini)
จันทรากัณฑ์ตา (Chandraghanta)
กุสุมันดา (Kushmanda)
สกัณดามาตา Skandamata)
กาทญ์ญานี (Katyayani)
กาลราตรี (Kalaratri)
มหากาญ์รี (Mahagauri)
สิทธิดาตรี (Siddhidhatri)

สัปตะมาตริกา พระแม่ทั้ง ๗ องค์
(The Sapta Matrikas)
พราหมณี (Brahmani)
มเหศวรี (Maheshwari)
เกามารี (Kaumari)
ไวษณาวี (Vaishnavi)
วาราฮี (Varahi)
อินทราณี (Indrani)
จามุณฑา (Chamunda)

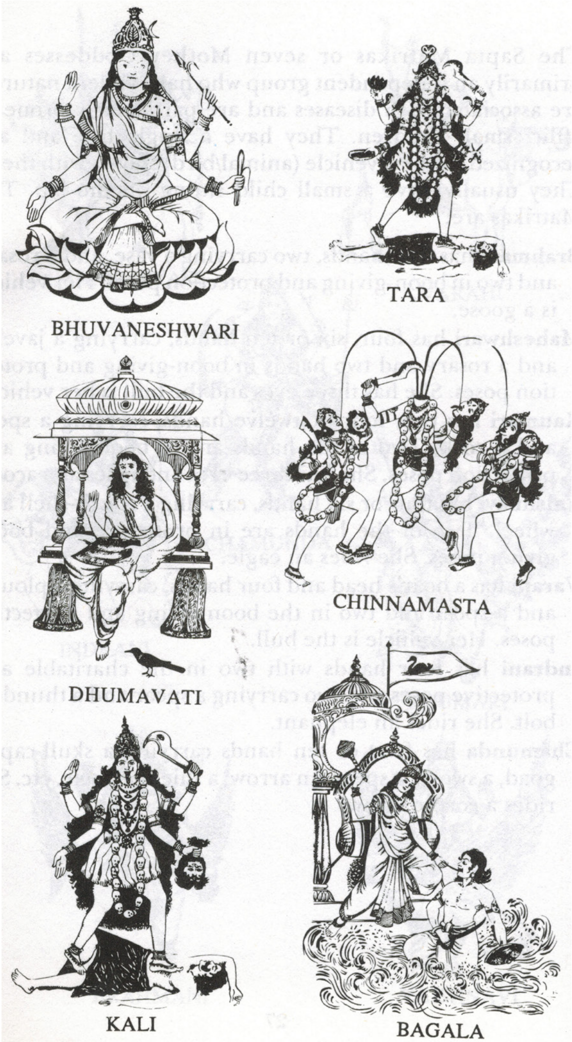

มหาวิทยาเทวี ๑๐ องค์

The Ten Mahavidyas

กาลี (Kali)

ตารา (Tara)

ชิณณมัสตา (Chinnamasta)

ภูวะเนศวรี (Bhuvaneshwari)

ภัคละ (Bagala)

ธุมวดี (Dhumavati)

กมลา (Kamala)

มาตางคี (Matangi)

โสทะศี (Sodasi)

ไภรวี (Bhairavi)

THE TEN MAHAVIDYAS

KAMALA

SODASI

MATANGI

BHAIRAVI

อวตารของพระวิษณุ (Incarnations of Vishnu)

MATSYA

มัตสยา(**Matsya**)

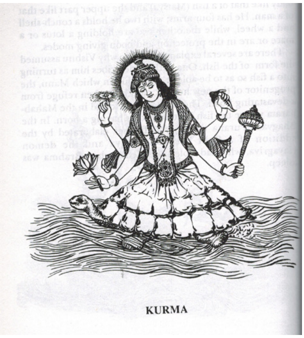

KURMA

กูรมา (**Kirma**)

VARAHA

วราหา (**Varah**)

NARASIMHA

นรสิงหา(Narasimha)

VAMANA

วามนา (Vamana)

PARASHURAMA

ปรศุรามา (Parashurama)

RAMA

รามา (Rama)

KRISHNA

กฤษณะ (Krishna)

KRISHNA ON THE SNAKE KALIYA

พระกฤษณะปราบนาคกาลิยะ
(Krishina on the Snake Kaliya)

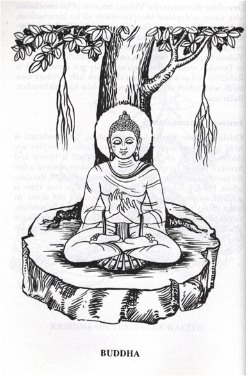
BUDDHA

พระพุทธเจ้า (Buddha)

พระพุทธศาสนาได้รุ่งเรืองมีผู้นับถือมาก และศาสนาพราหมณ์เสื่อมถอย จึงเป็นเหตุให้ฮินดูต้องปรับวิธีเผยแผ่อย่างแยบคาย ตลอดจนหรือเขียนคัมภีร์เพิ่มเติมเช่นในคัมภีร์ปุราณะ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้ากลายเป็นผู้หลอกลวง ชาวพุทธเป็นพวกอสูร พวกเทวดาต้องกำจัด

พระพุทธศาสนาสอนให้คนเลิกบูชายัญ (โยงไปถึงเรื่องการให้เลิกแบ่งวรรณะ)

ความขัดแย้งกัน หรือความไม่สมจริงเรื่องอวตาร

๑. พระพุทธเจ้าปรินิพพาน ๒๕๐๐ ปี ล่วงมาแล้ว แต่คำภีร์เพิ่มมาเขียนในคริสต์ศตวรรษที่๔ (ราว พ.ศ. ๘๕๐) หรือ ๑๖ (ราว พ.ศ.๒๐๕๐)

๒. พระพุทธศาสนา ไม่ยอมรับเรื่องเทพเจ้ายิ่งใหญ่ที่สร้างสรรค์ดลบันดาลโลกและชีวิต

สรุป พระพุทธเจ้าไม่ใช่อวตารของใครทั้งสิ้น พระองค์คือพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เพราะด้วยบุญบารมีที่ได้สั่งสมในอดีตชาติ

KALKI

กัลกิ (Kalki)

AGNI

อัคนี (Agni)

พลราม (Balarama)

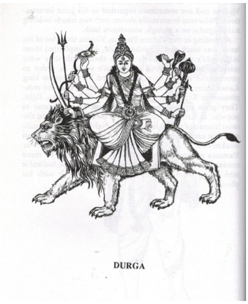

ทุรคา (Durga)

คเณศ (Ganesha)

พระพิฆเนศวรเขียนมหากาพย์มหาภารตะด้วยงาของตนเอง (Ganesha writing the Epic Mahabhatata with his tusk)

กังกา, คงคา (Ganga)

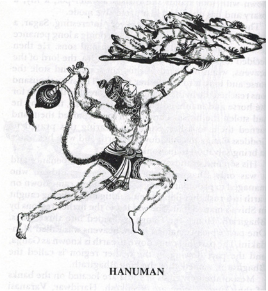

หนุมาน (Hanuman)

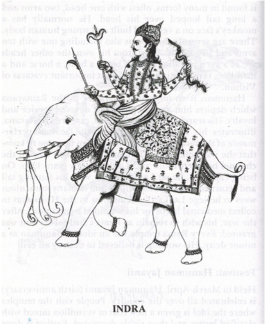

อินทรา (Indra)

กามเทวะ (Kamadewa)

พระการติเกยะ (Kartikeya)

กุเบร (Kuber)

ลักษมี (Lakshmi)

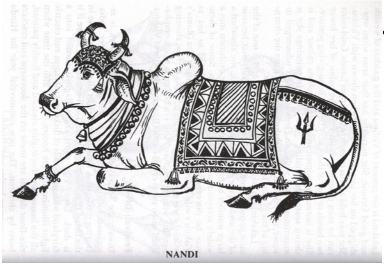

นันทิ (Nandi)

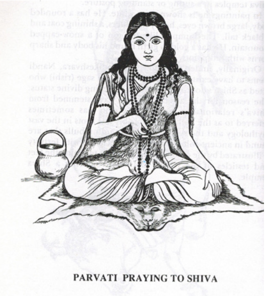
PARVATI PRAYING TO SHIVA

ปารวตี (Parvati)

SARASWATI

สรัสวตี (Saraswati)

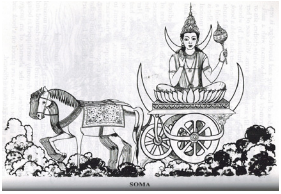
SOMA

โสม (Soma)

SURYA

สุริยะ (Surya)

VARUNA

วารุนะ (Varuna)

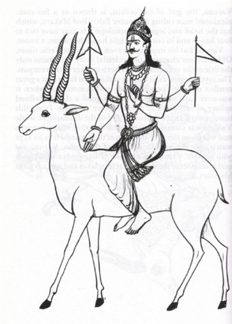

VAYU

วายุ (Vayu)

VISHWAKARMA

พระวิศวกรรม (Vishwakarma)

YAMA

พระยม (Yama)

เทพประจำสัปดาห์ (the weekly deities)

ระวิ (Ravi) วันอาทิตย์

โสม (Som) วันจันทร์ หมายถึงเทพเจ้าแห่งดวงจันทร์

พระมังคล (Mangal) วันอังคาร

พุธ (Budh) วันพุธ

พฤหัสปติ (Brihaspati) วันพฤหัสบดี

ศุกรา (Shukra) วันศุกร์

ศานิ (Shani) วันเสาร์

SHANI

SHUKRA

อั้ม-โอม (Aum/Om)

จักระ (Chakra)

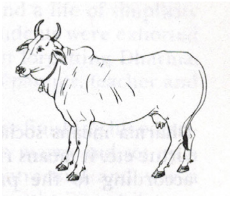

วัวศักดิ์สิทธิ์ (The holy Cow)

กูรู (Guru)

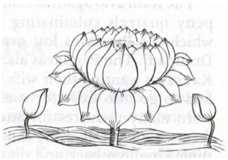

ดอกบัว (Lotus Flower)

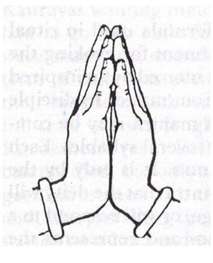

นมัสการ์(Namaskar)

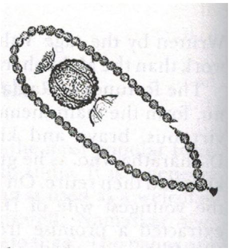

รุทรักษะ ลูกปัด (Rudraksha Beads)

ภูเขาสิทธิ์ (Sacred Mountains)

แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Rivers)

ต้นไม้และพืชศักดิ์สิทธิ์

(Sacred Trees and Plants)

สาธุ (Sudhus)

สัญลักษณ์ที่วางบนหน้าผากของแต่ละนิกาย

(sectarian marks put on forehead)

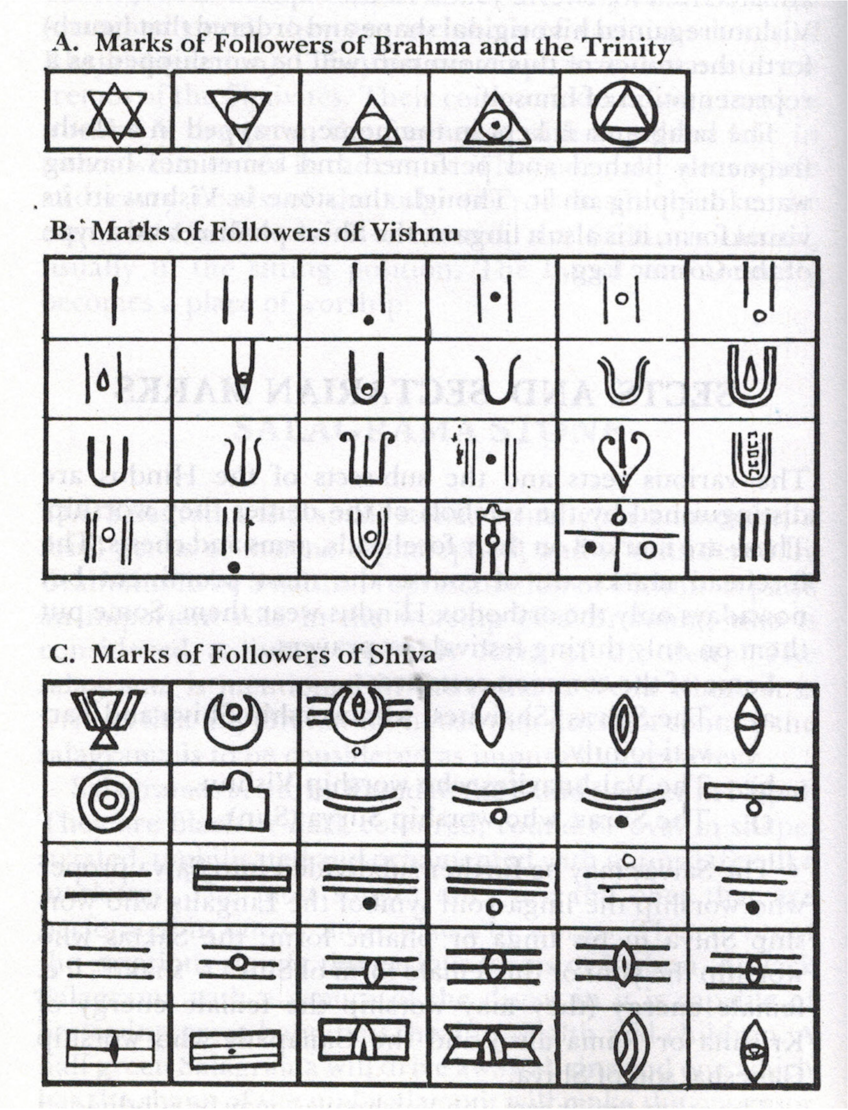

ศิวลึงก์ (Shiva-Linga)

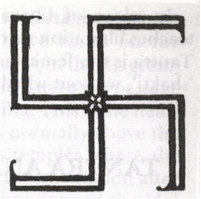

สวัสติกะ (Swastika)

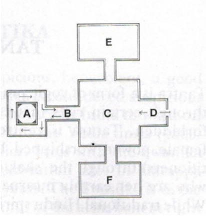

โครงสร้างวัดฮินดู (Structure of a Hindu Temple)

ติลัก (Tilak)

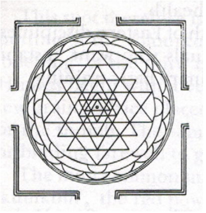

ยันตรา (Yantra)

โคยะ (Yoga)

แพทย์ศาสตร์ (Medical Science)

อายรเวท (Ayuveda)

ดนตรี (Music)

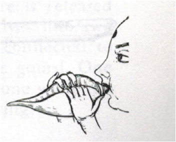

สังข์ (เปลือกหอยสังข์) Shankh (Conch-shell)

ระฆังข้อเท้า

คุนกูรู Ghungroo (Ankle-bells)

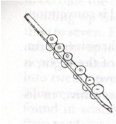

ชิมตา (เหล็กส้อม) Chimta (Iron Fork)

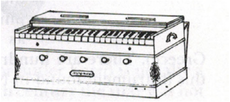

ฮาร์โมเนียม (Harmonium)

โธลัก (กลอง) Dholak (Drum)

ปุง/บีน (Pung/Been)

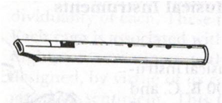

บันสุรี (ขลุ่ย) Bansuri (Flute)

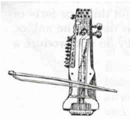

สะรังกี (Surangi)

สาโรด (Sarod)

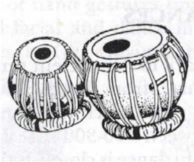

ทับบล้า (Tabla)

เชห์ไน (Shehnai)

ตันปูระ (Tanpura)

ซีต้าร์) (Sitar)

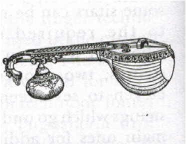

วีณา (Veena)

นาฏศิลป์ (Classical Dances)

ภรัตนาฏยัม (Bharat Natyam)

กะธัก (Kathak)

ถักกะลิ (Katakali)

มณีปุรี (Manipuri)

บทวิเคราะห์ การสูญสลายพระพุทธศาสนาจากอินเดีย

พระพุทธศาสนาได้สูญหายจากอินเดียประมาณ ๗๐๐ กว่าปี มีสาเหตุหลายองค์ประกอบ พอประมวลได้ดังต่อไปนี้

ภัยภายใน

- พระสงฆ์ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม
- พระสงฆ์ไม่ศึกษาคำสั่งสอน
- ไม่มีพระสงฆ์อยู่ในชนบท (กระจุกกันอยู่ในที่เจริญ)
- การปรับเปลี่ยนคำสอน ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติ

ภัยภายนอก

- ภัยสงคราม
- การไม่รับสนับสนุน และเบียดเบียนจากผู้ปกครองบ้านเมือง
- อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) อาทิเช่น พระพุทธเจ้าก็กลายเป็นอวตารหนึ่งของเทพเจ้าในศาสนาฮินดู

ชาวธิเบตที่อินเดีย

ชาวธิเบตที่อินเดีย (พลัดประเทศแต่ไม่พลัดวัฒนธรรม)

พระมหา ดร. รุ่งเพชร ติกฺขวชิโร

ชาวธิเบตเป็นชนชาติที่มั่นคงในพระพุทธศาสนา มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพระศาสนาชนิดที่เรียกว่า "ศาสนาคือชีวิต ชีวิตคือศาสนา" ผู้ที่ได้มาไว้พระที่อินเดียแล้วได้เห็นชาวธิเบตที่สังเวชนียสถานทั้ง ๔ ตำบล ย่อมเข้าใจความจริงนี้ อนึ่ง พระพุทธศาสนาแบบธิเบตมี ๔ นิกายหลัก เรียงตามลำดับความเก่าแก่ได้ดังนี้

(๑) นิกายนิงมะ (Nyingma) หรือนิกายหมวกแดง พระเดชพระคุณพระปทุมสมภพหรือคุรุรินโปเชเป็นผู้สถาปนานิกายนี้

(๒) นิกายกาญุ (Kagyu) หรือนิกายหมวกดำ ผู้นำนิกายนี้คือองค์กรรมาปะ (ปัจจุบันองค์ที่ ๑๗ พำนักอยู่ที่เมืองธรรมศาลา ได้ลี้ภัยเข้ามาในอินเดียเมื่อปี ๒๕๔๓)

(๓) นิกายศักเกียะ (Sakya) หรือนิกายหมวกน้ำเงิน (๔) นิกายเกลุก (Gelug) หรือนิกายหมวกเหลือง องค์ทะไล ลามะ (ปัจจุบันองค์ที่ ๑๔) เป็นผู้นำนิกายนี้

เมื่อปี ๒๕๐๒ องค์ทะไล ลามะที่ ๑๔ ผู้นำประเทศธิเบตทั้งทางอาณาจักรและศาสนจักร และชาวธิเบตประมาณ ๖๐,๐๐๐ คนได้ลี้ภัยจากธิเบตเข้ามาที่อินเดีย สาเหตุเพราะประเทศเพื่อนบ้านคือจีนโดยการนำของประธานาธิบดีเหมา เจ๋อตุงได้ส่งกองกำลังทหารจีนจำนวนมหาศาลบุกเข้ารุกรานและยึดครองดินแดนธิเบต ทั้งประชากรน้อยกว่าและอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยด้อยกว่า สุดแรงที่จะต้านทานไว้ได้ ชาวธิเบตทั้งพระและฆราวาสผู้หาญกล้าซึ่งเป็นเจ้าของประเทศจำนวนประมาณ ๑ ล้านคนต้องพลีชีพเป็นชาติพลีในการปกป้องแผ่นดินเกิด นับเป็นวีรกรรมอันหาญกล้าที่ลูกหลานชาวธิเบตจักเทิดทูนอย่างที่สุด ทั้งเป็นการบอกให้ผู้ที่รุกรานได้จดจำไว้เลยว่า "แผ่นดินเกิดของข้านี้ข้ารักและหวงแหนเท่าชีวิตของข้า และไม่มีวันยอมให้หน้าอินทร์หน้า

พรหมหรือใครหน้าไหนทั้งนั้นมารุกรานได้ตามอำเภอใจที่กระหายอยากได้ไว้ครอบครอง”

อินเดียในฐานะประเทศเพื่อนบ้านธิเบตเต็มใจต้อนรับชาวธิเบต (ชาวธิเบตมีประเทศหรือดินแดนของตนเองไม่ได้ต้องการไปอยู่ประเทศอื่น แต่ที่ต้องไปเพราะประเทศของตนถูกทหารของประเทศเพื่อนบ้านบุกเข้ายึดครอง) เบื้องต้นองค์ทะไล ลามะและชาวธิเบตเหล่านี้พำนักอยู่ที่เมืองมัสซูรี่ องค์ทะไล ลามะได้จัดตั้งรัฐบาลธิเบตพลัดถิ่นที่เมืองแห่งนี้ และพระองค์ได้ส่งเรื่องจีนรุกรานดินแดนของธิเบตแก่องค์การสหประชาติ (U.N.) แต่องค์การสหประชาชาติไม่กระตือรือร้นในการช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาสำคัญนี้เท่าที่ควรเหตุผลหลักก็คือประเทศธิเบตไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ

ต่อมาเดือนพฤษภาคมปี ๒๕๐๓ ทางการอินเดียได้ถวายที่พำนักแห่งใหม่แด่องค์ทะไล ลามะคือเมืองธรรมศาลา พระองค์ได้ย้ายไปประทับที่เมืองธรรมศาลาตั้งแต่ปีดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน (๒๕๕๘) แน่นอนว่า รัฐบาลธิเบตพลัดถิ่น (หรือชื่ออย่างเป็นทางการว่า Central Tibetan Administration of H.H. the Dalai Lama) พร้อมทั้งชาวธิเบตก็ย้ายตามองค์ทะไล ลามะ ผู้นำอันเป็นที่เคารพรักยิ่งของตนเองไปที่เมืองธรรมศาลาทางตอนเหนือของอินเดีย

ปัจจุบัน (๒๕๕๘) ชาวธิเบตจำนวนประมาณ ๑ แสนกว่าคนอาศัยอยู่ในเมืองต่าง ๆทั่วอินเดีย เช่น ธรรมศาลา ลาดัก มะนาลี่ ฉิมล่า เดราดูน มัสซูรี่ เดลี ดาร์จีลิ่ง สิกขิม กะลิมปง บัลกูปี ไมซูร์ บอมเบย์ เป็นต้น อนึ่ง ขณะที่ผู้เขียนเรียนอยู่ที่มหาวิทยาลัยพาราณสี (B.H.U.) ช่วงปิดเทอมได้มีโอกาสไปยังเมืองต่าง ๆที่ชาวธิเบตพักอาศัย เช่น ธรรมศาลา ดาร์จีลิ่ง กะลิมปง เดลี ด้วยความที่สนใจในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวธิเบตบวกกับความอยากรู้ความในใจของชาวธิเบต เมื่อทักทายพูดคุยกันแล้ว ผู้เขียนได้ถามชาวธิเบตเหล่า

นั้นว่า ถ้าธิเบตได้เอกราชคืน จะกลับไปธิเบตไหม? ชาวธิเบตล้วนตอบอย่างหนักแน่นว่า “กลับแน่นอน” (Yes, of course.)

ชาวธิเบตที่อินเดียมีองค์ทะไล ลามะและพระพุทธศาสนาแบบธิเบตเป็นศูนย์รวมจิตใจ แม้ต้องพลัดประเทศ แต่ด้วยความที่เป็นผู้ที่มั่นคงในวัฒนธรรมหรือพระศาสนาของตนเอง ชาวธิเบตที่อินเดียได้พร้อมใจกันก่อสร้างวัดและสถาบันต่าง ๆโดยตั้งชื่อแบบเดียวกับวัดที่ธิเบต เช่น วัดนัมเกียล วัดกานเด็น วัดเสระ วัดเดรปุง แมนซีคัง (สถาบันที่สอนเกี่ยวกับแพทย์แผนธิเบต) สถาบันนอร์บุลิ่งกา(สถาบันที่สอนเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมธิเบต) พิพิธภัณฑ์ โรงเรียน ฯลฯ เพื่อธำรงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของตน

แม้พลัดประเทศ แต่ชาวธิเบตที่อินเดียก็ภูมิใจในวัฒนธรรมของตน หวงแหนและธำรงวัฒนธรรมของตนเองไว้อย่างเหนียวแน่น ชาวธิเบตที่เป็นผู้ใหญ่ธำรงวัฒนธรรมด้วยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้ลูกหลานของตนได้ประพฤติปฏิบัติตาม เรียกว่า “สอนให้จำ ทำให้ดูอยู่ให้เห็น” ซึ่งเป็นการสอนที่ให้ผลเป็นรูปธรรม เพราะเราทุกคนล้วนต้องการและทราบดีว่า “ตัวอย่างที่ดีมีค่ากว่าคำสอน” ขณะเดียวกันการที่ชาวธิเบตปฏิบัติเช่นนี้ เสมือนหนึ่งเป็นการประกาศศักดาด้วยความภาคภูมิใจแห่งอารยธรรมของตน เพื่อให้ชาวโลกหรือผู้ที่ยึดครองแผ่นดินธิเบตได้ทราบว่า “แม้ว่าฉันพลัดประเทศ แต่ก็ไม่พลัดวัฒนธรรม และไม่มีใครหน้าไหนทั้งนั้นสามารถทำให้ฉันพลัดวัฒนธรรมได้ นอกจากตัวฉันเองเท่านั้น”

(ปล.อ่านเรื่องราวอันน่าสนใจแบบเต็มอรรถรสขององค์ทะไล ลามะและชาวธิเบตเพิ่มเติมได้จากหนังสือ “ทะไล ลามะ ผู้นำที่ไม่เคยสิ้นหวัง ฉบับรักชาติยิ่งชีพ” “องค์ทะไล ลามะ ๑๔ องค์แห่งธิเบต” “ธิเบตที่อินเดีย” “คมวาทะองค์ทะไล ลามะ ฉบับคลาสสิก” www.dalailama.come หรือชมภาพยนตร์ “Seven Years in Tibet” “Kundun” เป็นต้น)

ภาคผนวก

พุทธกิจ ๔๕ พรรษา

หลังจากตรัสรู้แล้ว มีเหตุการณ์สำคัญและสถานที่ประทับตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ดังต่อไปนี้

พรรษาที่	**สถานที่**	**เมือง**	**เหตุการณ์**
พรรษาที่ ๑	ป่าอิสิปตนะ	พาราณสี	โปรดปัญจวัคคีย์
พรรษาที่ ๒,๓,๔	พระเวฬุวัน	ราชคฤห์	โปรดพระเจ้าพิมพิสาร
พรรษาที่ ๕	กูฏาคารป่ามหาวัน	เวสาลี	-
พรรษาที่ ๖	มกุลบรรพต	สาวัตถี	-
พรรษาที่ ๗	ดาวดึงส์	สวรรค์	โปรดพุทธมารดา
พรรษาที่ ๘	เภสกลาวัน	สุงสุมารคีรี	พบนกุลบิดา นกุลมารดา แคว้นภัคคะ
พรรษาที่ ๙	โฆสิตาราม	โกสัมพี	สามาวดี
พรรษาที่ ๑๐	ป่าปาริเลยยกะ	โกสัมพี	ภิกษุทะเลาะกัน
พรรษาที่ ๑๑	เอกนาลา	-	หมู่บ้านพราหมณ์
พรรษาที่ ๑๒	เวรัญชา	-	-
พรรษาที่ ๑๓	จาลิยบรรพต	-	-
พรรษาที่ ๑๔	พระเชตวัน	-	ราหุลบวช
พรรษาที่ ๑๕	นิโครธาราม	กบิลพัสดุ์	-
พรรษาที่ ๑๖	อาฬวี	-	ทรมานอาฬวกยักษ์
พรรษาที่ ๑๗	พระเวฬุวัน	ราชคฤห์	-
พรรษาที่ ๑๘-๑๙	จาลิยบรรพต	-	-
พรรษาที่ ๒๐	พระเวฬุวัน	ราชคฤห์	โปรดองคุลิมาล, ได้อุปัฏฐาก
พรรษาที่ ๒๑-๔๔	เชตวัน, บุพพาราม	สาวัตถี	เชตวัน ๑๙, บุพพาราม ๖
พรรษาที่ ๔๕	เวฬุวคาม	เวสาลี	โปรดชาวเมือง

การสังคายนาจำนวน ๕ ครั้ง

สังคายนา คือการร้อยกรอง รวบรวมพระธรรมวินัยให้เป็นหมวดหมู่พอจะนับได้มี ๕ ครั้ง

ครั้งที่	พ.ศ.	ปรารภเหตุ	ผู้ถาม	ผู้ตอบ	ประธาน	จำนวนสงฆ์	ศาสนูปถัมภก	ทำอยู่	สถานที่
๑	๓ เดือน	พระสุภัททะกล่าวจ้วงจาบพระศาสดา	พระมหากัสสปะ	พระอุบาลีตอบพระวินัย พระอานนท์ตอบพระสูตรและพระอภิธรรม	พระมหากัสสปะ	๕๐๐ รูป	พระเจ้าอชาตศัตรู	๗ เดือน	ถ้ำสัตตบรรณคูหา ราชคฤห์ อินเดีย
๒	๑๐๐	เรื่อง 10 ประการที่ภิกษุชาววัชชีว่าไม่ผิดธรรมวินัย	พระเรวตะ	พระสัพพกามีกากัณฑกบุตร	พระยส	๗๐๐ รูป	พระเจ้า-กาลาโศกราช	๗ เดือน	วาลุการาม เวสาลี อินเดีย
๓	๒๓๔	เดียรถีย์ปลอมบวช	พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ	พระมัชฌันติกกับพระมหาเทวะ	พระโมคคัลลี-บุตรติสสเถระ	๑,๐๐๐ รูป	พระเจ้า-อโศกมหาราช	๙ เดือน	อโศการาม ปาฏลีบุตร อินเดีย
๔	๒๓๖	ที่จะประดิษฐานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงในลังกา	พระมหินทเถระ	พระอริฏฐะ	พระมหินทเถระ	๖๘,๐๐๐ รูป	พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ	๑๐เดือน	ถูปาราม ศรีลังกา
๕	๔๕๐	ที่จะไม่มีผู้ทรงจำได้จึงได้ด้วยมุขปาฐะจารึกเป็นอักษร	พระพุทธทัตตะ	พระมหาติสสะ	พระพุทธทัตตะ	๑,๐๐๐ รูป	พระเจ้าวัฏฏ-คามนีอภัย	๑ ปี	อาโลกเลณสถาน ศรีลังกา

อสีติมหาสาวก

อสีติมหาสาวก คือ มหาสาวก ๘๐ องค์

๑. พระกังขาเรวตะ (ผู้เพ่งด้วยฌาน)

๒. พระกัปปะ

๓. พระกาฬุทายี (ผู้นำตระกูลให้เลื่อมใส)

๔. พระกิมพิละ

๕. พระกุมารกัสสป (แสดงธรรมวิจิตร)

๖. พระกุณฑธานะ (ผู้จับสลากเป็นที่หนึ่ง)

๗. พระคยากัสสป

๘. พระควัมปติ

๙. พระจุนทะ

๑๐. พระจุฬปันถก (ผู้ชำนาญในมโนยิทธิ)

๑๑. พระชตุกัณณิ

๑๒. พระติสสเมตเตยยะ

๑๓. พระโตเทยยะ

๑๔. พระทัพพมัลลบุตร (ผู้จัดเสนาสนะ)

๑๕. พระโธตกะ

๑๖. พระนทีกัสสปะ

๑๗. พระนันทะ (สำรวมอินทรีย์ ๖)

๑๘. พระนันทกะ (ให้โอวาทภิกษุณี)

๑๙. พระนันทกะ

๒๐. พระนาคิตะ

๒๑. พระนาลกะ

๒๒. ปิงคิยะ

๒๓. พระปิณโฑละ ภารทวาช (บันลือสีหนาท)

๒๔. พระปิลินทวัจฉะ (เป็นที่รักของเทวดา)

๒๕. พระปุณณก

๒๖. พระปุณณชิ

๒๗. พระปุณณมันตานีบุตร (พระธรรมกถึก)

๒๘. พระปุณณสุนาปรันตะ

๒๙. พระโปสาละ

๓๐. พระพากุละ (อาพาธน้อย)

๓๑. พระพาหิยะ (ตรัสรู้เร็วพลัน)

๓๒. พระภคุ

๓๓. พระภัททิยะ (เกิดในตระกูลสูง)

๓๔. พระภัททิยะ

๓๕. พระภัทราวุธ

๓๖. พระมหากัจจายนะ (อธิบายเนื้อความโดยย่อให้พิสดาร)

๓๗. พระมหากัปปินะ (ผู้ให้โอวาทภิกษุ)

๓๘. พระมหากัสสป (ทรงธุดงค์)

๔๐. พระมหานามะ

๔๑. พระมหาปันถก (ผู้เจริญวิปัสสนา)

๔๒. พระมหาโมคคัลลานะ (ผู้มีฤทธิ์)

๔๓. พระเมฆิยะ

๔๔. พระเมตตคู

๔๕. พระโมฆราช (ทรงจีวรเศร้าหมอง)

๔๖. พระยสะ

๔๗. พระยโสชะ

๔๘. พระรัฐบาละ (บวชด้วยศรัทธา)

๔๙. พระราธะ (ผู้ว่าง่ายสอนง่าย)

๕๐. พระราหุล (ใคร่ในการศึกษา)

๕๑. พระเรวตะ ขทิรวนิยะ (อยู่ป่าเป็นวัตร)

๕๒. พระลกุณฑกะ ภัททิยะ (ผู้มีเสียงไพเราะ)

๕๓. พระวักกลิ (ผู้ศรัทธาวิมุตติ)

๕๔. พระวังคีสะ (ผู้มีปฏิภาณ)

๕๕. พระวัปปะ

๕๖. พระวิมละ

๕๗. พระสภิยะ

๕๘. พระสาคตะ (ผู้ชำนาญเตโชกสิณสมาบัติ)

๕๙. พระสารีบุตร (เลิศด้วยปัญญา)

๖๐. พระสีวลี (มีลาภมาก)

๖๑. พระสุพาหุ

๖๒. พระสุภูติ (ด้านอรณวิหารธรรม)

๖๓. พระเสละ

๖๔. พระโสณะ กุฏิกัณณะ (มีวาจาไพเราะ)

๖๕. พระโสณะโกฬิวิสะ (ปรารภความเพียร)

๖๖. พระโสภิตะ (ระลึกปุพเพนิวาสานุสสติญาณ)

๖๗. พระเหมกะ

๖๘. พระองคุลิมาล

๖๙. พระอชิตะ

๗๐. พระอนุรุทธะ (ผู้มีทิพยจักษุญาณ)

๗๑. พระอัญญาโกณฑัญญะ (รัตตัญญู)

๗๒. พระอัสสชิ

๗๓. พระอานนท์ (พหุสูตร)

๗๔. พระอุทยะ

๗๕. พระอุทายี

๗๖. พระอุบาลี (ทรงพระวินัย)

๗๗. พระอุปวาณะ

๗๘. พระอุปสีวะ

๗๙. พระอุปเสนะ วังคันตบุตร (ผู้นำมาซึ่งความเลื่อมใสของหมู่ชนทุกชั้น)

๘๐. พระอุรุเวลกัสสปะ (มีบริวารมาก)

ภิกษุณี

๑. พระมหาปชาบดีโคตมีเถรี (ผู้รัตตัญญู คือ ผู้รู้ราตรีนาน)

๒. พระเขมาเถรี (อัครสาวิกาฝ่ายขวา)

๓. พระอุบลรรณาเถรี (อัครสาวิกาฝ่ายซ้าย)

๔. พระปฏาจาราเถรี (ผู้ทรงพระวินัย)

๕. พระนันทาเถรี (ผู้ทรงฌาน)

๖. พระธรรมทินนาเถรี (ผู้เป็นธรรมกถึก)

๗. พระโสณาเถรี (ผู้ปรารภความเพียร)

๘. พระสกุลาเถรี (ผู้มีทิพยจักษุ)

๙. พระภัททากุณฑลเกสาเถรี (ผู้ตรัสรู้เร็วพลัน)

๑๐. ภัททกาปิลานีเถรี (ผู้มีปุพเพนิวาสานุสสติญาณ)

๑๑. พระภัททากัจจานาเถรี (ผู้ทรงอภิญญา)

๑๒. พระกีสาโคตมีเถรี (ผู้ทรงจีวรเศร้าหมอง)

๑๓. พระสิงคาลมาตาเถรี (ผู้พ้นกิเลสด้วยศรัทธา)

อุบาสก

๑. ตปุสสะ และภัลลิกะ (เอตทัคคะผู้ถึงสรณะก่อนคนอื่น)
๒. สุทัตตคฤหบดี (เลิศในทางถวายทาน)
๓. จิตตคฤหบดี (ธรรมกถึก)
๔. หัตถกคฤหบดี (เลิศสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ ๔)
๕. มหานาม ศากยราช (เลิศถวายปัจจัยอันประณีต)
๖. อุคคคฤหบดี (เลิศทางให้สิ่งของอันเจริญจิต)
๗. อุคคตคฤหบดี (เลิศทางบำรุงปฏิบัติสงฆ์)
๘. สุรอัมพัฏฐเศรษฐี (เลื่อมใสมั่นคง)
๙. ชีวกโกมารภัจจ์ (เลื่อมใสในบุคคล)
๑๐. นกุลปิตาคฤหบดี (คุ้นเคยในพระพุทธเจ้า)

อุบาสิกา

๑. สุชาดา (แม่พระยสะ) (อุบาสิกาผู้ถึงสรณะก่อนผู้อื่น)

๒. วิสาขา (เลิศถวายทาน)

๓. ขุชชุตตรา (แสดงธรรม)

๔. สามาวดี (เมตตาวิหาร)

๕. อุตตรา นันทมารดา (เพ่งฌานสมาบัติ)

๖. สุปปวาสา โกลิยธิดา (ถวายทานด้วยของอันมีรสประณีต)

๗. สุปปิยา (เอตทัคคะทางอุปัฏฐากภิกษุอาพาธ)

๘. กาติยานี (เลื่อมใสมั่นคง)

๙. นกุลมารดาคหปตานี (คุ้นเคยในพระพุทธเจ้า)

๑๐. กาฬีกุลฆริกา (เลื่อมใสด้วยการได้ยินได้ฟังธรรมตามผู้อื่น)

ชื่อแคว้นและเมืองหลวง

ชื่อแคว้น	ชื่อนครหลวง
๑. อังคะ	จำปา
๒. มคธ	ราชคฤห์
๓. กาสี	พาราณสี
๔. โกศล	สาวัตถี
๕. วัชชี	เวสาลี
๖. มัลละ	กุสินารา, ปาวา
๗. เจตี	โสตถิวตี
๘. วังสะ	โกสัมพี
๙. กุรุ	อินทปัตถะ
๑๐. ปัญจาละ	กัมปิลละ
๑๑. มัจฉะ	สาคละ
๑๒. สุรเสนะ	มถุรา
๑๓. อัสสกะ	โปตนะ หรือโปตลิ
๑๔. อวันตี	อุชเชนี
๑๕. คันธาระ	ตักกสิลา
๑๖. กัมโพชะ	ทวารกะ

และที่นอกเหนือจาก ๑๖ ชนบท

๑. สักกะ	กบิลพัสดุ์
๒. โกลิยะ	เทวทหะ หรือรามคาม
๓. ภัคคะ	สุงสุมารคีระ
๔. วิเทหะ	มิถิลา
๕. อังคุตตราปะ	เป็นนิคมชื่อ อาปณะ

แคว้นสมัยพุทธกาลอยู่ในเขตรัฐประเทศปัจจุบัน

แคว้นสมัยพุทธกาล	ปัจจุบันในพื้นที่/เขต
๑. อังคะ	รัฐพิหาร
๒. มคธ	รัฐพิหาร
๓. กาสี	รัฐอุตรประเทศ
๔. โกศล	รัฐอุตรประเทศ
๕. วัชชี	รัฐพิหาร
๖. มัลละ	รัฐอุตรประเทศ
๗. เจตี	รัฐมธยประเทศและรัฐอุตรประเทศ
๘. วังสะ	รัฐอุตรประเทศ
๙. กุรุ	เขตกรุงเดลีรัฐอุตรประเทศ รัฐหรยนะ
๑๐. ปัญจาละ	รัฐอุตรประเทศ
๑๑. มัจฉะ	รัฐราชสถาน
๑๒. สุรเสนะ	รัฐอุตรประเทศ
๑๓. อัสสกะ	รัฐมหาราษฎร์
๑๔. อวันตี	รัฐมธยประเทศ
๑๕. คันธาระ	ประเทศปากีสถาน
๑๖. กัมโพชะ	รัฐแคชเมียร์บางส่วน ในเขตปากีสถาน และอัฟกานิสถาน

ภาษาฮินดีเบื้องต้น (Hindi for Beginning)

พยัญชนะฮินดี (Consonants)

क	**k**	ก	**ख**	**kh**	ข	**ग**	**g**	ค	**घ**	**gh**	ฆ	**ङ**	**ṅ**	ง
च	**c**	จ	**छ**	**ch**	ฉ	**ज**	**j**	ช	**झ**	**jh**	ฌ	**ञ**	**ñ**	ญ
ट	**ṭ**	ฏ	**ठ**	**ṭh**	ฐ	**ड**	**ḍ**	ฑ	**ढ**	**ḍh**	ฒ	**ण**	**ṇ**	ณ
त	**t**	ต	**थ**	**th**	ถ	**द**	**d**	ท	**ध**	**dh**	ธ	**न**	**n**	น
प	**p**	ป	**फ**	**ph**	ผ	**ब**	**b**	พ	**भ**	**bh**	ภ	**म**	**m**	ม
य	**y**	ย	**र**	**r**	ร	**ल**	**l**	ล	**व**	**v**	ว			
श	**ṣ**	ศ	**ष**	**s̆**	ษ	**स**	**s**	ส	**ह**	**h**	ห			

สระ (Vowels)

अ a = –ะ, –ั **आ ā** = –า **इ i** = –ิ **ई ī** = –ี

उ u = –ุ **ऊ ū** = –ู **ऋ ṛ** = ฤ (ริ) **ए e** = เ–

ऐ ai = ไ, แอ **ओ o** = โ– **औ au** = เ–า, ออ

สัญลักษณ์พิเศษ:

· **ṁ/ṅ** นาสิก

: **aḥ** วิสรคะ

~ ออกเสียง ออ

สระลดรูปเมื่อผสมกับพยัญชนะ

अ	a	–ะ	- (ไม่ปรากฏ)	क	ka
आ	ā	–า	-ा (อยู่หลัง)	का	kā
इ	i	–ิ	ि- (อยู่หน้า)	कि	ki
ई	ī	–ี	-ी (อยู่หลัง)	की	kī
उ	u	–ุ	ु (อยู่ใต้)	कु	ku
ऊ	u	–ู	ू (อยู่ใต้)	कू	kū
ऋ	ṛ	ฤ (ริ)	ृ (อยู่ใต้)	कृ	kṛ
ए	e	เ–	े (อยู่บน)	के	ke
ऐ	ai	ไ, แอ	ै (อยู่บน)	कै	kai
ओ	o	โ–	-ो (อยู่หลัง)	को	ko
औ	au	เ–า, ออ	-ौ (อยู่หลัง)	कौ	kau

เลขนับจำนวน

०	suny	ศูนย	ศูนย์
१	ek	เอก	หนึ่ง
२	do	โด	สอง
३	tin	ตีน	สาม
४	car	จาร	สี่
५	panc	ปาจ	ห้า
६	cheh	เฉห	หก
७	sat	สาต	เจ็ด
८	ath	อาฐ	แปด

९	nau	นอ	เก้า
१०	das	ดัส	สิบ
११	gyarh	คยารห	สิบเอ็ด
१२	barah	บารห	สิบสอง
१३	terah	เตระห	สิบสาม
१४	caudah	จอดะห	สิบสี่
१५	pandrah	ปันดระห	สิบห้า
१६	solah	โสละห	สิบหก
१७	satrah	สัตระห	สิบเจ็ด
१८	atharah	อะฐาระห	สิบแปด
१९	unnis	อุนนีส	สิบเก้า
२०	bis	บีส	ยี่สิบ
२१	ikkis	อิกกีส	ยี่สิบเอ็ด
३०	tis	ตีส	สามสิบ
४०	calis	จารีส	สี่สิบ
५०	pacas	ประจาส	ห้าสิบ
६०	sath	สาฐ	หกสิบ
७०	sattar	สัตตัร	เจ็ดสิบ
८०	assi	อัสสี	แปดสิบ
९०	nabbe	นับเบ	เก้าสิบ
१००	so	โส	หนึ่งร้อย
१,०००	hazar	ฮาซาร	หนึ่งพัน
१०,०००	das hazar	ดัส ฮาซาร์	หนึ่งหมื่น
१००,०००	lakh	ลาข	หนึ่งแสน
१,०००,०००	das lakh	ดัส ลาข	หนึ่งล้าน
१०,०००,०००	karo	กะโร	สิบล้าน

สี

सफेद	safed	ซะเฟด	ขาว
काला	kala	กาลา	ดำ
लाल	lal	ลาล	แดง
नीला	nila	นีลา	น้ำเงิน
भुरा	bhura	ภูรา	น้ำตาล
बैगंनी	baimgni	แบงคนี	ม่วง
नंरगी	narangi	นารังคี	ส้ม
पीला	pila	ปีลา	เหลือง

สัปดาห์

रविवार	ravivar	ระวิวาร	วันอาทิตย์
सोमवार	somvar	โสมวาร	วันจันทร์
मंगलवार	mangalvar	มังคัลวาร	วันอังคาร
बुधवार	budhvar	พุธวาร	วันพุธ
गुरुवार	guruvar	คุรุวาร	วันพฤหัส
शुक्वार	sukravar	ศุกระวาร	วันศุกร์
शनिवार	sanivar	ศนิวาร	วันเสาร์

เดือน

चैत्र	caitr (cait) แจตร (แจต) มีนาคม - เมษายน
वैशाख	vaisakh (baisakh) แวศาข(แบสาข) เมษายน- พฤษภาคม
जेठ	jyesth(jeth) ชะเยษฐ (เชฐ) พฤษภาคม - มิถุนายน
आषाढ	asadh(asarh อาษาฒ (อาสารห) มิถุนายน-กรกฎาคม
सावन	sravan(savan) ศราวัน (สาวัน) กรกฎาคม - สิงหาคม

भादों	bhadrpad (bhado) ภาดรปัด (ภาโด) สิงหาคม- กันยายน
आशिवन	akvin (kvar) อาศวิน (กวาร) กันยายน - ตุลาคม
कातिक	kartik (kvar) การติก (กาติก) ตุลาคม - พฤศจิกายน
अगहन	margasirs (agahan) มารคะศีรษ (อคะฮัน) พฤศจิกายน - ธันวาคม
पूस	paus (pus) ปอษ (ปูส) ธันวาคม - มกราคม
माध	magh มาฆ มกราคม - กุมภาพันธ์
फागुन	phalgun (phagun) ผาลคุน (ผาคุน) กุมภาพันธ์ - มีนาคม

คำศัพท์

मै	maim	แมม	ฉัน
आप	ap	อาป	คุณ
पानी	pani	ปานี	น้ำ
पिना	pina	ปีนา	ดื่ม
चावल/भात	caval/bhat	จาวัล/ภาต	ข้าว
खाऩा	khana	ขานะ	กิน
आंडा	anda	อัณดา	ไข่
चम्मच	cammac	จัมมัจ	ช้อน
माता/माँ	mata/mam	มา	แม่
पती/बाप	pita/bap	ปิตา/บาป	พ่อ
पतनी	patni	ปัตนี	ภรรยา
पती	pati	ปะติ	สามี
ठीक	thik	ถีก	ถูกต้อง
अछा	accha	อัจฉา	ดี

चलो	calo	จโล	ไป
कहाँ	kaha	กหา	ที่ไหน
कितना	kitna	กิตนา	เท่าไหร่

ประโยค

1. **नमश्कार** namaste / namaskar
   มนัสเต/นมัสการ สวัสดีครับ/ค่ะ
2. **खुश रहो** khus raho
   ขุศ ระโห ขอให้มีความสุข
3. **धनयावाद** / dhanyavad
   ธันยะวาด ขอบคุณครับ/ค่ะท่านสบายดีไหมครับ/ค่ะ
4. **ठीक है/** thik hai ฐีก แฮ สบายดีครับ/ค่ะ
5. **आप कहाँ से आय(आई) है ?**
   ap kaham se aye(ayi) haim
   อาป กะหา เส อาเย(อายี) แฮ ท่านมาจากไหนครับ/ค่ะ
6. **मै थाईलैड से आया (आयी) हूँ**
   maim thailand se aya (ayi) hum
   แม ถาอีแลณฎ เส อายา (อายี) ฮู ผม/ฉันมาจากเมืองไทยครับ/ค่ะ
7. **आप का शुभनाम कया़ है ?**
   apka kubhanam kya hai
   อาปกา ศุภนาม กยา แฮ ท่านชื่ออะไรครับ/ครับ
8. **मेरा नाम..........है/** mera nam................hai
   เมรา นาม................แฮ ผม/ดิฉันชื่อ.................
9. **आप कया कारते है ?** ap kya kam karte(ti) haim
   อาป กยา กาม กะรเต(ตี) แฮ ท่านทำงานอะไร

บทแผ่เมตตา, สมาทานกัมมัฏฐาน, คำอุทิศบุญกุศล, อธิษฐานจิต

คำแผ่เมตตาทั่วไป

สัพเพ สัตตา ฯ สัตว์ทั้งหลาย ที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น

อะเวรา ฯ จงเป็นสุข ๆ เถิด อย่าได้มีเวรแก่กันและกันเลย

อัพ์ยาปัชฌา ฯ จงเป็นสุข ๆ เถิด อย่าได้อาฆาตพยาบาท เบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย

อะนีฆา ฯ จงเป็นสุข ๆ เถิด อย่าได้มีความเจ็บไข้ ทุกข์กายทุกข์ใจเลย

สุขี อัตตานัง ปะริหะรันตุฯ

จงมีความสุขกายสุขใจ รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัย ทั้งสิ้นเถิด ท่านทั้งหลายที่ท่านมีความทุกข์ขอให้ พ้นจากทุกข์ ที่มีสุข ขอให้สุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป เทอญ

คำสมาทานกัมมัฏฐาน

อิมาหัง ภันเต ภะคะวา อัตตะภาวัง ตุมหากัง ปริจจะฉามิ ข้าแต่ พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เจริญ ข้าพระพุทธเจ้า ขอมอบกาย ถวายชีวิตนี้ เพื่อเป็นพุทธบูชา ธัมมบูชา สังฆบูชา ข้าพระพุทธเจ้า จะตั้งใจศึกษา จะตั้งใจปฏิบัติ ตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ด้วยการเจริญจิตภาวนา ณ กาล บัดนี้ เทอญฯ

คำอุทิศบุญกุศล

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ, สุขิตา โหนตุ ญาตะโย.

ขอส่วนบุญนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า

ขอให้ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้าจงมีแต่ความสุข

ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอุทิศผล บุญกุศลนี้แผ่ไปให้ไพศาล

ถึงบิดามารดาครูอาจารย์ ทั้งลูกหลานญาติมิตรสนิทกัน

คนเคยร่วมทำงานการทั้งหลาย ขอให้ได้ในกุศลผลของฉัน

ทั้งเจ้ากรรมนายเวรและเทวัญ ขอให้ท่านได้กุศลผลนี้ เทอญ.

คำอธิษฐาน

แบบที่ ๑

ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้าขอน้อมจิตอธิษฐาน ด้วยอำนาจบุญกุศลที่ข้าพเจ้าได้จาริกมาแสวงธรรมบำเพ็ญบุญ ณ พุทธสถาน.................... ในวันนี้ ขอจงเป็นบารมี เป็นพลวปัจจัย เป็นนิสัยตามส่งให้เกิดปัญญาญาณทั้งชาตินี้ และชาติหน้า ตลอดชาติอย่างยิ่ง จนถึงความพ้นทุกข์ คือ พระนิพพาน เทอญ.

แบบที่ ๒

ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้า ขอน้อมตั้งจิตอธิฐาน ด้วยอำนาจบุญกุศล ที่ได้บูชาสักการะ ....ในวันนี้ ขอจงเป็นบารมีให้ได้รับ พรอันประเสริฐ..........ประการ

๑..

๒..

๓..

๔..

ทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ตลอดชาติอย่างยิ่ง จนถึงความพ้นทุกข์ คือพระนิพพาน เทอญ ฯ

ระยะทางตามรอยพระบาทอินเดีย เนปาล

ชื่อเมือง	ชื่อเมือง	ระยะทาง/กิโลเมตร
โครักขปูร์	กรุงกบิลพัสดุ์	๙๕
กุสินารา	กรุงกบิลพัสดุ์	๑๔๕
พาราณสี	กรุงกบิลพัสดุ์	๓๐๘
พาราณสี	พุทธคยา	๒๗๕ (รถไฟ)
พาราณสี	พุทธคยา	๒๗๐ (รถยนต์)
ปัตนะ	พุทธคยา	๑๑๗
คยา	พุทธคยา	๑๒ (ถนนเลียบแม่น้ำ)
คยา	พุทธคยา	๑๖ (ถนนสายหลัก)
ลัคเนาว์	สาวัตถี	๑๓๔
บาเรียซ (เมืองตะวันออก)	สาวัตถี	๔๗
บาลรัมปูร์ (เมืองทางตะวันตก)	สาวัตถี	๑๘
กุสินารา	ลุมพินี	๑๗๐
กุสินารา	โครักขปูร์	๕๒
จากด่านโสเนาว์ลี	ลุมพินี	๒๖
ปัตนะ	เวสาลี	๕๖
พาราณสี	เวสาลี	๓๐๐
พาราณสี	หาริปูร์	๒๖๕
สถานีรถไฟหาจิปูร์	เวสาลี	๓๕
พาราณสี	โกสัมพี	๑๓๒
อัลละฮะบาด	โกสัมพี	๕๕
ลัคเนาว์	สังกัสสะ	๑๘๐
สถานีรถไฟปักขนา	สังกัสสะ	๑๒

อัครา	สังกัสสะ	๑๗๕
เวสาลี	เกสริยา	๕๐
พุทธคยา	ราชคฤห์	๙๒
ปัตนะ	ราชคฤห์	๑๐๕
พาราณสี	ราชคฤห์	๓๓๓
ปัตนะ	นาลันทา	๙๕
ราชคฤห์	นาลันทา	๑๓
พิหาสลิฟ	นาลันทา	๑๓
สถานีรถไฟปัตติยาปูร์	นาลันทา	๓๘
พาราณสี	โครักขปูร์	๒๗๒
โครักขปูร์	เขตพรมแดนเนปาล (โสเนาว์ลี)	๙๐

โปรแกรมทัวร์

นำสวดมนต์ภาวนา : พระวิทยากรวัดไทยโพธิวิหาร พระครูวินัยธรกิตติพงษ์–ดร.พระมหาก าธร–พระอาจารย์ชม้อย

หัวหน้าทัวร์/วิทยากร : ดร.นิติกานต์ ธรรมหรรษากุล (ดร.เบิร์ต) ป.ธ.6, พธ.บ., M.A., Ph.D.และหรือ/ทีมงาน I-India

หมายเหตุ : โปรแกรมอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม เวลาอินเดียช้ากว่าไทย 1 ชั่วโมงครึ่ง

วันแรก : สุวรรณภูมิ – พุทธคยา เสาร์

08.30 น.- พร้อมกันที่สนามบินสุวรรณภูมิ ชั้น 4 ประตู 5 เคาน์เตอร์ P1-5 สายการบินไทยเวียดเจ็ทแอร์+มีเจ้าหน้าที่บริการเช็คอิน

11.00 น. ออกเดินทางสู่พุทธคยา อินเดีย โดยสายการบินไทยเวียดเจ็ทแอร์ Thai Vietjet Air เที่ยวบินที่V9 801 (มีบริการอาหาร)

12.30 น.- (เวลาท้องถิ่น/อินเดีย ช้ากว่าไทย 1 ชั่วโมงครึ่ง) ถึงสนามบินนานาชาติคยา/อินเดียผ่านพิธีการตรวจคนเข้าเมือง

13.30 น.- เดินทางสู่พุทธคยาโดยรถโค้ชปรับอากาศ นำท่านสู่แดนพุทธภูมิตำบลเป็นที่ตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

14.00 น.–ทัศนศึกษา “สุชาดาสถูป” หรือ บ้านนางสุชาดา บุตรของกฎุมพีตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ผู้ถวายข้าวมธุปายาสแด่พระมหาบุรุษโพธิสัตว์ ณ ต้นอชปาลนิโครธหรือต้นไทรของบุคคลผู้เลี้ยงแพะและเป็นสถานที่เสวยวิมุตติสุขในสัปดาห์ที่ 5 หลังจากตรัสรู้แล้ว+ชมท่าสุปปติฏฐะตั้งอยู่ ณ ริมฝั่ง แม่น้ำเนรัญชรา สถานที่ซึ่งพระมหาบุรุษโพธิสัตว์ทรงลอยถาดทองคำอธิษฐานจิตเที่ยงทายว่าจะได้สำเร็จเป็นพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณหรือไม่อย่างไร?

15.00 น.-เดินทางสู่ “โพธิมณฑล” +สวดมนต์เจริญสมาธิภาวนา ณ (1) ต้นพระศรีมหาโพธิ์สถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

บ่าย -นมัสการ (2) พระพุทธเมตตาอายุประมาณ 1,400 ปี ภายในพระมหาเจดีย์พุทธคยา+ทัศนศึกษาสัตตมหาสถาน สถานที่เสวยวิมุตติสุขอันเกิดจากการตรัสรู้เป็นเวลา 7 สัปดาห์ 7 สถานที่สำคัญ คือ (3) พระแท่นวัชรอาสน์หรือโพธิบัลลังก์ใต้ต้นโพธิ์ (4) อนิมิสเจดีย์+(5) รัตนจงกรมเจดีย์+(6) รัตนฆรเจดีย์+(7) อชปาลนิโครธ+(8) มุจลินท์ +(9) ราชายตนะ+(10) เสาหินของพระเจ้าอโศก สถานที่ทรงรับหญ้ากุสะ 8 กำ จากโสตถิยพราหมณ์แล้วนำไปปูลาดเป็นบัลลังก์ที่ตรัสรู้ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 (วิสาขบูชา) ก่อนพุทธศักราช 45 ปี

-ถวายผ้าห่มเป็นพุทธบูชา เวียนเทียนทักษิณารอบต้นพระศรีมหาโพธิ์+จากนั้นให้ท่านอิสระทำบุญไหว้พระปิดทอง

เย็น/ค่ำ - บริการอาหารเย็น+พักที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติธรรมหรรษา (DIMC.) ห้องละ 2-3 เตียง มีน้ำอุ่น ฟรี! wifi

....

วันที่สอง : พุทธคยา-นาลันทา-หลวงพ่อดำ–ราชคฤห์-เวฬุวัน–เขาคิชฌกูฏ อาทิตย์

06.00 น.- บริการอาหารเช้าที่ศูนย์ฯ+เดินทางไปราชคฤห์ เมืองหลวงแคว้นมคธ ที่เคยยิ่งใหญ่ของพระเจ้าพิมพิสาร (70 กม.)

09.00 น.- เดินธุดงค์ขึ้นสู่(1) เขาคิชกูฏ+นมัสการพระคันธกุฎีที่ประทับของพระพุทธเจ้า+กุฏิพระอานนท์พุทธอุปัฏฐาก+สุชาดาสถูป : สุชาดาผู้ถวายข้าวมธุปายาส แม่น้ำเนรัญชรา ที่ลอยถาดอธิษฐานจิตโพธิบัลลังก์ : พระแท่นวัชรอาสน์ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ สถานที่ตรัสรู้ พระพุทธเมตตา พระมหาเจดีย์พุทธคยา ถ้ำสุกรขาตา ที่พระสารีบุตรบรรลุพระอรหันต์+ถ้ำพระมหาโมคคัลลานะ+หน้าผาเหวที่ทิ้งโจร ซึ่งพระเทวทัตต์กลิ้งหินใส่พระพุทธเจ้าหมายปลงพระชนม์ ทำโลหิตุปปบาท+โรงพยาบาลและวัดชีวกัมพวันของหมอชีวกโกมารภัจจ์

11.30 น.- บริการอาหารกลางวัน ณ วัดไทยนาลันทา+จากนั้นเดินทางไปสู่ “บ้านนาลันทา” ซึ่งเป็นบ้านเกิดของพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะ+นมัสการ(2) หลวงพ่อดำ อายุ 1,400 กว่าปี สร้างในสมัยพระเจ้าเทวาปาละ ที่ศักดิ์สิทธิ์ไม่ถูกไฟไหม้เมื่ออดีตครั้งถูกอิสลามเผาในปี พ.ศ.1766อิสระให้ท่านนั่งรถม้า (100 รูปี) หรือ

เดินทางเท้าไปวิหารหลวงพ่อดำ

14.00 น.- (3) ชมมหาวิทยาลัยนาลันทา เป็นมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาแห่งแรกที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในโลก มีพระสงฆ์นักศึกษาประมาณ 10,000 รูป ครูอาจารย์ 1,500 คน+พระสถูปใหญ่บรรจุพระอรหันตธาตุของพระสารีบุตร

15.30 น.- (4) “มาฆบูชารำลึก”ย้อนรอยอดีตครั้งพุทธกาล ณ วัดเวฬุวัน วัดแห่งแรกในโลกที่พระเจ้าพิมพิสารได้สร้างถวาย ซึ่งพระอริยสงฆ์สาวก 1,250 รูป ล้วนเป็นเอหิภิกขุอุปสัมปทามาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย พระพุทธเจ้าแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ทำให้เกิดวัน “มาฆบูชา”ขึ้นในโลก+(5) ชมตโปธาราม ที่อาบน้ำแร่ร้อนแบ่งตามชั้นวรรณะ 4

16.00 น.- (6) ชมคุกเป็นคุมขังพระเจ้าพิมพิสาร+(7) รอยเกวียนโบราณ +(8) ถ้ำมหาสมบัติของพระเจ้าพิมพิสาร+กลับพุทธคยา

เย็น/ค่ำ -ถึงพุทธคยา+บริการอาหารเย็น+และพักที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมฯ (DIMC.)+ทำบุญทอดผ้าป่าเพื่อสร้างวัดไทยโพธิวิหาร ซื้อที่ดินพร้อมอาคาร 4 ชั้น บนดิน 3 ชั้น+ใต้ดิน 1 ชั้น มีโรงครัว ห้องพัก 30 ห้อง พื้นที่ 20,000 ตารางฟุตๆละ 1,000 บาท

....

วันที่สาม : พุทธคยา – ไวสาลี –วัดป่ามหาวัน – ปาวาลเจดีย์ –กุสินารา จันทร์

06.00 น.- บริการอาหารเช้าที่ศูนย์ฯ+ออกเดินทางไปกุสินารา ผ่านเมืองปัตนะ (อดีตปาฏลีบุตรที่เคยยิ่งใหญ่ของพระเจ้าอโศก)

11.30 น.-ถึงเวสาลี เมืองหลวงแคว้นวัชชี+บริการอาหารกลางวัน (แพ็ค) ณ ร้านอาหาร ริมสระโบกขรณีหน้าเมืองเวสาลี

12.30 น. – นมัสการ(1) พระสถูปปาวาลเจดีย์สถานที่พระพุทธองค์ทรงปลงอายุสังขารว่าจะปรินิพพานภายใน 3 เดือน

13.00 น.–ถึง (2) วัดป่ามหาวัน สถานที่เกิดขึ้นแห่งภิกษุณีสงฆ์องค์แรกของโลก คือ พระนางมหาปชาบดีโคตมี+นมัสการ พระสถูปกูฏาคารสาลา+ชมเสาหินอโศก มีรูปปั้นสิงโตอยู่บนหัวเสาที่ยังสมบูรณ์อยู่มีสองแห่ง ณ ที่นี้ และสังกัสสนคร

นมัสการ“พระคันธกุฎี” ที่ประทับทรงจำพรรษาที่ 5 ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเจ้าลิจฉวีพระนามว่ามหาลิได้ทูลอาราธนาให้เสด็จมาโปรดชาวเมือง เป็นต้นกำเนิดแห่งน้ำพระพุทธมนต์ที่พระอานนท์รับประทานบาตรมาประพรมทั่วเมืองเวสาลี

14.00 น.-ออกเดินทางไปกุสินาราผ่านหมู่บ้านเกสรียา+นมัสการ (3) เกสะเรียสถูป สร้างสมัยเดียวกับ “สาญจีสถูป” วัดเวฬุวัน แห่งแรกในโลก : ราชคฤห์ สถูปพระสารีบุตร มหาวิทยาลัยนาลันทา ถ้ำพระมหาโมคคัลลานะ ถ้ำสุกรขาตา (พระสารีบุตร)

19.00 น.-ถึงกุสินารา+บริการอาหารค่ำ+ทอดผ้าป่าบำรุงวัด+พักที่วัดไทยกุสินารา หรือวัดธิเบต/วัดมหินดอร์ในเครือวัดไทยฯ

....

วันที่สี่ : กุสินารา (อินเดีย) -ลุมพินี (เนปาล) มายาเทวีวิหาร-เสาหินอโศก อังคาร

06.00 น.– บริการอาหารเช้าที่วัดไทยฯ+เดินทางสู่ “สาลวโนทยาน” ของเจ้ามัลละกษัตริย์ เมืองกุสินารา นมัสการ เช้า (1) ปรินิพพานสถูป ซึ่งพระเจ้าอโศกสร้างครอบสถานที่ปรินิพพานของพระพุทธเจ้า+(2) ปรินิพพานวิหาร ซึ่งโอปูคยูและอูโปเหล่ง ชาวพม่าสร้างถวาย พ.ศ.2470 นำคณะสวดมนต์เจริญสมาธิภาวนา ณ เบื้องหน้าองค์พระพุทธอนุฏฐไสยาสน์ พระนอนปางปรินิพพาน ซึ่งนายช่างชาวเมืองมถุราชื่อ“ถินา” สร้าง พ.ศ.950 + นมัสการ(6) มณฑป ที่ประดิษฐานพระพุทธสรีระ+(7) มกุฏพันธนเจดีย์สถานที่ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ

09.30 น.–จากนั้นเดินทางสู่สวนลุมพินีประเทศเนปาล(ระยะทาง 190 กม./ 5 ชม. เตรียม Passport มอบให้ทางบริษัทฯ)

12.30 น.–บริการอาหารกลางวัน (แพ็ค) ณ วัดไทย 960+ดื่มชากาแฟ+ทานโรตี (ขณะที่บริษัทฯ ทำเอกสาร ตม.อินเดีย–เนปาล)

15.00 น.–ถึง “สวนลุมพินี” สถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า+สวดมนต์เจริญสมาธิเวียนเทียน ณ (5) เสาหินพระเจ้าอโศก และ+(6) มายาเทวีวิหาร อนุสรณ์สถานแห่งการประสูติกาล ภายในวิหาร มีซากอิฐโบราณอายุ 2,300 กว่าปี มีหินแกะสลักเป็นรูปแสดงการประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะ ขณะที่พระนางสิริมหามายาเทวีทรงประทับยืนเหนี่ยว กิ่งไม้สาละ ซึ่งประสูติจากพระพุทธมารดาในท่าประทับยืนทรงย่างพระบาท

ได้ 7 ก้าวแล้วทรงเปล่งอาสภิวาจา+(7) ชม "สระโบกขรณี" เป็นสถานที่สรงสนานของพระพุทธมารดา ในวันเพ็ญ ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 (ก่อน พ.ศ. 80 ปี)

18.00 น.- บริการอาหารค่ำ+พักที่โรงแรม Zampala/little Buddha/Ananda/Buddhmaya/Lumbini Green หรือเทียบเท่า 3 ดาว

....

วันที่ห้า : ลุมพินี-สาวัตถี(อินเดีย)-อนาถบิณฑิกะ-องคุลีมาล-เชตวัน พุธ

06.00 น.–บริการอาหารเช้าที่โรงแรมฯ+จากนั้นเดินทางผ่านด่านพรมแดนเนปาล-อินเดีย ผ่านพิธีการตรวจคนเข้าเมือง

เช้า - เยี่ยมชมวัดไทย 960 เข้าห้องน้ำ+ทานโรตีฯ+เดินทางสู่สาวัตถี อดีตเมืองหลวงแคว้นโกศลที่ยิ่งใหญ่ของพระเจ้าปเสนทิโกศลมหาราช อัครศาสนูปถัมภ์ที่สำคัญ ซึ่งพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่สาวัตถีนานที่สุดรวม 25 พรรษา โดยประทับอยู่ที่วัดเชตะวันมหาวิหาร ซึ่งอนาถบิณฑิกะเศรษฐีสร้างถวาย 19 พรรษา และวัดบุพพาราม ซึ่งนางวิสาขาสร้างถวาย 6 พรรษา มีประชากร 7 โกฏิ (70 ล้านคน) ปัจจุบันเหลือเนื้อที่ประมาณ 80 ไร่ 32 เอเคอร์

11.30 น.- บริการอาหารกลางวัน (แพ็ค/กล่อง)ระหว่างทาง+เดินทางต่อถึงเมือง "สาวัตถี" ราชธานีแคว้นโกศล

15.30 น.-นมัสการยมกปาฏิหาริย์สถานที่แสดงปาฏิหาริย์เป็นคู่ๆ ตามอาการ 32 ของพระพุทธเจ้า มีน้ำและไฟไหลออกคนละทาง ก่อนเสด็จขึ้นไปจำพรรษาบนดาวดึงสเทวโลก ในพรรษาที่ 7 แล้วเสด็จลงจากสวรรค์ที่สังกัสสนคร+ทัศนศึกษาบ้านอนาถบิณฑิกเศรษฐีผู้มีก้อนข้าวแก่คนอนาถา สร้างโรงทาน 6 แห่ง อัครมหาอุบาสกอันดับหนึ่ง +บ้านภัคควปุโรหิตบิดาและนางมัตตานีมารดาของพระองคุลีมาล+ชมแดนมหามงคลของแม่บงกช (กรณีมีเวลา)

16.30 น.- นำคณะสวดมนต์เจริญสมาธิภาวนา ณ วัดพระเชตะวันมหาวิหาร ซึ่งพระพุทธองค์ประทับอยู่นานที่สุดรวม 19 พรรษา เป็นศูนย์กลางเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สำคัญ นมัสการ"พระคันธกุฎี" ประจำฤดูร้อน-ฤดูหนาว-ฤดูฝน +โรงอุโบสถเป็นที่ทำสังฆกรรม ต้นกำเนิดอุโบสถในปัจจุบัน+ธรรมสภาใหญ่ สถานที่แสดงธรรม

+กุฎิพระอสีติมหาสาวก 80 รูป เช่น พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ พระอุบาลี พระสีวลี พระราหุล พระองคุลีมาลฯลฯ เป็นต้น+นมัสการต้นอานันทโพธิ์ซึ่งพระพุทธองค์ทรงรับสั่งให้พระมหาโมคคัลลานะนำเมล็ดพันธุ์มาจากพุทธคยา พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเพาะชำ อนาถบิณฑิกะเศรษฐีขุดหลุมปลูก และพระอานนท์ผู้ดูแลรักษา จึงได้ชื่อว่า "อานันทโพธิ์" มีอายุยืนยาวมาถึงปัจจุบัน 2,500 กว่าปี+เจดีย์พระอรหันต์ 8 ทิศ นำสวดพระคาถาบูชาฯ

19.00 น.- เดินทางถึงเมือง "สาวัตถี" บริการอาหารค่ำ+พักวัดไทยเชตะวัน/วัดไทยสาวัตถี/วัดไทย-กัมพูชา หรือวัดเกาหลี

....

วันที่หก : สาวัตถี– พาราณสี –ล่องเรือแม่น้ำคงคา พฤหัส

06.00 น. – บริการอาหารเช้าที่วัดไทยฯ+จากนั้นไปเมืองพาราณสี (ระยะทางประมาณ 320 กม./10 ชั่วโมง)

เช้า/เที่ยง/บ่าย–บริการอาหารกลางวัน (แพ็ค) ระหว่างทาง+จากนั้นเดินทางต่อถึงพาราณสี นำคณะลงเรือ ณ ท่าราชฆาต

17.00 น.-ออกเดินทางไปล่องเรือแม่น้ำคงคา+ชมท่าน้ำมณิกรรณิกา ที่เผาศพซึ่งไฟไม่เคยดับเลยประมาณ 4,000 กว่าปี

เย็น/ค่ำ - ท่าทศวเมศที่ชาวฮินดูอาบน้ำล้างบาป+พิธีคงคาอาระตีบูชาพระแม่คงคา+บูชาสุริยเทพ+พระอาทิตย์ตกดินยามเย็น

หมายเหตุ : การล่องเรือคงคา เลือก 1 ใน 2 คือ เวลาเช้ารุ่งอรุณพระอาทิตย์ขึ้น และเวลาเย็นพระอาทิตย์ตกดินชมพิธีคงคาอาระตี

20.00 น.–ถึง "สารนาถ" บริการอาหารค่ำ+ทำบุญทอดผ้าป่าบำรุงวัด+และพักที่วัดไทยสารนาถ(ห้องละ 3-4 คน)

พระคันธกุฎีที่ประทับ 19 พรรษา เจดีย์พระอรหันต์ 8 ทิศ วัดเชตวัน สถานที่ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ บ้านอนาถบิณฑิกะ-บ้านองคุลีมาล

....

วันที่เจ็ด : พาราณสี–อิสิปตนมฤคทายวัน (ปฐมเทศนา)–พุทธคยา ศุกร์

06.00 น.–บริการอาหารเช้าที่วัดไทยฯ+จากนั้นเดินทางไปสารนาถ ณ ตำบลเป็นที่แสดงปฐมเทศนา (ประมาณ 500 เมตร)

07.00 น.-ถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวัน สถานที่แสดงปฐมเทศนา ทัศนศึกษาและนมัสการ (1) ธัมมราชิกาสถูป สถานที่แสดงอนัตตลักขณสูตรโปรดพระปัญจวัคคีย์ได้บรรลุพระอรหันต์ในวันแรม 5 ค่ำ เดือน 6 สูง 60 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 13 เมตร ปัจจุบันเหลือ 1 เมตร (2) พระมูลคันธกุฎีสถานที่ประทับจำพรรษาแรกของพระพุทธเจ้า สูง 61 เมตร กว้าง 18 เมตร ปัจจุบันเหลือ 5 เมตร ซึ่งพระเจ้าอโศกสร้างครอบไว้ ให้ท่านอธิษฐานจิตมีบ้านเรือนที่อยู่เย็นเป็นสุข (3) เสาอโศก สูง 15.25 เมตร ด้านบนมีสิงห์ 4 หัว หันหลังชนกัน ตราราชการอินเดียปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑ์สารนาถ (4) ยสเจดีย์ สถานที่แสดงอนุปุพพีกถา โปรดยสกุลบุตร (5) ธัมเมกขสถูป สถานที่แสดงปฐมเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์ โดยพระอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นองค์แรก สถานที่เกิดขึ้นแห่งวันอาสาฬหบูชา สาธยายพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ปฏิบัติธรรม และเวียนเทียนองค์มหาสถูปใหญ่ สูง 33 เมตร มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 28 เมตร ซึ่งพระเจ้าอโศกสร้าง พ.ศ. 234 อเล็กซานเดอร์ คันนิ่งแฮม ได้ขุดค้นพบพ.ศ. 2365

10.30 น.- ชมพิพิธภัณฑ์สารนาถ มีพระพุทธรูปปางปฐมเทศนา เป็นหินแกะสลักสมัยคุปตะที่ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 จาก Unesco องค์การสหประชาชาติ+ชมหินแกะสลักหัวสิงห์ 4 หัว ประจำ 4 ทิศ+พุทธรูปและเทวรูปต่างๆ มากมาย

12.00 น.- บริการอาหารกลางวัน+จากนั้นชมเจาคันธีสถูป สถานที่พระพุทธเจ้าพบปัญจวัคคีย์ครั้งแรกหลังตรัสรู้ พระเจ้าอโศกสร้างปี พ.ศ.236 ซึ่งพระเจ้าหุมายุนมาหลบภัยถึง 15 ปี พ.ศ.2075 และพระเจ้าอักบาร์ดัดแปลงเป็นเจดีย์แปดเหลี่ยม

เย็น/ค่ำ - เดินทางถึงพุทธคยา นำคณะไปสวดมนต์ปฏิบัติธรรม ณ ต้นพระศรีมหาโพธิ์+จากนั้นอิสระช้อปปิ้งที่ตลาดพุทธคยา

-บริการอาหารเย็น+ร่วมทำบุญซื้อที่ดินสร้างวัดไทยโพธิวิหาร+พักที่ศูนย์ปฏิบัติธรรมฯ(DIMC.) ห้องละ 2-3 เตียง ฟรี! wifi

....

วันที่แปด : พุทธคยา-ต้นพระศรีมหาโพธิ์–ช้อปปิ้ง รุงเทพฯ เสาร์

06.00 น.- บริการอาหารเช้าที่ศูนย์ฯ/โรงแรมฯ+ออกเดินทางไปสวดมนต์ ณ ต้นพระศรีมหาโพธิ์+กราบลาพระพุทธเมตตา

เช้า -เยี่ยมชม “วัดพุทธนานาชาติ” เช่น วัดภูฐาน มีจิตรกรรมฝาผนังปูนปั้นที่สวยงาม+วัดญี่ปุ่น ไหว้หลวงพ่อไดพุดสุ

-อิสระช้อปปิ้งสินค้านานาชนิดที่ตลาดพุทธคยา+จากนั้นเดินทางไปสนามบินคยา+เช็คอินแจกบัตรที่นั่งโดยสาร

14.00 น.-ออกเดินทางกลับไทย โดยสายการบินไทยเวียตเจ็ตแอร์ Thai Vietjet Air (V9) เที่ยวบินที่V9 802 (มีบริการอาหาร) อิสิปตนมฤคทายวัน ธัมเมกขสถูป-ยสเจดีย์ พระมูลคันธกุฎี–ธัมมราชิกาสถูป ที่แสดงปฐมเทศนา เสาหินอโศก มีสิงห์ 4 หัวบนยอดเสา

แนะนำ : ศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติธรรมหรรษา (Dhammahansa International Meditation Center) ของวัดไทยโพธิวิหารพุทธคยา มีพระครูวินัยธรกิตติพงษ์ เป็นผู้อำนวยการ ได้จดทะเบียนจัดตั้งจากรัฐบาล อินเดียแล้ว ได้ซื้อที่ดินพร้อมตึกอาคาร 4 ชั้น (Hotel Laxmi International ยกเลิกกิจการโรงแรม) จึงทำเป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติธรรมหรรษา (เพราะได้รับอุปถัมภ์จากบริษัทในเครือของธรรมหรรษา เช่น บริษัท ธรรมหรรษาทัวร์(ไทย)+อินเดีย ธรรมหรรษาทัวร์ฯ (อินเดีย)+และบางกอกไทย เซ็นเตอร์) เป็นที่ตั้งของสำนักงานวัดไทยโพธิวิหาร งบประมาณ 28 ล้านบาท ยังขาดปัจจัยอีก 26 ล้านบาท เวลาชำระหนี้3 ปี

18.30 น.-ถึงสนามบินสุวรรณภูมิโดยสวัสดิภาพ พร้อมเก็บความทรงจำ+ความประทับใจ“อิ่มบุญ อุ่นใจ ไปกับ ธรรมหรรษาทัวร์”

- ค่าประกันภัย ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท+ค่าอาหารตามที่ระบุไว้+ค่ามัคคุเทศก์ไทย-อินเดีย

ค่าใช้จ่ายนี้ไม่รวม :- ค่าธรรมเนียมหนังสือเดินทางและเอกสารต่างด้าว

- ค่าทิปคนขับรถ+เด็กรถขนกระเป๋า+ไกด์ฝั่งอินเดีย เก็บทิปรวม ท่านละ

๘๐๐ บาท

- ค่าทิปหัวหน้าทัวร์ไทยตามศรัทธา+ค่าใช้จ่ายส่วนตัวอื่นๆ เช่น โทรศัพท์ฯ

- ค่าน้ำหนักกระเป๋าเกินอัตราที่กำหนดคนละ ๒๐ กก. (ถ้าเกินคิด กก.ละ ๓๐๐ บาท)

หลักฐานในการเดินทาง : ส่งก่อนวันเดินทางอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 15 วัน

(๑) หนังสือเดินทาง (Passport) มีอายุการใช้งานเหลือไม่ต่ำกว่า ๖ เดือน

(๒) สำเนาบัตรประชาชน+ทะเบียนบ้าน จำนวน ๑ ชุด

(๓) รูปถ่ายภาพสีพื้นขาว ขนาดกว้าง ๒ นิ้ว ยาว ๒ นิ้ว (๒ X ๒) จำนวน ๔ ใบ

หมายเหตุ ๒: บริษัทฯ จะกำหนดนัดเวลาไปทำวีซ่าอินเดีย ผู้เดินทางทุกคนจะต้องไปสแกนนิ้วมือด้วยตนเองที่สถานทูตอินเดีย

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย.

กิตติพงษ์ จิตฺตคุตฺโต, พระ. **พุทธมนต์พิธี**, นนทบุรี: เจริญผลกราฟฟิค, ๒๕๕๘.

________________________. **พุทธประวัติ**. กรุงเทพฯ: สปีด เพรส, ๒๕๕๗.

________________________. **สังเวชนียสถาน ๔ ตำบล**. พาราณสี: มหาวีร์เพรส, ๒๕๕๗.

พระยาสุรินทรภาุชัย (จันทร์ ตุงคสวัสดิ) (หนังสือแปล). **จดหมายเหตุแห่งราชอาณาจักรของพระภิกษุฟาเหียน**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

เสถียร โพธินันทะ. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

Bibliography

Archaeological Survey of India. **Sarnath**. New Delhi: Batra Art Press, 2006.

Dharam Vir Singh. **Hinduism an introduction.** 4th ed. Jaipur: Popular Printres, 2005.

Madhukar Piplayan. **Asoka the great**. 2nd ed. New Delhi: Gautam Printers, 2011.

Prakash Chandra. **Modern Indian Political Thought**. New Delhi: Vikas publishing house, 2001.

Rana P.B. Singh. **Where the Buddha walked**. 2nd ed. New Delhi: Indica Books, 2009.

Shanti Swaroop Bauddh. **Sarnath**. 3th ed. New Delhi: Gautam Printers, 2012.

ประวัติการศึกษาและผลงานทางวิชาการ

พระครูวินัยธรกิตติพงษ์ จิตฺตคุตฺโต (หอมดอก)
เกิดวันที่ ๑๙ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๗

บรรพชา พ.ศ. ๒๕๔๑

ณ พระอุโบสถ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพฯ
โดยมี **พระพรหมจริยาจารย์** (สมุทร ชตวณฺโณ) เป็นพระอุปัชฌาย์

อุปสมบท พ.ศ. ๒๕๔๗

ณ พระอุโบสถ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพฯ
โดยมี **พระพุทธวรญาณ** (ทอง สุวณฺณสาโร) เป็นพระอุปัชฌาย์
เมื่อครั้งยังเป็นพระธรรมกิตติเวที

คุณวุฒิการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๔๑	ป.๖	ร.ร. บ้านสบปืน จ.น่าน
พ.ศ. ๒๕๔๔	ม.๓	ร.ร. วัดวิเวกวนาราม จ.เชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๔๗	ม.๖	ร.ร. สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ จ. เชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๕๒	ป.ตรี	สาขารัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๕๘	ป.โท	สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่อยู่ : Watthaibodhivihara Trust, BodhGay, Bihar, India 824231
TEL. (+91) 9170765206, (+66) 86-1153152
E-mail: kittiponghomdok@gmail.com
twitter.com/kittiponghomdok, www.watthaibodhi.com

บันทึก

พระสถูปสาญจี (Sanchi Stupa)
เมืองโภปาล

วัดฮินดูอัสดาร์ม (Akshardham)
กรุงนิวเดลี

ถ้ำอชันตา (Ajanta)
แอลโลร่า(Ellora)

เลห์ ลาดักห์ (Leh Ladakh)
แคชเมียร์และจัมมู

ทัชมาฮาล (Taj Mahal) เมืองอัครา
สิ่งมหัศจรรย์ 1 ใน 7 ของโลก

อนุสาวรีย์วิคตอเรีย
(Victoria Memorial)
เมืองโกลกัตตา

อินเดียเกต (Gateway Of India
Mumbai) เมืองมุมไบ